

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ ULUSÜSTÜ DEVLET İNŞA SÜRECİNDE ORTAK
TARİH YAZIMINA İLİŞKİN ÇALIŞMALAR VE İÇERİK ANALİZİ**

SİBEL YALI
2501091020

TEZ DANIŞMANI
DOÇ. DR. MEHMET Ö. ALKAN

İSTANBUL, 2014

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Sibel YALI
Anabilim/Bilim Dalı : Avrupa Birliği
Danışman : Doç. Dr. Mehmet Ö. ALKAN

Numarası : 2501091020
Tez Savunma Tarihi : 05.09.2014
Tez Savunma Saati : 15:30

Tez Başlığı : Avrupa Birliği Ulusüstü Devlet İnşa Sürecinde Ortak Tarih Yazımına İlişkin Çalışmalar ve İçerik Analizi

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
Prof. Dr. Arzu KIHTİR		Kabul
Doç. Dr. Mehmet Ö. ALKAN		Kabul
Yrd. Doç. Dr. Yusuf ÇETİNKAYA		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATI (KABUL / RED / DÜZELTME)
Prof. Dr. İsmail ÇOŞKUN		
Yrd. Doç. Dr. Sinan YILDIRMAZ		

Sibel YALI

Avrupa Birliği Ulusüstü Devlet İnşa Sürecinde Ortak Tarih Yazımına İlişkin Çalışmalar ve İçerik Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2014

ÖZ

Resmi ideoloji, resmi tarih yazma bir başka ifadeyle "gelenek icat etme" sürecidir. Avrupa Birliği, Avrupalı kimliği ve değerleri yaratarak bu süreci başlatmıştır. Meydana gelen sosyal ve siyasal değişimin özellikleri eğitim sistemine de yansımıştır. Ders programlarında ve ders kitapları içeriklerinde meydana gelen değişiklikler bu değişimin en açık kanıtı olarak sunulmaktadır. Bu çalışmada, Avrupalı kimliği ve değerleri ile başlatılan tarihin resmi tarih yazımına ilişkin bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Çalışmaya veri sağlaması amacıyla Avrupa Birliği kurumları da dahil olmak üzere Avrupa Konseyi, Avrupa üniversiteleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından tarih disiplini ve öğretimi alanında üretilen proje ve faaliyetlerden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında, Avrupa Birliği'nin eğitimde dinsel ya da siyasal taraflılık içermeyen uygun bir bilimsel yaklaşımı teşvik ettiği, tarihe ve tarih öğretime ciddi önem verdiği ve kendi resmi ideolojisini yaymak gayesiyle tarih disiplini ve öğretiminden farklı kurumlar kanalı ile faydalandığı saptanmıştır. Avrupa Birliği'nin mevcut durumda sistematik, yeni ve farklı bir boyutta resmi tarih yazımı talebi bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Avrupa Boyutu, Avrupalı Kimliği, Tarih Eğitimi, Resmi Tarih

Sibel YALI

An Analysis of the Initiatives on Common History Writing in the European Union. Master Thesis, İstanbul, 2014

ABSTRACT

Official ideology is formal history writing, in other words, a process of ‘inventing tradition’. European Union initiated this process by creating the European identity and values. The characteristics of social and political changes also had reflections on the education system. Amendments in the curriculum and course textbook contents are presented as the most clear evidence of this change. This study makes an assessment in terms of historiography for the description, which is initiated by the European identity and values. Study utilises projects and activities in the field of history discipline and education undertaken by various bodies including European Union institutions, the Council of Europe, European universities and non-governmental organizations. During the study, it is observed that European Union encourages an appropriate scientific approach without religious and political biases, gives a remarkable importance to history discipline and education, utilises various institutions and means of history with the purpose of spreading own official ideology. In the current state, European Union does not demand a systematic historiography with a new or different dimension.

Keywords: European Union, European Dimension, European Identity, History Teaching, Historiography, Official History

ÖNSÖZ

Avrupa tarihi çatışmaların, kanlı savaşların, yıkım ve felaketlerin tarihidir. Bu nedenle böylesi çetrefilli bir geçmişin ‘ortak tarih’ çerçevesinde yazımı oldukça zor ve sorunlu görülmektedir. Ayrıca Avrupa kimliğinin problemleri ile günümüz Avrupa’sının kapsayıcı olmaktan ziyade dışlayıcı bir özellik taşıdığı da kabul edilmektedir. Hatta yeni ve büyük Avrupa’nın yabancı düşmanlığına dayalı ve hastalıklı bir ulusalcılığın yükseliş trendinde doğduğu tezleri de mevcuttur. Nitekim, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde aşırı milliyetçi ve ırkçı faaliyetlerde son yıllarda ciddi bir artış gözlenmektedir.

Avrupa Konseyi tarafından ‘XX. Yüzyıl Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek’ projesi kapsamında düzenlenen ‘Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru: Çeşitli Kaynaklar ve Yeni Didaktik Yöntemler’ konulu sempozyumun açılış konuşmasında dinleyicilere ‘yeni bir tarihin Avrupa’yı geçmişinden kurtarıp kurtaramayacağı sorusu yöneltilmiştir. Bu sorunun arka planını oluşturan iki farklı ideolojik düşünce olduğunu düşünüyorum. Bu düşüncelerin ilki Avrupa’nın geçmişinden kurtarılmak istendiği yönündedir. Diğeri ise Avrupa okullarında okutulacak yeni ve farklı bir boyutta ortak tarih yazımı için alt yapı oluşturulması talebidir.

Hiç şüphe yok ki akademik tarihçilikten farklı olarak tarih öğretimi geçmişte olduğu gibi bugün de sponsorlara ihtiyaç duymaktadır. Bu sponsorluk yerel, ulusal veya uluslararası organizasyonlardan gelebilir. Yerel ve ulusal tarih anlatısının toplumsal işlevselliği sadece belli zümrelerin çıkarlarına hizmet

ederken, uluslararası tarih anlatısı evrensel değerlere referans vermektedir. Bu bağlamda tarih ve tarih eğitiminin uluslarüstü bakış açısıyla yazılmasının ve ortaöğretim okullarında okutulmasının Avrupa Birliği'nde demokrasiyi pekiştirme yönündeki çabalara hız kazandıracığını düşünüyorum.

Bu çalışmayı hazırladığım süre zarfında akademik konularda benden yardımını esirgemeyen tez danışmanım Doç Dr. Mehmet Ö. ALKAN'a, bana her türlü desteği veren eşim Erol YALI'ya, bana olan güveni ve inancı için annem Yüksel ATAMAN'a ve türlü yaramazlıkları ile bana ilham veren çocuklarım Güneş'e ve Barış'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM.....	5
1. ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....	5
1.1. Araştırmanın Amacı.....	6
1.2. Araştırmanın Yöntemi.....	9
1.3. Araştırmanın Kavramsal Çerçevesi.....	10
1.3.1. Tarih Öğretmenin ve Öğrenmenin Hedef ve Amaçları.....	12
1.3.2. Avrupa Boyutu ve “Ortak Avrupa Tarihi” Yazımı.....	15
1.3.3. Karşılaşılan Sorunlar ve Tartışmalı Konular.....	21
1.4. Araştırmanın Kavramsal Muhasebesi.....	28
2. BÖLÜM	35
2. AVRUPA’DA “ORTAK AVRUPA TARİHİ” ÇALIŞMALARI VE İÇERİK ANALİZİ.....	35
2.1. Ders Kitaplarının İyileştirilmesine Yönelik Çalışmalar.....	36
2.2. Okullarda Tarih Öğretimine Yönelik Çalışmalar.....	42
2.3. Yeni Avrupa Kavramı Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar.....	45
2.4. Avrupa Boyutunun Geliştirilmesine Yönelik Çalışmalar.....	47
2.5. Avrupa için Ortak Tarih Kitabı Yazımına Yönelik Çalışmalar.....	49
3. BÖLÜM	53
3. ARAŞTIRMA KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN KURUM VE KURULUŞLAR.....	53
3.1. Avrupa Konseyi.....	55
3.2. Avrupa Birliği Parlamentosu.....	59
3.3. Avrupa Birliği Avrupa Toplulukları Komisyonu.....	61
3.4. Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi.....	63
3.5. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO).....	64
3.6. Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği (EUROCLIO).....	66
3.7. Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü (GEI).....	68
3.8. Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik (IAIE).....	71

3.9. Uluslararası Tarih Eğitimcileri Derneği (ISHD)	72
3.10. Uluslararası Tarih Öğrencileri Birliği (ISHA)	73
3.11. Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE)	73
4. BÖLÜM.....	75
4. AVRUPA KONSEYİ TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR...	75
4.1. XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek Projesi.....	77
4.2. Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu Projesi.....	82
4.3. Tarih Öğretiminde Öteki İmajı Projesi	89
4.4. Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih Projesi	92
5. BÖLÜM	97
5. AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR	97
5.1. Avrupa Parlamentosu Avrupa Tarih Evi Projesi.....	98
5.2. Avrupa Toplulukları Komisyonu Kültür Programları.....	100
5.2.1. Avrupa Kültür Programı.....	101
5.2.2. Avrupa Kültür Başkentleri ve AB Kültür Ödülü Programı.....	102
5.2.3. Avrupa Miras Günleri Programı.....	104
5.2.4. Avrupa Miras Etiketleri Programı.....	105
5.2.5. Sanatçı Hareketliliği Programı	107
5.2.6. Kültür Projeleri için Hibe Programları.....	108
5.3. Avrupa Toplulukları Komisyonu Eğitim Öğretim Erasmus+ Programı..	109
5.4. Bakanlar Konseyi Eğitim, Gençlik, Kültür ve Spor Programları.....	111
6. BÖLÜM	113
6. DİĞER KURULUŞLAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR.....	113
6.1. Avrupa Üniversiteleri Koordinasyonu ile “Cllohres” Projesi.....	115
6.2. (CDSEE) Koordinasyonu ile “Joint History” Projesi.....	119
6.3. (EUROCLIO) Koordinasyonu ile “Historiana” Projesi.....	125
6.4. (EUROCLIO) Koordinasyonu ile “Activities Book” Projesi.....	128
6.5. (EUSTORY) Koordinasyonu ile “Multicultural History” Projesi	130
6.6. (GEI) Koordinasyonu ile “1001 Idea” Projesi.....	134
6.7. (IAIE) Koordinasyonu ile “GRUNDTVIG” Projesi.....	135
6.8. (IAIE) Koordinasyonu ile “The Big Myth” Projesi.....	136
6.9. (ISHD) Koordinasyonu ile “Annales” Projesi.....	137
SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME.....	138
KAYNAKÇA.....	148
EKLER.....	161
Ek I - Avrupa Kimliği Deklarasyonu.....	161
Ek II - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (1983)	165
Ek III - Maastricht Anlaşması 126 Md. - 128 Md.	168
Ek IV - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (1996)	170

Ek V - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (2001)	173
Ek VI - Kùltùrlerrarası Diyalog İçin Beyaz Kitap.....	188
Ek VII - Avrupa Tarih Evi Projesi	191
Ek VIII - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı.....	197
Ek IX - Avrupa Parlamentosu Toplantı Raporu (2014)	210

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AP	Avrupa Parlamentosu
CDRSEE	Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi
EUROCLIO	Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği
GEI	Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü
IAIE	Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik
ISHA	Uluslararası Tarih Öğrencileri Birliği
ISHD	Uluslararası Tarih Eğitimcileri Derneği
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Bu çalışmayı hazırlama fikri Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği (EUROCLIO) tarafından 2010 yılında Hollanda’da gerçekleştirilen “Teaching Common European History: Themes, Perspectives and Levels” (Ortak Avrupa Tarihi Öğretimi: Temalar, Perspektifler ve Düzeyler) başlıklı konferans çıktılarını incelerken gelişti. Konferansın temel argümanı İngilizcede ulaşılamayacak hedef anlamında kullanılan ‘a bridge too far?’ metaforu ile tanımlanmıştı. Bu metafor ile Avrupa’da ‘ortak Avrupa tarihi öğretimi’nin arzulandığı ancak böyle bir projenin gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğu vurgusu yapılmaktaydı. Zira ‘ortak Avrupa’nın tanımlanması ve bu çerçevede bir tarih söylemi oluşturulması gerek kuramsal gerek politik açılardan çeşitli problemler barındırmaktaydı.

Avrupa, Doğu blokunun çöküşüne kadar bir fikir ve kavram olarak ‘Batı Avrupa’ anlayışına göre tanımlanıyordu. Bu anlayış Kutsal Roma İmparatorluğu ile Hristiyanlık dinini merkeze almaktaydı. Avrupa Birliği’ndeki son genişleme dalgası Avrupa’yı tanımlayan bu unsurların değişmesine neden oldu. Yeni Avrupa, coğrafi ve siyasi tanımların dışında entelektüel bir kavram olarak karşımıza çıkıyordu. Yeni Avrupa’nın oluşturulabilmesi özeleştiriyeye dayalı, özgürlük, barış, hukuk, refah, çeşitlilik ve dayanışma temelleri üzerine kurulu ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilmesi şartına bağlıydı. Ortak bir vizyon geliştirilmesinin en etkili yolu ortak bir tarih söylemi oluşturabilmekten geçiyordu.

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi 1996 yılında “Avrupa Tarihine ve Avrupa Tarihini Öğrenmeye İlişkin Tavsiye Kararı” yayınlamış ve burada tarihin günümüz

Avrupa'sında oynayacağı kilit siyasal role değinmişti. Bu tarihten onsekiz yıl sonra Avrupa Parlamentosu bu konuda bir toplantı gerçekleştirmiş ve Avrupa Birliği projesinin başarısında tarih ve vatandaşlık eğitimcilerine çok önemli görevler düştüğünü vurgulamıştı. Farklı tarihlerde ve farklı platformlarda dile getirilen bu husus bizi özellikle tarih disiplini alanında oluşturulan programlara yönelik geriye dönük süreci kronolojik olarak izlemeye sevketti. Bu çerçevede hazırladığımız tez çalışması yedi ana başlık kapsamında geliştirildi.

Çalışmanın birinci bölümünde tarihe adledilen işlevin açıklanması ve Avrupa boyutunda tarih yazımı konularına odaklanılmıştır. Konuya ilişkin kavramların tümüne detaylı olarak değinilemeyeceği için bu bölümde sadece tarih yazımı ve Avrupa boyutu ilişkisi üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde Avrupa'da tarih eğitimi ve öğretimi konusunda yapılan projeler, kronolojik olarak ve içeriğine göre beş ana başlık altında incelenmektedir. Bu çerçevede ders kitaplarının iyileştirilmesine; okullarda tarih öğretiminin içeriği ve amacının sorgulanmasına ve yeni Avrupa kavramının yaratılmasına dönük çalışmalar yapıldığı saptanmıştır. Doksanlı yılların sonuna doğru Avrupa Boyutu'nun geliştirilmesine, 2007'den sonra ortak bir tarih kitabı yazımına yönelik projeler geliştirilmeye başlanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümü Avrupa'da tarih öğrenimi ve öğretimi alanında projeler üreten kurum ve kuruluşlara ayrılmıştır. Bu bölümde ilgili alanda proje geliştiren kurumlar hakkında bilgi verilmektedir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde Avrupa Konseyi tarafından 1997 – 2014 yılları arasında yürütülen dört ana projeden bahsedilmektedir. Bu projelerin ilki “Learning and Teaching about the History of Europe in the 20th Century” (XX. Yüzyılda Avrupa

Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek) projesidir. Proje, 1997 – 2001 yılları arasında Avrupa Eğitim Bakanları'nın talimatı ile orta dereceli okullar için yenilikçi öğretim kaynakları geliştirmek üzere geliştirilmiştir. Bir sonraki proje Avrupa Konseyi'nin XXI. yüzyıl Avrupa'sında tarih öğretimi ile ilgili Rec (2001)15 No'lu Tavsiye Kararı üzere “European Dimension in History Teaching”(Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu) başlığı altında 2002 – 2006 yılları arasında geliştirilmiştir. Bir öncekinin devamı niteliğinde olan üçüncü önemli proje, Avrupa Birliği'ndeki son genişleme sonrası 2006 – 2009 yılları arasında “The Image of the Other in History Teaching” (Tarih Öğretiminde Öteki İmajı) başlığı altında yürütülmüştür. Avrupa Konseyi'nin uygulamaya aldığı yeni çalışma “Shared Histories for a Europe without Dividing Lines” (Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih) başlıklı projedir. Projeye 2010 yılında start verilmiştir. Çalışmaların 2014 yılı sonunda tamamlanması planlanmıştır. Bu proje ile Avrupa Birliği'nin yeni oluşan sosyo-kültürel yapısına önemli bir katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Çalışmanın beşinci bölümünde Avrupa Birliği tarafından tarih ve tarih öğretimi alanında geliştirilen projelere değinilmektedir. Avrupa Birliği kurumları tarafından bu alanda üretilen projelere genel olarak kültür programları kapsamında dolaylı yollardan destek sağlanmaktadır. Bu projelerin istisnası 2009 yılında çalışmalarına başlanan Avrupa Tarih Evi projesidir. Avrupa entegrasyonu üzerine faaliyet gösteren tek müze olma özelliğine sahip olacak bu proje için Avrupa Parlamentosu tarafından özel bir bütçe ayrılmıştır. Brüksel'de kurulan ve 2015 yılı sonunda açılması planlanan müzenin, ev sahipliği yapacağı sergilerle Avrupa tarihinin ve entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışmanın altıncı bölümünde Avrupa ülke konsoloslukları, sivil toplum kuruluşları ya da Avrupa Birliği Araştırma ve Teknolojik Geliştirme Çerçeve Programları ile Hayatboyu Öğrenme Programı kapsamında finanse edilen bazı projelerden örnekler sunulmuştur. Bu kapsamda Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve Avrupa'da yerleşik 45 üniversitenin desteklediği “Büyüyen Avrupa'nın Vatandaşları için Tarihe Yenilikçi Genel Bakış” projesi; Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi himayesinde yürütülen “Ortak Tarih” projesi; Avrupa Tarih Eğitmcileri Derneği tarafından koordine edilen “Historiana”, “Yenilikçi Tarih Öğretimi, Etkinlik Örnekleri Kitabı” ve “Çokkültürlü Tarih” projeleri; George Eckert Enstitüsü tarafından yürütülen “1001 Idea” projesi; Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik tarafından koordine edilen “Grundvig” ve “The Big Myth” projeleri ile Uluslararası Tarih Eğitmcileri Derneği tarafından yayınlanan “Yıllık” projeleri örnek olarak verilmiştir.

Çalışmanın son bölümü tez çalışması kapsamında elde edilen bilgilerin değerlendirilmesine ayrılmıştır. Bu bağlamda, ortak Avrupa tarih yazımı konusundaki çağdaş tartışmalara eleştirel bir açıdan katılım sağlanması ve önyargılardan uzak, kendisiyle barışık bir ortak tarih kurgusu önerisi ile Avrupa Birliği projesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

I. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN AMACI, YÖNTEMİ VE KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Avrupa kavramı dünyadaki gelişmelere paralel olarak tarihsel algılamalar sayesinde şekillenmiş, Avrupa halkları, imparatorluk ve ulus devlet formlarını deneyimleyerek bugünkü formülasyonuna erişmiştir. Günümüz Avrupası, küresel düzende faaliyet gösteren ulusötesi şirketler, büyük güç blokları ve yerküreyi kuşatan kitlesel iletişim araçları tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda Avrupa tarihsel ilerleyişinde yeni bir evrim sürecine girilmiştir. Bu süreç Avrupayı siyasi ve sosyo-kültürel açılardan dönüştürecek, milli kimliğin ötesinde yeni bağlılık türlerinin ortaya çıkmasına imkan verecektir. Madalyonun bu yüzü özeleştiriyeye dayalı, özgürlük, barış, hukuk, refah, çeşitlilik ve dayanışma temelleri üzerine kurulu ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilebileceğini göstermektedir.

Madalyonun diğer yüzü ise Avrupa'da aşırı sağ ve AB karşıtı görüşleri temsil eden partilerin yükselişe geçtiğini, eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik ilgide bir azalma olduğunu, milli tarih üzerindeki politik odaklanmanın arttığını ve toplumda aşırı milliyetçi ve ırkçı faaliyetlerde ciddi bir artış olduğunu göstermektedir. Bu durum bir 'barış projesi' olarak adlandırılan Avrupa Birliği için paradoksal bir konudur. Bu paradoksu çözebilmek amacıyla tüm AB üyesi ülke okullarında okutulacak resmi tarih kitabının yazılması ve ortak tarih müfredatı geliştirilmesi tartışma konusudur.

Avrupa Birliği, Avrupalı kimliği ve değerleri yaratarak bir resmi tarih yazma sürecine girmiştir. Ne var ki Avrupa Birliği kurumları tarafından mevcut durumda sistematik, yeni ve farklı boyutta resmi tarih yazımı talebi bulunmamaktadır. Oysa Avrupa boyutunu kapsayacak şekilde bir tarih yazımı ve müfredat reformu Avrupalı üniversite ve sivil toplum kuruluşlarınca gerçekleştirilmek istenen bir projedir. Tarihin ve tarih öğretiminin Avrupa halkları arasında daha fazla anlayış, hoşgörü ve güvene katkıda bulunabileceği düşünölmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde Avrupalı kimliği ve değerleri ile başlatılan tarihin resmi tarih yazımına ilişkin bir değerlendirmesi yapılmaktadır. Araştırma çerçevesi Avrupa Birliği ulusüstü devlet inşa sürecinde ortak tarih yazımına ilişkin çalışmaların incelenmesi ve değerlendirmesine yönelik olduğu için, modern dünyanın temel direkleri sayılan millet, milliyetçilik, ulus-devlet ve milli kimlik gibi kavramlara çalışma içeriğinde detaylı değinilmemiş ancak tarih yazımı ve Avrupa boyutu ilişkisini kurabilmek amacıyla bir takım kavramların izahına yer verilmiştir. Bu çalışmada, araştırma yöntemi için betimleyici ve tarihi yöntem tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya konu olan kurum ve projeler, ilgili doküman ve belgeler üzerinden kronolojik çerçevede betimlenmiş; edinilen bilgi ve bulgular kapsamında araştırma Avrupa Birliği üyesi ülke okullarında okutulacak ortak bir tarih kitabının yazımına ve müfredat reformuna ihtiyaç olduğu öngörüsü ile sonuçlandırılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Avrupa tarihi çatışmaların, kanlı savaşların, yıkım ve felaketlerin tarihidir. Bu nedenle böylesi çetrefilli bir geçmişin 'ortak tarih' çerçevesinde yazımı oldukça zor ve sorunlu

görülmektedir. Ayrıca Avrupa kimliğinin problemleri ile günümüz Avrupa'sının kapsayıcı olmaktan ziyade dışlayıcı bir özellik taşıdığı da kabul edilmektedir. Hatta yeni ve büyük Avrupa'nın yabancı düşmanlığına dayalı ve hastalıklı bir ulusalcılığın yükseliş trendinde doğduğu tezleri de mevcuttur. Nitekim, Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerde aşırı milliyetçi ve ırkçı faaliyetlerde son yıllarda ciddi bir artış gözlenmektedir. Avrupa Temel Haklar Ajansı (FRA)'nın 2012 yılında yayınladığı raporlar da bu yargıyı doğrular niteliktedir.

Avrupa tarihi, dönemlere göre jeo-politik ve siyasi tarih açılarından incelendiğinde birden fazla Avrupa tanımı ile karşılaşmaktadır. Bugün sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi açılardan kabul gören tek bir Avrupa varlığı mevcuttur: Birlik Avrupası. Bu Avrupa, siyasi elitlerce ulus devlet hegemonyasının pekiştirilmesi ile oluşturulmuş ve bu süreçte ulus devletin pek çok aracı kullanılmıştır. Özellikle 1950'li yıllardan itibaren Avrupa için ortak semboller ve değerler oluşturulmuş ve bazı alanlarda ortak politikalar geliştirilmiştir. Ancak tarih, kültür ve medya gibi siyasete malzeme olabilecek alanlarda ortak politikalar geliştirilmekten kaçınılmış, bu alanlarda sadece tavsiye niteliğinde programlar geliştirilmesi söz konusu olmuştur. Bu çalışma, özellikle tarih disiplini alanında oluşturulan programlara yönelik süreci kronolojik olarak izlemeyi ve aşağıdaki sorulara cevap üretmeyi amaçlamaktadır.

- ✓ Avrupa toplumunun karşısına çıkan ırkçılık, milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi sorunların aşılması mümkün mü?
- ✓ Bu sorunların aşılması için tarih disiplininden yararlanılabilir mi?
- ✓ Avrupa'da ortak tarih yazımına ilişkin bir eğilimden söz edilebilir mi?

- ✓ Avrupa bütünleşmesine yönelik sürecin anlatıldığı projelere Avrupa Birliği kurumları tarafından destek verilmekte mi?
- ✓ Avrupa Birliği'nin sürdürülebilirliği için resmi tarih yazımına ihtiyaç duyulmakta mı?
- ✓ Avrupa Birliği ülkelerinin mevcut tarih müfredatı ders kitaplarının daha barışçıl bir gelecek inşasına yönelik bir katkısından söz edilebilir mi?
- ✓ Avrupa Birliği ülkeleri okullarında okutulacak ortak bir tarih kitabı yazılabilir mi?

Bu çalışmanın özünü tarihin işlevine olan inanç oluşturmaktadır. Bu nedenle yukarıdaki sorulara, tarih disiplininin geleceğin oluşumuna katkısı perspektifinden cevap aranmaktadır. Bu kapsamda, İkinci Dünya Savaşı sonrası kıta üzerinde barışı sağlamak amacıyla Avrupa Birliği kurumları da dahil olmak üzere Avrupa Konseyi, Avrupa üniversiteleri ve sivil toplum kuruluşları tarafından tarih disiplini alanında üretilen proje ve faaliyetlere odaklanılmıştır.

Bir yanda geçmişteki hataları ile yüzleşmeye çalışan diğer yanda barışçı ideallerine ulaşmak için çeşitli programlar hazırlayan Avrupa Birliği için ortak tarih yazımı hassas ve tartışmalı olmakla birlikte Birliğin geleceği için kanımca gereklilik arz etmektedir. Bu bağlamda, ortak Avrupa tarih yazımı konusundaki çağdaş tartışmalara eleştirel bir açıdan katılım sağlanması ve önyargılardan uzak, kendisiyle barışık bir ortak tarih kurgusu önerisi ile Avrupa Birliği projesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada, araştırma yöntemi için betimleyici ve tarihi yöntem tekniklerinden faydalanılmıştır. Bu bağlamda araştırmaya konu olan kurum ve projeler, ilgili doküman ve belgeler üzerinden kronolojik çerçevede betimlenmiş; edinilen bilgi ve bulgular kapsamında araştırma tüm Avrupa Birliği üyesi ülke okullarında okutulacak ortak bir tarih kitabının yazımına ve müfredat reformuna ihtiyaç olduğu öngörüsü ile sonuçlandırılmıştır.

Araştırmanın kavramsal çerçevesi için, “Avrupa’da Avrupa Tarih Öğretimi ve Tarih Ders Kitaplarının Milliyetçi Söylevden Daha Geniş Bir Avrupalılık Söylevine Geçiş, (2006)” başlıklı yüksek lisans tezi ile Avrupa Birliği tarafından desteklenen ve ülkemizde 2009 yılında yürütülen bir projenin çıktısı olan “Çok Kültürlü Bir Avrupa için Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi” başlıklı kitaptan faydalanılmıştır. Tarih, tarih yazımı, Avrupa boyutu, Uluslaşma ve alanla ilintili kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak üzere tarih ve toplum kuramcılarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Bu kaynaklarla birlikte Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan ve Tarih Vakfı tarafından dilimize kazandırılan “Tarihi Öğrenmek ve Öğretmek” serisindeki kitaplardan oldukça istifade edilmiştir.

Araştırma kapsamında veri teşkil etmesi amacıyla Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (FRA) tarafından 2012 yılında hazırlanan “Making Hate Crime Visible in The European Union” (Avrupa Birliği’nde Nefret Suçlarını Görünür Kılmak) ve “Minorities as Victims of Crime” (Suç Mağdurları Olarak Azınlıklar) başlıklarını taşıyan iki rapor’dan yararlanılmıştır. Ayrıca, Eurobarometer tarafından 2010 yılında yayınlanan “Future of

Europe” (Avrupa’nın Geleceği) ve 2011 yılında yayınlanan “New Europeans” (Yeni Avrupalılar) başlıklı raporların değerlendimelerinden de faydalanılmıştır.

Araştırmanın belkemiğini oluşturan Avrupa’da “ortak Avrupa tarihi” çalışmalarını için Avrupa Konseyi tarafından 1995 yılında yayınlanan “Against Bias and Prejudice” (Taraflılığa ve Önyargıya Karşı) başlıklı kitabını ile 1999 yılında yayınlanan “Lessons in History” (Tarihten Dersler) başlıklı kitaplardan yararlanılmıştır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği tarafından üretilen projeler için kurumların resmi web sayfalarındaki bilgi ve belgelerden istifade edilmiştir. Üniversite ve STK’lar tarafından hazırlanan çalışmalar hakkındaki bilgilere yine ilgili kurumların web sayfalarındaki dokümanlardan erişilmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Modern demokrasi anlayışının temelini oluşturan toplum sözleşmesi öğretisiyle bilinen J.J. Rousseau “artık Fransa, Almanya hatta İngiltere’nin var olmadığı sadece Avrupalıların var olduğu, hepsinin aynı zevklere, aynı tutkulara ve aynı yaşam tarzına sahip oldukları bir çağ” hayal etmişti. Voltaire de tıpkı Rousseau gibi “bugün artık Fransızlar, Almanlar, İspanyollar ve hatta İngilizler yoktur. İnsanlar ne söylerlerse söylesinler sadece Avrupalılar vardır” düşüncesi ile bir ütopyadan bahsediyordu. (Delanty, 2005:102-103) Onsekizinci yüzyılda kültürel bir model olarak şekillenmeye başlayan Avrupa fikri, XX. asrın ikinci yarısında somut olarak vücuda geldi. Bu doğrultuda, Almanya, Belçika, Fransa, Hollanda, İtalya ve Lüksemburg tarafından 1951 yılında Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğunu kuran Paris Antlaşması; 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğunu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu kuran Roma

Antlaşmaları imzalandı. Bu sözleşmeler ile Avrupa devletleri geleceklelerini güven altına almak üzere yeniden organize oldular.

Kuruluş yıllarında sadece 6 üyeden oluşan Avrupa Toplulukları, değişik tarihlerde yeni üyelerin katılımı sonucu 28 üyeden oluşan bir Birlik halini aldı.¹ Bu süreçte genişleme politikası, Avrupa Birliği'nin en önemli dış politika aracı oldu. AB yeni üye devletleri ile ekonomik, siyasi ve jeopolitik açıdan çok daha güçlü bir Birlik haline geldi ve uluslar arası sistemdeki etkinliğini artırdı. İnsan hakları, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı AB'nin değerleri olarak kabul edildi ve XXI. yüzyılın genç nesilleri için bu değerleri anlamlı kılmak üzere Avrupalı kimliği ile Avrupa boyutunu güçlendirme çalışmalarına başlandı. Bu bağlamda Maastricht Anlaşması (1992)² ile eğitimde (ve tarih eğitiminde) Avrupa boyutunun geliştirilmesi kararlaştırıldı.

Bu karar doğrultusunda Birlik üyesi ülkelerde öğretim programları yeni ve geniş Avrupa perspektifini yansıtacak şekilde "reformize" edildi (Van der Leeuw-Roord, 2001:2). Böylesi bir reform tarih eğitimi için de gerekliydi zira "Avrupa, artık ulusal çıkarların ya da ulusal egemenliğin öne çıkarılmasına elveren bir dekordan ibaret sayılamazdı" (Pingel, 2003b:120). Ne var ki 1990'lı yılların başındaki tarih eğitiminde Avrupa boyutunu güçlendirme çabaları sonuç vermedi. Avrupa'da ulusal tarihe verilen

1 Bugün itibarıyla Avrupa Birliği üyeleri Almanya, Avusturya, Belçika, Bulgaristan, Çek

Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi,

Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İtalya, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta,

Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya, Slovenya ve Yunanistan'dır. Halihazırda AB, Türkiye ve İzlanda ile katılım müzakerelerini sürdürmektedir.

Ayrıca Makedonya, Karadağ ve Sırbistan'a adaylık statüsü tanınmış, iki ülke ile katılım müzakereleri henüz başlatılmamıştır.

2 Maastricht Antlaşması, diğer adıyla Avrupa Birliği Antlaşması, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe girdi. Bu antlaşma ile 1999'a kadar parasal birliğin tamamlanmasına, Avrupa vatandaşlığının oluşturulmasına ve ortak dış ve güvenlik ile adalet ve içişlerinde işbirliği politikalarının meydana getirilmesine karar verildi. Maastricht Antlaşması ile üç sütunlu Avrupa Birliği yapısı oluşturuldu. Bu yapının ilk sütununu Avrupa Toplulukları (AKÇT, AET ve EURATOM), ikinci sütununu "Ortak Dışişleri Güvenlik Politikası", üçüncü sütununu ise "Adalet ve İçişleri" oluşturuyordu.

önem artmaya başladı³. Ulusüstü devlet inşa sürecinde olan AB için ulusal tarihe verilen dikkatin artması “Avrupa (fikri) momentumunu yitirmekte” ve 2009 itibari ile toplumdaki pek çok kişi ve politikacı arasında “Avrupa ruhunun düşük bir seviyede” olduğunun bir göstergesiydi (Van der Leeuw-Roord, 2009:168).

Bir üst paragrafta alıntılanan yorumları Avrupa Birliği ruhu ve geleceği açısından bir kayıp olarak görmek elbette hatalı olacaktır. Zira “bir toplumun geleceğini belirli bir doğruluk derecesiyle görmek imkansızdır”. (F. Ahmad, 1995:297) Yazarın vurguladığı üzere bir toplumun geleceği çeşitli dış etkenlere bağlıdır. Bu bağlamda Avrupa tarihinin incelenmesi Avrupa toplumunun “ilerleyeceği yön hakkında bir fikir verir”. Bundan ötürü tarih ve tarih öğretimi bir Avrupalılık hissi oluşturmak için önemli bir araç olarak görülmektedir.

1.3.1. Tarih Öğretmenin ve Öğrenmenin Hedef ve Amaçları

Tarih, “ulusların geçmişte oluşturdukları kültür ürünlerini, yaptıkları savaşları, kurdukları siyasal ve ekonomik ilişkileri yöntemli bir biçimde inceleyen, geçmişe değin olayları yer ve zaman göstererek gerçeğe uygun biçimde açıklayan bilim dalı ve öğrencilere tarih bilincini kazandırmak, gerek kendi uluslarının gerek öteki ulusların tarih boyunca gösterdikleri ilerlemeler üzerinde bilgi edinmelerini sağlamak amacıyla ilk ve orta dereceli okullarda okutulan ders” olarak tanımlanmaktadır (BSTS Eğitim Terimleri Sözlüğü, 1974). Günlük konuşma dilinde ise tarih sözcüğü “hem geçmişte meydana gelmiş olayları belirtmek, hem de tarihçilerin çalışmalarında geçmişin yeniden kurulup aktarılmasını ifade etmek” için kullanılır (J. Tosh, 2013).

³ Bu konuda detaylı bilgi için 2003, 2005, 2006 ve 2010 yıllarında yapılan EUROCLIO anket sonuçlarına bakınız.

Tarih ve tarihçi tanımlamalarında halen bilimsellik, nesnellik ve kurgusalılık boyutunda tartışmalar mevcuttur. R. G. Collingwood, modern tarih tasarımının Herodotos'tan yirminci yüzyıla dek nasıl geliştiğine dair tarihsel bir betimleme sunduğu “Tarih Tasarımı” adlı eserinde tarihçinin işinin, bilim adamkinden daha karmaşık olduğunu dile getirir zira tarih yazarken bilimden, nesnelden ve kurgudan yararlanılması kaçınılmazdır. Yazara göre “her tarih geçmiş düşüncenin tarihçinin zihninde yeniden canlandırılmasıdır” (1996: 258). E. H.Carr'ın tarihçinin okuruna karşı sorumluluğunu yargıladığı, “Tarih Nedir” adlı eserinde geçmişin yeniden temsili sürecini “olguların seçilmesi ve yorumlanması” şeklinde izah eder. Yazara göre tarih ‘yorum’dur ve tarihçi yorum yaparken “hayalgücünü de işin içine katarak insanların zihniyetlerini, eylemlerinin gerisinde yatan düşünceleri anlamaya çalışır”. Tarihçinin geçmişe değil, bugüne, çağına ait bir insan olduğunu ifade eden yazar “belirli bir tarihi döneme hakim ideolojinin, dönemin tarih yorumlarında da geçerli olduğunu” vurgular ve tarihi ‘bir dönemin öbüründe kayda değer bulduklarının yazımı’ şeklinde tanımlar (2005:64).

John Tosh'a göre tarih; “kolektif bellektir, insanların kendi toplumsal kimlik kavramlarını ve geleceğe ilişkin beklentilerini oluşturmalarını sağlayan deneyimlerin toplamıdır” (2013:1). Bu tanımdan hareketle tarihin toplumsal bir rolü ve işlevi olduğu çıkarımı mümkündür. Yazara göre tarihe yönelimin iki önemli sebebi bulunmaktadır. Birincisi geçmişte de ortaya çıkan benzer olaylar karşısında nasıl davranıldığının öğrenilmesi, diğeri zamanın akışı içinde insanların hangi noktada yer aldıklarının dolayısıyla önlerinde nasıl bir geleceğin uzanıyor olabileceğinin anlaşılmasıdır (2013:10-11).

Avrupa Birliği tarihçesinin anlatıldığı hemen her çalışmada “daha barışçıl bir geleceğin inşası” ifadesine mutlaka rastlanılmaktadır. Bunun iki önemli nedeni olabilir. İlki, İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa hemen her alanda büyük bir yıkıma uğramıştı ve bu durumdan kurtulmak için Avrupa ülkeleri ortak değerler etrafında bir araya gelecekti. İkincisi refahı artıracak şekilde ekonomik alanda kuvvetli bir işbirliğinin başlatılması gerekecekti. AB, ekonomik, siyasi ve jeopolitik açıdan güçlü bir Birlik haline gelmesinin ve uluslar arası sistemdeki etkinliğini artırmasının ardından bir ‘Avrupalılık hissi ve kimliği’ oluşturma çalışmalarına başladı.⁴

Hedeflenen yeni Avrupa’nın oluşturulabilmesi özeleştiriye dayalı, özgürlük, barış, hukuk, refah, çeşitlilik ve dayanışma temelleri üzerine kurulu ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilmesi şartına bağlıydı. (Ash, 2007:1). Ortak bir vizyon geliştirilmesinin en etkili yolu ortak bir tarih yazımı ve öğretiminden geçmekteydi. Bu doğrultuda Avrupa’da ortak sembol ve değerler oluşturulmaya ve özellikle eğitim, kültür ve benzer alanlarda öğrenci değişimleri teşvik edilmeye başlandı (Borneman and Fowler, 1997).

Ortak bir vizyon geliştirme arzusuna rağmen Avrupa’da tarih ve tarih öğretimi konusundaki çalışmalar her zaman teşvik ve tavsiye niteliğinde kaldı. Avrupa Birliği, geliştirme ve destek açısından tarih öğretimine hişbir zaman öncelik vermedi. Bu konudaki faaliyetler büyük oranda Avrupa Konseyi tarafından yürütüldü. Bu çerçevede Avrupa’da, 1950’lerden itibaren tarih ders kitaplarını ön yargı ve yanlış kanılardan arındırma; 1990’lardan itibaren yeni bir Avrupa kurgusuna yönelik çalışmalar ve

4 AB kurumlarında 24 resmi dil kullanılmakta, kıta genelinde diyalektler hariç 70 ten fazla farklı dil konuşulmaktadır.

2000'lerden itibaren ortak tarih ve kültür oluşturulmasına yönelik projeler hayata geçirilmiştir. 2001 yılında Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan tavsiye kararı ekinde⁵ XXI. yüzyılda tarih öğretiminin amaçları arasında “çatışmalı ve dramatik yönleri olsa da çeşitlilikle zenginleşmiş, ortak bir tarihi ve kültürel miras üzerine kurulu bir Avrupa çatısını özgür iradeyle oluşturmak” ilkesi ifade ediliyordu⁶. Nitekim, 2004 yılında AB'ye katılan yeni üyeler⁷ ile “Avrupa'nın bir devlet yerine bir ulus olacağı” sinyalleri verilmekteydi (Ash, Radikal; 27/10/2005).

1.3.2. Avrupa Boyutu ve “Ortak Avrupa Tarihi” Yazımı

Ulus, derebeylik düzeninin yıkılışı ve anamalcı düzenin oluşumu döneminde ortaya çıkan, toprak, ekonomik yaşam, dil, ruhsal yapı ve ekinsel özellikler yönünden ortaklaşalık gösteren en geniş insan topluluğu biçimidir (BSTS Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü, 1975). Bu tanımda ortak bir tarihten ve gelecek beklentisinden söz edilmemektedir.

Ulus tanımında gelecek tasavvurunun önemine vurgu yapan M. Guibernau “Yirminci Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler” adlı çalışmasında ulusu “bir topluluk oluşturma bilincine sahip, ortak bir kültürü paylaşan, açıkça belirlenmiş bir toprak

⁵ Recommendation of the Committee of Ministers to Member States on History Teaching in Twenty-first-century Europe. (çevrimiçi) <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=234237>, (21 Eylül 2002)

⁶ Demokratik bir Avrupa'da tarih öğretiminin diğer amaçları şu şekilde sıralanmaktadır. Ulusal kimlik anlayışı ve hoşgörü ilkeleri esasına uygun olarak sorumluluk sahibi ve aktif vatandaşlar yetiştirme ve tüm farklılıklara karşı saygı geliştirme konusunda çok önemli bir yere sahip olmalı. Halklar arasında uzlaşa, kabul, anlayış ve karşılıklı güven için belirleyici bir faktör olmalı. Hoşgörü, karşılıklı anlayış, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamalı. Karşılıklı anlayış ve güven duygusu içerisinde evrensel bir perspektife insan topluluklarının başarılı gelişimini sağlamak kadar Avrupa çatısının inşasına gençlerin aktif katılımını sağlayacak ve gelişim ve ilerlemelerinde rol oynayacak eğitim politikalarının bir parçası olmalı. Özellikle tartışmalı ve hassas konularda bilgiyi, eleştiri ve sorumluluk çerçevesinde analiz edebilme ve yorumlayabilmelerini sağlamak amacıyla çok yönlülük ilkesine dayalı olarak diyalog, tarihi delillerin araştırılması ve açık tartışma yöntemleriyle öğrencilerin entelektüel kapasitelerini geliştirmelerini mümkün kılmalı. Yerel, bölgesel, ulusal, evrensel boyutlardaki ve Avrupa boyutundaki ortak tarihi miras bilgileri yoluyla Avrupa vatandaşlarının kendi bireysel ve toplu kimliklerini geliştirmelerini sağlamalı. İnsanlığa karşı işlenen suçların önlenmesinde bir araç olmalıdır.

⁷ Beşinci Genişleme ile AB'ye Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi katılmıştır. Romanya ve Bulgaristan'ın katılımı 2007 senesinde olmuştur.

üzerinde yerleşik, ortak bir geçmişe ve gelecek projesine ve kendi kendini yönetme hakkına sahip bir insan grubu” şeklinde tanımlamaktadır (1997:92).

E. Hobsbawm, “Geleneğin İcadı” adlı eserinde ulusu toplumsal gelişimin belli bir safhasında meydana gelmiş bir ürün, “görece yeni bir tarihsel yenilik” olarak tarif eder (2006:17). Yazara göre bugün eski devirlerden geldiğini varsaydığımız geleneklerin büyük kısmı, aslında görece yakın zamanlarda ‘icat edilmiş olan’ geleneklerdir. Bu gelenekler icat edilirken mutlaka belli bir tarihsel geçmişe referans yapılı ve geçmişle bir süreklilik kurulmaya çalışılır. Tanımlar bağlamında Avrupayı bir ulus olarak görmek mümkündür. Nitekim G. Delanty, Avrupa için “yeniden icat süreci” tanımlaması yapar (2005:2). Zira, XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren meydana gelen tüm global gelişmelere paralel olarak Avrupa siyasi elitlerce yeniden icat edilmektedir.

Avrupa tarihinden bahseden Avrupalı tarih eğitimcileri için Avrupa, içinde Türkiye’nin ve eskiden Sovyetler birliğine bağlı olan Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan gibi ülkelerin de bulunduğu Avrupa Konseyi’nin Avrupası olarak düşünülmektedir. Avrupa genel olarak coğrafi bir kavram olarak kabul edilmekte ve Avrupa Tarihi çoğunlukla birkaç büyük Batı Avrupa ülkesinin ve Rusya’nın tarihi olarak anlaşılmaktadır. Halbuki Avrupa kavramı dünyadaki gelişmelere paralel olarak “tarihsel algılamalar sayesinde” şekillenmiştir (Van der Leeuw-Roord, 2009:172-173). Dolayısıyla tarih eğitiminde Avrupa’ya ayrı bir yer ve önem verilmesi kaçınılmaz olacaktır.

Günümüzde Avrupa kavramı, Eric Hobsbawm’ın vurguladığı üzere “entelektüel bir yapı” olarak karşımıza çıkmakta ve coğrafi sınırlarından ziyade siyasi sınırları

çerçevesinde tanımlanmaktadır⁸ (Aktaran O. Rehn, 2007:67). Dolayısıyla tüm proje ve politikalar ‘Avrupa boyutu’ perspektifinden üretilmektedir. Literatürde Avrupa Boyutu, “global düşünceye ve kültürlerarası anlayışa ufuk açan, daha geniş bir Avrupalı söylemi ve eğitim perspektifini geliştiren eğitim sisteminde bir ilke” şeklinde tanımlanmaktadır (J.Walterová’dan aktaran T. Janik, 2006:1). ‘Avrupa Boyutu’ ifadesi ile Avrupa’nın keşfi ve inşası amaçlanmıştır ancak EUROCLIO anketlerinde tekrar eden sorular ile 2000’den bu yana tarih eğitiminde Avrupa Boyutunu güçlendirmeye verilen önemin azaldığı saptanmıştır. Bu durum hem EUROCLIO üyelerini hem de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesini tavsiye niteliğine projeler üretmek üzere harekete geçirmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 2001 yılında “Yirmibirinci Yüzyıl Avrupa’sında Tarih Öğretimi Üstüne Tavsiye Karar” metni yayınlamış ve ilgili karar tüm üye ülkelerin milli eğitim bakanlıkları ile paylaşmıştır. Karar metninde Avrupa’nın keşfi ve inşası için bir formülasyondan bahsedilmektedir. Bu formüle göre;

- yerel, bölgesel, ulusal seviyelerde ve Avrupa düzeyinde tarihi ilişkilere devam edilmesi,
- tarihi dönemler ve gelişmelerle ilgili en belirgin bilgilerin, özellikle Avrupa bilincini destekleyen tarihi ya da kültürel olayların ve eğilimlerin Avrupa boyutunda öğretilmesi,

⁸ Coğrafi anlamı haricinde Avrupa denildiğinde akla ilk gelen birlik Avrupasıdır. Aslında nevi şahsına münhasır (sui generis) ulusüstü bir örgüt olan Avrupa Birliği, ulus devletlerin egemenliklerinin bir kısmını AB’ye devretmeleri ile kurulmuştur. AB, kendi egemen haklarına ve hukuk düzenine sahiptir. Birliği oluşturan üye devletler ve vatandaşlar bu hukuk düzenine tâbidir. AB hukuku üye ülkelerin ulusal hukukları karşısında üstündür. Üye ülkelerin bağımsızlıklarını, millî menfaatlerini veya herhangi bir konuyu bahane ederek ortak kuralları tanımama hakları yoktur. AB’nin gücü ve yetkisi, kendi yetki alanına giren politika alanlarını bir anayasa gibi tarif eden Kurucu Antlaşmalardan kaynaklanmaktadır. Bu sebeple, Avrupa Birliği tanımlamasında uluslararasından ziyade “ulus-üstü” sıfatı kullanılmaktadır.

- Avrupa tarihi ile bağlantılı konularda okullar arasında proje değişimini ve işbirliğini teşvik etmek amacıyla her türlü imkanın, özellikle bilgi teknolojisinin kullanımı,
- öğrencilerin, diğer Avrupa ülkelerin tarihlerine olan ilgilerinin artırılması,
- Avrupa'nın yapılanması ile ilgili tarihi bilgilerin öğretilmesine başlanması ya da geliştirilmesi tavsiye edilmiştir.

İlgili kararda, demokratik ve barış dolu bir Avrupa'da, tarih öğretiminde Avrupa boyutunun teşvik edilebilmesi için gerekenler de belirtilmiştir. Buna göre;

- Kültürel İşbirliği Kurulu tarafından yürütölen "XX. yüzyılda Avrupa tarihinin öğrenimi ve öğretimi" konulu proje sırasında yapılan çalışmaların sonuçlarını, hem içerik hem de metod bakımından dikkate alınması,
- demokratik istikrarı geliştirmek ve sağlamlaştırmak adına yapılan çalışmalar sırasında Avrupa Konseyi'nin tarih öğretiminde reform ve yeni ders kitaplarının metodolojik rehberlerin hazırlanması içerikli programlarından faydalanılması,
- Avrupa Konseyi'nin, mirasın öğretimine ve bilincin artırılmasına ilişkin programlarının sürdürölmesi,
- "XX. yüzyılda Avrupa tarihinin öğrenimi ve öğretimi" adlı proje sonucunda üretilen öğretim materyallerini, bilgi ve iletişim teknolojilerini en iyi şekilde kullanarak mümkün olduğunca geniş bir alana yayılması,
- yeni ders kitaplarının yazımı yanında tarih öğretiminde kullanılan müfredat programları ve standartların hazırlanmasına verilen desteğin, özellikle Rusya Federasyonu, Kafkas Ülkeleri, Güneydoğu Avrupa ve Karadeniz Bölgesinde artırılması,

- Avrupa bağlamındaki bu yeni bilgileri edinmelerine yardımcı olmak üzere öğretmenleri, görüş ve deneyimlerini karşılaştırmalarına olanak sağlayacak şekilde Avrupa Konseyi'nin Eğitim Personeli için Hizmet-içi Eğitim Programlarından faydalandırılması tavsiye edilmiştir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin tarih öğretimi üzerine bir tavsiye metni yayınlamasının temel nedeni Avrupa'da ortak bir tarih bilinci ve kimliğinin olmayışından kaynaklanmaktadır. Nitekim, tarih eğitimi pekçok Avrupa ülkesinde aşikar bir şekilde merkezi ve milliyetçi bir yaklaşıma sahipti. Bu yaklaşım önceki yıllarda da vurgulanmıştı.⁹ Son yıllarda ise durum farklı değil zira 2000 yılından bu yana yapılan araştırma sonuçları, Avrupa'da milli tarih konusunda siyasi odaklanmada artış; Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik ilgide azalma olduğunu ortaya koyuyor.¹⁰ 2007 yılında pekçok Avrupa ülkesinde 'milli tarih eğitimi' konusu siyasi elitlerin gündemini meşgul etmekteydi (Van der Leeuw-Roord, 2009:2). Bu nedenle, merkezi ve milliyetçi tarih eğitimi yaklaşımını değiştirebilmek amacıyla 2007 yılında EUROCLIO liderliğinde bir proje başlatıldı.¹¹ "Connecting Europe through History" (Tarih Üzerinden Avrupa Bağlantısı) başlıklı bu proje kapsamında, insan hakları, hoşgörü, demokrasi, vatandaşlık, eleştirel düşünme ve çok yönlülük konularında farklı ülkelerde çeşitli faaliyetler gerçekleştirildi.¹²

Aynı yıl Avrupa Birliği Eğitim Bakanları, Almanya'nın AB Başkanlığı sırasında Heidelberg'de buluşmuş, ortak bir Avrupa Tarih Kitabı oluşturulması meselesini

9 1945 tarihli Postdam Konferansı ve 1995 tarihli EUROCLIO Yıllık konferansı örnek olarak verilebilir.

10 Bu konuda detaylı bilgi için EUROCLIO 2003 ve 2006 yılları araştırma sonuçlarına bakınız.

11 Organizasyon detayları için bakınız: Euroclio Annual Report (çevrimiçi),

http://www.euroclio.eu/download/an_rep/2007_building_bridges_annual_report.pdf (21 Eylül 2009).

12 Proje detayları için bakınız: Connecting History, (çevrimiçi), <http://connectinghistory.weebly.com/index.html> (15 Mart 2014)

görüşmüşlerdir. Alman Eğitim ve Araştırma Bakanı Anette Schavan bu fikri destekleyerek lobi faaliyetlerinde bulunmuş, Avrupa'da sosyal kaynaşmanın sağlanması ve kimliğin şekillenmesi için eğitimin çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Bakan, konuşmasında AB ve komşu ülkelerdeki meslektaşlarına seslenmiş, Avrupalılar arasındaki ortak değerlerin ve kültürel bakış açılarının vurgulandığı ortak bir Avrupa Tarih Kitabı yaratılması için çalışmaların başlatılması gerektiğinin altını çizmiştir. (DW, 02-03-2007) Ancak bu girişim politik nedenlerden ötürü destek görmemiş ve nihai karar ulusal hükümetlere bırakılmıştır. (BBC News, 02-03-2007)

Nihai kararın ulusal hükümetlere bırakılması devlet tarafından kabul görmüş bilgilerin, geçmişin gerçek hikayesi şeklinde sorgulanmadan okullarda öğretimi anlamına geliyordu. Bu yaklaşım, halklar arasında birleştirici olmaktan ziyade ayrımcılığa neden olacaktı zira bu tarz eğitim çoklu yaklaşımı ve eleştirel düşünmeyi geliştirmeyecek; öğrenciler, öğretmenlerinin ve toplumlarının geleneksel yorumlarını içselleştirmeye devam edeceklerdi.

Bu durumu eleştiren tarih eğitimcileri, sosyolog ve pedagoglar, okullarda geçmişe dair hikaye anlatımını ve bu hikayelerdeki öğelerin/olguların ezberletilmesini eleştirerek, tarih eğitiminin tarihsel beceri ve anlayışı geliştirmek için bir araç olarak görülmesi konusunda fikir birliğine vardılar. Ancak müfredatta değişiklik yapılması ve okullarda okutulacak ortak bir Avrupa Tarihi kitabının yazılması oldukça zordu. Zira “büyük bir program değişikliğinin gerçekleşebilmesi, politik iradeye, mevcut mevzuata, öğretmenlerin neyi nasıl öğreteceğini seçmekteki özgürlük derecesine ve program

değişikliğini destekleyecek öğretim materyallerinin var olup olmadığına” bağlıydı (R. Stradling, 2003a:7-16).

Nihayet Avrupa Tarih Eğitmcileri Birliği (EUROCLIO) tarafından bu konuda bir adım daha atıldı ve 2010 yılında Hollanda’da “Teaching Common European History: Themes, Perspectives and Levels” (Ortak Avrupa Tarihi Öğretimi: Temalar, Perspektifler ve Düzeyler) başlıklı bir konferans düzenlendi. Konferansın temel argümanı ingilizcede ulaşılamayacak hedef anlamına gelen ‘a bridge too far?’ metaforu ile tanımlanmıştı. Bu metafor ile Avrupa’da ‘ortak Avrupa tarihi öğretimi’nin arzulandığı ancak böyle bir projenin gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğu vurgusu yapılmaktaydı (Bulletin 30:74). Konferans kapsamında, “a possible Canon of European History” (Avrupa Tarihinin Olası Temelleri) argümanı ile ortak bir Avrupa Tarihi yazımının ve kaidelerinin oluşturulması ihtimali üzerinde durulmuştu.

Konferans sonucunda hazırlanan raporlar, Avrupa genelinde tarih eğitimi müfredatının ulusal odaklı olduğunu; öğrenme/öğretme konusundaki tüm pedagojik, metodolojik ve teknolojik gelişmelere rağmen tarih eğitiminin halen ulusal içerik ile sunulduğunu ortaya koymaktaydı (Bulletin 30:75-77). Bu sonuç bir ulus olmayı arzu eden Avrupa Birliği için paradoksal bir durumdu.

1.3.3. Karşılaşılan Sorunlar ve Tartışmalı Konular

Ulusçuluk, BSTS Tarih Terimleri Sözlüğü’nde (1974) “her ulusun kendine özgü kültür ve geleneklere bağlı kalıp kendi varlığını herşeyin üstünde tutarak yaşaması gereğine inanan görüş” şeklinde tanımlanmıştır. E. Hobsbawm bu ideolojiyi “alenen ya da

zımmen kabul görmüş kurallarca yönlendirilen ve bir ritüel ya da sembolik bir özellik sergileyen, geçmişle doğal bir süreklilik anıştırır şekilde tekrarlara dayanarak belli değerler ve davranış normlarını aşlamaya çalışan bir pratikler kümesi” şeklinde tanımlar (2006:2).

Milliyetçilik literatürünün önemli isimlerinden A. Smith “milliyetçiliğin gücünü tarihsel yerleşmişlikten aldığı” iddia eder. Yazar bu konudaki görüşünü “bir bireyin ilk bağlılığının kendi milletine olduğunu, tüm milletin siyasal iktidarın kaynağı olduğunu, her milletin özerk olmak suretiyle kendi otantik doğasını ortaya koyması gerektiğini ve barışçıl ve adil bir dünyanın ancak özerk milletler üzerine inşa edebileceği” savı ile açıklar (2002b:58). Avrobarometre¹³ tarafından 1992 yılından beri ‘aidiyet’ konusunda düzenli olarak yapılan saha araştırmaları A. Smith’in ‘bir bireyin ilk bağlılığının kendi milletine olduğu’ savını doğrular niteliktedir. Nitekim 1992-1998 yılları içinde yapılan araştırmalarda Avrupalıların kendilerini çoğunlukla ulusal kimlikleri ile tanımladıkları tespit edilmiştir. Aşağıdaki tabloda Avrupalıların kendilerini nasıl tanımladıkları sorusuna verilen cevap yüzdelerindeki değişim görülmektedir. (Eurobarometer 49, September 1998:41). Bu verilere göre Avrupa toplumunun yaklaşık yüzde 90’ı kendini milli kimlik ile tanımlamaktadır.

¹³ Eurobarometre, Avrupa Birliği vatandaşlarına çeşitli alanlarda sorular yönelten ve bu yanıtlara göre raporlar hazırlayan, 1973 yılında Avrupa Birliği içinde kurulmuş; Avrupa Komisyonu'na bağlı bir kurumdur.

Yıllar / Tanım	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Sadece Milli Kimlikle	38	40	33	40	46	45	44
Öncelikle Milli Kimlikle	48	45	46	46	40	40	41
Öncelikle Avrupalı Kimliğiyle	7	7	10	6	6	6	6
Sadece Avrupalı	4	4	7	5	5	5	5

İlgili araştırma kapsamında anket içeriğine 1999 yılında yeni bir soru eklenmiştir. Buna göre ‘tüm Avrupalılarca paylaşılan ortak bir kültürel kimlik olup olmadığı’ tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma verileri kapsamında Avrupalı uluslar arasında ortak bir kültürel kimlik varlığının düşük oranda kabul edildiği sonucuna ulaşılmıştır (Eurobarometer 50, 1999:60). Oranın düşük olmasının sebebi Avrupalı ulusların kimlikleri ile Avrupa’nın temsil edildiği üst kimliğin bağdaştırılması veya hangisinin öncelikli olduğu konusunun henüz netleştirilememiş olmasından kaynaklanmaktadır. Zira “birbirlerinden keskin hatlarla ayrılan popüler milli kimliklerden geniş üst milli varoluş biçimleri yaratmak son derece sorunludur.” (Smith, 2002a:162). Zira “bir ideoloji olarak milliyetçilik sadece ve sadece popüler bir akort tutturduğunda belirli toplumsal gruplar ya da topluluklar tarafından benimsendiği ve onlara ilham verdiği takdirde kök salabilir” (2002a:xiii). Ulus üstü kimlik yaratılabilmesi için bu akordun tutturulması ve dil, din, coğrafya, tarih, kültürel özellikler, hukuki sosyal gelenekler gibi ortak özellikler kapsamında bir tanımlama yapılabilmesi gerekmektedir.

Avrobarometre’nin “New Europeans” (Yeni Avrupalılar) başlıklı raporuna göre Avrupa’da Avrupalı kimliğinin en önemli unsuru ‘ortak para (Avro) kullanımı olarak görülmektedir. Demokratik değerlere ve aynı coğrafyaya sahip olmak Avrupalı

kimliğinde ikincil konumdadır. Ortak kültür, ortak tarih, AB sembolleri ve ortak dini miras gibi kimlik elementleri ise düşük oranlarda listenin sonlarında yer almaktadır (Eurobarometer 73.3, 2010:95-96).

Tarih öğrenimi ve öğretiminin amaç ve hedefleri konusunda EUROCLIO tarafından yapılan anket çalışmaları da yukarıdaki sonuçlara benzer şekilde sonuçlanmıştır. 2006 yılı verilerine göre ulusal bilinci kuvvetlendirmek, kendini gerektiğinde vatanı için kurban etmek, vatanseverliği güçlendirmek ve ulusunun tarihsel devamlılığını sürdürmek ilk sıralarda yer almış; demokrasiyi ve vatandaşlığı teşvik etmek, öğrencilerin içinde yaşadıkları dünyayı anlamalarını sağlamak, kültürel mirasın ortak yönlerini takdir etmek, eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek ve tarihsel olaylara yaklaşımda çok perspektifli bir yaklaşım geliştirmek gibi amaçlar listede alt sıralara yerleşmiştir. Anket sonuçlarına göre ortalama bir Avrupa vatandaşlığı geliştirmek, Avrupa kaynaşmasını desteklemek, Avrupa'yla ilgili bilgileri ve bilinci geliştirmek ve Avrupa'nın farklı anlamlarının farkına varmak gibi amaçlar neredeyse hiç dile getirilmemiştir (Euroclio, 2006:3). 2010 yılı anket çalışması sonuçları da benzer şekilde sonuçlanmıştır.

Halbuki, Avrupa Birliği bugün olduğu gibi yakın gelecekte de ekonomik ve siyasi bir güç olarak varlığını devam ettirecektir. (Eurobarometer 71, 2010: 154-161)¹⁴. Avrupa kurumları bu gücü ortak değerler yaratarak ve kültür programları oluşturarak toplumsal bütünleşme ile pekiştirmeye çalışmaktadır. Avrupa'da gerçekleşmesi konusunda

¹⁴ Referans verilen "Future of Europe" (Avrupa'nın Geleceği) başlıklı rapor, 2030 yılındaki projeksiyonlar için 2009 yılında çalışılmış ve 2010 yılında yayınlanmıştır.

şüpheler olsa dahi toplumsal bütünleşme¹⁵ talep edilmektedir (Eurobarometer 71, 2010: 119-121). Zira “doğasının gereği barış ve birleşme ile bağlantılı olmayan Avrupa, bölücü bir olgu olmaya eğilimlidir” (G. Delanty, 2005:10). Bu nedenle Topluluk tarihinde resmi olarak ilk kez 1973 yılında ‘Avrupa kimliği’ kavramının ifade edildiğini¹⁶ ve ortak bir tarih ve kültürel miras üzerine kurulu bir Avrupa çatısının özgür iradeyle oluşturulmaya çalışıldığını görüyoruz¹⁷. Süreç, Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında “çeşitlilikte birlik” sloganının kabulü ile devam etmiş, 2004 yılında AB’ye yeni üye ülkelerin katılımı ile bu yönde çalışmalara hız verilmiştir.

Nihayet, Avrupa Birliği Konseyi, yaklaşık sekiz yıl süren bir müzakere süreci sonucunda hazırlanabilen “İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele” konulu 2008/913/JHA sayılı Çerçeve Kararını (Ç.K.) 28 Kasım 2008 tarihinde kabul etti¹⁸. Bu karara göre; ırk, renk, din, soy veya ulusal ya da etnik kökeni ile tanımlanan insan grubuna veya gruba mensup bir kişiye şiddet kullanımını veya nefret çağrısını alenen kışkırtmak suç sayılacaktı. Ayrıca ırk, renk, din, soy veya ulusal ya da etnik kökeni ile tanımlanan bir insan grubuna ya da o grubun bir mensubuna yönelik olan ve Uluslararası Ceza Mahkemesi Statüsünün 6,7 ve 8. maddelerinde tanımlanan soykırımını, insanlığa karşı suçları ve savaş suçlarını, şiddeti körükleyebilecek veya nefreti celbedebilecek biçimde yapılması şartıyla alenen

15 Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan “High Level Task for Social Cohesion in the 21st Century” (XXI. Yüzyılda Toplumsal Dayanışma) başlıklı raporda sosyal dayanışma/toplumsal bütünleşme; toplumun tüm üyelerinin refahını sağlamak üzere marjinalleşmeden kaçınılması ve farklılıkların en aza indirilmesi şeklinde tanımlanmıştır.

16 Kopenhag Deklarasyonu,, 14-12-1973. (çevrimiçi) http://www.cvce.eu/content/publication/1999/1/1/02798dc9-9c69-4b7d-b2c9-f03a8db7da32/publishable_en.pdf (20 Ocak 2009).

17 Detaylı bilgi için bkz: Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Kararı Dirilen Faşist Propaganda ve İrkçi Yönleri ile Mücadele (Res 743) 1980. Avrupa Konseyi İrkçılık, Yabancı Düşmanlığı, Antisemitizm ve Hoşgörüsüzlikle Mücadele Deklarasyonu, 1993. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi Tavsiye Kararı Hoşgörüsüzlük, Aşırı Milliyetçilik, Yabancı Düşmanlığı, İrkçi ve Yahudi Düşmanlığı ile Mücadele (Rec 1275) 1995.

18 “İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele” konulu 2008/913/JHA sayılı Çerçeve Kararı için bakınız :<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0058:0058:EN:PDF>

inkâr etmek ya da kabaca küçümsemek suç kabul edilecekti¹⁹. Ancak AB hukuk sistemine göre bir üye devletin Çerçeve Kararına uymaması durumunda herhangi bir yaptırım söz konusu değildi.

‘Yeni Avrupalılar’ başlıklı raporun sonuçlarından da yorumlanabileceği üzere AB’ye olan ilgi ve destek ekonominin gidişatı ile doğru orantılıydı zira Avrupalılar için öncelikli olan ekonomik güçtü. Avrobarometre tarafından düzenli olarak yapılan raporlardan ekonominin kötüye gittiği dönemlerde gerek Topluluğa gerek AB’ye olan ilgi ve desteğin azaldığını görmek mümkündür. 1981-1990 yılları arasında bazı dönemlere ilişkin yapılan incelemelerde ‘Avrupa değerleri’ diye bir şey olmadığı saptaması yapılmış, bu dönemlerde Avrupa’da uzlaşmadan ziyade anlaşmazlığın var olduğunun altı çizilmiştir. (Ashcroft & Timms, 1992:112). R. Hudson’a göre ‘Avrupa kimliği’ sadece geleceğe bakarak oluşturulabilir. Yazara göre geçmiş dezenfekte edilmediği sürece Avrupa tartışmalı ve bölücü olarak kalacaktır (Hudson & Williams, 1999). Bu nedenle Avrupa’nın keşfi ve icadı arzu edilmektedir.

Yeni bir Avrupa’nın icadı ve Avrupalı kimliğinin oluşturulması noktasında bazı çevrelerden bu oluşumun suni - milli kimliğin ise doğal- olduğu eleştirileri gelmektedir. Bu noktada milli kimliklerin ulus-devlet’in inşası sürecinde icad edildiği gerçeği göz ardı edilmektedir. G. Delanty’e göre yeni ve büyük Avrupa “yabancı düşmanlığına dayalı ve hastalıklı bir ulusalcılığın yükseliş trendinde, Avrupa ve dünyanın geri kalanı arasındaki ana yüzleşme bağlamında doğmaktadır”. Avrupa, “milliyetçiliğe alternatif

19 Çerçeve Kararı, karar metninin içindeki zayıflatıcı ve muğlaklaştırıcı hükümler nedeniyle siyasi ve hukuk çevrelerince eleştiri aldı, uygulanması durumunda Birliği zedeleyeceği öngörüldü. Zira Ç.K. bağlamında açılacak bir davada dosyayı inceleyecek olan savcılar ile davayı görecektir olan yargıçlar takdir haklarını kullanarak -hiç kuşkusuz kendi kültür ve eğilimlerinin etkisinde kalarak- sübjektif ve çelişkili sonuçlara varabileceklerdi. (Pulat Tacar, TurkishNews, 23/03/2013)

değil, bilakis ulus-devlet hegemonyasının pekiştirilmesinden ibarettir” (2005:193-194). Yazarın “Avrupa’nın İcadı” adlı kitabında detaylı anlattığı üzere yeni ve büyük Avrupa insanların gözünde stratejik olarak yeniden inşa edilmektedir. Ancak mevcut durumda arzu edildiği gibi ‘dayanışma içinde bir Avrupa toplumu’ göremiyoruz. Oxford Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Bölümü profesörlerinden Timothy Garton Ash’a göre bu paradoks Avrupa’nın özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde eksikliği hissedilen yeni bir anlatı (narrative) oluşturamamasından kaynaklanıyor (2007:1).

Şimdiye kadar ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilemeyişinin en önemli sebebi kanımca AB’nin ulusüstü bir bilinç yaratmadaki politik çekimserliğinden ve Avrupa Konseyi’nin tarih ve tarih öğrenimine ilgisinin sadece tavsiye düzeyinde kalmasından kaynaklanmaktadır. Halbuki “büyük bir toplumsal grubu birleştiren en güçlü bağlardan biri, üyelerinin ortak tarih bilincidir. Bu bilinç olmaksızın insanlar geniş soyutlamalara bağlılık göstermeleri yolundaki talepleri kolay kolay kabul edemezler. Modern tarihte grupla özdeşleşme süreçlerinin en güçlüsü olan ulus bilincini düşündüğümüzde bunun geçerliliği çok daha belirginleşir” (J. Tosh, 2013:3). Ulusal bilincin şekillendiği ve Avrupa kıtasında milliyetçilik gelişiminin doruğa çıktığı 19. yüzyılı göz önünde bulundurduğumuzda tarihin ve tarih eğitiminin güçlü bir araç olarak siyasi otoritelerce kullanıldığını görmemiz mümkündür. “Tarihin Peşinde” adlı eserinde günümüz Avrupa’sında milliyetlerin ayrı ayrı ulusal deneyimlerin birikimi olduğunu ifade eden Tosh, siyasi düzeyde ulusal kimlikleri henüz tam ifadesini bulamamış halkların, ulusal tarihlerinin yazılmasının popüler bir ulusal kimlik yaratılmasında en etkili yöntem olduğunu vurgulamaktadır (2013:3).

Bu bağlamda Avrupa Konseyi kurulduğu tarihten sadece birkaç yıl sonra Almanya’da “The European Idea in History Teaching” (Tarih Öğretiminde Avrupa Fikri) başlıklı bir konferans düzenlemiş ve bu konferans sonucu yayımlanan raporda Avrupa birliğini sağlamak için tarihi bir propaganda aracı olarak kullanmak niyetinde olmadıklarını amaçlarının geleneksel hataları ve önyargıları ortadan kaldırarak, gerçekleri anlatmak olduğunu beyan etmişlerdir ²⁰ . Raporda ayrıca bir devletin kendi çıkarına kullanılabilecek veya halklar arasındaki dostça ilişkilerin bozulmasına neden olabilecek herhangi bir yorumdan kaçınılmasının özellikle gerekli olduğu da ifade edilmiştir²¹ .

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin 1996 yılında yayınladığı “Avrupa Tarihine ve Avrupa Tarihini Öğrenmeye İlişkin 1283 Sayılı Tavsiye Kararı”nda geçmişi yeniden yazmanın ve bir kültürel kimlik yaratmanın çeşitli yollarından birinin tarih olduğu ve tarihin günümüz Avrupa’sında oynayacağı siyasal role değinilmiştir. Uzlaşma, demokrasi ve kültürler arası diyalogun önemi benzeri söylemler Avrupa mevzu bahsinde hemen her platformda dile getirilmiştir ancak Avrupa kurumları tarafından dile getirilen bu görüş ve tavsiyeler AB mevzuatında yer bulamamıştır.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL MUHASEBESİ

Resmi ideoloji en genel anlamıyla devlet aygıtını elinde tutan veya etkileme yeteneğine sahip olan elitlerin/seçkinlerin, ellerinde tuttukları devlet aygıtını kendilerini meşrulaştırmak, varlıklarını sürdürmek, kendilerine yönelik itaati/bağlılığı sağlamak

²⁰ Konferans 1953 yılında düzenlenmiştir.

²¹ Meinin orijinali şöyledir: The "purpose [was] not to use history as propaganda for European unity, but to try to eliminate the traditional mistakes and prejudices and to establish the facts... It is especially necessary to avoid any interpretation of historical development which might be used in the particular interest of one state, or which might disturb the friendly relations between peoples". Calw Conference Report, (çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Perspective/ConferenceCalw1953_en.pdf ,(19 Eylül 2009).

için ürettikleri çoğunlukla gevşek, pragmatik, irrasyonel, eklektik ve sistematik nitelikli değerler bütünüdür. Resmi ideoloji dar anlamda egemen siyasal kültür olarak da tanımlanabilir. Resmi ideoloji, resmi tarih yazma ve Eric Hobsbawm ile Terence Ranger'ın da kullandığı anlamıyla "gelenek icat etme" sürecidir. Kitlelerin yığınlar halinde siyasete katıldığı, kişi ya da sınıfların bunu istemeyerek de olsa kabullenmek zorunda kaldığı dönemlerde resmi ideolojilerin yazılmaya başlanması kaçınılmaz hale gelmektedir. (Alkan, 2008:11-12)

Avrupa Birliği'nin oluşturduğu egemen siyasal kültür demokrasinin pekiştirilmesi üzerinedir. Bu bağlamda Topluluk tarihinde resmi olarak ilk kez 1973 yılında 'Avrupa kimliği' kavramının ifade edildiğini ve ortak bir tarih ve kültürel miras üzerine kurulu bir Avrupa çatısının özgür iradeyle oluşturulmaya çalışıldığını görüyoruz. Süreç, 1992 yılında Avrupa Birliği'ni kuran anlaşma ile 'Avrupa vatandaşlığı'nı garanti altına almış, 2000 yılında "çeşitlilikte birlik" sloganının kabulü ile devam etmiş, 2004 yılında Avrupa Birliği'ne yeni üye ülkelerin katılımı ile bu yönde çalışmalara hız verilmiştir. Bu çalışma oluşturulmakta olan bu yeni toplumun bütünlüğünün garanti altına alınması, eylemlerine yol gösterecek ve topluma meşruluk ve anlam kazandıracak değerler birliği ve referansların tarifinin yapılabilmesini "ortak tarih yazımı" şartına bağlamaktadır zira bütün Avrupalıları birleştiren ve Topluluğu birarada tutan bir yapıstırıcı ihtiyaç bulunmaktadır.²²

22 Siyasal yaşamda meydana gelen değişimler eğitime de yansımaktadır. Bu konuda Osmanlı modernleşme süreci ve bu süreç içerisinde oluşan birikimin Cumhuriyet'e devrettiği mirasın aktarımı örnek gösterilebilir zira resmi ideoloji ve onun ayrılmaz bir parçası olan resmi tarihin sistematik, yeni ve farklı bir boyutta ortaya çıkışının eş zamanlı olduğu kabul edilmektedir. Detaylı bilgi için bkz. M. Alkan, Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim. Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi. Cilt 6. Sayı 12. S.9-84.

Mevcut durumda politik çekinceler nedeniyle Avrupa Birliği'nde sistematik, yeni ve farklı bir boyutta resmi tarih yazımı talebi bulunmamaktadır ancak Avrupa Parlamentosu'nda ortak tarih yazımına ilişkin bir eğilim olduğu aşıkardır. 31 Ocak 2014 tarihinde Avrupa Parlamentosu'nda gerçekleştirilen “Demokratik Vatandaşlık için Tarih Öğretimi: Sosyal Uyum ve Karşılıklı Saygı Konusunda Tarih Eğitiminin Katkısından Söz Edilebilir mi?” başlıklı toplantı raporunda Avrupa Birliği projesinin başarısında tarih ve vatandaşlık eğitimcilerine çok önemli görevler düştüğünün vurgulanması bu varsayımı doğrular niteliktedir. Bununla birlikte Birlik üyesi ülkelerde öğretim programlarının yeni ve geniş Avrupa perspektifini yansıtacak şekilde “reformize” edilmesi tezimizi haklı kılmaktadır.

Diğer yandan bir “Barış Projesi” olarak kabul edilen ve bu gerekçe ile Nobel Ödülü'ne layık görülen Avrupa Birliği'nde ırkçılık, milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve düşük siyasi katılım gibi konuların gündemi meşgul etmesi, ulusüstü birlik olma yolunda ilerleyen Avrupa Birliği için paradoksal bir durum olarak görülmektedir.²³ Birlik kurumları bu paradoksu çözebilmek amacıyla ortak kamusal alan ve siyasi katılım ile demokrasinin pekiştirilmesi; insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlara dayanan ortak politik kültür veya yurttaşlık kimliğinin geliştirilmesi için politikalar üretmektedir. Birliğe üye ülke okullarında okutulacak resmi /ortak bir tarih kitabının yazılması hususu halen tartışma konusudur.

Halbuki, Avrupa Birliği üyesi ülke okullarında okutulan tarih kitapları milliyetçi bakış açısını yansıttığı ve içeriğinde nefret söylemi barındırdığı için Avrupa Birliği projesinin

23 Mayıs 2014 tarihinde gerçekleştirilen Avrupa Parlamentosu seçim sonuçları da aşırı sağ ve AB karşıtı görüşleri temsil eden partilere verilen desteğin ciddi bir şekilde arttığını göstermiştir.

sürdürülebilirliğini tehdit etmektedir.²⁴ Dolayısıyla büyük bir program değişikliğinin gerçekleşmesi zor olsa da zorunlu görülmektedir zira periyodik olarak tekrarlanan araştırma sonuçları Avrupa vatandaşlarının kendilerini ilk önce ülkelerine göre tanımlamaya devam ettiğini, Avrupa'da milli tarih üzerindeki politik odaklanmanın arttığını ve Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik ilginin azaldığını göstermektedir.

Son on yıllarda ve özellikle Avrupa Birliği projesi çerçevesinde 'millilik' de içerik değiştirmektedir. Başka türlü bir millilik söz konusudur ve bu değişikliklerin doğum sancıları toplum içinde duyulmaktadır (Millas, 2008). Günümüz Avrupası, küresel düzende faaliyet gösteren ulusötesi şirketler, büyük güç blokları ve yerküreyi kuşatan kitlesel iletişim araçları tarafından şekillendirilmektedir. Bu bağlamda Avrupa tarihsel ilerleyişinde yeni bir evrim sürecine girilmiştir. Meydana gelen sosyal ve siyasal değişimin özelliklerinin eğitim sistemine yansımaları da kaçınılmaz görünmektedir.

Bu noktada ortak tarih yazımı konusundaki çabaları demokratik bir mücadele olarak algılamak yerinde olacaktır zira özeleştiriyeye dayalı, özgürlük, barış, hukuk, refah, çeşitlilik ve dayanışma temelleri üzerine kurulu ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilebilmesi okullarda tarih öğretiminin amaçlarının gerçekleştirilmesi şartına bağlıdır. Bu amaçlar Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 2001 yılında hazırlanan ve üye ülke eğitim bakanlıklarına gönderilen 15 No'lu Tavsiye Kararının Eki'nde detaylı bir şekilde belirtilmiştir. Buna göre demokratik bir Avrupa'da tarih öğretimi:

24 Milliyetçilik tarih öğretimini olumsuz yönde etkilemektedir zira milliyetçi tarih yazımı tarih ders kitaplarını nesnellikten uzaklaştırmaktadır. Detaylı bilgi için bkz., E. Akgün (1996). "Milliyetçilik Ve Tarih Öğretimindeki Etkisi", İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.

- ulusal kimlik anlayışı ve hoşgörü ilkeleri esasına uygun olarak sorumluluk sahibi ve aktif vatandaşlar yetiştirme ve tüm farklılıklara karşı saygı geliştirme konusunda çok önemli bir yere sahip olmalıdır,
- halklar arasında uzlaşma, kabul, anlayış ve karşılıklı güven için belirleyici bir faktör olmalıdır,
- hoşgörü, karşılıklı anlayış, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin geliştirilmesinde önemli bir rol oynamalıdır,
- çatışmalı ve dramatik yönleri olsa da çeşitlilikle zenginleşmiş, ortak bir tarihi ve kültürel miras üzerine kurulu bir Avrupa çatısını özgür iradeyle oluşturmanın temel parçalarından biri olmalıdır,
- karşılıklı anlayış ve güven duygusu içerisinde evrensel bir perspektifle insan toplumlarının barışçıl gelişimini sağlamak kadar Avrupa çatısının inşasına gençlerin aktif katılımını sağlayacak ve gelişim ve ilerlemelerinde rol oynayacak eğitim politikalarının bir parçası olmalıdır,
- özellikle tartışmalı ve hassas konularda bilgiyi, eleştiri ve sorumluluk çerçevesinde analiz edebilme ve yorumlayabilmelerini sağlamak amacıyla çok yönlülük ilkesine dayalı olarak diyalog, tarihi delillerin araştırılması ve açık tartışma yöntemleriyle öğrencilerin entelektüel kapasitelerini geliştirmelerini mümkün kılmalıdır,
- Yerel, bölgesel, ulusal, evrensel boyutlardaki ve Avrupa boyutundaki ortak tarihi miras bilgileri yoluyla Avrupa vatandaşlarının kendi bireysel ve toplu kimliklerini geliştirmelerini sağlamalıdır,
- İnsanı karşı işlenen suçların önlenmesinde bir araç olmalıdır.

İlgili tavsiye kararının yayınlanmasından on yıl kadar sonra Bakanlar Komitesi tarafından tarih öğretiminde kültürlerarası diyalog ve 'öteki'nin görüntüsüne ilişkin 6 No'lu Tavsiye Kararı daha yayınlanır. Bu kararda tarih öğretiminin amaçları yeniden vurgulanarak bu konudaki duyarlılığın kültürlerarası diyalog kapsamında artırılması tavsiye edilir. Bu tavsiyenin arka planını dönemsel olarak yapılan anket sonuçları oluşturmaktadır. Bu sonuçlar özetle, AB vatandaşlarının kendilerini ilk önce ülkelerine göre tanımlamaya devam ettiklerini; okullarda tarih öğretiminin, müfredatın ve ders kitaplarının halen milliyetçi bakış açısını içerdiğini; milliyetçi söylemde bir artış ve avrupa boyutu perspektifinde bir azalma olduğunu göstermektedir.

Avrupa Birliği kurumlarının bu olumsuz tablo karşısındaki farkındalığının elbette yüksek seviyelerde olduğunu düşünüyoruz. Bundan dolayıdır ki 2008 yılında Avrupa Konseyi tarafından insan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne saygıyı ilerletmek üzere kültürlerarası diyalogu güçlendirmek ve böylece Avrupa Birliği'nin daha da büyümesini sağlamak amacıyla 'Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap' yayınlanmıştır.²⁵ Bir sonraki yıl Avrupa Parlamentosu tarafından Avrupa tarihinin ve entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması amacıyla Avrupa Tarih Evi Müzesi çalışmalarına başlanmıştır. Nitekim 2011 yılında Konsey tarafından yayınlanan 6 No'lu tavsiye kararında tarih öğretiminin demokratik yurttaşlık eğitiminin bir parçası olduğu teyid edilmiştir.

Bu noktada Avrupa Birliği'nin siyasal tarihi ile Avrupa Konseyi tarafından tarih öğretimi alanında hazırlanan karar ve raporlar arasında bir paralellik olduğunu

²⁵ 2008 yılı Avrupa Birliği tarafından Avrupa Kültürlerarası Diyalog Yılı olarak ilan edilmiştir.

görüyoruz. Bu bağlamda Avrupa Birliği'nin eğitim sistemine ve özellikle okullarda tarih öğretimine dolaylı yollardan bir müdahalesinin olduğunu söyleyebiliriz. Takip eden bölümlerde farklı kurum ve kuruluşlar tarafından tarih öğretimi konusunda geliştirilen projeler hakkında bilgi verilecek ve bu konuda yapılan çalışmalarda Avrupa Birliği'nin katkılarından söz edilecektir.

II. BÖLÜM: AVRUPA'DA “ORTAK AVRUPA TARİHİ” ÇALIŞMALARI VE İÇERİK ANALİZİ

Bu bölümde Avrupa'da tarih eğitimi ve öğretimi konusunda yapılan çalışmalar, (i) ders kitaplarının iyileştirilmesi, (ii) okullarda tarih öğretimi, (iii) yeni Avrupa kavramının geliştirilmesi, (iv) Avrupa Boyutu'nun geliştirilmesi ve (v) Avrupa için ortak tarih kitabı yazımı olmak üzere beş ana başlık altında incelenmektedir.

En önemli eğitim girdilerinden olan tarih ders kitaplarının iyileştirilmesine uluslararası bir girişim olarak Milletler Cemiyeti'nin kuruluş döneminde başlanmış ve 1937'de 26 üye devlet Tarih Öğretimi bildirgesini imzalamıştır. Çalışmalar UNESCO ve Avrupa Konseyi'nin girişimleri ile savaş sonrasında devam etmiş, 1992'de “Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Ağı” kurulmuştur. İçerik bakımından yapılan tartışmalar tarih öğretiminin amaç ve hedeflerinin de sorgulanmasına neden olmuş ve öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırma yaklaşımı 60'lı yıllardan itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Avrupa Konseyi ve Bakanlar Komitesi'nin girişimleri ile tavsiye kararları alınmış, sempozyumlar ve mesleki seminer programları düzenlenmiştir.

1980'lerin sonunda Avrupa'nın siyasi yapısını değiştiren olaylar, Avrupa'ya özgü ortak yanlar, zihniyet ve yaşam biçimi olarak tanımlanabilecek ‘Yeni Avrupa’ kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmaları beraberinde getirmiştir. Avrupa Konseyi tarafından 1990 yılında gerçekleştirilen çalışmayı çeşitli ülkelerde sempozyumlar takip etmiş,

içeriğinde büyük oranda ‘öteki’ ve ‘çatışma’ kavramlarını içeren çalışmalarda Avrupa Boyutunun geliştirilmesine odaklanılmıştır.

Maastricht Anlaşması ile Avrupa vatandaşlığı oluşturulması hedeflenirken tarih eğitiminde Avrupa boyutunun geliştirilmesi kararlaştırılmıştır. Müfredat programları ile hoşgörü, farklılıklara saygı gibi tutum ve değerler kazandırılması öngörülmüşse de çalışmalar istenilen düzeye ulaşmamıştır.

Tarihi olayların farklı ulusların perspektifinden aktarmak ve böylece halklar arasında karşılıklı anlayış geliştirmek amacıyla bir grup akademisyen tarafından ortak bir tarih kitabı geliştirilmesi konusunda 2007 yılında Avrupa Birliği’ne proje başvurusunda bulunmuş ancak bu girişim pratikte ciddi tartışmaları beraberinde getirmiştir. Avrupa boyutunda örnek teşkil etmese de bölgesel bazda geliştirilmiş birkaç proje mevcuttur.

2.1. DERS KİTAPLARININ İYİLEŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Ders kitapları en önemli eğitim girdilerinden biridir: metinler bir ulusal kültüre ilişkin temel fikirleri yansıtır ve çoğu kez mücadelenin ve anlaşmazlığın alevlenme noktasını oluşturur. Ders kitapları sadece bilgi aktarmakla yetinmez aynı zamanda bir toplumun siyasal ve toplumsal normlarını da belleklere kazırlar.¹ Küresel bir tarih anlayışını toplumun kurallarını ve aynı zamanda başka insanlarla birlikte yaşamının normlarını da iletirler (F. Pingel, 2003a:1). Ulus devletlerin ortaya çıkışıyla birlikte okul kitaplarının bir ulusu yüceltirken diğer ulusu küçülttüğü, bir ulus ya da toplum içindeki egemen

¹ Türkiye'nin siyasal tarihi ile eğitim alanında meydana gelen değişimler arasında da bir paralellik bulunmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi Veritabanı'nda resmi tarih yazımı ve eğitime etkisi kapsamında üretilmiş 20 tane doktora çalışması olmak üzere toplam 107 tez çalışması mevcuttur.

toplulukları yüceltirken azınlık sayılan toplulukları küçülten sapmalar içerdiği gayet açık seçik görülür haldeydi (F. Pingel, 2003a:2).

Uluslararası bir girişim olarak ders kitaplarını düzeltme çalışmalarına Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu döneminde başlanmıştır. Birleşmiş Milletler'in temeli sayılabilecek bu organizasyon, I. Dünya Savaşı'nın ardından İsviçre'de 10 Ocak 1920'de kuruldu. Savaş, ulus devletler üzerinde sarsıcı bir etki bırakmıştı². Önyargılardan ve basmakalıp fikirlerden kurtulma ve yabancı düşmanlığı ile mücadele etme konusu gündemi meşgul etmekteydi. Milletler Cemiyeti'nin bu konudan sorumlu organı Düşünsel İşbirliği Uluslararası Komitesi bütün ulusal komisyonların taraflı ve hatalı metinleri düzeltmek ve böylelikle gelecekte öteki ülkeler hakkında temel yanlış anlamaların önüne geçmek amacıyla karşılaştırmaya dayanan karşılıklı bir ders kitabı analizini başlatmaları gerektiğini bildirerek, ulusal öğretmen derneklerinin ve belirli özel vakıfların ön çalışmalarından yararlanma yolunu açtı. Komite, 1932 yılında ders kitapları üzerine uluslararası görüş alışverişleri için bir model hazırlama kararı aldı. Bu adımlar tarih öğretimi yoluyla ülkeler arası diyalogun gelişmesine olanak sağladı. Bu gelişmeyi 1937 yılında 26 üye devletin Tarih Öğretimi bildirgesini imzalamaları takip etti (F. Pingel, 2003a:5-6). Bildirgenin esasını üç ilke oluşturmaktaydı:

- Her ülkede uzman yetkililerin ve ders kitabı yazarlarının dikkatinin şu noktaların yararlılığına çekilmesi arzuya şayandır: öteki ulusların tarihine olabildiğince geniş yer vermek, dünya tarihini öğretirken ulusların karşılıklı bağımlılığının kavranmasını sağlayacağı öngörülen olguları öne çıkarmak.

2 I. Dünya Savaşı, 28 Temmuz 1914 tarihinde Avrupa'da başlamış ve dünyanın dört bir yanındaki ülkelerin katılımı ve diğer kıtalardaki sömürgelelere de yayılması nedeniyle Dünya Savaşı ve Büyük Savaş olarak adlandırılmıştır. Dört yıl süren savaş, 1918 yılında sona ermiştir. I. Dünya Savaşı, Avrupa'da dört merkezi devlete karşı, Avrupa ve diğer kıtalarda bulunan yirmi beş devletin bulunduğu, o tarihe kadar görülmemiş ilk dünya savaşıdır. Tüm ülkelerden 65.038.810 asker katıldığı savaş, arkasında resmi rakamlara göre toplam 8.556.315 ölü, 21.219.452 yaralı ve 7.750.945 kayıp veya esir bırakmıştır. (TRT Belgesel, Büyük Savaş, 2010)

- Her hükümetin öteki uluslara yönelik haksız önyargılar uyandırabilecek her türlü suçlama ve yorum karşısında öğrencilerinin tetikte olmalarının hangi araçlarla sağlanabileceğini araştırmak, özellikle okul kitaplarının seçimiyle bağlantılı olarak bu noktayı gözetmek.
- Her ülkede düşünsel işbirliği ulusal komitesi'nin diğer ehliyetli kurumlarla işbirliği halinde tarih öğretmenlerini de kapsamak üzere öğretim mesleği mensuplarının yer alacağı bir komite kurmak.

Bildirgenin yayınlandığı dönemde Milletler Cemiyeti'nin 40'tan fazla üyesi bulunmaktaydı. Bildirge, tarihci bakış açısıyla kabul edilir ilkeler taşımaktaydı ancak siyasi alanda yapısal güçlükler taşıması nedeniyle büyük hükümetlerin kabul ve onayından geçmemişti. Ders Kitapları üzerine uluslararası görüş alışverişi özellikle komşu devletlerin uzun bir dönemden beri zaten barış içinde oldukları durumlarda başarıya ulaştı. 1920li ve 30lu yıllarda yapılan çalışmaların temelinde “ders kitaplarının düzeltilmesi, daha geniş bir siyasal-kültürel bağlam içinde görülmelidir” görüşü bulunmaktaydı (F. Pingel, 2003a:6-7). İkinci Dünya Savaşı bu konuda yürütülen çalışmaların ve elde edilen başarıların hepsine son verdi.³

Savaş sonrası uluslararası anlayışı geliştirmeye yardımcı olmak amacıyla UNESCO tarafından 1946 yılında bir rapor yayınlandı ve birkaç yıl sonra eğitimciler için bir el kitabı hazırlandı⁴. 1974 yılında UNESCO “Uluslararası Anlayış, İşbirliği ve Barış için

3 Dünya tarihindeki en büyük savaş olan II. Dünya Savaşı, 1939'dan 1945'e kadar sürmüştür. Savaşın katılımcıları tüm ekonomik, endüstriyel ve bilimsel güçlerini, sivil ya da askeri kaynak farklılığı gözetmeksizin, bu savaş için kullanmıştır. Nükleer silahların kullanıldığı tek savaş olan ve kitlesel sivil ölümlerin gerçekleştirildiği II. Dünya Savaşı, insanlık tarihindeki en kanlı savaştır. Savaş boyunca 50 ila 70 milyon insan hayatını kaybetmiştir.

4 Raporun orijinal başlığı: “Looking at the World Through Textbooks” ve Kitabın orijinal adı: “A Handbook for the improvement of Textbooks and Teaching Materials as Aids to international Understanding”.

Eğitim ile İnsan Haklarına ve Temel Özgürlüklere İlişkin Eğitim Konusunda Tavsiye Kararı”nı benimsedi. Bu kararda evrensel değerlerin altı çiziliyor, farklı halklar arasında karşılıklı bilgi ve anlayışı güçlendirecek çalışmalar yapılması tavsiye ediliyordu. Tavsiye Kararı, eğitim malzemeleri ve kaynakları açısından 1995 yılında güncellendi⁵. Ders kitaplarındaki ‘öteki’ye ilişkin olumsuz klişe ve çarpık görüşlerin ayıklanması hususu önemliydi. Bu nedenle Karar metnine ders kitaplarında gerekli düzeltmelerin yapılması hususunda hükümler de eklendi. Bu çalışmalara ilave olarak okul müfredatlarının, ders kitaplarının ve diğer eğitim malzemelerinin uluslararası bir boyutla geliştirilmesi, değerlendirilmesi ve düzeltilmesi amacıyla 1992 yılında George Eckert Enstitüsü bünyesinde ve UNESCO’nun sorumluluğu altında “Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Ağı” kuruldu (F. Pingel, 2003a:12-15).

UNESCO’nun faaliyetlerine paralel olarak 1953-58 yılları arasında Avrupa Konseyi tarafından uluslararası altı konferans düzenlendi. Konferanslarda Avrupa birleşmesi için tarihin bir propaganda aracı olarak kullanılmayacağı vurgusu yapılıyordu. Konferanslar kanalıyla taraflı ve önyargılı ifadelerin ders kitaplarından çıkartılması amaçlanıyordu. Farklı ülkelerden akademisyen ve eğitim uzmanlarının katıldığı bu konferanslarda fikir birliğine varmak oldukça güç olmuştu zira katılımcıların çoğu içinde yaşadıkları toplumu eleştirmek konusunda başarısız olmuşlardı.⁶ Bu süreci, 1972 yılında “Avrupa Tarih Ders Kitaplarında Din” ve 1979 yılında “1945’ten Günümüze Ortaöğretimde Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Öğretimi Kaynakları Konusunda Avrupa İşbirliği” başlıklarıyla ele alınan konferanslar takip etti. Konferansların geneli tarih öğretiminde Avrupa fikrinin sunumu, bugünü anlamada geçmişi bilmenin önemi, eleştirel bakış

5 UNESCO Girişim Bildirgesi ve Bütünleşik Çerçevesi, Paris, 1995. 28C-Karar 5.41. s.61.

6 Konferans özetleri için bakınız: Against Bias & Prejudice, CC-ED/HIST (95) 3 rev s.13-33

açısının geliştirilmesi ve ders kitaplarının politik görüşlerden arındırılması ana başlıklarını içermekteydi.

Günümüzde, insan hakları, eğitim ve ders kitapları konusunda halen ciddi araştırmalar yapılmaktadır zira gerek tarih eğitimi gerek tarih eğitimcileri ve müfredat hazırlayıcıları siyasi milliyetçi söylemin etkisi altındadırlar. Herkül Millas'ın hem açıklayıcı hem de eğlenceli kabul ettiği bir örnek bu noktayı vurgulamak adına yardımcı olabilir. (Millas, 2008). 1836 yılında yayınlanmış olan ve kız ve erkek çocuklarının eğitilmesini konu edinen bir okul kitabından bir şiirin bir bölümü şöyledir:

*“Yunanlıların eşleri ve anneleri ve kahramanların kızları,
Artık Türk'ün boyunduruğu bitmiştir ve mutlu dönem gelmiştir.
Uykulu oturmayın. Eski barbar alışkanlıkla.
Açın gözlerinizi, davranın. Layık anneler olmaya çalışın...
Dikkat ama, gençlerin önünde.
Barbar kelimeler kullanıp, edepsizce laflar
Etmeyin, [kaba] şakacıklar yapmayın.
Çünkü [bilin ki] alışmışsınız bir kez,
Türklerin huylarıyla büyütülmüşsünüz...”*

Bu şiirle büyüyen çocukların milliyetçiliği içselleştirmesini ve ‘öteki’nden nefret etmesini aslında doğal karşılamak gerekir zira şiirin arka planında ötekinin kötü olduğu ezberi zihinlere kazınmaktadır. İlginç olan bu kitabın yayınlanmasının üzerinden iki asıra yakın bir zaman geçmesine rağmen milliyetçi söylemin bugün Avrupa’da halen etkisini sürdürüyor olmasıdır.⁷ ‘Öteki’ konusunda duyarlı olan ve bu alanda tavsiye

7 Avrupa Konseyi tarafından 2012 yılında Yunanistan tarih kitaplarına ırkçılık eleştirisi getirilmiştir. (AB Haber, 08-10-2012)

kararları ve politikalar üreten Avrupa kurumları için bu konu ivedilikle çözülmesi gereken bir konudur.

Ülkemizde de tarih öğretimi konusu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi milli ya da milliyetçi söylem etkisindedir. 2008-2009 yıllarında EUROCLIO ve AB desteği ile Karadeniz Teknik ve Erciyes üniversiteleri yönetiminde “Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi” başlığı altında bir çalışma yapılmış, proje kapsamında tarih öğretmenleri ve öğretmen adaylarına bir anket uygulanmış, anket sonuçlarına göre Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılmasına karşı olanların çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Avrupa Birliği'ne Türkiye'nin tam üye olmasına karşı çıkanların, aynı zamanda Avrupa tarihine dair konuları sınıflarda öğrenmek veya öğretmek istemedikleri ve anket katılımcılarının Avrupa konusunda zihinlerinin çok net olmadığı da anket sonuçlarına yansımıştır.⁸ Ders kitaplarına, müfredatlara ve eğitimcilerin zihinlerine yansıyan bu olumsuz anlayışın terk edilmesi, akademik dünyada kabul görmüş tarih yazıcılığı paralelinde kitap ve programlar üretilmesi ve eğitimcilerin bu formasyonla yetiştirilmesi Avrupa Birliği sürdürülebilirliği için önemlidir.

Avrupa Birliği, bu konuda Maastricht Anlaşması ile bir adım atarak öğretimde Avrupa boyutunun geliştirilmesi ve Avrupa halklarının kültürlerinin ve tarihlerinin tanınması ve yaygınlaştırılması konusunda üye devletler arasındaki işbirliğini teşvik etmeye başlamıştır ancak bu teşvik ya tavsiye niteliğinde ya da kültür projeleri finansmanı kapsamında kalmaktadır. Halbuki tarih eğitimi niteliklerinin daha tatmin edici düzeye

⁸ Proje hakkında detaylı bilgi için bkz. “Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi” çalışması içinde Abdullah Saydam, Öğrenil(E)meyen Asır: Türkiye'de XX. Yüzyıl Tarihinin Öğretilme(Me)si, S. 27-45.

gelmesi ve amaçlarına ulaşması Avrupa Birliği'nin eğitim alanında gerçekleştireceği ortak ve doğrudan politikalar ile mümkün görünmektedir.

2.2. OKULLARDA TARİH ÖĞRETİMİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Ders kitapları içeriği bakımından yapılan tartışmalar tarih öğretiminin amaç ve hedeflerinin de sorgulanmasına neden oldu. 1960'lara kadar, ders kitaplarının ve tarih öğretiminin ana fonksiyonunun yurtseverliği aşlamak olduğu kabul ediliyordu. Öğrencilere eleştirel düşünme becerisi kazandırma yaklaşımı 60'lı yıllardan itibaren önem kazanmaya başladı. Bu bakış açısıyla Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1983 yılında "The Promotion of an Awareness of Europe in Secondary Schools" (Ortaöğretimde Avrupa Bilincinin Teşviki) başlıklı Tavsiye Kararı yayınlandı.⁹ Tavsiye Kararı'nda önyargıyı ortadan kaldıran bir tarih öğretimi müfredatı önerilmekte ve Avrupa'nın tarihsel gelişimi içerisinde farklı ülkeler, dinler ve görüşler arasındaki olumlu etkileşimin öne çıkarılması yoluyla halklar arasında daha güçlü bir anlayış ve güven oluşturulmasına duyulan ihtiyaç dile getirilmekteydi.

Bu çerçevede Avrupa Konseyi tarafından 1965-83 yılları arasında uluslararası dört sempozyum düzenlendi.¹⁰ Konferanslar öncesi Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından "Civics & European Education" (Avrupa Yurttaşlık Eğitimi) Konsey Kararı benimsendi.¹¹ Bu karara göre Avrupa bilinci yaratmak üzere tüm sosyal bilimlerden yararlanılması ve ders kitapları ile eğitim kaynaklarının günün koşullarına göre

⁹ Tavsiye Kararı'nda belirtilen amaç ve hedefler için bakınız:

[www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec\(83\)4_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec(83)4_en.pdf)

¹⁰ Konferans özetleri için bakınız: Against Bias & Prejudice, CC-ED/HIST (95) 3 rev. s.33-67.

¹¹ Konsey Kararı'nda belirtilen amaçlar için bakınız:

[www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Resolution\(64\)11_en.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Resolution(64)11_en.pdf)

yenilenmesi hedefleri kabul edilmişti. 1965 yılında Elsinor'da düzenlenen konferansın ana başlıklarını Avrupa ve dünya vatandaşlığı eğitimi için tarih öğretiminin bir temel olarak görülmesi, halkların, siyasi ekonomik ve sosyal hayata katılmaları yönünde bir kapasite yaratılması, tarihte kullanılan bilimsel metodların araştırılması, milli tarih anlatımı içinde Avrupa boyutuna yer verilmesi, görsel ve yazılı kaynakların seçimi ve kullanımı kriterlerinin belirlenmesi konuları oluşturmaktaydı.

Bu başlıklara ilave olarak tarihin mümkün olduğunca Avrupa bakış açısıyla oluşturulması gerektiğinin altı çizilmiş, bazı elementlerin Avrupa tarihinde ortak olduğu ve tüm Avrupa tarihinin bu unsurlar tarafından oluşturulduğu dile getirilmiştir. Bu unsurlara örnek olarak aşağıdaki gibi bir liste hazırlanmıştır.¹²

- Roma ve Antik Yunan, Bizans
- Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam
- Büyük Göçler
- Kilise ve Feodalizm
- Ortaçağda şehirler ve köyler
- Haçlı Seferleri
- Hukuki Kurumlar, Ortaçağ Düşüncesi ve Sanatı
- Humanizm: Rönesans
- Dini Reform Hareketleri
- Coğrafi Keşifler ve Kapitalizmin Gelişmesi
- Modern Devletlerin Yükselişi
- Monarşi ve Temsili Hükümetler
- Klasizm ve Barok
- Aydınlanma Dönemi
- Endüstri ve Tarım Devrimleri
- Onsekizinci ve 19. Yüzyıl Devrimleri: Liberalizm ve Milliyetçilik

12 Ortaöğretimde Tarih Öğretimi Sempozyumu, Elsinor, Danimarka, 21 Ağustos – 1 Eylül 1965

- Sosyalizm
- Ondokuzuncu ve Yirminci Yüzyıl Entelektüel, Sanatsal, Bilimsel ve Teknik Gelişmeleri
- Avrupa Genişlemesi ve Koloni İmparatorlukları
- Dünya Savaşları
- Demokrasi, Komünizm ve Faşizm
- Günümüz Avrupası ve Tarihin Farklı Dönemlerinde Avrupa Birliği'ne Doğru Eğilimler

1970'lerin ikinci yarısından itibaren üye ülke milli eğitim bakanlarının liselerde disiplinlerarası çalışmaları programlarına almaları nedeniyle Avrupa Konseyi'nin tarih alanına yönelik projelerinde bir azalma gözlenmiştir. Bu dönemde Avrupa Konseyi sadece, sosyal bilimler ve doğa bilimleri başlığı altında müfredata alınan derslerin içeriği ve işlenişine yönelik araştırma faaliyetlerinde bulunmuştur. Okullarda tarih derslerinin okutulması ve önemine ilişkin Avrupa Konseyi faaliyetleri 1980'lerin başında yeniden başlatılmıştır. Bu dönemde hazırlanan projeler Avrupa boyutu ve insan hakları ana başlıklarını içermektedir. Takip eden yıllarda tarihin ve tarih öğretiminin önemi Bakanlar Komitesi'nin yayınladığı tavsiye kararlarında vurgulanmıştır¹³. Bu alandaki çalışmaları desteklemek üzere tarih öğretmenlerinin katılımına yönelik 30'dan fazla mesleki eğitim seminer programları düzenlenmiştir. Seminer programları, okullarda tarih öğretimi metodolojisi, içeriği, sorunları ve çözüm önerileri kapsamında hazırlanmıştır.

13 Örneğin; 1980 tarihli 743 nolu Komisyon Kararı: "Dirilen Faşist Propaganda ve İrkçı Yönleri ile Mücadele"; 1983 tarihli 13 nolu Tasiye Kararı: "Gençleri Hayata Hazırlamada Okulların Önemi"

2.3. YENİ AVRUPA KAVRAMI GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

1980'lerin sonu Avrupa'nın siyasi yapısını baştan aşağı değiştiren olaylara sahne oldu. Berlin Duvarı'nın yıkılması, iki Almanya'nın birleşmesi, Merkezi ve Doğu Avrupa ülkelerinin Sovyet denetiminden kurtulmaları ve demokratikleşmeleri, Sovyetler Birliği'nin çözülmesi 1990'lı yıllara damgasını vurdu. Bu olayların yarattığı konjonktür, sosyal ve politik alanlarda 'Yeni Avrupa' kavramının geliştirilmesine yönelik çalışmalara neden oldu.

Avrupa, Doğu blokunun çöküşüne kadar bir fikir ve kavram olarak 'Batı Avrupa' anlayışına dayanan bir tanım olarak karşımıza çıkmaktaydı. Coğrafi açıdan Asya kıtasının bir eklentisi olarak tanımlanan Avrupa için siyasi açıdan batılı demokratik devletleri kapsayan bir tanımlama yapılmaktaydı. Özellikle Avrupa Birliği'ndeki son genişleme dalgası¹⁴ bu konudaki ezberlerin bozulmasına neden oldu zira tarihsel açıdan Avrupa'yı tanımlayan unsurlar değişmişti. Yeni Avrupa ne Charlemagne İmparatorluğu ne de hristiyanlık sınırları çerçevesinde tanımlanabilirdi. Yeni Avrupa, Avrupa'ya özgü ortak yanların, zihniyetlerin ve yaşam biçimlerinin incelenmesiyle özellikle gençler için günlük hayatta anlamlı ve olumlu rol taşıyan bir kavram olarak tanımlanabilirdi. Bu yolla iktisadi politikanın ve siyasetin ötesine geçen bir kavram geliştirilmesine çalışılıyordu. (F. Pingel, 2003b:109-114).

¹⁴ 2004 yılında, Avrupa Birliği'nin tarihindeki en büyük genişleme dalgası gerçekleşti ve 10 yeni ülke (Çek Cumhuriyeti, Estonya, GKRY, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovakya ve Slovenya) Avrupa Birliği'ne katıldı. 2007 yılında, Bulgaristan ve Romanya'nın katılımıyla AB'nin üye sayısı 27'ye yükseldi. 2013 yılında Hırvatistan'ın katılımıyla Avrupa Birliği Üye Devlet sayısı 28'e ulaştı.

Bu konudaki çalışmaların ilki Avrupa Konseyi tarafından, Georg Eckert Enstitüsü işbirliği ile 1990 yılında Almanya’da gerçekleştirildi. “Ders Kitapları Analizinde Tarih ve Sosyal Araştırma Metodolojileri” başlığı altında gerçekleştirilen bu çalıştay;

- 1991 yılında Belçika’da düzenlenen “Yeni Avrupa’da Tarih Öğretimi”
- 1993 yılında Hollanda’da düzenlenen “1815’ten Bugüne Değişen Sınırlar Özelinde Tarih Öğretimi”
- 1994 yılında Yunanistan’da düzenlenen “Tarih Öğretimi ve Avrupa Bilinci”;
- 1994 yılında Bulgaristan’da düzenlenen “Avrupa’da Tarih, Demokratik Değerler ve Hoşgörü” başlıklı sempozyumlar takip etti.

Belçika’da düzenlenen sempozyuma Avrupa ülkelerinin tümünden delegeler katılmıştı. Bu bağlamda sempozyum bir ilk olma özelliği taşıyordu. Sempozyum, tarih öğretimi ve tarih öğretiminin manipüle edilmesi konularının tartışılmasına zemin hazırladı. Sempozyum sonucunda tarih öğretiminde kültürlerarası yaklaşım, milliyetçilik ve kimlik konularının ele alınacağı akademik bir zemin oluşturulmasına ve daha önce hazırlanan tematik listeye aşağıdaki başlıkların ilave edilmesine karar verildi.¹⁵

- Feodal Düzenin Aşamaları
- Ortaçağ Şehirleri, Gelişimi ve Yerel Hukuk
- Parla mentonun Doğuşu
- Avrupa Bölgesel Ticareti
- Yazılı Dilde ve Kültürde Kilisenin Rolü
- Merkezi Avrupa: Ulusların Doğuşu
- Merkezi Avrupa: Roma ve Bizans Etkisi
- Toplum Öncülerinin ve Bilim Adamlarının Biyografileri
- 16. ve 17. Yüzyıl Avrupasında Bilim ve Hümanizm

¹⁵ Yeni Avrupa’da Tarih Öğretimi Sempozyumu, Brugge, Belçika, 9-13 Aralık 1991.

- Din Savaşları
- Rönesans Dönemi Ulusal Bilinç
- Siyasi ve Gündelik Hayatta Aydınlanma
- Avrupa'da Liberalizm ve Ulusçuluk
- Endüstri Devrimi
- Dünya Savaşları arasında Avrupa
- İkinci Dünya Savaşına Direniş Hareketleri
- Faşizm ve Avrupa'daki Formları Fascism and its forms in Europe
- Taraflar Açısından Yalta Konferansı
- Ötekiler Açısından Avrupa ve Fikir Çatışması olarak Avrupa

1965 yılında Elsinor'da düzenlenen konferansta oluşturulan tematik liste ile 1991 yılında Brugge'da düzenlenen sempozyum sonrası oluşturulan liste karşılaştırıldığında gerçekten de iktisadi politikanın ve siyasetin ötesine geçen bir kavram geliştirilmesine çalışıldığı görülmektedir. Nitekim 1990'lı yıllarda düzenlenen konferans ve seminerlerin içeriğinde büyük oranda 'öteki' ve 'çatışma' kavramları yer alacak, tarih öğretimi konusunda yapılacak tüm çalışmalarda Avrupa Boyutunun geliştirilmesine odaklanılacaktı.

2.4. AVRUPA BOYUTUNUN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK ÇALIŞMALAR

1990'lı yıllar Avrupa'da tarih eğitimi alanında inovasyon yapılması düşüncesine sahne oldu zira bu dönemde Avrupa'da tarih eğitimi ne ortak tarih bilincini ne de ortak tarih kimliğini kapsıyordu. 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Anlaşması ile 1999 yılı sonuna kadar bir Avrupa vatandaşlığı oluşturulması hedeflenmişti. Yirbirinci yüzyılın gençlerini bu hedefe taşımamanın en iyi yolu onlar için ortak bir Avrupa kimliği inşasından geçiyordu. Bu bağlamda Maastricht Anlaşması ile eğitimde (ve tarih eğitiminde) Avrupa boyutunun geliştirilmesi kararlaştırıldı.

Bu doğrultuda geliştirilen ve öğrencilere kazandırılması gerektiği belirlenen okul müfredat programları -tartışma konusu olmakla birlikte- aşağıdaki ana başlıklar çerçevesinde özetlenmekteydi. (R. Stradling, 2003a:5-6)

- Yirminci yüzyıla ilişkin olaylara genel bakış ve bu yüzyıla şekil veren kuvvetlere ilişkin belirli bir anlayış kazandırılması
- Toplumsal değişim ve dinamizm olgularına ilişkin belirli bir anlayış kazandırılması
- Geçmiş eleştirme ve eleştirel becerilerin farklı ortamlarda kullanımına ilişkin belirli bir anlayış ile geçmişe dönük olumlu tutum geliştirilmesi ve değerlerin oluşturulmasına ilişkin belirli bir anlayış kazandırılması

Yukarıdaki başlıklardan da anlaşılacağı üzere tarih derslerinde öğrencilere farklı bir bakış açısı kazandırılması hedeflenmişti. Bu bağlamda, müfredat içerikleri sadece savaşlardan, süper güçlerden, siyaset ya da ekonomi temelli ilişkilerden teşekkül olmayacaktı. Konunun uzmanları, sıradan insanların yaşamlarında meydana gelen değişikliklerden ve bu değişikliklerin ortaya çıkmasını sağlayan bilimsel, teknolojik, kentsel, toplumsal, kitlesel ve bireysel unsurların müfredat programlarına alınması gerektiği konusunda hemfikirlerdi. Bu yolla hoşgörü, farklılıklara saygı, açıkfikirlilik ile yargı, görüş ve sonuçları rasyonel kanıtlara dayandırma gereğine inanç gibi olumlu tutum ve değerler kazandırılması öngörülmekteydi.

Ne yazık ki resmi Avrupa tarihini zayıflatacağı düşüncesi ile bu bakış açısı istenilen düzeye ulaşmadı.¹⁶ Periyodik olarak tekrarlanan araştırma sonuçları Avrupa’da milli tarih üzerindeki politik odaklanmada artış Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik ilgide ise düşüş olduğunu gösteriyordu. Bu sonuçlar ekseninde gerçekleştirilen toplantılarda ortak tarih projesi gündeme getiriliyor ve önümüzdeki süreçte tarih eğitimcilerinin önemli aktörler olduğunun altı çiziliyordu. Nitekim 31 Ocak 2014 tarihinde Avrupa Parlamentosu’nda gerçekleştirilen bir toplantıda Avrupa Birliği projesinin başarısında tarih ve vatandaşlık eğitimcilerine çok önemli görevler düştüğünün bir kez daha altı çiziliyordu.¹⁷

2.5. AVRUPA İÇİN ORTAK TARİH KİTABI YAZIMINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

EUROCLIO önderliğinde bir grup akademisyen tarihçi, ortak bir tarih kitabı geliştirilmesi konusunda 2007 yılında Avrupa Birliği’ne proje başvurusunda bulundular. Bu fikir Avrupa’nın bugünkü gelişimine neden olan olayların farklı ulusların perspektifinden aktarılması üzere inşa edilmişti. Böylece halklar arasında karşılıklı anlayış geliştirilmesi ve farklı halkların kaynaşması ile demokrasiye katkı sağlanabilecekti ancak teoride ses getiren bu fikir pratikte ciddi tartışmalara neden oldu zira kitabın içeriği ve kimler tarafından hazırlanacağı sorusuna yanıt verilemiyordu.¹⁸

16 İstatistiklere göre Avrupa kapsamında öğrenciler tarih disiplini ile en erken 10 yaşında tanışıyor ve 15 yaşına kadar zorunlu tarih dersi alıyorlar. Öğrencilerin haftada aldığı tarih eğitimi toplam 90 dakika. Zorunlu eğitim süreci göz önünde bulundurulduğunda 5-6 yılda ortalama 300 saatlik bir tarih eğitiminden bahsedebiliriz. R. Stradling’e göre bu zaman diliminde öğrencilere ancak sınırlı bilgi aktarımı yapılabilir.

17 İng: "Teaching History for Democratic Citizenship: How Does History Education Contribute to Social Cohesion and Respect for Diversity Today?" "Demokratik Vatandaşlık için Tarih Öğretimi: Sosyal Uyum ve Karşılıklı Saygı Konusunda Tarih Eğitiminin Katkısından Söz Edilebilir mi?" Detaylı bilgi için bkz: http://www.euroclio.eu/new/index.php/component/docman/doc_download/1430-teaching-history-31012014-event-report

18 İlgili haber için bakınız: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6411047.stm>

Avrupa Konseyi tarih uzmanlarının da bu konudaki görüşü olumsuzdu zira ortak tarih kitabı hazırlanması hususunu aşılması güç bir geçit olarak görülmekteydi. Bu konuda daha önce geliştirilen bazı bölgesel proje ve yayınlar da yapılan çalışmaların milliyetçi söylemden çok da fazla uzaklaşamayacağını teyid ediyordu zira bu yayınların farklı dillerdeki versiyonları nasyonal söylem ekseninde ekleme veya çıkarmalar içeriyordu. Avrupa boyutunda bir ders kitabı hazırlanması hususu, farklı diller, kültürler, görüşler ve kalıp düşünceler ekseninde günümüzde halen tartışma konusu ve ne yazık ki bu konuda bir çalışma yapmak üzere geçmişten model alınabilecek bir proje henüz geliştirilemedi.

Avrupa boyutunda örnek teşkil etmese de bölgesel bazda geliştirilmiş birkaç proje konu açısından önem taşımaktadır. Avrupa Konseyi uzmanları tarafından hazırlanan bu projelerin ilki 1999 yılında “Baltık Ülkeleri Tarihi” adıyla yayınlanmıştır.¹⁹ Bu yayında Estonya, Letonya ve Litvanya ülkelerinin ortak tarihi anlatılmaktadır. Kitap, yerel dillerde hazırlanmış, İngilizce, Almanca ve Rusça dillerine de çevirilmiştir. Kitap, Baltık ülkelerinin tarihine ilişkin hazırlanmış ilk ortak çalışmadır. Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış bir diğer ortak kitap Karadeniz ülkelerinin tarihine ilişkin bölgesel çalışmadır. 2004 yılında hazırlanan ve “Karadeniz” başlığı ile yayınlanan kitapta Bulgaristan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya, Türkiye ve Ukrayna ülke tarihlerinin ulusal ve tematik bölümlerinin bir karışımı kronolojik olarak anlatılmaktadır.²⁰ Kitap ne yazık ki sadece İngilizce olarak hazırlanmıştır. Kitabın orijinal metnine Avrupa Konseyi web sayfasından pdf olarak erişilmektedir.

19 İng: The history of the Baltic Countries. 1999 yılında hazırlanan kitap 222 sayfadır. (ISBN 9985-2-0133-7)

20 İng: The Black Sea, History of Interactions. Kitabın orijinal metnine

http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Publications/The_Black_Sea.pdf adresinden erişilmektedir.

Bir başka ortak tarih kitabı çalışmasına, Güneydoğu Avrupa (Balkanlar)'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE) tarafından 2005 yılında başlanmıştır. Bu proje için oluşturulan akademisyen kadro²¹ tarafından 2005 – 2007 yılları arasında “Osmanlı Devleti, Güneydoğu Avrupa’da Ulus Devletler, Balkan Savaşları ve İkinci Dünya Savaşı” başlıkları altında dört kitap hazırlanmıştır.²² Başlangıçta İngilizce hazırlanan kitabın Balkanlarda kullanılan farklı dillere çevirileri de yapılmıştır. Ancak bu kitapların Balkan okullarında okutulması konusunda politikacılar tarafından bir karşı duruş sergilenmiştir. (Van der Leeuw-Roord, 2009:8). Bölgesel nitelikte yapılan bir diğer ortak tarih kitabı çalışması 2007 yılında EUROCLIO tarafından yapılmıştır. Kitap, Bosna-Hersek, Hırvatistan ve Sırbistan ülke tarihlerine yönelik bir projenin çıktısı olarak geliştirilmiştir.²³ 1945 ve 1990 yıllarını içeren bu çalışma ile ilgili tüm kaynak malzeme ve sunumlara birliğin web sayfasından erişilmektedir.

Bölgesel çalışmalar haricinde Avrupa tarihini kapsayacak şekilde hazırlanmış bir tarih kitabı için genellikle Fredric Delouche editörlüğünde hazırlanan ve 1992 yılında basılan “Resimli Avrupa Tarihi” kitabı referans verilmektedir (R. Stradling, 2003a:8). Avrupa tarihinin kronolojik bir dökümünü sunan kitap önce Fransızca yayınlanmış, daha sonra İngilizceye çevrilmiştir.²⁴ Avrupa Birliği ülkelerini temsil eden oniki tarihçiden oluşan uluslararası bir ekip tarafından hazırlanan bu kitabın da farklı dillerdeki çevirileri nasyonel ekleme ve çıkarmalar içermektedir. (Van der Leeuw-Roord, 2009:8).

21 Akademik kadro bilgilerine http://www.cdsee.org/projects/jhp/history_education_committee adresinden erişilmektedir.

22 İng: The Ottoman Empire, Nations and States in Southeast Europe, The Balkan Wars and The Second World War. Kitapların İngilizce versiyonu <http://www.cdsee.org/projects/jhp/publications> adresinden ücretsiz olarak indirilebilmektedir.

23 İng: Ordinary People in an Extraordinary Country, Every Day Life in Bosnia and Herzegovina, Croatia and Serbia in 2007

24 İng: The Illustrated History of Europe: A Unique Portrait of Europe's Common History. 1993

Avrupa tarihini kapsayacak şekilde hazırlanmış bir diğer kitap ise “1945’ten Günümüze Avrupa ve Dünya Tarihi” isimli kitaptır.²⁵ Kitap, Alman ve Fransız yayınevlerinin ortaklaşa bir çalışması olup, Fransızca ve Almanca dillerinde 2006 yılında basılmıştır. Her iki yayınevinin bu ortak çalışmayı hazırlama fikri 2003 yılında Alman/Fransız gençlik parlamento toplantısı sırasında oluşmuştur. Toplantı esnasında gençlerin Avrupa yakın tarihi hakkında bilgi sahibi olmadıkları gözlenmiş bu alanda ortak bir proje geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur. Her iki ülkenin tarihçileri tarafından hazırlanan bu kitap, lise ve dengi okullarda okutulması üzere kaynak kitap olarak kullanılması üzere politikacılardan da destek almıştır. Onsekiz bölümden oluşan kitapta, 49 devlet adamının biyografisi de yer almaktadır. (Van der Leeuw-Roord, 2009:10-15).

²⁵ Kitabın orijinal ismi “Europe and the World since 1945”dir.

III. BÖLÜM: ARAŞTIRMA KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLEN KURUM VE KURULUŞLAR

Bu bölümde Avrupa'da tarih öğrenimi ve öğretimi alanında projeler üreten Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Parlamentosu, Avrupa Birliği Avrupa Toplulukları Komisyonu, Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, UNESCO ile diğer önde gelen kurum ve kuruluşlar ile tarih alanında yürüttükleri faaliyetler hakkında bilgi verilmektedir.

Avrupa ulus ve vatandaşlarının temel haklarını güvence altına almak üzere kurulan Avrupa Konseyi, Avrupa kimliği bilincini teşvik etmek ve Avrupa kültürünü koruma ve geliştirme gayesi ile tarih öğretimi alanında devletlerarası ve bölgesel projeler geliştirmektedir. Konsey'in son 15 yıldır tarih ders kitaplarının içeriğinin önyargılardan temizlenmesi; öğretim programları ve müfredatının modernizasyonu ile öğretmen eğitimleri konularında yaptığı çalışmalar önemlidir.

Avrupa Birliği Parlamentosu, doğrudan halk tarafından seçilen ve üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organdır. 2010'da başlatılan Avrupa Tarih Evi müze projesi Parlamento adına tarih ve tarih öğretimi bağlamında bir ilk niteliğindedir. 1958 yılında kurulan Avrupa Birliği Avrupa Toplulukları Komisyonu, her bir üye devletten gelen üyelerden oluşur. Komisyonu'nun da Parlamento gibi tarih ve tarih öğretimine doğrudan bir katkısı bulunmamaktadır ancak Komisyon tarafından düzenlenen ve finanse edilen eğitim, öğretim, kültür programları ve hibeleri ile Avrupa kimliğine dolaylı yoldan destek sağlanmaktadır.

Resmi olarak 2009 yılında kurulan Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi, Avrupa Birliği üyesi devletlerin hükümetlerinde görev yapan bakanlardan oluşan bir organ konumundadır. Konsey'in tarih ve tarih öğretimi konusunda doğrudan bir çalışması bulunmamakla birlikte Konsey tarafından hazırlanan eğitim, gençlik, kültür ve spor programları ile Avrupalı kimliğine katkı sağlanmaktadır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 195 üyeye sahip olup; eğitim, bilim, kültür, iletişim ve enformasyon yoluyla küresel barışın tesisine çalışmaktadır. UNESCO'nun tarih ve tarih öğretimi alanındaki çalışmaları genellikle tarih ders kitaplarının içeriği ve konuların anlatımına ilişkindir.

Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği (EUROCLIO), 1993 yılında Avrupa ve yakın coğrafyasındaki ülkelerle çok perspektifliliğe ve insan haklarına saygıya dayalı ortak bir tarih eğitimi anlayışı oluşturma amacıyla kurulmuş olup çeşitli kurum ve kuruluşlar ile ulusal hükümetler ve üniversitelerle birlikte tarih ve vatandaşlık eğitimi alanlarında projeler geliştirmektedir.

Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü; taraflı, geleneksel ve milliyetçi izlenimlerle yapılan tarih derslerinin düzeltilmesi amacıyla 1975 yılında Almanya'da kuruldu. Ders kitabı analizi ve düzeltme çalışmaları UNESCO gibi kuruluşlarla işbirliği şeklinde devam etmektedir. 2000'li yıllara kadar çoğunlukla klasik alanlarda ders kitapları konularında çalışan enstitünün faaliyetleri çatışmaları barışçı yollardan çözüme, uluslararası anlayışı ileri götürme ve tarih, coğrafya ve vatandaşlık

ders kitaplarındaki uluslararası boyutu güçlendirme kapsamında çeşitlenmiştir.

Bunlara ek olarak Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik (IAIE), Uluslararası Tarih Eğitimi Derneği (ISHD), Uluslararası Tarih Öğrencileri Birliği (ISHA), Güneydoğu Avrupa (Balkanlar)'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE) gibi kurum ve kuruluşlara da etraflıca değinilmektedir.

3.1. AVRUPA KONSEYİ

Avrupa Konseyi,¹ Avrupa ulus ve vatandaşlarının temel haklarını demokrasi, insan hakları ve yasa düzenine saygıyı sağlamak yolu ile güvence altına almak üzere 5 Mayıs 1949 tarihinde kuruldu. Avrupa'nın en eski siyasal kurumu olan Avrupa Konseyi'nin kurulduğu tarihte 10 üyesi bulunmaktaydı.² Avrupa'daki hükümetlerarası ve parlamentolararası kuruluşların en büyüğü olan teşkilatın günümüzde 47 üyesi bulunmaktadır.³ Kurumun Avrupa Birliği ile herhangi bir organik bağı bulunmamaktadır ancak Avrupa Konseyi ile Avrupa Birliği'nin yakın işbirliği söz konusudur.

Konsey, yarım asrı aşan süredir çocuk hakları, uyuşturucu bağımlılığı, organize suçlar hoşgörüsüzlük, azınlıkların korunması, sosyal dışlanma, biyoetik ve gençlere daha geniş eğitim fırsatı sağlanması konularında Avrupa vatandaşlarının artan kaygılarına cevap üretme hedefiyle bir Avrupa kimliği bilincini teşvik etmek ve farklı kültürlerden gelen

1 "Avrupa Birliği'nin yasama organı olan "Avrupa Birliği Konseyi" ile "Avrupa Konseyi" genellikle birbirine karıştırılmaktadır. Avrupa Konseyi kısaca; Avrupa'daki insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünden sorumlu bir teşkilattir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Avrupa Konseyi'ne bağlıdır. Avrupa Konseyi'ne Belarus, Kazakistan, Kosova ve Vatikan hariç bütün Avrupa ülkeleri üyedir. Teşkilatın web sayfasına <http://hub.coe.int/> adresinden erişilebilir.

2 İrlanda, Fransa, Belçika, Danimarka, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İsveç ve Birleşik Krallık kurucu üyelerdir.

3 Üye ve gözlemci listesine Konsey'in resmi web sayfasından erişim sağlanabilmektedir.

insanlar arasında karşılıklı anlayışı geliştirmek üzere geniş kapsamlı programlar geliştirmektedir. Bu programlar, ulusal yasal uygulamaları birbiri ile ve Konsey'in standartları ile uyumlu kılmak için hazırlanan sözleşmeler şeklindedir.

Bu anlaşmalar Bakanlar Komitesinin üye devletlere yönelik olan ve ortak sorunlara çözüm bulmakta kesin etki sağlayan kararlar ve tavsiyeler ile desteklenmektedir. Yaklaşık 400 hükümet dışı kuruluşun da desteklediği bu programlardan bazıları aşağıda listelenmiştir.

- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi: yaklaşık 800 milyon Avrupa vatandaşının hak ve özgürlüğünü koruyacak bir sistem kurmuştur. Sözleşmedeki haklarının ihlal edilmiş olduğuna inanan her şahıs, ulusal mahkemelerde yasal çare imkanlarının tükenmiş olması şartı ile Strasbourg'daki Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine şikayette bulunabilir.
- İşkencenin Önlenmesi Sözleşmesi: özgürlüklerinden mahrum şahısları güvence altına almaktadır.
- Avrupa Sosyal Şartı: temel sosyal ve ekonomik hakları güvence altına almaktadır.
- Yerel Yönetimler Avrupa Şartı: demokratik sistemde yerel yönetimlerin uymaları gereken ilkeleri belirlemektedir.
- Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesi: ulusal azınlıkların haklarını koruma hedefine yönelik ilkeleri içermektedir.
- İnsan Hakları ve Biyo-Tıp konusunda Avrupa Sözleşmesi: insan kopyalanmasını yasaklamakta ve bireyin tıbbi tedavi konusundaki haklarını tanımlamaktadır.

- Verilere ilişkin Sözleşme: kişisel bilgilerin dürüst ve yasal bir biçimde toplanması ve kullanımı için bazı ilkeleri tanımlamaktadır.
- Sınır ötesi Televizyon Yayınları Avrupa Sözleşmesi: sınır ötesi yayınlanan televizyon programlarının dağıtım ve alım özgürlüğünü güvence altına almaktadır
- "Bern Sözleşmesi": Avrupa yabani hayatını ve yok olma tehlikesi ile karşılaşan bitki ve hayvan türlerini kendi doğal ortamlarında korumayı amaçlamaktadır.
- Avrupa Kültür Sözleşmesi: eğitim, kültür, müşterek miras, spor ve gençlik konularında hükümetlerarası işbirliği için bir temel oluşturmaktadır.
- Sosyal Gelişme Fonu: sosyal projelerin finansmanı ve üye devletlerde acil durumları karşılamak için kredi vermektedir.
- Avrupa Farmakopesi: ilaçların kalitesinin standart hale getirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır.
- Pompidou Grubu: uyuşturucu bağımlılığı ve kaçakçılığı ile mücadele ve bağımlıların tedavi ve rehabilitasyonu için üye devletlerin politikaları arasında eşgüdüm sağlar.
- Herkes için Spor Avrupa Şartı: sporun her türünün yaygınlaştırılması ve olanakları kısıtlı olan herkese açılmasına katkıda bulunmaktadır.
- Eurimages: konulu ve dokümanter Avrupa filmlerinin müşterek üretimi ve dağıtımını destekleyen bir fondur.
- Avrupa Konseyi Sanat Sergileri: önemli Avrupa temaları üzerinde odaklaşmaktadır.
- Mirasın Korunması Becerileri için Avrupa Vakfı: kültür mirasının korunması için gerekli becerileri geliştirir ve Avrupa düzeyinde yayılmasını teşvik eder.

- Avrupa Mirası Günleri: Avrupa kıtasının bütünündeki vatandaşların, normal olarak halka kapalı önemli binalarını ziyaret etme imkanı sağlamaktadır.
- Strasbourg ve Budapeşte'deki Avrupa Gençlik Merkezleri: gençlik kuruluşları için yetiştirme ve buluşma yerleridir. Avrupa Gençlik Vakfı (AGV) tarafından finanse edilen çeşitli projelere Avrupa'nın her yönünden 200,000 kadar gençlik lideri katılmıştır.
- Avrupa Modern Diller Merkezi: Graz'da (Avusturya) eğitim dünyasının temsilcileri için bir platform ve toplantı yeri olarak hizmet görmektedir.
- Gençlik Kartı projesi: gençlerin Avrupa'da hareketlerini kolaylaştırarak, seyahat, kültür ve spor olaylarına katılmak için ucuz biletler ile seyahat etmelerini sağlar.
- Karşılıklı Bağımlılık ve Dayanışma Avrupa Merkezi: (Kuzey-Güney Merkezi, Lizbon) Avrupa ile Güney arasında işbirliğini geliştirmek için çalışmaktadır.
- Özel yardım ve işbirliği programları: yeni üyeler ve Konsey'e üyelik için başvuran devletlere demokratik ve yasal reformların, yerleştirmek, güçlendirmek ve hızlandırmak için teknik yardım sağlamaktadır.

Tarih ve tarih öğretimi proje ve programlarına özel bir önem veren Konsey, tarihin halklar arasında bir köprü kurarak insanları bir araya getirme rolüne inancı nedeniyle bu alandaki çalışmalarına kurulduğu tarihte başlamış, 1954 yılında Paris'te imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesi ile bu alanda üretilen projeleri garanti altına almıştır. Bu sözleşmenin ikinci maddesinde belirtildiği üzere;

Her Akit Taraf, imkan nispetinde.

a. Vatandaşlarını diğer Akit Tarafların medeniyet, tarih ve dillerini tetkik etmeye

teşvik edecek, diğer Akitlere de kendi ülkesinde bu gibi tetkiklerde bulunmak hususunda kolaylık gösterecek, ve

b. Diğer Akit Taraflar ülkesinde kendi medeniyet, tarih, dil veya dillerinin tetkikine, gelişmesine ve bu Akit Tarafların vatandaşlarına da kendi ülkesi üzerinde bu kabul tetkikleri yapmaları imkanının bahsedilmesine gayret sarf edecektir.

İlgili maddeden de anlaşılacağı üzere Konsey, Avrupa kültürünü koruma ve geliştirme gayesi ile tarih öğretimi alanında devletlerarası ve bölgesel projeler geliştirmektedir. Kurulduğu yıldan bu yana çok sayıda konferans ve çalıştay düzenleyen Konsey'in son 15 yıldır geliştirdiği projeler oldukça önemlidir. "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek"; "Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu"; "Tarih Öğretiminde Öteki İmajı" ve "Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih" başlıklarını taşıyan bu projelerden çalışmanın dördüncü bölümünde detaylı olarak bahsedilecektir. Konsey tarafından tamamlanan bu projeler özellikle tarih ders kitaplarının içeriğinin önyargılardan temizlenmesi; öğretim programları ve müfredatının modernizasyonu ile öğretmen eğitimleri konularında kaynak üretilmesi bağlamında da önemlidir.

3.2. AVRUPA BİRLİĞİ PARLAMENTOSU

Avrupa Parlamentosu⁴, Avrupa Birliği kurumları içinde Birliğin doğrudan halk tarafından seçilen tek organdır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin vatandaşları olan Avrupa vatandaşları beş yılda bir yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oy kullanabilirler. Son Parlamento seçimi 2009 yılında yapılmıştır. Parlamantonun bugünkü başkanı

⁴ Parlamantonun resmi web sayfasına europarl.europa.eu adresinden erişilebilir.

Avrupa için Liberal ve Demokrat İttifakı Partisi lideri Martin Schulz'dur. Parlamentoda bir üye devletin kaç parlamenter ile temsil edileceği üye devletlerin nüfuslarına göre tespit edilir. Parlamento, bugün için Avrupa Birliği'ne üye 28 devletin toplamda 766 temsilcisinden oluşmaktadır.⁵

Avrupa Parlamentosu, üye devlet vatandaşlarının demokratik menfaatlerini ve siyasi görüşlerini temsil eden bir organdır. Bundan dolayı, Avrupa Parlamentosu'nda üyeler ülkelere göre değil, siyasi görüşlerine göre grup oluştururlar. Parlamenterler ülkelerini değil, kendilerine oy veren Avrupa vatandaşlarının siyasi görüşlerini temsil ederler. Avrupa Parlamentosu'nda, bugün için 7 siyasi parti grubu ve bağımsız üyeler yer almaktadır.

Parlamento Genel Kurulu kural olarak Strazburg'da toplanır. Parlamento'nun siyasi grupları ve komiteleri Brüksel'de toplanır, sekreteryası ise Lüksemburg'dadır. Parlamento'ya görüşülmek üzere gelen konular öncelikle farklı görev alanlarına sahip 22 adet komiteden konuyla ilgili olanında tartışılır ve ulaşılan sonuç, bir raporla Genel Kurul'a sunulur. Genel Kurul'daki görüşmeler de bu çerçevede yapılır.⁶

Avrupa Birliği Parlamentosu'nun 2010 yılına kadar tarih ve tarih öğretimi konusunda doğrudan bir çalışması olmamıştır. 2007 yılında Euroclio tarafından "ortak tarih ders

⁵ Bu rakam, 2014 seçimleri sonrası 750 üye ve bir Başkanı içerecek şekilde 751 olarak belirlenmiştir.

⁶ Avrupa Parlamentosu, Avrupa Birliği Konseyi ile birlikte yasama yetkisini paylaşır. Üye devletleri bağlayacak hukuki düzenlemelerin kabul edilebilmesi genel kural olarak hem Avrupa Parlamentosu ve hem de Konsey'in onayı ile mümkün olur. Bazı konularda ise sadece danışma organı niteliğindedir, görüşleri bağlayıcılık taşımaz. Bu alanların en önemlisi dış politika konulardır. Avrupa Birliği bütçesini Konsey ile birlikte yapan Avrupa Parlamentosu'nun diğer Avrupa Birliği kurumları üzerinde siyasi denetim yetkisi vardır. Parlamento Komisyon'a sözlü ve yazılı soru sorabilir, soruşturma komiteleri kurabilir, şikayet dilekçesi kabul edebilir, Komisyonu güvensizlik oyuyla ve 2/3 çoğunlukla heyet halinde istifaya zorlayabilir. Komisyon Başkanı'nın ve heyet halinde Komisyon'un göreve atanmasında da güvenoyu aranır. Avrupa Ombudsmanı'nın atanması ve sunduğu raporlar aracılığıyla da Birliğin kurumları üzerindeki denetim yetkisini kullanabilir.

kitabı projesi" Parlamento'ya sunulmuş ancak bu proje politik tartışmalara neden olacağı gerekçesi ile askıya alınmıştır. Parlamento tarafından 2010 yılında başlatılan Avrupa Tarih Evi müze projesi bu bağlamda bir ilk olma özelliği taşımaktadır. Müzenin 2015 yılı sonunda açılması ve ev sahipliği yapacağı sergilerle Avrupa tarihinin ve entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması beklenmektedir⁷. (British Express, 10-12-2012) Çalışmanın beşinci bölümünde bu proje hakkında detaylı bilgi verilecektir.

3.3. AVRUPA BİRLİĞİ AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU

Avrupa Komisyonu⁸, yasama sürecini başlatan, ayrıca Birliğin yürütme organı olarak Avrupa Birliği müktesebatını, bütçeyi ve programları uygulamaktan ve idari denetimden sorumlu kurumdur.⁹ 1958 yılında kurulan Avrupa Komisyonu, bugün her bir üye devletten bir kişinin yer aldığı 28 üyeden oluşur. Bu kişilere "komiser" adı verilir. Her Komiser bir veya daha fazla Avrupa Birliği politikasının yürütülmesinden sorumludur. Komisyon adeta bir Bakanlar Kurulu gibi faaliyet gösterir. Yirmidört bölümden oluşan Komisyon'da komiserlerin yanı sıra, Avrupa Birliği görevlilerinden oluşan 25.000 kişilik bir idari teşkilat da mevcuttur.¹⁰

7 İlgili habere <http://www.express.co.uk/posts/view/363773/EU-leaders-collect-Nobel-Peace-Prize-to-put-in-82m-Museum-of-European-History> linkinden erişilebilmektedir.

8 Avrupa Komisyonu (İng: European Commission) ya da tam adıyla Avrupa Toplulukları Komisyonu (İng: Commission of the European Communities) şeklinde anılmaktadır. Komisyonun resmi web sayfasına <http://ec.europa.eu/> adresinden erişilebilir.

9 Komisyon'un merkezi Brüksel'dedir. Avrupa Birliği üyesi devletlerden bağımsız bir niteliğe sahip olan Komisyon, Birliğin yürütme organı konumundadır. Bu doğrultuda Birliğin bütçesini ve politikalarını uygulayan Komisyon, Avrupa Birliği hukukunun uygulanmasının idari bakımdan gözetilmesi görevini de üstlenmiştir. Avrupa Birliği hukukunu ihlal ettiği iddiasıyla üye devletleri Avrupa Birliği Adalet Divanı önünde dava edebilir. Komisyon'un bir diğer önemli görevi ise yasama organını oluşturan Avrupa Parlamentosu ve Konsey'e sunduğu yasama ya da karar önerileri ile yasama sürecini başlatmasıdır.

10 Komisyon bünyesinde, herhangi bir konuda idari düzenlemelerin yapıldığı idari yönetim birimleri olan Genel Müdürlükler bulunur. Her Genel Müdürlük, çalışmalarının siyasi ve yönetim sorumluluğunu üstlenen Komiserlere karşı sorumlu bir Genel Müdür tarafından yönetilir. Genel Müdürlükler müdürlüklere (direktörlük), müdürlükler bölüme ya da birimlere, bölüme ya da birimlere ise, masa şefliklerine ayrılmıştır. Her masada, masanın ilgili konusuna uygun sayıda uzman bulunur.

Komisyon başkanı Avrupa Birliği Zirvesi tarafından belirlenir ve ataması Avrupa Parlamentosu'nun onayı ile yapılır. Komisyonun bugünkü başkanı José Manuel Barroso'dur. Komisyon Başkanı'nın Zirve tarafından, Avrupa Parlamentosu seçimleri dikkate alınmak ve danışmalar yapılmak suretiyle nitelikli çoğunlukla belirlenmesi ve Parlamento'ya sunulması gerekmekte olup, Başkan adayı, Parlamento üyelerinin çoğunluğu tarafından seçilmektedir. Komisyon Başkanı'nın, Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi ve diğer tüm komiserler ile birlikte heyet halinde Parlamento'nun onayına sunulması ve Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla atanması gerekir.¹¹

Komiserler Avrupa Birliği üyesi devletlerin vatandaşları olmalarına ve bu devletler tarafından atanmalarına karşın kendi ülkelerinin menfaatlerini değil Birliğin genel menfaatlerini korumak durumundadır. Komisyon, sorumluluklarını yerine getirirken bağımsız hareket eder ve üye devletlerden ya da herhangi bir kurumdan veya makamdan talimat almaz. Komisyon, görev süresi boyunca üye devlet hükümetlerince görevden alınmaz. Avrupa Parlamentosu'nun da komiserleri tek tek görevden alma yetkisi bulunmamakla birlikte, güvensizlik oyu ile Komisyon'u heyet halinde görevden alması mümkündür.

Komisyonu'nun da Parlamento gibi tarih ve tarih öğretimine doğrudan bir katkısı bulunmamaktadır ancak Komisyon tarafından düzenlenen ve finanse edilen eğitim, öğretim, kültür programları ve hibeleri ile Avrupa kimliğine dolaylı yoldan destek

¹¹ Komisyon üyeleri ise üye devletlerin göstereceği adayların arasından Komisyon Başkanı tarafından seçilecek, bu seçimin ardından Zirve tarafından nitelikli çoğunlukla ve Komisyon Başkanı'nın onayını da alarak atanan "Birlik Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi" de dâhil olmak üzere Komisyon'un tamamı heyet halinde Avrupa Parlamentosu'nun onayına sunulacaktır. Gerekli güvenoyunun teminini takiben Komisyon, Zirve tarafından nitelikli çoğunluk ile atanır. Komiserlerin görev süresi 5 yıldır ve bu süre yenilenebilir.

sağlanmaktadır. Çalışmanın beşinci bölümünde ilgili faaliyetler hakkında detaylı bilgi verilecektir.

3.4. AVRUPA BİRLİĞİ BAKANLAR KONSEYİ

Resmi olarak 2009 yılında kurulan Konsey¹², Avrupa Birliği üyesi devletlerin hükümetlerinde görev yapan bakanlardan oluşan bir organ konumundadır. Konsey, Avrupa Birliği içinde üye devletlerin ulusal çıkarlarının temsil edildiği organdır. Konsey toplantılarına, karara bağlanacak konu doğrultusunda üye devletleri temsilen ilgili bakanlar katılır. Konsey, üye devletlerin ekonomik politikaları arasındaki uyumu sağlar. Özellikle üye devletlerin Birliğin Ortak Dış ve Güvenlik Politikası alanına yönelik politikalarının belirlenmesinde, Avrupa Birliği Zirvesi ile birlikte yetkilidir. Bunun yanında Konsey, Avrupa Birliği adına üçüncü ülkeler ve uluslararası örgütlerle uluslararası anlaşmalar imzalar. Bu anlaşmalar pek çok kişi tarafından Avrupa Birliği tarihinde dönüm noktası olan olayların yaşandığı yer olarak görülmektedir. Konsey başkanlığı 18 aylık süre için görev yapacak 3 üye devletten oluşan, devamlılığı ve tutarlılığı sağlamaya yönelik takımlar tarafından yürütülür. Böylece Başkanlık 6 aylık dönemlerle üye devletler arasında el değiştirir. Konsey'in bugünkü başkanı Herman Van Rompuy'dur.

Çalışmalarında yardımcı olmak üzere Konsey'de üye devletlerin Birlik nezdindeki Büyükelçilerinden oluşan Daimi Temsilciler Komitesi (COREPER) ile çeşitli komiteler ve çalışma grupları mevcuttur. Birçok konuda tüm üye devletleri bağlayan yasal düzenlemeleri kabul etme yetkisini Avrupa Parlamentosu ile paylaşan Konsey, yine

12 İng: The Council of the European Union. Konsey'in resmi web sayfasına <http://www.consilium.europa.eu/> adresinden erişilebilir.

Avrupa Parlamentosu ile birlikte bütçeyi onaylar. Konsey üç değişik usul çerçevesinde karar almakta olup bunlar; oybirliği, oy çokluğu ve nitelikli çoğunluktur.¹³ Ortak Dış ve Güvenlik Politikası bugün hala büyük ölçüde üye devletlerin oybirliği ile karar aldığı en önemli istisna alanını oluşturur. Yeni üyelerin katılımı da yine Konsey'de oybirliği aranan bir alandır.

Konsey'in tarih ve tarih öğretimi konusunda doğrudan bir çalışması bulunmamakla birlikte Konsey tarafından hazırlanan eğitim, gençlik, kültür ve spor programları ile Avrupalı kimliğine katkı sağlanmaktadır. Çalışmanın beşinci bölümünde ilgili faaliyetler hakkında detaylı bilgi verilecektir.

3.5. BİRLEŞMİŞ MİLLETLER EĞİTİM, BİLİM VE KÜLTÜR ÖRGÜTÜ

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü¹⁴ (UNESCO), aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 20 ülke tarafından 16 Kasım 1945 tarihinde kuruldu.¹⁵ Üye sayısı günümüzde 195 olan organizasyon; eğitim, bilim, kültür, iletişim ve enformasyon yoluyla küresel barışın tesisine çalışmaktadır. Merkezi Paris'te olan UNESCO'nun Genel Konferans, Yürütme Konseyi, Sekreterlik olmak üzere üç organı bulunmaktadır.

UNESCO projeleri genel olarak eğitim, kültür, iletişim, beşeri ve doğa bilimleri alanlarında geliştirilmektedir. Barış kültürü, Afrika, yerli halklar, medeniyetler arası diyalog, biyoçeşitlilik, iklim değişikliği, sürdürülebilir kalkınma için eğitim, eğitimde bilgi ve iletişim teknolojileri, gençlik, cinsiyet eşitliği, hiv ve aids benzeri alanlar

¹³ Lizbon Antlaşması sonrasında Konsey'de esas oylama usulü nitelikli çoğunluk olarak düzenlenmiş; oybirliği ve basit oy çokluğunun istisna niteliği taşıdığı ortaya konmuştur.

¹⁴ Teşkilatın web sayfasına <http://en.unesco.org/> adresinden erişilmektedir.

¹⁵ Kasım 2013 itibarıyla UNESCO üye ülke sayısı 195'tir. Listeye kuruluşun resmi web sayfasından erişilebilmektedir.

organizasyonun özellikle odaklandığı konulardır.

UNESCO'nun tarih ve tarih öğretimi alanındaki çalışmaları genellikle tarih ders kitaplarının içeriği ve konuların anlatımına ilişkindir. Kuruluşun bu alandaki faaliyetleri UNESCO Genel Konferansı'nın benimsediği ilgili normatif araçlara yani “Uluslararası Anlayış, İşbirliği ve Barış için Eğitim ile İnsan Haklarına ve Temel Özgürlüklere İlişkin Eğitim Konusunda Tavsiye Kararı”na (Paris, 1974) ve “Barış, İnsan Hakları ve Demokrasi İçin Eğitime Dönük Girişim Bildirgesi ve Bütünleşik Çerçevesi”ne (Paris, 1995) dayanmaktadır. Her iki araç da ‘öteki’ne ilişkin olumsuz klişelerden ve çarpık görüşlerden kurtulmaya yönelik ders kitapları hazırlamanın veya gerekli düzeltmeleri yapmanın önemini vurgulamaktadır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu araçlarda ders kitabı tasarımına ilişkin özel hükümlere yer verilmiştir. “Girişim Bildirgesi ve Bütünleşik Çerçevesi” yeni durumları gereğince gözeterek ders kitaplarının hazırlanmasında uluslararası işbirliğinin altını özellikle çizmektedir. (F. Pingel, 2003a)

Bu kapsamda, George Eckert Uluslararası Ders Kitapları Araştırma Enstitüsü işbirliği ile UNESCO tarafından 90’lı yılların başında ‘Uluslararası Ders Kitapları Araştırma Ağı’ geliştirilmiş; 90’lı yılların sonunda öğretmenler ve müfredat hazırlayıcılar için bir rehber hazırlanmıştır. Rehberin Türkçeye çevirisi 2003 yılında yapılmıştır. 2009 yılında revize edilen rehberin İngilizce ve Fransızca versiyonlarına UNESdoc veritabanından PDF olarak ulaşılabilir. (F. Pingel, 2003a)

3.6. AVRUPA TARİH EĞİTİMCİLERİ BİRLİĞİ

Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği¹⁶ (EUROCLIO), resmi olarak 1993 yılında Avrupa Konseyi'nin talebi üzere Hollanda'da kuruldu. Lahey merkezli bir sivil toplum kuruluşu olan EUROCLIO, Avrupa ve Avrupa'nın yakın coğrafyasındaki ülkelerle çok perspektifliliğe ve insan haklarına saygıya dayalı ortak bir tarih eğitimi anlayışı oluşturma amacıyla kuruldu.

Avrupa Konseyi'nde katılımcı statüsüne sahip ve AB Paydaşlar Ağı'nın bir parçası olan kuruluşun temel finansmanı Jean Monnet EU Yaşamboyu Öğrenme Programı'ndan sağlanmaktadır. Kırkbini aşkın tarih eğitimcisini bünyesinde barındıran EUROCLIO; UNESCO, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, George Eckert Enstitüsü gibi kurum ve kuruluşlar ile ulusal hükümetler ve üniversitelerle birlikte tarih ve vatandaşlık eğitimi alanlarında projeler geliştirmektedir.

Avrupa başta olmak üzere üye ülkelerde tarih ve tarih öğretimi alanında ortak sempozyum, seminer, konferans ve eğitim toplantıları düzenleyen, rapor ve kitaplar yayınlayan EUROCLIO'nun temel amacı;

- Tarih eğitiminin kalitesini arttırmak ve tarih eğitiminde profesyonelliği ve yeniliği teşvik etmek için tarih eğitimcilerinin yaşamboyu öğrenmelerine katkı sağlamak,
- İşbirliği, iletişim, yardımlaşma ve ağ kurma aracılığıyla kültürler arası diyalogu sağlamak,

¹⁶ Teşkilatın web sayfasına <http://www.euroclio.eu/new/index.php> adresinden erişilmektedir.

- Katılımcılığın artırılması ve yönetimde yenilikçiliğe bağımsız profesyonel organizasyonlar oluşturarak ve destekleyerek katkıda bulunmaktır.

Bu çerçevede, 1993-2014 yılları arasında kuruluş tarafından çok sayıda tarih eğitimi ve öğretimi alanında kaynak ve sunum materyalleri hazırlanmış, aşağıdaki listede yer alan başlıklar çerçevesinde konferanslar düzenlemiştir. İlgili metinlere ve sunumlara kurumun web sayfasından erişilebilmektedir.

1993-2014 Çalışmalarından Örnekler:

Değişen Sınırların Işığında 1815'ten İtibaren Tarih Öğretimi	Hollanda
Tarihte Kavramlar ve Beceriler	İskoçya
Tarih Öğretimi ve Öğreniminde Sorunlar	Belçika
Potsdam Konferansı ve Sonuçlarının Öğretimi	Almanya
II. Philip ve Zamanı	İspanya
Tarih Öğretimi: Demokrasinin Anahtarı Mı?	İsviçre
Bilinmeyen Avrupa'nın Keşfi: Baltık Ülkelerinde Tarih ve Tarih Öğretimi	Letonya
XXI. Yüzyıla Hazırlanmak: Tarih Müfredatı Oluşturmak İçin İlkeler	Macaristan
Tarih Öğretim ve Öğreniminde Sorunlar ve Sonuçlar	Macaristan
Tarih Öğretimi ve Bilgi İletişim Teknolojileri – BİT Tarih Öğretimini Kolaylaştırır Mı?	Finlandiya
Gelecekteki Geçmiş, Tarih Eğitiminde Bilgi Teknolojileri ve Karşılıklı Anlayış İçin Eğitim	İrlanda
Tarihsel Miras ve Milli Kimlik –Tarih Eğitiminde Temel Kavramlar	İskoçya
Tarihi Hatırlama ve Kutlamalar	Portekiz
Tarih Öğretiminde XX.Yüzyıldaki Günlük Hayatın Yeri ve Önemi	Estonya
	Çek
Avrupa'daki Etnik ve Dini Azınlıkların Tarihini Öğretme ve Öğrenme	Cumhuriyeti

Eğitim Reformu Çağında Tarih Eğitim ve Öğretiminde Değişiklikler	İtalya
Avrupa'ya Aidiyet: Küçük Uluslar, Büyük Sorunlar	İngiltere
Yerel, Milli, Bölgesel Tarih ile Avrupa ve Dünya Tarihi Arasında Denge	Letonya
Tarihsel Beceri ve Kavramların Avrupa Vatandaşlığı Bilincini Teşvik İçin Kullanımı	Malta
İnsan Hakları Eğitimi: Tarihten Dersler	Slovenya
Kimlik, Farklılık ve Değerlerin Tarih Öğretimi Yoluyla Keşfi	İngiltere
Ötekilerin Bakış Açısından Bakmak: Kùltürlerarası Diyalog ve Tarih Eğitim ve Öğretimi	Kıbrıs
Ortak Avrupa Tarihi Öğretimi, Temalar, Perspektifler ve Düzeyler	Hollanda
Sınır Ötesi Tarih: Avrupa'nın Kalbinde Tarih Eğitimi	Polonya
Tarihe Farklı Perspektiflerle Bakmak	Türkiye
Tarih Öğretimi ve Ortak Kültürel Yadigar ve Anmalar	Almanya
Sınırların Ötesinde Tarih Eğitimi:Kùltür Mirasımızı Nasıl Paylaşabiliriz?	Makedonya

Çalışmanın altıncı bölümünde “Historiana” ve “A Key to Europe: Activities Book” başlıkları ile EUROCLIO önderliğinde tamamlanan iki projeden detaylıca bahsedilecektir.

3.7. GEORG ECKERT ULUSLARARASI DERS KİTABI ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü;¹⁷ taraflı, geleneksel ve milliyetçi izlenimlerle yapılan tarih derslerinin düzeltilmesi amacıyla 1975 yılında Almanya'da kuruldu. Enstitüye adı verilen Braunschweig Üniversitesi tarihçilerinden Georg Eckert, 1950'li yıllarda ders kitabı analizi ve düzeltme çalışmalarını başlatmak üzere yabancı tarih öğretmenleri ile temaslar kurdu. 1951 yılında “Ders Kitaplarını

¹⁷ Teşkilatın web sayfasına <http://www.gei.de/en/the-institute.html> adresinden erişilmektedir.

Yetkinleştirmek İçin Uluslararası Enstitü” adı ile bir dizi program başlatan Eckert, yürüttüğü çalışmalarında UNESCO’nun da desteğini aldı. Ölümünün ardından “Georg Eckert Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Enstitüsü” adı verilen enstitünün UNESCO ile işbirliği halen devam etmektedir.

Bu bağlamda Georg Eckert Enstitüsü ve UNESCO arasındaki işbirliği ile 1992 yılında “UNESCO Uluslararası Ders Kitabı Araştırmaları Ağı” oluşturulmuştur. Dünyanın dört bir yanındaki 51 ülkeden 322 uzmanı bünyesinde barındıran bu ağ, çeşitli ülkelerde ders kitabı tasarımı araştırmalarına ve tarih, coğrafya ve sosyal bilimler ders kitaplarını düzeltme çalışmalarına ilişkin yeni yaklaşımlar, kurumlar ve projeler hakkında bilgi vermektedir. Georg Eckert Enstitüsü aynı zamanda Avrupa Konseyi referansı ile sosyal bilimler alanında bilgi alışverişine aracılık edecek bir takas odası rolüne de sahiptir. Bu bağlamda 2000’li yıllara kadar çoğunlukla klasik alanlarda ders kitapları konularında çalışan enstitünün faaliyetleri çatışmaları barışçı yollardan çözüme, uluslararası anlayışı ileri götürme ve tarih, coğrafya ve vatandaşlık ders kitaplarındaki uluslararası boyutu güçlendirme kapsamında çeşitlenmiştir. Enstitünün 2005 sonrası başlattığı ve tamamladığı projelerden bazıları aşağıda listelenmiştir.

- Yemen’de Eğitim ve Medya (2010)
- Göç ve Çeşitlilik Öğretimi (2012-2013)
- Almanyada Yaşayan Arap Asıllı Öğrenciler (2012-2013)
- Güney Afrika Okulları için Yeni Tarih (2009-2013)
- Uluslararası Tarih Ders Kitabı Revizyonu, 1919-2009 (2008-2012)
- Eğitim Medya : Üretim, Politika (2009-2012)
- Kültürel İnsan Hakları Yorumları (2010-2011)
- Haçlı Seferleri Mit (2008-2011)
- 1001 Fikirler (2005-2011)

- Longue İslam (2010-2011)
- Hırvatistan'da İnsan Hakları Eğitimi - Ampirik Bir Çalışma (2010)
- İsrail ve Filistin'de, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Eğitimi Barış Yaklaşımları (2002-2010)
- İslam und Müslümanların Temsilleri (2010)
- Etnik Çeşitlilik ve Eritre Ulus-İnşası (2007-2009)
- İsrail- Filistin Ders Kitabı Projesi (2002-2009)
- Ders Kitabı Araştırma, Geliştirme ve Güney - Doğu Avrupa Karşılaştırılması (2000-2009)
- Ders Kitabı Güney Asya'da Tartışmalar (2004-2008)
- Ders Kitaplarında Göç: Karşılaştırmalı Bir Araştırma Projesi (2004-2006)
- Almanca-Rusça Ders Kitapları (1994-2011)
- Almanca ve Fransızca Ders Kitaplarında Avrupa Görüntüleri (2008-2011)
- Tarih OnLine Projesi (2008-2009)
- Alman XX. Yüzyıl Tarih Kaynakları (2003-2009)
- Avrupa Ders Kitabı Girişimcilik ve Ekonomi (2007-2008)
- Sosyalizmin Kültürel Yorumlaması (2008-2013)

Enstitü, 40 yılı aşkın bir süredir uluslararası ders kitabı konferansları düzenlemekte, ders kitaplarına ilişkin tavsiyeler hazırlamakta ve yayınlamakta, ders kitabı yazarlarına, yayıncılara, öğretmenlere ve öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerine danışmanlık yapmakta, kendi bünyesinde araştırma amaçlı burslar sağlamak ve kendi kütüphanelerini¹⁸ geliştirerek yayınlarını konuyla ilgili araştırmacılara ulaştırmaktadır. Birçok ülkede ders kitaplarına ayrılan fonların sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda barış ve insan hakları eğitimi ile ilgili bilgilere ve teşvik edici fikirlere duyulan ihtiyacı karşılaması açısından enstitü faaliyetleri ve yayınları oldukça önemlidir. Alanla ilgili akademik çalışmalar da içeren ve yılda iki kez yayınlanan

18 Ders kitabı kütüphanesi, 90 ülkeden yaklaşık 150 bin kitabı içermektedir. Araştırma kütüphanesinde alana yönelik literatürle ilgili yaklaşık 47 bin kitap bulunmaktadır. Anahtar kelimelerle kataloglama sistemi sunulan kütüphaneler, ziyaretçilere ve araştırmacılara açıktır.

“Eckert.Das Bulletin” dergisine internet üzerinden erişilebilmektedir. Çalışmanın altıncı bölümünde Enstitü tarafından yürütülen “1001 Idea” adlı projeden detaylıca bahsedilecektir.

3.8. KÜLTÜRLERARASI EĞİTİM İÇİN ULUSLARARASI BİRLİK

Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik¹⁹ (IAIE), II. Dünya Savaşı Sonrası, Avrupa'da meydana gelen gelişmeler sonucu oluştu. Topluluk, özellikle 1980'li yıllarda Batı Avrupa'ya eğitim veya çalışma amacıyla gelen göçmenlerin taleplerinin bir sonucu olarak oluşturulmuştur. Bu talepe yanıt Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü akademisyenlerinden geldi. Zira dönemin eğitim sistemi Amerikan eğitim sisteminden devşirilmiş olup göçmenler ile yerel halk arasındaki kaynaşmayı sağlayabilecek nitelikte değildi. Hatta üniversitelerde ırkçılık ve önyargı konularında okutulan dersler bile yok denecek kadar azdı. Avrupa'da eğitim sisteminde hakim model göçmenleri toplum için sorunlu olarak görüyor, onların asimile edilerek "aydınlanmış ve uygar" hale getirilmelerini söylüyordu.²⁰

1979 yılında, IAIE ilk Genel Sekreteri Pieter Batelaan Londra Üniversitesi Eğitim Enstitüsü yetkililerini ziyaret etti ve bu ziyareti ile ilgili Hollanda'da Kültürlerarası Eğitim ve İngiltere'de Çok Kültürlü Eğitim konularını içeren bir rapor yayınladı. Bu belge, ulusal ve uluslararası alanda geniş bir yankı uyandırdı. Bunun üzere 1982 yılında Hollanda'da uluslararası bir konferans düzenlendi. Konferans sürecinde İngiltere'deki müfredat renovasyonu üzerinde çalışacak çekirdek bir ekip oluşturuldu. Bir sonraki yıl

19 İng: International Association for Intercultural Education. Derneğe ait resmi web sayfasına <http://www.iaie.org/> adresinden erişilebilir.

20 Detaylı bilgi için bakınız http://www.iaie.org/downloads/history_IAIE.pdf

Londra'da bir konferans düzenlenmesine karar verildi. Avrupa Konseyi tarafından da desteklenen bu çalışmalar IAIE Topluluğunun temelini oluşturdu. IAIE Avrupalı bir girişim olarak 1983 yılında Londra'da kuruldu. Kuruluşun uluslararası düzeydeki çalışmalarına UNESCO taafından da destek verilmektedir.

Kuruluş, genel anlamda ulusal ve uluslararası çerçevede grup ve azınlıkların durumlarını inceleyen projeler üretmektedir. Bu projelere ilave olarak akademik danışmanlık talep eden kurum ve kuruluşların ihtiyaçlarına da cevap vermektedir. Kuruluş, alanla ilgili seminer, konferans ve çalıştaylar organize etmekte, öğretmen eğitimleri ve müfredat geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapmaktadır. Kuruluşun iki ayda bir yayınlanan dergisi bulunmaktadır. Çalışmanın altıncı bölümünde kuruluşun GRUNDTVIG Learning Partnership ve The Big Myth başlıklarını taşıyan iki projesinden bahsedilmektedir.

3.9. ULUSLARARASI TARİH EĞİTİMCİLERİ DERNEĞİ

Uluslararası Tarih Eğitmcileri Derneği ²¹ (ISHD), Hollanda'dan Piet Fontaine, Almanya'dan Walter Fuernrohr ve İtalya'dan Adriano Gallia'nın önderliğinde Münih'te yapılan bir toplantının sonucu olarak 1980 yılında doğdu. Dernek, Avusturya, Belçika, Kamerun, Danimarka, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda ve İsviçre'den gelen temsilcilerin katıldığı bu toplantıda dernek tüzüğü kabul edilerek Almanya'da kuruldu.

Dernek, tarihsel düşünme ve bilinç, tarih öğrenme ve öğretme gibi konularda projeler geliştirerek, akademik araştırma ve tarih öğretimini teşvik etmektedir. Dernek

21 İng: International Society for History Didactics. Derneğin web sayfasına <http://ishd.co/> adresinden erişilmektedir.

uluslararası alanda çalışan pek çok akademisyenin üye olduğu bir forum olarak faaliyet göstermektedir. Bu bağlamda yılda bir defa uluslararası konferans düzenlemekte, tarih ve yurttaşlık eğitimi gibi alanlarda ulusal ve bölgesel gruplar ve diğer uluslararası araştırma dernekleri ile işbirliği yapmaktadır. Dernek 2003 yılında farklı ülkelerde başlattığı konferanslarına bu yıl 'Tarih ve Bilgisayar Ortamında Eğlendirerek Eğitim' başlığı ile Polonya'da devam edecektir. Dernek 2016 yılındaki konferansını Trabzon'da gerçekleştirecektir. Derneğin, 2004 yılından beri yayımlamakta olduğu Yıllık projesinden çalışmanın altıncı bölümünde detaylı olarak bahsedilecektir.

3.10. ULUSLARARASI TARİH ÖĞRENCİLERİ BİRLİĞİ

Uluslararası Tarih Öğrencileri Birliği²² (ISHA) 1990 yılında bir öğrenci girişimi olarak Belçika'da kuruldu. Girişimin amacı dünyanın farklı yerlerinden gelen öğrencilerin birbirleri ile tanışmalarını ve fikir alışverişini sağlamaktır. Uluslararası perspektifin eğitimin önemli bir parçası olduğuna inanan ISHA tarih alanında çalışan tüm öğrenciler için haftalık seminerler ve yıllık konferanslar organize etmektedir. Birliğin 2014 yılındaki konferansı 'Tarihte Batı ve Merkezi Avrupa Kapsamında Öteki İmajı' başlığı altında Nisan ayında Macaristan'da gerçekleştirilecektir.

3.11. GÜNEYDOĞU AVRUPA'DA DEMOKRASİ VE UZLAŞMA MERKEZİ

Güneydoğu Avrupa (Balkanlar)'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi²³ (CDRSEE) 1998 yılında bir grup işadamı ve diplomatın girişimi ile Selanik'te kuruldu. Güneydoğu Avrupa'da demokratik ve huzurlu bir ortam geliştirilmesine katkı sağlamak amacı ile

22 İng: The International Students of History Association. Derneğin web sayfasına <http://www.isha-international.org/> adresinden erişilmektedir.

23 İng: The Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe. Derneğin web sayfasına <http://www.cdsee.org/home> adresinden erişilmektedir.

hareket eden kuruluş bölgedeki halklar arasında uzlaşma ilkelerini savunan sosyal sorumluluk projeleri üretmektedir. Çalışmanın altıncı bölümünde kuruluş tarafından yürütülen “Joint History” projesinden detaylıca bahsedilecektir. Bu projeye 2011 – 2014 yılları arasında Avrupa Birliği tarafından %95 oranında nakdi destek sağlanmıştır.

IV. BÖLÜM: AVRUPA KONSEYİ TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

Bu bölümde Avrupa Konseyi tarafından 1997 – 2014 yılları arasında yürütülen dört ana projeden bahsedilmektedir. Bunlar sırasıyla "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek", "Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu", "Tarih Öğretiminde Öteki İmajı" ve "Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih" konulu projelerdir.

Bunlardan ilki olan "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek" projesi, orta dereceli okullar için yenilikçi öğretim kaynakları geliştirmek ve tarihi olaylara yaklaşırken öğretmen ve öğrencilerin tarihçi bakış açısıyla sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirmek amacıyla 1997'de başlatılmıştır. Öğrencilerin geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurabilmelerine yönelik öğretim materyalleri geliştirilirken disiplinlerarası ve Avrupalı bir yaklaşım benimsenmiştir. Projede çok geniş bir yelpazede konu ve kaynak kullanarak tarih öğretimi desteklenmiş ve ana çıktı olarak tarih öğretmenleri için bir el kitabı ve çeşitli materyaller tasarlanmıştır.

İlk projenin ön ayak olduğu Avrupa Konseyi tavsiye kararı neticesinde 2002 yılında "Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu Projesi" geliştirilmiştir. Bu ikinci proje ile tarih öğretiminde Avrupa boyutuna vurgu yapılarak orta öğretim öğrencileri ve tarih öğretiminde çoklu bakış açısı kullanmak isteyen öğretmenler ve eğitimciler için bir kitap yayınlanmış ve çeşitli eğitim materyalleri geliştirilmiştir.

Avrupa Konseyi'nin kültürlerarası diyalog alanındaki gayretinin bir sonucu olarak 2006 yılında "Tarih Öğretiminde Öteki İmajı Projesi" geliştirilmiş ve kültürler ve inançlar arası diyalog geliştirilmesi, tarih öğretmenlerinin eğitilmesi ve tarih öğrenimi alanında çalışanların desteklenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen tematik alanlar çerçevesinde 2009'a kadar sürdürülen proje kapsamında kültürel çeşitliliğin iyi yönetişimine ilişkin olarak uzun vadeli bir strateji içeren temel eser niteliğinde Beyaz Kitap yayınlanmıştır. Bu üçüncü projenin 2010 yılında yapılan kapanış konferansında devamı niteliğinde olan "Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih Projesi" adı ile yeni bir projeye başlanacağı duyurusu yapılmıştır.

"Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih Projesi", Avrupa Konseyi'nin kültürlerarası diyalogun ön koşullarının sağlam temellere dayanması için gerekli olan ortak değerlerin ve referansların yaygınlaştırılması üzere geliştirilmiştir. Proje ile 'birlikte yaşama' sürecinin öğrenimi ve kültürel gelişime katkıda bulunacak reformların gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ulusal kültür ve tarihin Avrupa bağlamında, Avrupa kültür ve tarihinin de dünya bağlamında konumlandırılması esas alınmıştır. Böylece açık ve verimli bir kültürlerarası diyalog için gerekli olan bilgi ve becerilerin geliştirilmesini mümkün kılmak amaçlanmıştır.

Tarih öğretiminin demokratik yurttaşlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu bir kez daha teyit eden projede kültürel çeşitliliğin ve küreselleşmenin, okul müfredatı, eğitim yöntemleri ve özellikle tarih eğitimi üzerinde çok büyük değişikliklere neden olacağı bilinci ile kabul edilen ve 2011 yılında yayınlanan karar metni, Avrupa Birliği

ulusüstü devlet inşaa sürecinde ortak tarih yazımına ilişkin çalışmalar konusunda gelinen nokta için kayda değer niteliktedir.

4.1. XX. YÜZYILDA AVRUPA TARİHİNİ ÖĞRENMEK VE ÖĞRETMEK PROJESİ

Yirminci Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek Projesi, Avrupa Eğitim Bakanları'nın talimatı ile orta dereceli okullar için yenilikçi öğretim kaynakları geliştirmek ve tarihi olaylara yaklaşırken rakamları, tarihleri ve savaşları öğretmekten ziyade öğretmen ve öğrencilerin tarihçi bakış açısıyla sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirmek amacıyla 1997 yılında başlatılmıştır.

Proje ile amaçlanan öğrencilerin geçmiş ile bugün arasında bağlantı kurabilmelerine yönelik öğretim materyalleri geliştirilmesidir. Bu kapsamda XX. yüzyılı şekillendiren etkenler, olaylar, hareketler ve Avrupa'nın günümüzde karşı karşıya olduğu çatışma ve zorluklar değerlendirmeye alınmıştır. Temel amaç geçmişte yaşanan bu vakaların tarihsel köklerinin anlaşılması ve öğrencilerin gelecekte yaşamak istedikleri Avrupa'yı tasavvur edebilmeleri yönündedir. Bu bağlamda hazırlanan öğretim materyalleri ile tarihsel bilgi ve yorumların kavranmasına yönelik beceriler geliştirilmesi amaçlanmıştır. Hazırlanan materyallerin içeriğinde öğrencilerin tarih yorumlarında taraflı bilgi, önyargı ve hataları ayırt edebilmelerine yönelik örnek ve öneriler de sunulmuştur.

Disiplinlerarası ve Avrupalı bir yaklaşım benimseyen projede sosyal, bilimsel, kültürel ve sözlü tarih bakışının önemine de vurgu yapılmıştır. Benzer şekilde, proje yeni teknolojilerden sinemaya, kadın tarihinden arşiv ve müzelere kadar geniş bir yelpazede

konu ve kaynak kullanarak tarih öğretmeyi desteklemiş ve insanlığa karşı suçları önlemede hayati bir önem atfettiği ‘remembrance’ (anma) konseptini geliştirmiştir.

Projenin ana çıktısı olarak tarih öğretmenleri için “XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek” isimli bir el kitabı tasarlanmıştır.¹ Bu kitapta geniş bir konu setine yönelik kapsamlı öğretim materyalleri bulunmaktadır. XX. yüzyıl tarih öğretimi üzerine hazırlanan bu kapsamlı el kitabı, konulara Avrupa perspektifi ile yaklaşmanın temellerini atarak öğrencileri farklı ve genel kabul görmeyen görüşleri de çoklu bakış açısı ile incelemeleri konusunda cesaretlendirmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin tarihsel kaynakları araştırma ve değerlendirme becerilerinin geliştirilmesi için medya ve yeni teknolojilerin kullanımını önerilmektedir. Dr. Robert Stradling² tarafından hazırlanan kitapta hassas ve tartışmalı konuların öğretimine yönelik öneriler de bulunmaktadır.

El kitabına ek olarak basılı yayın veya rapor gibi tarih öğretim materyalleri de paket içerisinde yer almaktadır. Bu materyaller arasında tarih müfredatına şimdiye kadar hiç alınmamış cinsiyetler arası dengeyi tarihsel perspektif ile kurmayı amaçlayan “kadın tarihi” ile birey ve grup göçlerinin arkasındaki nedenleri ortaya çıkaran “nüfus akımı” gibi çalışmalar da bulunmaktadır. Tek kaynaktan beslenen tarihsel çalışmalara şüphe ile yaklaşılması ihtiyacından yola çıkan proje, XX. yüzyıl tarihini çalışırken radyo, televizyon, sinema, görseller gibi çeşitli yeni medya araçlarını kullanmayı da yeni bir olgu olarak ele almaktadır. Bu bağlamda tarih öğretiminde kaynak kullanımını, tarihin

1 Kitabın İngilizce versiyonuna http://www.coe.int/t/dg4/education/Source/Projects/DocumentsTwentyCentury/Handbook_en.pdf adresinden erişilmektedir.

2 Dr. Robert Stradling Edinburg Üniversitesi öğretim üyesi ve Avrupa Konseyi tarih danışmanıdır.

yanlış kullanımı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı, sinema gibi ana başlıklar proje kapsamında detaylandırılmıştır.

Proje kapsamında karşılaştırmalı araştırmalara ve simülasyonlara da yer verilmiştir. Yapılan karşılaştırmalı araştırmalarda sırasıyla “geçtiğimiz on yıllarda orta dereceli okullarda Avrupa’nın nasıl anlatıldığı” ve “çeşitli Avrupa ülkelerinde tarih öğretmenlerinin ilk eğitiminde kullanılan yapılar” konularına değinilmiştir. Proje kapsamında 1919 Barış Konferansı ve Versailles Antlaşması da simüle edilerek tekrar canlandırılmıştır.

Proje, 2001 yılında Bonn’da düzenlenen "The 20th century: An interplay of Views" başlıklı konferans ile sonlandırılmıştır. Avrupa’nın önde gelen tarihçi ve yazarlarını bir araya getiren bu konferansta, tarih öğretimi konusunda hazırlanan öğretim materyallerinin sunumu ve değlendirilmesi gerçekteştirilmiştir. Konuşmacılar, kimlik oluştırmada tarih yorumunun ve hafızanın rolü, ikinci dünya savaşındaki rollerle yüzeşme, ön yargı ve efsanelerin tarih üzerinde devam eden etkisi, ideolojiden etkilenen tarihi güncellemenin önemi ve Avrupa halkları arasında saygı ve toleransı artırmada tarihin rolü gibi konulara değinmişlerdir. Konuşmacılar, Avrupa’nın insan hakları ve demokrasi alanlarında ilerleyebilmesi için geçmişe bakmanın ve geçmişe yüzeşmenin gerekliliğine ve önemine vurgu yapmışlardır. Konferans sunumları Avrupa Konseyi tarafından 2002 yılında aynı isimle kitap haline getirilmiştir.³

3 Kitabın ingilizce versiyonuna http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Projects/DocumentsTwentyCentury/interplay_en.pdf adresinden erişilmektedir.

Bonn'da düzenlenen konferansta üzerinde durulan bir diğerk konu da orta dereceli okullarda yakın tarih öğretimini içeriği ve önemi üzerinedir. Siyasi aktörler tarafından da kullanılan XX. yüzyıl Avrupa'sını oluşturan olayların, hareketlerin ve dengelerin gençler tarafından anlaşılmasını sağlamak üzere kaynak oluşturulması ve yeni projeler geliştirilmesi tavsiye edilmektedir. Böylece hassas ve tartışmalı konularla ve bu süreçte karşılaşılabilecek diğerk güçlüklerle mücadele edebilmek mümkün olabilecektir.

Yukarıda anılan programlar çerçevesinde amaçlanan aktif, sorumlu ve demokratik vatandaş profilinin öne çıkarılmasıdır. Sunumlar, farklı kültürlere sahip gruplar arasında kültürel çeşitliliği, karşılıklı anlayışı ve saygıyı teşvik etmek ve sosyal bağlılık ile demokratik güvenliği tesis etmek üzere hazırlanmıştır. Böylece eğitim politikalarıyla ilgili tartışma ortamının geliştirilebilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda Avrupa tarihinin öğretimini teşvik etmek üzere eğitimin gelecekteki rolü ve amaçları;

- tüm bireylerin potansiyellerini gerçekleştirerek yaşam boyu karşılaşacakları hızlı sosyal ve teknolojik değişimlere, yeni iş modellerine, bilgi toplumun beraberinde getirdiği güçlüklerle güven, sorumluluk ve hayal gücü ile ayak uydurmalarını sağlanması,
- genç insanların ve yetişkinlerin aktif ve kendi başına hareket edebilen, hukuk ve insan haklarının temel değerleriyle barışık, tahammülsüzlük ve şiddeti reddeden birer birey olmalarına yardımcı olunması,
- önemli sosyal problemlerin çözümünde yer alan paydaşlarla işbirliğine girilmesinin kolaylaştırılması,

- Avrupa halkları arasında anlayış ve güven tesis ederek farklılıklara saygı duyulmasını ve hem kendi ülkelerinde hem de diğer ülkelerle uyum içerisinde yaşamalarının teşvik edilmesini,
- demokratik, barışçıl, hoşgörülü, şefkatli ve dinamik Avrupa'nın inşa edilmesi olarak belirlenmiştir.

Yirminci Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek Projesi, Avrupa Konseyi'nin XXI. yüzyıl Avrupa'sında tarih öğretimi ile ilgili Rec (2001)15 No'lu Tavsiye Kararı'nı yayınlamasına da vesile olmuştur.⁴ Onüç farklı dilde yayınlanan karar metni, kendi alanında metodolojiler geliştiren, demokratik ve çoğulcu bir Avrupa'da tarih öğretiminin amaçlarını belirleyen ilk ve tek Avrupalı enstrüman olma özelliğine sahiptir. Tavsiye Kararı, ülkemiz de dahil olmak üzere pek çok Avrupa ülkesi Eğitim Bakanlıklarınca kabul edilmiştir.

Esasında simgesel bir doküman olan Tavsiye Kararı, tarih öğretimin amaçlarını, müfredat ve içeriğini Avrupa boyutunda ele alması açısından önem taşımaktadır. Tarihin hatalı kullanımına ve Avrupa Konseyi değerleriyle uyumsuz olan “biz” ve “öteki” ayırımına dayalı tarih yorumlarına karşı çıkan karar metni aynı zamanda hizmet içi öğretmen eğitimi ile yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanımı konusunda da tavsiyeler içermektedir. Belgenin, hukukun üstünlüğü, temel insan hakları ve demokrasiye saygılı vatandaşlar yetiştirme noktasında net bir şekilde konumlandırıldığı görülmektedir.

⁴ Belgenin Türkçe versiyonuna [http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec\(2001\)15_tu.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec(2001)15_tu.pdf) adresinden erişilmektedir.

4.2. TARİH ÖĞRETİMİNDE AVRUPA BOYUTU PROJESİ

Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu Projesi, Avrupa Konseyi'nin XXI. Yüzyıl Avrupa'sında Tarih Öğretimi İle İlgili Rec (2001)15 No'lu Tavsiye Kararı üzere özellikle çoklu bakış açısının geliştirilmesi üzere 2002 yılında geliştirilmiştir. Proje ile tarih öğretiminde Avrupa boyutuna vurgu yapılarak ulusal yaklaşımların zenginleştirilmesi amaçlanmıştır. Proje kapsamında, Avrupa yakın tarihindeki beş önemli olay belirlenmiş, bu olaylar Avrupa boyutunda çokyönlülük yaklaşımı ile analiz edilmeye çalışılmıştır.

Proje kapsamında belirlenen ve Avrupalı bilincinin oluşmasına katkı sağlayan yakın Avrupa tarihinin beş önemli olayı için "1848 yılı" başlangıç olarak alınmıştır. Bu tarih Avrupa'da devrimler yılı veya yeni bir dönemin başlangıcı şeklinde anıldığı için önem taşımaktadır. "1912 - 1913 Balkan Savaşları" ve arkasından "Birinci Dünya Savaşı ve barış arayışı süreci" Avrupa tarihi açısından önemli dönüm noktalarıdır. Ulus devletlerin yerini yavaş yavaş ittifaklara bıraktığı "İkinci Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş Dönemi" Avrupa tarihinde diğer kırılma noktalarıdır. Nihayet "Sovyet rejiminin Doğu Avrupa'da çökmesi ve Doğu Bloku'nun sona ermesi" Avrupa boyutunda adımlar atılması yönünde çalışmaların artırılmasına vesile olmuştur.⁵

Proje çerçevesinde orta öğretim öğrencileri ve tarih öğretiminde çoklu bakış açısı kullanmak isteyen öğretmenler ve eğitimciler için bir kitap yayınlanmış⁶ ve çeşitli eğitim materyalleri geliştirilmiştir. Bu materyallerden biri de onsekiz farklı dilde

5 Avrupa tarihinin önemli olayları belirlemesinde başlangıç tarihleri 1789, 1815 ve 1848; bitiş tarihleri 1968, 1989, 1991 yılları arası olarak belirlenmiş, bu proje için 1848 – 1989 arası dönem baz alınmıştır.

6 İng: "Crossroads of European Histories - Multiple Outlooks on Five Key Moments in The History Of Europe".

yayınlanan “Multiperspectivity in History Teaching: a Guide for Teachers” (Tarih Öğretiminde Çok Yönlülük: Öğretmenler İçin Kılavuz) başlığı ile yayınlanan bir rehberdir.⁷ Rehber, proje kapsamında düzenlenen konferans ve seminerlere katılan Doğu Avrupa ülkelerinden gelen tarih öğretmenleri ve eğitmenlerin talepleri ve ihtiyaçları üzere hazırlanmıştır.

Eğitim Komitesi tarafından belirlenen çerçeveyi temel alan rehber, tüm kıta genelinde gerçekleşmesi veya tümü olmasa da Avrupa'nın çoğunluğunu etkilemesi açısından “Avrupalı” olan olay, konu, tema ve gelişmelere odaklanmaktadır. Hazırlanan bu rehber vasıtası ile öğretmen ve öğrencilerin önemli olay, çatışma ve gelişmeleri çoklu bakış açısı ile inceleyebilmeleri amaçlanmıştır. Böylece, gençlerin hem tarih bilgisi hem de tarihsel anlayış ve eleştirel becerilerinin geliştirilmesine imkan verilmiştir.

31 Ekim 2001 tarihli 771. Bakan Vekilleri toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen XXI. Yüzyıl Avrupa'sında Tarih Öğretimi İle İlgili Tavsiye Kararı'nda 19 Aralık 1954 tarihinde Paris'te imzalanan ve imzalayan devletleri, diğer akit tarafların tarih ve uygarlığını araştırmaya teşvik eden ve diğer akit tarafların topraklarında da bu tür araştırmaları destekleyen Avrupa Kültürel Sözleşmesi dikkate alınmış; Avrupa Konseyi devlet ve hükümet başkanlarının Avrupa Konseyi'ni, XXI. yüzyılın getireceği problemlerle başedebilir hale getirme dilekleri ile önyargıyı ortadan kaldıran bir tarih öğretimi müfredatı ve Avrupa'nın tarihsel gelişimi içerisinde farklı ülkeler, dinler ve görüşler arasındaki olumlu etkileşimin öne çıkarılması yoluyla halklar arasında daha güçlü bir anlayış ve güven oluşturulmasına duyulan ihtiyaç dile getirilmiştir. Karar

⁷ Rehberin Türkçe versiyonuna <http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Notions/Multiperspectivity/MultiperspectivityTurkish.pdf> adresinden erişilmektedir.

metninde ayrıca yarının Avrupasının sorunlarının eğitimsel ve kültürel boyutları da vurgulanmıştır.

XXI. yüzyıl Avrupasında Tarih Öğretimi İle İlgili Tavsiye Kararı aşağıda anılan tavsiye kararları ve deklarasyonlar çerçevesinde hazırlanmıştır. Buna göre belge;

- Parlamenterler Meclisi'nin, 1111 (1989) No'lu Eğitimin Avrupa Boyutuna İlişkin Tavsiye Kararı ile (1996) 1283 No'lu Avrupa'da Tarihin Öğrenilmesine İlişkin Tavsiye Kararı'nı,
- Viyana(1993) ve Strasbourg (1997) zirvelerinde alınan kararları,
- Tarihin ideolojik olarak çarpıtılması ve kullanılmasının Tüzüğü'nde belirtilen kararları,
- Avrupa eğitimindeki eğilimler ve ortak sorunlara ilişkin olarak Avrupa Eğitim Bakanları Daimi Konferansı'nın 19. Oturumu'nda (Kristiansand, Norveç, 1997) kabul edilen 1 No'lu Tavsiye Kararını ve "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihinin Öğretimi Ve Öğrenimi"ne ilişkin olarak Avrupa Eğitim Bakanları Daimi Konferansı'nın XX. Oturumu'nda (Cracow, Polanya, 2000) kabul edilen sonuç ve tavsiyeleri,
- Tarih öğretimi konusu de dahil olmak üzere Avrupa Konseyi'nin kalıcı ve kabul görmüş bir uzmanlığa sahip olduğu tematik alanlarda, uygulanabilir etkinliklerin üstlenilmesinin tavsiye edildiği Güney Doğu Avrupa Eğitim Bakanları Gayriresmi Konferansı'nda (Strasbourg, 1999) kabul edilen deklarasyonu,
- Kafkas Ülkeleri Eğitim Bakanları Bölgesel Konferansı'nda (Tiflis, Gürcistan, 2000) kabul edilen deklarasyonu,

- Bakanların, miras alanındaki eğitimsel etkinliklerin geçmişin daha iyi anlaşılmasını sağlayarak geleceğe bir anlam kazandırdığını ifade ettikleri Bakanlar Komitesi'nin miras eğitimine ilişkin R (98)5 No'lu Tavsiye Kararı'nı,
- Bakanlar Komitesi'nin, Avrupa Konseyi'nin kültürel köklerine ilişkin (98)4 No'lu Tavsiye Kararı'nı,
- Bakanların, sınır ötesi etkinliklerin, kültürel ve tarihi geleneklerin çeşitliliği konusunda gençlerin bilinç düzeyini yükseltirken sınır ötesi vizyon kazanmalarına da yardım ettiğini ifade ettikleri, bölgesel toplumlar ya da yetkililer arasında kültürel alanlarda sınır ötesi işbirliği kurulmasına ilişkin Bakanlar Komitesi'nin R(2000)1 No'lu Tavsiye Kararı'nı,
- Bakanların, tarih öğretiminin miras anlayışı ve açıklaması üzerine kurulması, mirasın sınır ötesi özelliğini vurgulaması gerektiğini tekrar ifade ettikleri, 5. Avrupa Kültürel Miras Konferansı'nda (Portoroz, Slovenya, 2001) kabul edilen tavsiye kararlarını,
- Bakanların, halkın tarihe giderek artan ilgisini dikkate aldıkları ve yakın Avrupa tarihinin daha iyi anlaşılmasının çatışmaların engellenmesine katkıda bulunacağı gerçeğini ifade ettikleri ve arşivlere erişim konusunda demokratik değerlerle örtüşen ilkelere bağlı olarak bir Avrupa politikası oluşturulması çağrısında buldukları Bakanlar Komitesi'nin R(2000)13 No'lu Tavsiye Kararı'nı,
- Nefret içeren konuşmaların, ırksal nefreti, yabancı düşmanlığını veya Yahudi düşmanlığını yayan, teşvik eden, destekleyen veya haklı gösteren her türlü ifade olarak tanımlandığı ve nefret içeren konuşmaların medya tarafından yayımlandığında etkisinin daha zarar verici olduğunun vurgulandığı, Bakanlar

Komitesi'nin "nefret içeren konuşmalar"a ilişkin R (97) 20 No'lu Tavsiye Kararı'nı,

- Savaş sonrası dönemde olduğu gibi, Avrupa Konseyi'nin halklar arası uzlaşma ve karşılıklı pozitif etki fikrine dayanarak tarih ders kitaplarını ön yargı ve yanlış kanılardan arındırmaya yoğunlaştığı tarih eğitimi alanındaki önceki çalışmaları ile eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetleri'nin tarih öğretimlerini modernleştirmeleri amacıyla metodlar geliştirilmesine ve buna uygun yeni ders kitapları yayımlanmasına ve öğretmenlerin eğitilmesine yardım eden "Yeni Avrupa'da Tarih" projesi ve "Tarih Öğretimi ve Genel Sekreter'in Yeni Girişimi" programını,
- "20 Yüzyılda Avrupa Tarihinin Öğrenimi Ve Öğretimi" projesinin sonuçlarını ve projenin, sembolik olarak Almanya Federal Cumhuriyeti Tarih Evi'nde (Bonn Tarih Evi, Almanya, 2001) düzenlenen "XX. Yüzyıl: Görüşlerin Karşılıklı Etkileşimi" başlıklı son konferansında sunulan öğretim materyallerini dikkate almaktadır.

Ayrıca Rec (2001) 15 sayılı Tavsiye Kararı Eki'nde demokratik bir Avrupa'da tarih öğretiminin hedefleri üzerinde durulmuş, tarihin ve tarih öğretiminin kötüye kullanılabilmesine dikkat çekilmiştir. Bununla birlikte tarih öğretiminde Avrupa boyutu üzerinde durulmuş, bu konuda yerel, bölgesel, ulusal seviyelerde ve Avrupa düzeyinde tarihi ilişkilere devam edilmesi temennisi dile getirilmiştir. Bu konuda gereken ilkeler;

- tarihi dönemler ve gelişmelerle ilgili en belirgin bilgilerin, özellikle Avrupa bilincini destekleyen tarihi ya da kültürel olayların ve eğilimlerin Avrupa boyutunda öğretilmesini teşvik etmek;

- Avrupa tarihi ile bağlantılı konularda okullar arasında proje değişimini ve işbirliğini teşvik etmek amacıyla her türlü imkanı, özellikle bilgi teknolojisini kullanmak;
- Öğrencilerin, diğer Avrupa ülkelerinin tarihlerine olan ilgilerini arttırmak;
- Avrupa'nın yapılanması ile ilgili tarihi bilgilerin öğretilmesine başlamak ya da geliştirmek;
- Daha genişlemiş, demokratik ve barış dolu bir Avrupa'da, tarih öğretiminde Avrupa boyutunu teşvik etmek,
- Kültürel İşbirliği Kurulu tarafından yürütölen "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihinin Öğrenimi Ve Öğretimi" konulu proje sırasında yapılan çalışmaların sonuçlarını, hem içerik hem de metod bakımından dikkate almak;
- Demokratik istikrarı geliştirmek ve sağlamlaştırmak adına yapılan çalışmalar sırasında Avrupa Konseyi'nin tarih öğretiminde reform ve yeni ders kitaplarının metodolojik rehberlerin hazırlanması içerikli programlarından faydalanmak;
- Avrupa Konseyi'nin, mirasın öğretime ve bilincin artırılmasına ilişkin programlarını sürdürmek;
- "XX. Yüzyılda Avrupa Tarihinin Öğrenimi Ve Öğretimi" adlı proje sonucunda üretilen öğretim materyallerini, bilgi ve iletişim teknolojilerini en iyi şekilde kullanarak mümkün olduğunca geniş bir alana yaymak;
- yeni ders kitaplarının yazımı yanında tarih öğretiminde kullanılan müfredat programları ve standartların hazırlanmasına verilen desteği, özellikle Rusya Federasyonu, Kafkas Ülkeleri, Güneydoğu Avrupa ve Karadeniz Bölgesinde arttırmak;

- Avrupa bağlamındaki bu yeni bilgileri edinmelerine yardımcı olmak üzere öğretmenleri, görüş ve deneyimlerini karşılaştırmalarına olanak sağlayacak şekilde Avrupa Konseyi'nin Eğitim Personeli için Hizmet-içi Eğitim Programlarından faydalandırmak olarak belirtilmiştir.

İlgili Tavsiye Kararı Eki'nde müfredat hazırlama ve içeriğin Avrupa boyutu ile ilgili bilinç oluşturması konusuna da değinilmiştir. Bu bağlamda hazırlanacak müfredatlarda;

- öğrencilerin kritik etme, düşünebilme, tarafsız olma ve etkilenmeye karşı direnç gösterebilme yeteneklerinin geliştirilmesi;
- Avrupa tarihinde iz bırakan olaylar ve anlar, özellikle önemli dönemler ve gerçekler açısından yaklaşarak, yerel, ulusal, evrensel seviyelerde ve Avrupa düzeyinde incelenmesi;
- Avrupa tarihi, sadece siyasal olarak değil her boyutta, ekonomik, sosyal ve kültürel olarak da incelenmesi;
- Kültürlerarası etkilenmeleri ortaya çıkaran mirasla ilgili çalışmalarda özellikle bulgu metodları kullanılarak merak ve araştırma ruhu geliştirilmesi;
- Avrupa'nın tarihi gelişimi sürecinde ülkeler, dinler ve düşünce ekolleri arasındaki olumlu etkilenmelerin vurgulanması;
- Tarihi gerçeklerin inkar edilmesinden, bilgilerin tahrif veya göz ardı edilmesinden ya da ideolojik amaçlara uydurulmasından kaynaklanan tarihin kötüye kullanılması konusunda eleştirel yaklaşım geliştirilmesi;
- Tartışmalara yol açan konular, farklı görüş ve bakış açıları dikkate alınarak incelenmesi tavsiye edilmiştir.

Rec (2001) 15 sayılı Tavsiye Kararı, içerik hakkındaki tavsiyelere ilaveten öğrenim metodları, öğretim ve anma hususları, tarih öğretmenleri için yetiştirme ve hizmet-içi eğitim unsurları ile bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanma yöntemleri hakkında tavsiyeler de içermektedir. Karar metni Türkçe dahil 13 farklı dilde hazırlanmıştır. Tavsiye Kararı'nın farklı dillerde hazırlanan versiyonlarına Avrupa Konseyi web sayfasından pdf doküman olarak erişilmektedir.

4.3. TARİH ÖĞRETİMİNDE ÖTEKİ İMAJİ PROJESİ

Tarih Öğretiminde Öteki İmajı Projesi, Avrupa Konseyi'nin kültürlerarası diyalog alanındaki gayretinin bir sonucu olarak 2006 yılında geliştirildi.⁸ Bu proje ile Konsey tarafından kültürler ve inançlar arası diyalog geliştirilmesi, tarih öğretmenlerinin eğitilmesi ve tarih öğrenimi alanında çalışanların desteklenmesi amaçlanmıştır. Zira çokkültürlü bir toplumda tarih öğretiminin ve özellikle Avrupa'da 'Müslüman' imajının doğurduğu sorunlar oldukça karışık görülmektedir. Bu nedenle yerel, ulusal veya uluslararası seviye ayırımı yapmadan kullanılan terim ve konseptler netleştirilmeli, birbiriyle bağlantılı olan tüm sosyal, ekonomik ve siyasi bağlamlar dikkate alınmalıdır. Problemleri basite indirgemeye çalışmak ulaşılmaması arzu edilen amaçların tam aksi yönde istenmeyen ve beklenmeyen sonuçların doğmasına yol açabilir.

Bu çerçevede başlatılan proje gerçek ve özgün bir diyalog, saygı, açık fikirlilik ve farklı görüş, duruş ve duyguları kültür ve medeniyetlerin gerektirdiği eşitlik temelinde dikkate alabilme yeteneği geliştirilmesi yönünde adımlar atılmasına vesile olmuştur. Bunu sağlamak üzere tüm paydaşların bir dizi ortak prensibi paylaşması söz konusu olmuştur.

⁸ "Kültürlerarası Diyalog İçin Beyaz Kitap" taslak çalışmaları da bu döneme rastlar.

Bu prensipler hoşgörü, diğerlerine saygı, insan haklarının korunması ve çoğulcu demokrasi eksenli diyalog ortamı yaratılması olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda hazırlanan tüm etkinlik, proje, program ve önlemler uzun vadeli bir bakış açısı ile ele alınmıştır. Kalıpların kırılarak öteki algısının yeniden inşa edilmesi yavaş, zahmetli, çatışma ve gerilimler içeren doğrusal olmayan bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Proje kapsamında İslam dünyası ve Avrupa arasındaki ilişkilere önyargılardan arınmış farklı algı, görüş ve duruşları dikkate alan çoklu bakış açısı temelinde yaklaşılmıştır. Çoklu bakış açısının yerleştirilmesi tarih öğretmenleri, okul ders kitabı yazarları, kitle iletişim program tasarımcıları, sosyal ve kültürel etkinlik liderleri ve gazeteciler gibi bu sürece dahil olan tüm paydaşların katılımı ile mümkün olacaktır. Bu doğrultuda, “farklı imgeler, ortak kaderler”; “küreselleşme kapsamında biz ve öteki” ve “çatışma hallerinde öteki” başlıkları altında üç tematik çalışma alanı belirlenmiştir.⁹ Bu tematik alanlar çerçevesinde yapılandırılan proje 2006 – 2009 tarihleri arasında sürdürülmüş, 2008 yılında kültürel çeşitliliğin iyi yönetişimine ilişkin olarak uzun vadeli bir strateji içeren temel eser niteliğinde Beyaz Kitap¹⁰ yayınlanmıştır. 2010 yılında projenin kapanış konferansı yapılarak bu projenin devamı niteliğinde “Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih Projesi” adı ile yeni bir projeye başlanacağı duyurusu yapılmıştır.

Yukarıda anılan tematik alanlar çerçevesinde geliştirilen seminerlerin ilki “Avrupa’da İslam Dünyası İmajı”¹¹ başlığı çerçevesinde 2006 yılında, ikincisi “Tarihin Çeşitliliği ve

9 İng: i) "Multiple images, shared destinies? – Learning about history in a multicultural society"; ii) "Images of others and ourselves in the context of globalisation"; and iii) "The image of the other in conflict situations: learning different histories as a means of rebuilding trust".

10 İng: "White Book". Kitabın Türkçe versiyonuna http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/WhitePaper_ID_Turkish.pdf linkinden erişilmektedir.

11 İng: "Contact and interaction: the image of the Muslim world in history learning in Europe"

Çeşitliliğin Tarihi”¹² başlığı altında 2007 yılında Strasbourg’da organize edilmiştir. Aynı yıl düzenlenen “Tarih Öğretiminde Kültürel Çeşitliliği Anlamak ve Deneyimlemek”¹³ başlıklı sempozyumda kültürlerarası diyalogun teşvik edilmesi için nasıl bir tarih öğretimi nazarı itibara alınmalı sorusuna cevap aranmıştır.¹⁴ 2007 yılına kadar yapılan bu ve benzer çalışmalar Avrupa Birliği tarafından, “İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele Konulu Çerçeve Kararı” alınmasına da vesile olmuştur.¹⁵

Proje kapsamında düzenlenen ikinci sempozyum “Küreselleşme ve Öteki İmgesi: Avrupa’da Tarih Öğretiminde Yeni Perspektifler” başlığı altında 1 Aralık 2008 tarihinde İstanbul’da gerçekleştirilmiştir. Yıldız Sarayı’nda düzenlenen sempozyumda, küreselleşmenin Avrupa’da tarih öğretimi üzerindeki etkileri ve bu etkinin tarih eğitimi camiasına yansımaları konu edilmiştir. Sempozyumda ayrıca “Eşit Bireyler Olarak Onurlu Bir Biçimde Birarada Yaşamak” sloganı ile hazırlanan ve bu sempozyumun düzenlenmesine öncülük eden ‘Beyaz Kitap’ın detaylı bir sunumu da yapılmıştır.

Proje kapsamında organize edilen sempozyumların sonuncusu “Çatışma Sonrası Öteki İmgesi: Güven İnşası için Farklı Dönem ve Süreçleri Öğrenmek” başlığı altında 12 Ekim 2009 tarihinde Atina’da gerçekleştirilmiştir. Sempozyumda, tarih eğitiminin ve eğitimcisinin rolü ve bu konuda geliştirilmesi gereken stratejiler tartışılmıştır. Proje süresince, Avrupa Konseyi tarafından, 2006 yılında “Bilgi İletişim Teknolojileri ve Gençlik: Yerel Demokrasi İçin Yeni Fırsatlar”¹⁶ başlıklı 207 No’lu çözüm kararı ile

12 İng: “Teaching and learning the diversity of histories and the history of diversity”

13 İng: “Learning history to understand and experience cultural diversity today”

14 Detaylı bilgi için bkz. S.11-18.

http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Projects/Documents/image/RAPJMLECLERCQSymposiumOct2007_en.pdf

15 “İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele” konulu 2008/913/JHA sayılı Çerçeve Kararı (Ç.K.) 28 Kasım 2008 tarihinde kabul edilmiştir.

16 İng: Young People and New Information And Communication Technologies: A New Opportunity For Local Democracy (Res 207 - 2006)

“Kuzey Kafkasya’daki Kültürel Farklılıklar”¹⁷ başlıklı 1751 No’lu tavsiye kararı yayınlanmıştır. Konsey bir sonraki yıl “Devlet, Din, Laiklik ve İnsan Hakları”¹⁸ başlıklı 1804 No’lu tavsiye kararını yayınlamıştır.

Konsey’in 2009 yılında yayınladığı “Çatışma ve Çatışma Sonrası Bölgelerde Tarih Öğretimi”¹⁹ başlıklı 1880 No’lu tavsiye kararı bu tez çerçevesinde ele alınan başlıklar açısından önem taşımaktadır. Zira bu tavsiye kararında Konsey tarafından ilk kez “tarih öğretimi alanında Avrupa Birliği ile işbirliğinin geliştirilmesi ve AB’nin bu alandaki çalışmalar için bütçe ayırması” tavsiyesi dile getirilmiştir²⁰. (Rec1880-2009; M:22.4) Proje kapanış toplantısında kültürlerarası diyaloglarda tarihe yapılan göndermelerin önemine dikkat çekilmiş ve genelde siyasi tartışmalarda tarihsel konulara ilginin giderek arttığı göz önünde tutularak kültürel çeşitliliğe sahip süratle ve sürekli değişen toplumlarda “eşitler olarak birlikte onurla yaşama” durumunun geliştirilmesinde, bilgi ve başkalarına saygı ile desteklenen bir tarih öğretiminin belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

4.4. SINIRLARLA AYRILMAMIŞ BİR AVRUPA İÇİN ORTAK TARİH PROJESİ

Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih Projesi, Avrupa Konseyi’nin kültürlerarası diyalogun ön koşullarının sağlam temellere dayanması için gerekli olan ortak değerlerin ve referansların yaygınlaştırılması üzere 2010 yılında geliştirildi. Proje

17 İng: Cultural diversity of the North Caucasus (Rec1751 - 2006)

18 İng: State, religion, secularity and human rights (Rec 1804 - 2007)

19 İng: History teaching in conflict and post-conflict areas (Rec1880 - 2009)

20 İng: 22.4. The Assembly recommends that the Committee of Ministers:enhance co-operation with the European Union within the framework of joint programmes and projects in the area of history teaching and make the best possible use of European Union funds where appropriate.

ile ‘birlikte yaşama’ sürecinin öğrenimi ve kültürel gelişime katkıda bulunacak reformların gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ulusal kültür ve tarihin Avrupa bağlamında, Avrupa kültür ve tarihinin de dünya bağlamında konumlandırılması esas alınmıştır. Böylece açık ve verimli bir kültürlerarası diyalog için gerekli olan bilgi ve becerilerin geliştirilmesi mümkün olacaktır.

Bu projenin geliştirilmesinden beş yıl önce Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanları Varşova Zirvesi’nde biraraya gelerek bir Avrupa kimliği ile paylaşılan temel değerleri, ortak kültür miraslarını ve kültürel çeşitliliği teşvik etme arzularını dile getirmişlerdi.²¹ Zirvede, ‘birleşik Avrupa’nın inşasına devam edileceği belirtilmiş ve ‘tarihi doğru anlamının kültürler arası diyalog için uygun bir zemin oluşturmasına inançları’ nedeniyle Avrupa Konseyi’nin tarihle ilgili projelere ilişkin çalışmalarını destekleyeceklerini ifade etmişlerdi. Zirvenin yapıldığı tarihten bir yıl sonra Avrupa Konseyi tarafından hayata geçirilen Tarih Öğretiminde Öteki İmajı projesi, Avrupa toplumlarının kültürel çeşitliliğine, çoklu bakış açısının geliştirilmesine, çatışma sonrası güven inşa eden süreçlere ve tarih öğretiminin hedef ve metodolojisine dikkatleri çekiyordu. Avrupa Parlamentosu’nun 2007 yılından beri gündeminde olan ortak tarih yazımı hususu nihayet 2010 yılında Avrupa Konseyi tarafından ele alındı.

Proje kapsamında Avrupalı devletlerin ortak tarihsel mirası, halklar arası uzlaşma süreçleri ve edinilen bilgilerin yaygınlaştırılması konuları çalışma alanları olarak belirlendi. Bu bağlamda 1954’te Paris’te imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesiyle,

21 16-17 Mayıs 2005. Detaylı bilgi için http://www.coe.int/t/dcr/summit/20050517_decl_varsovie_en.asp

sözleşmeye taraf devletlerin dillerinin, tarihlerinin ve medeniyetlerinin ve tarafların ortak medeniyetlerinin daha çok incelenmesinin amaçlandığına ve 2008’de Avrupa Konseyi tarafından benimsenen “Kültürlerarası Diyalog: Eşit Onurla Birlikte Yaşamak” sloganı ile yayınlanan Beyaz Kitap’ta yer alan önerilerin uygulanması ve yaygınlaştırılması hususuna vurgu yapıldı.

Tarih öğretiminin demokratik yurttaşlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu bir kez daha teyit eden projede son olarak 2011 yılında tarih öğretiminde kültürlerarası diyalog ve ‘öteki’nin görüntüsüne ilişkin Rec(2011)6 sayılı Tavsiye Kararı yayınlandı.²² Kültürel çeşitliliğin ve küreselleşmenin, okul müfredatı, eğitim yöntemleri ve özellikle tarih eğitimi üzerinde çok büyük değişikliklere neden olacağı bilinci ile kabul edilen ve yayınlanan bu karar metni, Avrupa Birliği ulusüstü devlet inşa sürecinde ortak tarih yazımına ilişkin çalışmalar konusunda gelinen nokta için kayda değer bir metindir.

Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan ve üye ülkelere gönderilen bu metin, bundan on yıl önce yayınlanan tavsiye kararından gerek eğitim yaklaşımı gerek tarih kitapları ve öğretim malzemeleri konularında farklılıklar içermektedir. Buna göre “günümüzün çok kültürlü ortamlarında mevcut çok büyük çeşitlilik ve ele alınması gereken çok sayıda ‘ötekinin tarihleri’ göz önüne alındığında, gelecekte tarih öğretimiyle ilgili olarak yapılacak reformlarla bağlantılı olarak;

- Yerel, bölgesel, Avrupa ve uluslararası düzeylere ilişkin tarih bilgilerinin edinilmesiyle diğerlerinin tarihinin ve kültürlerinin yaşam boyu keşfedilmesi ve

²² Metnin Türkçe versiyonuna [http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/CM%20Rec\(2011\)6_tr.pdf](http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/CM%20Rec(2011)6_tr.pdf) linkinden erişilmektedir.

bu konuda bilgi edinilmesine ilişkin becerilerin edinilmesi arasında daima mümkün olan en iyi dengenin aranması;

- Bilgi ve becerilerin edinilmesinde, projeler, bireysel veya ortak araştırmalar, sınıfta yapılan münazaralar, saha araştırmaları, kompozisyon yazma, konuyla ilgili temel tanıklarla mülakatlar, ve teknik koşulların uygun olması halinde, diğer okullarla uluslararası temas kurulması gibi, aktif ve etkileşimli bir öğretim yaklaşımının uygulanması;
- Tarih, edebiyat, felsefe, dil, bilim ve teknoloji, sosyal bilimler ve ekonomi öğretilimi ve gerekiyorsa dini eğitim arasında ve genelde demokratik yurttaşlık eğitime katkıda bulunan bütün faaliyetler arasında disiplinler arası işbirliğinin teşvik edilmesi;
- Özellikle de kültürlerarası diyalog açısından sonuçları göz önüne alınarak, tarih öğretiliminin mesleki ve teknik eğitimle entegre edilmesine dikkat edilmesi” uygun görülmüştür.

Konsey, tarih kitapları ve öğretim malzemeleri konusunda aktif ve etkileşimli eğitimin sağlanması için, tarih ders kitapları ve öğretim malzemelerinin genelde uygun bir konuma, işleve, içeriğe ve yapıya sahip olması ve mümkün olduğu kadar çeşitlilik içeren çoğulcu bir yaklaşımla hazırlanması; bunların kültürel çeşitliliğe yakından duyarlı ekiplerce tasarlanması ve farklı kültürel geçmişleri olan yazarlarla dikkatle istişare edilmesi gerekliliğini vurgulamıştır.

Küreselleşmenin tarih eğitimindeki sonuçlarının göz önüne alınabilmesi için uluslararası boyuta ilk kez dikkat çeken bu karar metninde Avrupa gibi karmaşık ve

sürekli değişen sosyal ve kültürel bir ortamda tarihin yaşam boyu öğretilmesi ve öğrenilmesine katkıda bulunan tüm kurumların seferber edilmesi gerekliliğinin altı çizilmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için;

- “kültürlerarası iletişimin eğitim yoluyla güçlendirilmesi amacıyla yeni öğretim yöntemlerinin geliştirilmesini desteklemek;
- uygun yöntemlerle, öğretmen değişim programlarını ve uluslararası ağların ve özellikle de Avrupa öğretmen dernekleri, tarih müzeleri, dernekler ve tarih üzerinde odaklanan diğer kurumlardan oluşan ağlar oluşturulmasını desteklemek;
- okulları, özellikle de yeni teknolojilerin sunduğu olanaklardan yararlanarak, tarih öğretilmesiyle ilgili okullar veya sınıflar arası uluslararası projeler gerçekleştirmeye teşvik etmek;
- herbir üye devlette tarih öğretmenleri için Avrupa düzeyinde veya uluslararası düzeyde “kültürlerarası” tarih seminerleri düzenlemeye teşvik etmek;
- tarih öğretmenlerini Avrupa düzeyinde veya uluslararası kurslara devam etmeye veya bunlara katkı sağlamaya teşvik etmek ve yardımcı olmak” tavsiye edilmiştir.

Çalışmalarına halen devam edilen proje çerçevesinde tarih disiplininin yaşam boyu eğitim kapsamında ele alınması, aktif ve etkileşimli eğitimin sağlanması için tarih ders kitapları ve öğretim malzemeleri geliştirilmesi ve bu alanda hizmet veren tüm paydaşlar ile kurumların teşvik edilmesi ve bunlarla işbirliğinin artırılması hedeflenmiştir.

V. BÖLÜM: AVRUPA BİRLİĞİ TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa Birliği kurumları tarafından tarih ve tarih öğretimi alanında geliştirilen ve genellikle kültür programları kapsamında destek sağlanan projelere değinilmektedir.

Avrupa Parlamentosu tarafından finanse edilen Avrupa Tarih Evi Projesi, Avrupa boyutu hakkındaki bilgi ve merak düzeyinin artırılmasını, Avrupa ve geçmişi hakkında açık bir platform oluşturulmasını, kurumlar arasında ilişkilerin geliştirilmesini ve uzun vadede Avrupa tarihi için zengin bir kaynak oluşturulmasını amaçlayan bir müze projesidir. 2015 sonunda açılması planlanan müzenin daimi sergilerinin odağında tezat deneyimlere dayanan ve geniş tarihsel perspektif ile ele alınan XX. Yüzyıl Avrupası ve birleşme tarihi yer alacaktır.

Avrupa Birliği Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından desteklenen kültür programları ise kültür alanında çalışanların sınırlararası hareketliliğine artırmak, kültürel ve sanatsal çıktılarının Avrupa içinde dolaşımını özendirmek ve kültürler arası diyalogu geliştirmek üzere geliştirilmiştir. Bu alanda başlıca çalışmalar, kültürel kuruluş ve organizasyonların birlikte çalışmalarını teşvik etmeyi amaçlayan Avrupa Kültür Programı; Avrupa kültürlerinin zenginlik ve çeşitliliğine vurgu yapmayı, çeşitli ülkelerinden insanları biraraya getirerek birbirlerini ve karşılıklı olarak kültürlerini anlamalarını sağlamayı ve Avrupa vatandaşlığı duygusunu geliştirmeyi amaçlayan

Avrupa Kültür Başkentleri Projesi; mimari, edebiyat, müzik ve kültür miras alanlarında faaliyet gösteren organizasyonlara destek sağlayan AB Kültür dl Programı; Avrupa kültür mozağininin anlaşılması için faaliyetlerde bulunan ve kültür mirasnn korunması gereğine vurgu yapan Avrupa Miras Günleri Programı; tarih sit alanlarının Avrupa boyutunda tanıtılmasını, ulaşılabilir olmalarn, ve desteklenmesini amaçlayan Avrupa Miras Etiketleri Programı; sanatçılara ve kültür profesyonellerine yeni deneyim ve bilgileri paylaşma fırsatları sunmayı amaçlayan Sanatçı Hareketliliği Programı ile kültür projeleri için hibe programları olarak sıralanabilir.

Bunların yanı sıra 2014-2020 yılları arasında uygulanması planlanan ve kişilere, yaş ve eğitim geçmişlerine bakılmaksızın yeni beceriler kazandırılması, onların kişisel gelişimlerinin güçlendirilmesi ve istihdam olanaklarının arttırılması amaçlarını taşıyan Erasmus+ Programı'na ve Bakanlar Konseyi eğitim, gençlik, kültür ve spor alanındaki çalışmalarına da yer verilmektedir.

5.1. AVRUPA PARLAMENTOSU AVRUPA TARİH EVİ PROJESİ

Avrupa Tarih Evi Projesi¹ Avrupa Parlamentosu eski başkanı Hans-Gert Pöttering'in "Avrupa fikri kavramının büyümeye devam edebileceği bir yer oluşturma" önerisi ile 2008 yılında geliştirildi.² Birlik yesi ülkelerin deneyimlerinin bir araya getirilmesine imkan verecek ortak bir platform oluşturulması hedefi ile hazırlanan ve bütçesi 137

1 Ing: The House of European History Project

2 Proje arkaplan hakkında detaylı bilgiye http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/745/745721/745721_en.pdf adresinden erişilmektedir.

milyon Pound'a ulaşan müze projesi için Avrupa Parlamentosu tarafından kaynak sağlandı.³

Müze projesi ile Avrupa boyutu hakkındaki bilgi düzeyinin artırılması, bu konuda merak uyandırılması, Avrupa ve geçmişi hakkında tartışmaların yapıldığı açık bir platform oluşturulması, Avrupa tarihi ile ilgilenen kurumlar arasında ilişkilerin geliştirilmesi ve uzun vadede Avrupa tarihi için zengin bir kaynak oluşturulması amaçlanmaktadır. 2015 yılı sonunda açılması planlanan müze, Brüksel'in merkezinde restorasyon çalışmaları devam eden Parc Leopold Eastman binasında faaliyet gösterecektir.⁴ Binanın yenilenmesi ve sergi amaçlı bir binaya dönüşümü için 2009 yılında düzenlenen mimari yarışma 2011 yılı başlarında tamamlanmıştır. Yarışmayı TPF Belçika, Chaix & Morel et Associes Fransa ve JSWD Architekten Almanya'dan oluşan bir grup kazanmış ve çalışmalar 2012 kasım ayında başlamıştır.

Müzedeki yer alacak sergiler ile Avrupa tarihinin çeşitlilik arz eden doğasının milletler üstü bir bakış açısı ile küresel bağlamda ele alınması teşvik edilecektir. Ziyaretçilerine Avrupa tarihini öğrenme ve günümüze yansımalarıyla ilgilenme fırsatı verecek olan müzenin daimi sergilerinin odağında ise tezat deneyimlere dayanan ve geniş tarihsel perspektif ile ele alınan XX. Yüzyıl Avrupası ve birleşme tarihi yer alacaktır. Avrupa'nın kültürel çeşitliliğinin bir yansıması olarak 24 farklı dilde hazırlanması ve

³Projenin 2011 – 2015 yılları arasında devam eden geliştirme süreci için Parlamento tarafından toplam 82 milyon Pound'luk bir bütçe ayrılması öngörülmüştür. Ancak bina restorasyonu ve koleksiyonların oluşturulması maliyetleri öngörülen bütçeyi fazlasıyla aşmıştır. (The Telegraph, 03-04-2011) (Express, 10-12-2012)

⁴ Brüksel kültürel konumu nedeniyle proje için merkez olarak seçilmiştir. Bu sayede yaratıcı profesyonel ortaklıklar kurulması ve kültürel alanda faaliyet gösteren yerel, ulusal ve uluslararası kurumlar ile işbirliğinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

sunulması planlanan sergiler için multimedia ve interaktif teknoloji uygulamalarından da faydalanılacaktır.⁵

Projenin yönetimi ve uygulanmasında çeşitli heyet ve kurullar görev almaktadır. Başkanlığını Avrupa Parlamentosu eski başkanı Hans-Gert Pöttering'in yaptığı ve üst düzey isim ve politikacılardan oluşan Mütevelli Heyeti Brüksel'deki yerel yönetimler ve ilgili kurumlarla ilişkileri yönetmekte ve projenin genel yönetimini denetlemektedir. Tarih ve müzecilikle ilgili konularda danışma ve takip rolünü başkanlığını tarihçi Włodzimierz Borodziej yaptığı ve uluslararası bilinirliğe sahip müzelerde görev yapmış tarihçi ve profesyonellerden oluşan Akademik Kurul üstlenmiştir. Müze kurgusu ve sergilerin yönetimi tarihçi ve küratör Taja Vovk van Gaal liderliğinde Akademik Proje Ekibi tarafından yapılmaktadır.

Avrupa Birliği'ne 2012 yılında layık görülen Nobel Barış Madalyası ve Diploması Avrupa Tarih Evi için hazırlanan koleksiyonun ilk parçaları olarak belirlenmiştir.⁶ Proje ve koleksiyonlar hakkında detaylı bilgilere <http://www.europarl.europa.eu/visiting/en/visits/historyhouse.html> adresinden erişilmektedir.

5.2. AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU KÜLTÜR PROGRAMLARI

Avrupa Birliği Avrupa Toplulukları Komisyonu Kültür Programları⁷ kültür alanında çalışanların sınırlararası hareketliliğine artırmak, kültürel ve sanatsal çıktılarını Avrupa

⁵ Müze hakkında detaylı bilgi için bkz. http://www.europarl.europa.eu/visiting/ressource/static/files/building-a-house-of-european-history_e-v.pdf

⁶ http://europa.eu/newsroom/highlights/special-coverage/eunobel/index_en.htm#5

⁷ Ing: Commission of the European Communities Culture Programmes 2007 - 2013

içinde dolaşımını özendirmek, ve kültürler arası diyalogu geliştirmek üzere geliştirilmiştir. Programların bütçeleri ve hibe kriterleri bizzat komisyon tarafından hazırlanmaktadır. Bu girişimin çıkış noktası, tiyatrolar, müzeler, profesyonel birlikler, araştırma merkezleri, üniversiteler, kültürel enstitüler ve kamu otoriteleri gibi değişik sektör ve ülkelerden gelen organizasyonların birarada çalışarak kültür ve sanat alanındaki erişimlerini sınır ötesine taşımalarına yardımcı olmaktadır. Oluşturulan bütçenin önemli bir bölümü kültürel organizasyonlar arasındaki işbirliğine çalışmalarına ayrılmaktadır. Avrupa kültür başkentleri, kültür ödülleri, miras günleri ve etiketleri bu kategori altında geliştirilen projelerdir. Bu çalışmaların dışında 2007 – 2013 yılları arasında geliştirilen Avrupa Kültür Programlarını desteklemek üzere Komisyon tarafından ayrı bir fon geliştirilmiştir.

5.2.1. Avrupa Kültür Programı

Kültür Programları Avrupa'nın kültürel çeşitliliğini kutlamak ve kültürel organizasyonlar arasındaki sınır ötesi işbirliğini artırmak üzere 2007 – 2013 yılları arasında geliştirildi. Avrupa seviyesinde faaliyet gösteren kültürel oluşum ve etkinliklerin organizasyonu ile kültür politikasının analiz ve yaygınlaştırılması alanlarında geliştirilen proje ve girişimlerin için Komisyon tarafından 400 milyon Avro'luk bütçe oluşturuldu.

Kültür programının ana amacı, kültürel kuruluş ve organizasyonların kültür ve sanat projelerinde birlikte çalışmalarını teşvik etmektedir. Bu amaçla Kültürel etkinliklerin organizasyonu için farklı ülkelerden kültürel organizasyonlar arasında kültür ve sanat projelerindeki işbirliğini artırmaya yardımcı olmak üzere çalışmalar yapılmıştır. Bu

konudaki örneklerin en başında Avrupa kültür başkentleri projeleri gelmektedir. Avrupa seviyesinde faaliyet gösteren kültür oluşumları kapsamında Avrupa ülkeleri arasındaki kültürel alışverişi özendirmek, Avrupa'daki sanat topluluğunun ihtiyaçlarını tespit etmek, sektörü Avrupa Birliği kurumları karşısında temsil etmek, kültürel konularda kamusal tartışmalara dahil olmak ve Avrupa'nın kültür elçileri rolünü üstlenmek amacıyla geliştirilen çalışmalar desteklenmiştir.

Kültür programı ve etkinlikler hakkında farkındalığı artırmaya yardımcı olacak analiz ve yaygınlaştırma çalışmaları kültürel işbirliği ve politika geliştirme alanında yapılan analizlere destek olunması, programla ilgili bilgilerin halk arasında yaygınlaştırması amacıyla kurulan kültürel irtibat noktalarına destek verilmesi, kültürel oluşumların daha önce Avrupa Birliği tarafından fonlanan proje sonuç ve çıktılarına erişimlerini sağlamak amacıyla bilginin toplanması ve dağıtılmasına destek verilmesi alanlarında geliştirilmiştir. Bu kategori aynı zamanda yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa seviyesinde tecrübeye sahip ve kültürel amaçlarla örtüşen faaliyetlerde bulunan özel ve kamusal kuruluşlar arasında işbirliği içinde yürütülen projeleri de içermektedir.

Organizasyonlar hakkında detaylı bilgilere, program rehberine ve hibe kriterlerine http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm adresinden erişilmektedir.

5.2.2. Avrupa Kültür Başkentleri ve AB Kültür Ödülü Programı

Avrupa Kültür Başkentleri Projesi, Avrupa kültürlerinin zenginlik ve çeşitliliğine vurgu yapmak, Avrupalıları birarada tutan kültürel bağları kutlamak, Avrupa ülkelerinden insanları biraraya getirerek birbirlerini ve karşılıklı olarak kültürlerini anlamalarını

sağlamak ve Avrupa vatandaşlığı duygusunu geliştirmek üzere 1985 yılında geliştirildi. Proje bu amaçlar çerçevesinde Avrupa Birliği içerisinde düzenlenen kültür aktiviteleri arasında bilinirlik ve gördüğü takdir açısından bayrak gemisi özelliği taşımaktadır.

Proje, Avrupa Birliği'nin kültürel çeşitliliğe adanmışlığını ve kültürün Avrupa insanlarını nasıl birleştirebileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Proje, başlangıcından itibaren Avrupalıların bulunduğu, çeşitlilik hakkında bilgiler edindiği, ortak tarih ve değerlerinden keyif aldığı, yeni girişim ve projeler için işbirlikleri kurduğu, kısacası Avrupa topluluğunun bir parçası olma duygusunu deneyimlediği fırsatları sunmaktadır. Bunlara ek olarak, düzenlenen etkinlikler ile seçilen şehirlerin uluslararası profilleri yükseltilmekte ve turizmi canlandırdığı izlenilmektedir.

Bugüne kadar Stockholm'den Cenova'ya Atina'da Glasgow'a, Krakov'dan Porto'ya 40'in üzerinde şehir etkinliklere ev sahipliği yapmıştır. Şehirler Avrupa kültüründe oynadıkları role, Avrupa ve Avrupa kimliği ile bağlarına, kendilerine has özelliklerine ve Avrupa kültür ve sanat hayatına katılımlarına göre seçilmektedirler. Etkinliğe ev sahipliği yapacak olan ülkeler 2 aşamalı bir süreçle daha önceden belirlenmekle birlikte, prosedürler başkent seçiminden 6 yıl önce başlamaktadır. Kültür alanında çalışan bağımsız uzmanların katıldığı bir panelde başvurular değerlendirilmektedir. Avrupa Birliği Konseyi, Avrupa Kültür Başkenti unvanını vermeye yetkili olan tek kurumdur.

2010 yılında Essen ve Pecs şehirleri ile birlikte İstanbul şehrine de Avrupa Kültür Başkenti ünvanı verilmiştir. Önümüzdeki dönemde etkinliklere ev sahipliği yapacak şehirler sırasıyla Umeå (İsveç), Riga (Letonya); Mons (Belçika), Plzeň (Çek

Cumhuriyeti); Donostia-San Sebastian (İspanya), Wrocław (Polonya); Aarhus (Danimarka) ve Paphos (Kıbrıs), Valletta (Malta) olarak belirlenmiştir. Listenin tümüne ve etkinlikler ile ilgili ayrıntılı bilgiye http://ec.europa.eu/culture/documents/ecoc_25years_en.pdf adresinden erişilmektedir.

Avrupa Kültür Başkentleri Projesi çerçevesinde geliştirilen Avrupa Birliği Kültür Ödülü Programı'nda ise mimari, edebiyat, müzik ve kültür mirası alanlarında faaliyet gösteren organizasyonlara destek sağlanmaktadır. Gençler arasında düzenlenen ve 10. yılını geride bırakan EBBA ödülleri buna örnek olarak gösterilebilir. Destegin ana amacı, Avrupa'da ilgili alanlarda yüksek kalite ve başarıya sahip ürünler verildiğinin vurgulanmasıdır. Böylece sanatçılar, müzik grupları, mimarlar, yazarlar ve kültür mirası alanında çalışanlar onurlandırılmakta; Avrupa'nın kültürel çeşitliliği, kültürlerarası diyalogun önemi ve sınırları aşan kültürel aktiviteler de Avrupa ve ötesine ulaşma fırsatı bulmaktadır. 2013 yılında Avrupa Toplulukları Komisyonu tarafından hazırlanan ve bu alanda yapılan tüm çalışmaları içeren rapora http://ec.europa.eu/culture/key-documents/documents/eu-culture-prizes-study_en.pdf adresinden erişilmektedir.

5.2.3. Avrupa Miras Günleri Programı

Avrupa Miras Günleri, Avrupa vatandaşları arasında Avrupa'nın sahip olduğu zenginlik ve kültürel çeşitlilik hakkında farkındalığı artırmak üzere 1985 yılında geliştirilmiş bir kültür projesidir. 1999'dan bu yana Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin ortak girişimi ve ulusal koordinatörlerin yakın işbirliği ile sürdürülen proje kapsamında zengin Avrupa kültür mozağının anlaşılması yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar, Avrupa'da ve ulusal sınırların ötesinde daha fazla hoşgörüyü teşvik eden,

ırkçılık ve yabancı düşmanlığına karşı çıkan, yeni tehditlere karşı kültür mirasının korunması gereğine vurgu yapan faaliyetleri içermektedir.

Miras Günleri, 1999'dan bu yana "Avrupa, ortak miras" sloganı ile eylül ayı boyunca düzenlenmektedir. Yerel olarak düzenlenen kültürel etkinlikler ve programlar Avrupa Konseyi tarafından desteklenmektedir. Miras Günleri'nde, kamuya kapalı tarihi binalar ve anıtlar ziyarete açılmakta ve yerel gelenek, mimari ve sanat içeren kültürel etkinlikler organize edilmektedir. Her yıl özel bir tema kapsamında düzenlenen etkinlikler tarihi alanlara yapılan rehberli geziler ile açık hava sergi ve performanslar gibi Avrupa tarihine yönelik çalışmaları da içermektedir.

Proje, seçilen temalar çerçevesinde ülkeleri Avrupa boyutunda biraraya getirmekte ve sanatsal, bilimsel ve ticari açıdan kültür mirası hakkında farkındalığı artırmaktadır. Ülke bazında yapılan organizasyonlara ilişkin ayrıntılı bilgiye www.ehd.coe.int adresinden erişilmektedir.

5.2.4. Avrupa Miras Etiket Programı

Avrupa Mirası Etiket Projesi, Avrupa'nın birleşmesini, ideallerini ve tarihini simgeleyen sit alanlarına vurgu yapan bir programdır. Proje, Avrupa vatandaşları arasında Avrupa tarihi ve Avrupa Birliği değerleri konularında köprü kurmak amacıyla 2006 yılında başlatılmıştır. Proje ile Avrupalıların Birlik'e karşı duydukları bağlılığın güçlendirilmesi ve Avrupa'da karşılıklı anlayışın geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Etiket Programının kültür mirası konusunda düzenlenen UNESCO Dünya Mirası Listesi, Avrupa Konseyi Avrupa Kültür Rotaları, Europe Nostra Avrupa Kültürel Miras Ödülleri gibi diğer girişimlerle çakışmamasına itina gösterilmektedir. Programın odak noktası kültür miraslarını korumaktan ziyade tarih sit alanlarının Avrupa boyutunda tanıtılması, ulaşılabilir olmaları ve yüksek kalitede bilgi ve aktivitelerle desteklenmesinin sağlanmasıdır.

Program kapsamında Avrupa tarihinde ve AB'nin kurulma sürecinde önemli role sahip tarih sit alanlarının belirlenmesi, bunların mimari kaliteden ziyade Avrupa için taşıdıkları sembolik değere göre seçilmesi, tarih ve kültür mirası alanında çalışan profesyonellerin deneyimlerini ve iyi uygulamaları paylaşabilmeleri için bir araya getirilmesi, ekonomik değeri de beraberinde getirecek olan kültür turizminin artışına katkı sağlanması için çalışmalar yapılmaktadır.

Etiket Programına başvuruda bulunabilmek için, aday sit alanlarının programa dahil olan bir AB ülkesinde yerleşik olması, Avrupa için sembolik bir değer taşıması ve Avrupa tarihinde, kültüründe veya AB'nin kurulma sürecinde önemli bir rol oynamış olması gerekmektedir. Üye ülkelerin katılımı gönüllülük esasına dayanmaktadır. Program başvurusu için ayrıca sit alanının Avrupa ölçeğinde profilini ve çekiciliğini artıracak dijital uygulamalar ve diğer Avrupa girişimleri ile sinerji sağlayacak interaktif girişimlerde bulunulması ve Avrupa için taşıdığı önemle ilgili farkındalığı artırmak üzere eğitim ve bilgilendirme aktivitelerinin hazırlanması aranan diğer şartlar arasındadır.

Program çerçevesinde 2013 yılında ilk kez yapılan seçimlere Avusturya, Danimarka, Estonya, Lüksemburg ve Hollanda olmak üzere 5 üye ülke katılmıştır. İlk eleme sonucunda Avrupa tarihindeki rolleri ve Avrupa boyutuna vurgu yapmak üzere geliştirdikleri aktivitelerle ön plana çıkan 9 tarihi alan seçilmiş ve 1 Mart 2013'te Avrupa Komisyonu'na önerilmiştir. Uzun görüşmeler sonucunda bağımsız jüri daha önceden belirlenmiş kriterleri dikkate alarak Park Carnuntum (Avusturya), Great Guild Hall (Estonya), Camp Westerbork ve Peace Palace (Hollanda) mevkilerini Avrupa Komisyonu'na tavsiye etmiş ve bu alanlar Avrupa Mirası Etiketi'ne layık bulunmuştur.

Bu unvana layık görülen tarihi alanlar Avrupa Mirası Etiketi logosunu içeren bir levhayı bulundurma ve AB iletişim ve tanıtım stratejisine entegre olarak daha yüksek görünürlük sağlama fırsatına erişmişlerdir. Etiket alan mevkiler ve program hakkındaki detaylı bilgilere http://ec.europa.eu/culture/european-heritage-label/index_en.htm adresinden erişilmektedir.

5.2.5. Sanatçı Hareketliliği Programı

Sanatçı Hareketliliği, konusu itibarıyla Avrupa Komisyonu tarafından kültür sektörü ile yapılandırılmış bir diyalogu geliştirmek amacıyla kurulan Kültüre Erişim, Kültür Endüstrisi ve Kültürlerarası Diyalog isimlerini taşıyan üç sivil toplum platformunun kesişim noktasında yer almaktadır. Sanatçıların ve kültür profesyonellerinin uluslararası hareketliliği ile yeni kitlelerle biraraya gelerek yaratıcılıklarının geliştirilmesi için yeni ilham kaynakları bulabilmeleri ve birbirleri ile kariyerlerini geliştirmelerine yardımcı olacak yeni deneyim ve bilgileri paylaşma fırsatları sunulması amaçlanmıştır.

Sanatçıların ve kültür profesyonellerinin uluslararası hareketliliği, ortak Avrupa kültür alanı fikrini gerçekleştirmek ve kültürel çeşitlilik ile kültürler arası diyalogu geliştirmek açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda Avrupa seviyesinde ilk kapsamlı politika çerçevesi olma özelliğine sahip olan Avrupa kültür gündemi, 2007 yılı Kasım ayında Kültür Bakanları tarafından kabul edilmiştir. Sanatçıların ve kültür profesyonellerinin uluslararası hareketliliğinin önündeki engellerin kaldırılması 2008-2010 dönemi çalışma planının en önemli beş aksiyon alanı arasında yer almış ve 2008 yılı Mart ayında Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasındaki açık koordinasyon yönteminin bir parçası olarak sanatçı hareketliliğiyle ilgili şartların iyileştirilmesi konusunda çalışmak üzere bir uzman grup oluşturulmuştur. 2007-2013 döneminde ise ortak Avrupa kültür alanını geliştirmek ve aktif Avrupa vatandaşlığını teşvik etmek açısından bu konuya Kültür Programının üç ana hedefi arasında yer verilmiştir.

Avrupa Komisyonu, hareketlilik konusundaki mevcut uygulamaları gözden geçirmek ve eksiklikleri belirleyerek Avrupa Birliği seviyesinde alınabilecek aksiyonlar önermek amacıyla Kültür Programı tarafından fonlanan paralel bir girişimi de hayata geçirmiştir. Bu çalışma ERICarts Institute tarafından yürütülmüştür. Çalışmanın sonuçları “Hareketlilik Önemlidir” başlığı altında 2008 yılı Kasım ayında yayınlanmıştır.⁸

5.2.6. Kültür Projeleri için Hibe Programları

Avrupa Birliği yapısal fonları içinde kültür alanında üretilen projelere son yıllarda bütçeden daha fazla pay ayrılmaktadır. Fiziksel çevrenin iyileştirilmesi, ekonomik çeşitlilik yaratılması, yerel ticari faaliyetlerin tanıtılması, yaratıcı ve yenilikçi büyüme,

⁸ İng: Mobility Matters. Rapor metnine http://ec.europa.eu/culture/key-documents/doc/ericarts/final_report_ERICarts.pdf adresinden erişilmektedir.

sektör çalışanlarının beceri ve yeteneklerin geliştirilmesi ve sosyal katılımın teşvik edilmesi yapısal fonlar içinde değerlendirilmektedir. Buna ek olarak turizm, inovasyon, girişimcilik, bilgi toplumu ve insan sermayesi gibi farklı başlıklar altında yer alan ve kültür temelli girişimlere de kaynak sağlanmaktadır.

Yapısal çalışmalar içinde yer alacak kültür projeleri için 2007 – 2013 döneminde toplam bütçeden 6 milyar Avro tutarında kaynak ayrılmıştır. Bu kaynak toplam yapısal fonlar bütçesinin %1.7'sine karşılık gelmektedir.⁹ Avrupa Birliği, Avrupa'daki kültürel aktivitelere kaynak sağlamak amacıyla Kültür Programı'nın yanı sıra diğer sektörlerden katılımcılarla birlikte yürütülen yapısal alan dışında kalan kültür projelerine de kaynak sağlamaktadır. Örneğin, Yaşamboyu Öğrenme Programı kapsamında eğitim ve beceri geliştirme alanı ile güçlü bağlara sahip projelere finansman sağlanmaktadır. Bununla birlikte kültürel ve yaratıcı endüstriler, rekabet ve inovasyon çerçeve programı kanalıyla sağlanan kaynaklar da bulunmaktadır. Bu alanda yapılmış çalışmalar ve sonuçları 2010 yılında rapor olarak yayınlanmıştır.¹⁰ Proje örnekleri ve seçilme kriterleri hakkında detaylı bilgilere http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm adresinden erişilmektedir.

5.3. AVRUPA TOPLULUKLARI KOMİSYONU EĞİTİM ÖĞRETİM ERASMUS+ PROGRAMI

Erasmus+ Programı,¹¹ Avrupa Birliği tarafından eğitim ve gençlik alanında 2007-2013 yılları arasında uygulanmış olan Hayatboyu Öğrenme ve Gençlik Programlarının yerine uygulanacak olan yeni programa verilen addır. Program ağırlıklı olarak proje

⁹ 2007-2013 dönemi için ayrılan toplam kaynak 347 milyar Avro'dur.

¹⁰ İlgili rapora http://ec.europa.eu/culture/documents/final_report_sf_en.pdf adresinden erişilmektedir.

¹¹ Erasmus+ Program rehberine ve yeni program çerçevesinde sunulan fırsatlar hakkında detaylı bilgilere http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/index_en.htm adresinden erişilmektedir.

faaliyetlerine dayanmakla birlikte bireysel faaliyetleri de içermektedir. Program çerçevesinde öncekinden farklı olarak her yaş ve kesimden bireyler ile her düzeyden kurum ve kuruluşlara eğitim, öğretim, gençlik ve spor alanlarında destek sağlanması planlanmaktadır. 2014-2020 yılları arasında uygulanması planlanan Erasmus+ Programı ile kişilere, yaş ve eğitim geçmişlerine bakılmaksızın yeni beceriler kazandırılması, onların kişisel gelişimlerinin güçlendirilmesi ve istihdam olanaklarının artırılması amaçlanmaktadır.

Erasmus+ Programı, temel amaçlar ve faaliyetler açısından önceki programdan çok büyük farklılıklar içermemektedir. Uygulamada karşılaşılan zorluklar nedeniyle yeni programda bazı değişiklikler öngörülmüş, daha basit başvuru kuralları ve prosedürler oluşturulmuştur. Böylece yeni program daha kolay uygulanabilir ve sade bir yapıya kavuşturulmuş, farklı başlıklar altında yer alan parçalı programlar Erasmus+ başlığı altında toplanmış, hareketlilik ve ortaklık fırsatları ile hibe programları güçlendirilmiştir. Yeni program içeriğinde Bireylerin Öğrenme Hareketliliği, Yenilik ve İyi Uygulamaların Değişimi için İşbirliği, Politika Reformuna Destek, Spor Destekleri, Jean Monnet Programı olmak üzere beş ana başlık oluşturulmuştur. Yeni program kapsamında işbirliği kurulacak ülkelerin sayısı ve coğrafyası da genişletilmiştir.

AB Eğitim ve Gençlik Programlarının ülke içinde tanıtılması, koordinasyonu, yürütülmesi ve programlardan faydalandırılacak projelerin yurtiçinde değerlendirilmesi, seçimi AB Komisyonu tarafından yapılacak projelerin müracaatlarının derlenmesi ve ön değerlendirmelerinin yapılması, üye ülkeler ve AB Komisyonu ile programın

gerçekleştirilmesi ve işbirliği kurulması konusundaki ilişkilerin yürütülmesi amacıyla her ülkede uygulayıcı ve koordinatör birim olarak Ulusal Ajanslar kurulmaktadır. Ülkemizde bu konudaki tüm faaliyetler Devlet Planlama Teşkilatı'na bağlı AB Eğitim ve Gençlik Programları Dairesi tarafından yürütülmektedir. Daire tarafından hazırlanan web sayfasında başvuru ve koşulları hakkında detaylı bilgi kategorik olarak verilmektedir.

5.4. BAKANLAR KONSEYİ EĞİTİM, GENÇLİK, KÜLTÜR VE SPOR PROGRAMLARI

Bakanlar Konseyi'nin eğitim, gençlik, kültür ve spor alanlarında doğrudan çalışması bulunmamaktadır ancak kültürel konular haricindeki kararlar nitelikli çoğunluk tarafından Avrupa Parlamentosu ile ortaklaşa alınmaktadır. Bu çerçevede üye ülkelerin eğitim, kültür, gençlik ve iletişimden sorumlu bakanları yılda üç - dört kere biraraya gelerek eğitim kalitesinin geliştirilmesi, mesleki eğitim politikalarının uygulanması ve ortak kültür mirasının ön plana çıkarılması amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

Bu girişimler üye ülkelerin eğitimde kendi yöntem ve içeriklerini belirleme hak ve sorumlulukları ile ulusal ve bölgesel kültürel farklılıklara saygı çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Konsey, yukarıda bahsedilen amaçlarına ulaşmak üzere üye ülkeler arasında ihtiyaç duyulan işbirliği ve ortak çıkarlarıyla ilgili bilgi ve deneyimler paylaşmalarını sağlayacak çerçeveyi oluşturmaktadır. Konsey, Birlik anlaşmasının izin verdiği konularda gerekli yasama kanallarını da kullanabilmektedir.

Bu bağlamda, Konsey tarafından eğitim ve öğretimde Avrupa boyutunu geliştirmek amacıyla dil eğitimine ve yaygınlaştırılmasına katkıda bulunma, Avrupa kültür mirasına sahip çıkma, Avrupa tarih ve kültürünün öğrenilmesi ve yaygınlaştırılmasını iyileştirme, diplomaların ve çalışma sürelerinin karşılıklı tanınmasını sayesinde öğretmen ve öğrencilerin ülkeler arasında mobilitesini özendirme, eğitim ve öğretim kurumları arasındaki işbirliğini artırma, mesleki eğitimi geliştirerek vatandaşların istihdama katılımını, endüstriyel değişimlere uyumunu, eğitimin sürekliliğini ve yeniden eğitim imkanlarının erişilebilirliğini sağlama ve görsel-işitsel çalışmaları da dahil ederek sanatsal ve edebi yaratıcılığı teşvik etme konularında çalışmaları bulunmaktadır.

VI. BÖLÜM: DİĞER KURULUŞLAR TARAFINDAN YÜRÜTÜLEN ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde Avrupa ülke konsoloslukları, sivil toplum kuruluşları ya da Avrupa Birliği Araştırma ve Teknolojik Geliştirme Çerçeve Programları ile Hayatboyu Öğrenme Programı kapsamında finanse edilen bazı projelerden örnekler sunulmaktadır.

Avrupa'dan birçok üniversitenin katılımıyla “Büyüyen Avrupa'nın Vatandaşları için Tarihe Yenilikçi Genel Bakış” başlığı altında geliştirilen (CLIOHRES) projesi 2002 yılında başlamıştır. Bu girişim, gerçek tarihin ve geçmişin bugünkü Avrupa'da nasıl temsil edildiğinin anlaşılması, bu anlayışın farklılıklara ve kültürel çeşitliliğe vurgu yapılarak yaygınlaştırılması, Avrupa kavramının geliştirilmesi ve Avrupa tarihi ile konjoktürünün dünya ile ilişkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi gibi amaçlara sahip alt projeleri kapsamaktadır. Proje kapsamında farklı ülkelerden katılımcıları içeren çeşitli portallar oluşturulmuş ve güncel olmaları nedeniyle çalışmanın bu bölümünde sadece Cliohres ve Cliohworld projeleri detaylandırılmıştır.

Bir diğer proje Güneydoğu Avrupa'nın tüm ülkelerinde tarihsel araştırma ve öğretimde önemli bir değişimi hedefleyen sosyo-politik ve eğitim odaklı bir girişim olan Ortak Tarih Projesi'dir. Girişim, 1999'da Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE) himayesinde başlamış olup halen devam etmektedir. Projede metin ve görsel belgeler içeren tematik çalışma kitapları hazırlanması ve mevcut ders kitaplarının bu şekilde desteklenmesi fikri ön plana çıkmış ve Osmanlı Devleti,

Güneydoğu Avrupa'da Ulus Devletler, Balkan Savaşları ve İkinci Dünya Savaşı başlıklı dört ana konuda kitaplar yayınlanmıştır.

Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği (EUROCLIO) tarafından 2007 yılında projelendirilen “Historiana:Geçmiş Yolculuk Portalı” isimli proje ise 2012 yılında uygulamaya konulmuştur. Ülkemiz dahil 26 ülkeden tarih eğitimi konusunda uzman gönüllüler tarafından geliştirilen bu proje, çoklu bakış açısı ile aktif tarih öğretiminin yaygınlaştırılmasını ve eleştirel tarihsel düşüncenin gelişimini destekleyerek bugünün genç nesillerinin XXI. yüzyılın aktif ve katılımcı vatandaşları olarak yetişmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir.

“Türkiye’de Orta Dereceli Okullar için Yenilikçi Tarih Öğretimi” projesi çerçevesinde hazırlanan “Yenilikçi Tarih Öğretimi, Etkinlik Örnekleri Kitabı”, Türkiye ve yurtdışından uzmanların, akademisyen ve deneyimli öğretmenlerin katılımıyla oluşturulmuş çoklu bakış açısını içeren örnek çalışmalardan biridir. Çok farklı etnik yapıdan oluşan Ukrayna’da tarih öğretiminde yeni bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan ve EUROCLIO ile Nova Doba Derneklerinin teşvikiyle Genç Avrupalılar için Tarih Ağı (EUSTORY) tarafından geliştirilen “Biz ve Diğerleri” projesi kapsamında eğitim sürecine çok kültürlü, yenilikçi ve Avrupalı yöntemler getirilmesi ve kitle haberleşme araçları üzerinden yerel topluluklarda karşılıklı anlayış ve farklılıklara karşı hoşgörülü bir yaklaşım geliştirilmesi bir diğer çalışmadır. Önümüzdeki yıl başlatılması düşünülen projenin Ukrayna’nın çok kültürlülük gösteren 7 bölgesinde uygulanması ve 24 ay sürmesi planlanmaktadır.

Bu bölümde ayrıca Georg Eckert Enstitüsü tarafından 2005 - 2011 yılları arasında yürütülen ve İslam dini hakkındaki klişelerin ortadan kaldırılması ve ders kitaplarındaki eksik ve yanlış bilgilerin düzeltilmesini hedefleyen “1001 Idea” Projesi, Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik (IAIE) himayesinde 2012 yılında geliştirilen ve ön yargı, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, antisemitizm, islamofobi, homofobi, cinsiyetçilik ve sosyal marjinalleştirme gibi ayrımcılıkla mücadele edecek stratejiler geliştirmeyi amaçlayan “GRUNDTVIG Learning Partnership” projesi, Uluslararası Birlik (IAIE) tarafından 7-14 yaş grubu çocuklar için kültürlerarası eğitim amacıyla geliştirilmiş bir eğitim portalı olan “The Big Myth” projesi ve International Society for History Didactics koordinasyonu ile tarihsel bilinç ve kültür konularında farklı bakış açıların geliştirilmesini amaçlayan Annales projesine de yer verilmektedir.

6.1. AVRUPA ÜNİVERSİTELERİ KOORDİNASYONU İLE “CLIOHRES” PROJESİ

Avrupa Birliği tarafından Araştırma ve Teknolojik Geliştirme Çerçeve Programı kapsamında Avrupa’dan birçok üniversitenin katılımıyla “Büyüyen Avrupa’nın Vatandaşları için Tarihe Yenilikçi Genel Bakış” başlığı altında geliştirilen (CLIOHRES)¹ projesi çalışmalarına 2002 yılında başlamıştır.² Bu kapsamda, sırasıyla, Clioh.net, Areclioh.net, Cliohres.net ve Cliohworld.net portalları oluşturulmuştur. Güncel olmaları nedeniyle çalışmanın bu bölümünde sadece Cliohres ve Cliohworld projeleri ele alınmıştır.

1 İng: “Creating Links and Innovative Overviews for a New History Research Agenda for the Citizens of a Growing Europe”

2 Detaylı bilgi Cliohworld, (çevrimiçi) <http://www.cliohworld.net/ourstory.php> (23 Kasım 2012)

CLIOHRES.net projesi 2005 yılında başlatılmış ve 5 yıl sürdürülmüştür. Bu çalışmanın paydaşlarını çoğu aynı zamanda areclioh.net ve cliohworld.net üyesi olan 45 üniversite oluşturmaktadır. Proje kapsamında hem gerçek tarihin hem de geçmişin bugünkü Avrupa'da nasıl temsil edildiğinin anlaşılması ve bu anlayışın farklılıklara ve kültürel çeşitliliğe vurgu yapılarak yaygınlaştırılması amaçlanmaktadır. Proje, geçmişte yaşanan farklılıkları, çatışmaları ve pozitif ilişkileri ortaya çıkarmak ve bunların gelecekte nasıl evrilebileceğini anlamak maksadıyla beşeri ve sosyal bilimler alanında çalışan birçok araştırmacıyı bir araya getirmiştir. Girişimde 31 ayrı ülkeden 180 araştırma personeli ve doktora öğrencisi yer almaktadır. Avrupa Birliği bu projeye 4,5 milyon Avro katkı sağlamıştır.

CLIOHRES.net projesinin devamı niteliğinde olan CLIOH-WORLD projesinde ise, CLIOHnet çalışmaları temel alınmış birleşik Avrupa kavramını geliştirmek ve Avrupa tarihi ile konjoktürünün dünya ile ilişkilerini daha iyi anlayabilmek amacıyla yeni bir Erasmus Akademik Ağı olarak tasarlanmış ve çalışmalarına 2008 yılında başlamıştır. Bu proje, Avrupa'nın geçmişini, bugünü, geleceğini ve dünyadaki rolünü anlamak adına ileriye doğru atılan önemli bir adım niteliğindedir. Projenin temel amacı yabancı düşmanlığı ile mücadele olmakla birlikte Avrupa vatandaşlığını kapsamlı olarak desteklemek adına her yaştan katılımcıya gerekli tüm araçları sağlamak hedefindedir.

Avrupa Tarih Ağı projelerinin (CLIOH, CLIOHnet, CLIOHnet2, CLIOHRES) ana amacı üniversitelerde okutulan ulusal tarihlerin daha iyi anlaşılmasını, çalışılmasını, öğretilmesini ve öğrenilmesini sağlamaktır. Bu açıdan ulusal tarih anlatımları arasında bağları kurmaya yardımcı olacak araç ve materyallerin hazırlanmasına ve tarih

programlarının katılımcıların tarihsel bakış açısının nasıl oluştuğu, kendi inanç ve anlayışlarının komşu ülkelerle neden ve nasıl farklılıklar gösterdiğini daha iyi anlamalarına yardımcı olacak şekilde yapılandırılmasına vurgu yapılmaktadır. Bu çerçevede CLIOH-WORLD.net, birleşik Avrupa tarihinin öğrenimi ve öğretimini geliştirme konusunda metodoloji geliştirmeye çalışılmaktadır. Avrupa Birliği tarafından finanse edilen ve ülkemizden iki üniversitenin de üyesi olduğu bu projenin ortakları aşağıdaki listede belirtilmektedir.

- Karl-Franzens-Universität, Graz (Avusturya)
- Paris-Lodron-Universität, Salzburg (Avusturya)
- Universiteit Gent (Belçika)
- Nov Balgarski Universitet, Sofia (Bulgaristan)
- Sofiyski Universitet "Sveti Kliment Ohridski", Sofia (Bulgaristan)
- Panepistimio Kyprou, Nicosia (KKRY)
- Univerzita Karlova v Praze, Prague (Çek Cumhuriyeti)
- Otto-Friedrich-Universität Bamberg (Almanya)
- Ruhr-Universität, Bochum (Almanya)
- Technische Universität Chemnitz (Almanya)
- Universität Potsdam (Almanya)
- Roskilde Universitetscenter (Danimarka)
- Tartu Ülikool (Estonya)
- Universitat de Barcelona (İspanya)
- Universitat Pompeu Fabra, Barcelona (İspanya)
- Universidad de Deusto, Bilbao (İspanya)
- Universidad Autónoma de Madrid (İspanya)
- Oulun Yliopisto, Oulu (Finlandiya)
- Turun Yliopisto, Turku (Finlandiya)
- Université Pierre Mendès France, Grenoble II (France)
- Université de Toulouse II- Le Mirail (France)
- Ethniko kai Kapodistriako Panepistimio Athinon (Yunanistan)
- Panepistimio Dytikis Makedonias (Yunanistan)
- Aristotelio Panepistimio Thessalonikis (Yunanistan)
- Miskolci Egyetem (Macaristan)

- Coláiste na hOllscoile Corcaigh, Cork (Írlanda)
- Ollscoil na hÉireann, Gaillimh-Galway (Írlanda)
- Háskóli Íslands, Reykjavík (Ízlanda)
- Università di Bologna (Ítalya)
- Università degli Studi di Milano (Ítalya)
- Università degli Studi di Padova (Ítalya)
- Università di Pisa (Ítalya)
- Università degli Studi di Roma Tre (Ítalya)
- Vilniaus Universitetas, Vilnius (Litvanya)
- Latvijas Universitāte, Riga (Litvanya)
- L-Università ta' Malta, Msida (Malta)
- Rijksuniversiteit Groningen (Hollanda)
- Universiteit Utrecht (Hollanda)
- Universitetet i Oslo (Norveç)
- Uniwersytet w Białymstoku (Polonya)
- Uniwersytet Jagielloński, Kraków (Polonya)
- Universidade de Coimbra (Portekiz)
- Universidade Nova de Lisboa (Portekiz)
- Universitatea Babeş Bolyai din Cluj-Napoca (Romanya)
- Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" Iasi (Romanya)
- Universitatea "Ştefan cel Mare" Suceava (Romanya)
- Linköpings Universitet (Ísveç)
- Uppsala Universitet (Ísveç)
- Univerza v Mariboru, Maribor (Slovenya)
- Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica (Slovakya)
- Çukurova Üniversitesi, Adana (Türkiye)
- Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon (Türkiye)
- University of Aberdeen (İngiltere)
- Queen's University, Belfast (İngiltere)
- University of Sussex, Brighton (İngiltere)
- The University of the West of England, Bristol (İngiltere)
- University of Edinburgh (İngiltere)
- University of Strathclyde (İngiltere)
- Swansea University (İngiltere)
- Primrose Publishing (İngiltere)

6.2. (CDSEE) KOORDİNASYONU İLE “JOINT HISTORY” PROJESİ

Ortak Tarih Projesi (JHP) Güneydoğu Avrupa'nın tüm ülkelerinde tarihsel araştırma ve öğretimde önemli bir değişimi hedefleyen sosyo-politik ve eğitim odaklı bir girişimdir. 1999 yılında Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi (CDRSEE) himayesinde başlayan ve devam etmekte olan girişimin ana amacı öğretmen ve öğrencilerin sürdürülebilir, barışçıl ve demokratik bir geleceğin gerektirdiği becerileri kazanmalarına yardımcı olmaktır. Bu amaçla hazırlanan proje de hedef tartışmayı teşvik etmek, çeşitliliği kutlamak ve paylaşılan acı ve başarıların katılımcı tarih öğretimi yaklaşımı ile fark edilmesini sağlamaktır.

Proje içeriği bakımından oldukça meşakkatli bir çalışmanın ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Zira Güneydoğu Avrupa'da tarih öğretimi için alternatif eğitim materyalleri hazırlamak, ortak geçmişin komşu ülkeler arasında olduğu kadar aynı ülke içerisinde de farklı şekillerde yorumlanması ve çatışmaların sıklıkla gündeme taşınması itibarıyla oldukça iddialı ve zorlu bir çalışmadır. Bununla birlikte, böyle bir yayın yapılması ihtiyacı özellikle son on yılda Güneydoğu Avrupa ülkelerinde kullanılan okul ders kitaplarını ve müfredatı analiz etmeyi amaçlayan tüm araştırma projeleri tarafından açıkça ortaya konulmakta, eğitimcilerin ve kamuoyunun görüşleri ile desteklenmektedir.

Bu çerçevede hareket eden (CDRSEE), tarih öğretiminde yaşanan eksiklikleri, eğitim sistemleri arasındaki farklılıkları, merkezi yönetimlerin rollerini, eğitimcilerin istek ve beklentilerini bir dizi çalıştay ve iki ayrı basılı yayın sonrası tespit etmiş, yenilikçi girişimlerin kapsamı konusunda fikir sahibi olmuştur. Yaşanan sorunların teşhis

edilmesinden sonra mevcut durumun gözden geçirilmesi, tarih öğretiminde kullanılabilecek yapıcı bir teklifin ortaya konulması ve teklifin bir grup tarihçi yerine ilk iki fazda yer alan bireylerin de katılımı ile hazırlanması kararı alınmıştır. Kitapların hazırlanmasından ve belgelerin seçiminden sorumlu olan koordinatörlerin yanı sıra her ülkeden iki katılımcı planlama toplantısında alınan kararlara uygun şekilde kullanılacak metin ve görsellerin seçiminde görev almıştır. Ayrıca her kitabın taslakları yapılan özel toplantılarda gözden geçirilerek öncelikle tarih öğretmenlerinin görüş ve uygunluğu aranmıştır. Son adım olarak beş kişilik bir grup kitapları gözden geçirerek son hallerinin kararlaştırılmasına katkı sağlamışlardır.

Bu çalışma, tarih öğretiminde müfredat farklılığının ve etnosentrik önyargının tüm ülkelerde ortak olduğunu; Güneydoğu Avrupa'daki bir çok ülkede tarih ders kitaplarının eğitim bakanlıklarınca hazırlandığını ve sıklıkla kontrol edildiğini; eğitimcilerin kullanılmakta olan eğitim yöntemlerini daha rahat erişebilecekleri imkanlar ile yenilemek istediklerini ve Güneydoğu Avrupa tarihini tüm ülkelerde kullanılabilecek tek bir kitap haline getirmenin mümkün olmayacağına dair görüşleri ortaya çıkarmıştır. Bu faktörler dikkate alındığında metin ve görsel belgeler içeren tematik çalışma kitapları hazırlanması ve mevcut ders kitaplarının bu şekilde desteklenmesi fikri ön plana çıkmıştır. Dolayısıyla bu çalışma kitapları sınıflarda kullanılan mevcut ders kitaplarının yerine geçmeyi veya 14. yüzyıldan günümüze Güneydoğu Avrupa tarihini anlatmayı amaçlamamaktadır. Bununla birlikte kitaplar tarih öğretimi için yeni yöntem ve araçlar önererek bilişsel ve ahlaki bir rol oynamakta, tarihin içerikten ziyade metotlarla yeniden yazılmasını önermektedir.

Bu amaçla bölgede kullanılan modern tarih müfredatlarının tamamında yer verilen “Osmanlı Devleti, Güneydoğu Avrupa’da Ulus Devletler, Balkan Savaşları ve İkinci Dünya Savaşı” başlıklı dört ana konu belirlenmiştir. Güneydoğu Avrupa halklarının ortak tarihsel deneyimin önemli bir bölümünü oluşturması itibarıyla ilk çalışma kitabı Osmanlı İmparatorluğu olarak ele alınmıştır. Bu dönem tüm ülkelerde öğretilmekle birlikte anlatıcının bakış açısını içermekte ve anlatımda etnosentrik bir yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla yüzyıllar boyunca Güneydoğu Avrupa ve Doğu Akdeniz’de egemen olan imparatorluğun tarihi hatalı ve yanlı şekilde aktarılmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu’na yönelik görüşler ve anlatılanlar ilerencilik ile gerileme, çokkültürlü cennet ile zulüm, kurtuluş ile felaket ekseninde gidip gelmektedir. Bu dönemle ilgili çelişen görüşlere batı tarih yazımında da rastlanmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu’nu ortak tarihsel geçmiş olarak değerlendirmek o dönemi Balkan uluslarının birarada uyum içerisinde yaşadığı altın çağ olarak görüldüğü anlamı taşımamaktadır. Daha önce de vurgulandığı üzere tarihsel deneyim hem birarada olmayı hem de çatışmaları içermektedir. Dahası Osmanlı İmparatorluğu durağan ve tekdüze bir oluşum değildir. Diğer imparatorluklar gibi Osmanlı da iç çekişme ve farklılıklar yaşamış, ilerleme ve kriz dönemleriyle karşılaşmıştır. Bu İmparatorluk hakkında daha derin bir bilgiye sahip olmak Batılı ve Hıristiyan Güneydoğu Avrupa’da yaygın olan kültürel "geri kalmışlık" klişesini yıkmaya da yardımcı olacaktır.

Çalışma kitabı Osmanlı’nın bölgede sahneye çıktığı 14. yüzyıldan başlamakta ve 19. yüzyıl başlarında sona ermektedir. Bu dönem Osmanlı İmparatorluğu’nun sonu olmamakla birlikte Balkan devletlerinin oluşumu ile sonuçlanacak ulusal hareketlerin

başladığı döneme karşılık gelmektedir. İmparatorlukların çöküşü ve ulus-devletlerin ortaya çıkması ikinci çalışma kitabının konusu olmakla birlikte ilk kitapla örtüşmektedir. Balkan Savaşları'nın anlatıldığı üçüncü kitap da Osmanlı İmparatorluğu'na değinmektedir. Bu yaklaşım okuyucuların yatay bağlantıları daha rahat yapabilmeleri açısından özellikle tercih edilmiştir.

Güneydoğu Avrupa'daki ulus ve devletlerin anlatıldığı ikinci çalışma kitabı Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ulusal hareketlerden Yugoslavya'daki savaflara kadar bölgenin tarihsel gelişimi içerisinde de önemini koruyan oldukça hassas ve tartışmalı konuları ele almaktadır. Yapılan haberler ve araştırmalar ulusal tutkuların günümüzde de devam ettiğini teyit etmektedir. İkinci çalışma kitabı, tematik kategorilerin ötesinde, ulusalcılık üzerine teorik bir tartışmadan ibaret kalmamak amacıyla kronolojik bir yaklaşım içermekte ve (i) ulus tanımının gelişimi (ii) ulusal hareketlerin coğrafi ve kronolojik dağılımı ve aralarındaki farklılıklar ve (iii) Güneydoğu Avrupa'da ulus devletlerin kurulması sürecinde yaşanan farklı dönemleri ortaya koymayı amaçlamaktadır. Diğer çalışma kitaplarından farklı olarak, ikinci kitap çoklu bakış açısı içeren tarih öğretimine odaklanmakta ve ulusların kendisini tarif etmesinin gerekliliği ve ulusal özgünlük kavramlarına değinmektedir. Bu kitabın en önemli katkısı birlik ve süreklilik gibi tarih dışı imajları ortadan kaldırarak ulusları tarihlendirmesidir. Ayrıca ulusal devletler modern tarihin ve çağdaş dünya tarihinin merkezi olduğu için Güneydoğu Avrupa tarihini Avrupa ve dünya tarihleri ile birleştirmektedir.

Balkan Savaşları'nın anlatıldığı üçüncü çalışma kitabı ilk iki kitap içerisinde de yer alabilecekken Balkan milletlerinin Avrupa'nın büyük güçlerinin müdahalesi olmadan

kendi kaderlerini çizebildiğini kanıtlayan bir dönem olması itibariyle ayrı bir kitap olarak ele alınmıştır. Bu savaşların, dinin ulusal çatışmalardaki göreceli önemini ortaya koyması açısından değerlendirilmesi Hristiyan uluslar arasında bir koalisyon ve sonrasında ise çatışma yaşanması bağlamında Avrupa için ayrı bir anlam taşımaktadır.

Üçüncü çalışma kitabı, sadece dört yıllık bir dönemi anlatması ve görece daha az sayıda belge içermesi nedeniyle en kısa kitap olma özelliğine sahiptir. Kitapta siyasi ve askeri olayların yanı sıra savaşta yaşanan tecrübeler de yer verilmektedir. Batılı bakış açısı ile bölgesel tarihte çatışmaların şiddete dönmesi geleneği, Balkan Savaşları'nda yaşanan olayların 1990'larda tekrar edilmesinin bir tesadüf olmadığını teyit etmektedir. Bu süreçte uluslararası kamuoyu da savaşta yaşanan katliam ve ulusal kinin Balkan yarımadasına özgü olduğu izlenimi ile başbaşa kalmıştır. Bu nedenlerle sınıf oturumlarında Balkan Savaşlarını savaşların tanımını değiştiren I. Dünya Savaşı ile kıyaslamakta yarar bulunmaktadır.

Dördüncü ve son çalışma kitabı dünya tarihinin önemli bir olayı olan II.Dünya Savaşı'nı konu edinmekte ve bölgesel tarihi küresel bağlamda ele alırken tarih öğretiminin ahlaki amaçlarını da sorgulamaktadır. Belgelerde de görüleceği üzere Güneydoğu Avrupa ülkeleri de savaşın karanlık tarafından kendilerini kurtaramadılar. Faşizmle mücadele; dini, siyasi ve ulusal farklılıklara rağmen gösterilen dayanışma; ahlaki ikilemlerin yaşandığı ve hayatta kalma mücadelesinin de verildiği savaş döneminde bireysel ve kollektif yardımlar da Avrupa'nın bu bölümünde yaşanan tarihin konuları içinde yer almaktadır.

II. Dünya Savaşı oldukça sıradışı bir dönemi temsil etmesine rağmen, savaşta yaşanan acı deneyimler oldukça yaygın hale gelmiş, şehirlerin yıkılması ve sivillerin katledilmesi neredeyse cephe hattı ile arkasındaki ayrımı ortadan kaldırmıştır. Savaş, siyasi ve sosyal hayatın doğal bir parçası olarak kabul edilir hale gelmiştir. Bu açıdan dördüncü kitap Güneydoğu, Orta ve Batı Avrupa'nın ortak deneyimlerini ortaya koymakta ve Balkanlarda yaşanan acımasızlığın tuhafılığıyla ilgili bakış açısını taşımaktadır. Bununla birlikte dördüncü çalışma kitabında işlenen konunun tarihsel yakınlığı farklı okuma ve yorumlanma riskini de artırmaktadır. II.Dünya Savaşı sonrası dönem bazı Güneydoğu Avrupa ülkeleri için benzer şekilde acılara sahne olmuş ve savaş sonrası deneyim savaşla ilgili yorumları da etkilemiştir. Savaşı takip eden gelişmelerin karmaşıklığı ve uluslararası kapsamı nedeniyle dördüncü kitap her ülke için farklı zamana denk gelen kurtuluş dönemlerinde sona erdirilmiştir. Böylece Nazi kabusundan kurtulmanın verdiği iyimserlik korunmuş ve savaş sonrası dönemin Doğu ve Batı Avrupa'daki ülkeler için doğurduğu sonuçlara girilememiştir. Ayrıca soğuk savaş döneminde bölgedeki ülkeler farklı rotalar izlemiş ve soğuk savaş döneminde yaşanan bloklaşma çerçevesinde Doğu veya Batı da konumlanmışlardır.

Bu seride yer alan kitaplar yoğun tartışmaların bir sentezi niteliğinde olup tarihçilerin sınırları nasıl yıkabileceğini göstermesi açısından da içinde hoş bir sürpriz barındırmaktadır. Halihazırda Balkanlarda eleştirel tarih öğretimi ile ilgilenen ve değişime hazır olan bir çok tarih öğretmeni mevcuttur. Bu girişim araç ve rehberlik talep eden öğretmenleri hedeflemekte olup bu insanlar yenilikçi tarih öğretiminde çarpan etkisi yaratma potansiyeline sahiptir. Bu girişimin en büyük potansiyel düşmanı ise siyasi veya ideolojik olmaktan ziyade kayıtsızlık olarak değerlendirilmektedir.

Dolayısıyla aşılması gereken zorluk, öğrenciler arasında farkındalığı artırarak ülkelerinin yer aldığı bölge hakkında daha fazla bilgiye ulaşmalarını ve bugün yaşanan karışıklığın nedenlerini daha iyi anlamalarını sağlamaktır. Bu proje bilimsel bir çalışma olmasının ötesinde Güneydoğu Avrupa ülkelerinin ortak geleceğinin karşısındaki engellerle ilgilidir. Uzun vadede alternatif öğretim yöntemleri geliştirmeyi planlayan girişim, aynı olayın farklı şekillerde yorumlanmasını ve çatışmayı teşvik eden tutumların tespit edilerek, kalıplaşmış yaklaşımlardan kaçınılmasını hedeflemektedir.

Projenin çıktısı olan dört yayın yukarıda değinilen amaçlarına ulaşabilmesi üzere her bölgenin önde gelen uzmanları tarafından hazırlanmış alternatif eğitim materyalleri ile birlikte sekiz ayrı dilde üretilmiştir. Kitapların çıktılarını ve proje ile ilgili diğer bilgilere Güneydoğu Avrupa'da Demokrasi ve Uzlaşma Merkezi'nin web sayfasından erişilmektedir.

6.3. (EUROCLIO) KOORDİNASYONU İLE “HISTORIANA” PROJESİ

Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği (EUROCLIO) tarafından 2007 yılında projelendirilen “Historiana:Geçmiş Yolculuk Portalı” isimli çalışma, Avrupa Komisyonu da dahil olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlardan hibe sağlanarak 2012 yılında uygulamaya konuldu. Ülkemiz dahil 26 ülkeden tarih eğitimi konusunda uzman gönüllüler tarafından geliştirilen bu proje, çoklu bakış açısı ile aktif tarih öğretiminin yaygınlaştırılmasını amaçlayan uluslararası bir programdır.

Historiana, Avrupa tarihini ve dünyanın geri kalanı ile ilişkisini kapsamlı bir şekilde anlatma çabası sergilemek yerine Avrupalı ulusların tarih boyunca yaşanan çeşitli olay ve gelişmeler karşısında verdikleri tepkilerin dünyayı nasıl şekillendirdiği hakkında karşılaştırmalı bir çerçeve sunmayı ve eleştirel tarihsel düşüncenin gelişimini destekleyerek bugünün genç nesillerinin XXI. yüzyılın aktif ve katılımcı vatandaşları olarak yetişmesine katkı sağlamayı hedeflemektedir. Buradan hareketle “Harekete Geçen İnsan” ve “Hak ve Sorumluluklar” temaları seçilmiştir.

Historiana, dijital tarih kitabı ya da ansiklopedisi olma amacı taşımamakla birlikte kullanıcılarına tarihsel gelişmeleri zaman ve mekan ekseninde karşılaştırma fırsatı sunmakta, bağlantıları, farklılıkları ve benzerlikleri görmelerine imkan tanımakta ve çeşitli bakış açıları ile aynı tarihsel olay ve gelişmelerin farklı açılardan nasıl yorumlanabileceğini anlamalarına yardımcı olmaktadır. Tarih öğretimine özel, çevrimiçi eğitim aktiviteleri geliştirerek dijital tarih mirasının en etkin şekilde kullanılmasını sağlamak, tarih öğretimi ile uyumlu, eleştirel ve çoklu bakış açısına dayanan kullanıcı-merkezli eğitim kaynakları geliştirerek yayınlamak, yeni tarihsel araştırmalar ile okul eğitimi arasında köprü görevi görmek Historiana'nın öne çıkan amaçları arasında yer almaktadır.

Tarih, Avrupa entegrasyon projesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ulusal tarihler geleneksel olarak içe dönüktür ve ulusların birbiri ile bağları hakkında az bilgi verirler. Tarih genç insanlara Avrupa'yı ve kendi kimlikleri ile bağlantılarını anlamaları açısından yardımcı olur. Avrupa'daki bir çok ülkede aynı tarihsel geçmişe sahip olmayan göçmen veya azınlık ailelerden gelen çok sayıda öğrenci mevcuttur. Bu açıdan bakıldığında tarih

öğretmenleri farklı kültürlerden gelen öğrenciler ile ilgilenmek, onlarla iletişim kurmak durumundadır. Farklı ve genellikle çatışan bakış açılarına sahip bu kitlenin aynı olaylara aynı anlamları yüklemelerini sağlamak üzere kurgulanmış bir tarih anlatımı da yeterli olmayacaktır. Dolayısıyla tarih öğretiminde karşılıklı anlayışa ve çoklu bakış açısına dayanan bir yaklaşıma acilen ihtiyaç duyulduğu aşikardır. Historiana sunduğu bu yaklaşımı görsel işitsel kaynak ve aktivitelerle desteklemektedir. Böylece müze, arşiv ve diğer kurumlardan gelen tarihsel mirası dijital kaynaklar haline getirerek öğrencilere daha önce örneği görülmeyen bir fırsat sunmakta ve en iyi şekilde yararlanılmasına olanak sağlamaktadır.

Historiana'nın ana hedef kitlesi 14 yaşın üstündeki öğrenciler ve öğretmenleri olmakla birlikte tarih ve kültür mirasına ilgi duyan her yaştan geniş bir insan topluluğuna da hitap etmektedir. Historiana'nın ilk versiyonu 2012 yılında hayata geçmiştir. Tüm Avrupa'da ve dünyada öğretilen önemli tarihsel anları ve olayları siteye yeni modüller halinde eklemek üzere çalışmalar devam etmektedir. Bu sayede kullanıcılar kendilerini zaman içerisinde konumlayabilecek ve web sitesini kendi isteklerine göre kronolojik açıdan daha rahat kullanabileceklerdir.

2014 yılı içerisinde hayata geçirilecek "Daha Geniş Bir Açıdan I. Dünya Savaşı" modülünü "Avrupa Devrimleri 1848" ve "Berlin Duvarı'nın Yıkılması ve Sovyetler Birliği'nin Çöküşü" isimli modüllerin takip etmesi planlanmaktadır. Her modül çevrimiçi öğrenme aktivitesi ve rapor, gazete yazısı, müzik, fotoğraf, poster, resmi dokümanlar gibi çok çeşitli kaynaklar içermektedir. Eğitimciler tercih ettikleri dilde kendi aktivitelerini yaratabilmelerine imkan vermek üzere çevrimiçi uygulamalar da

sunulmaktadır. Bu uygulamanın ilk örneği görsel kaynakların öğrenciler tarafından kullanılarak öğretmen tarafından sorulan sorulara görsel yanıtların hazırlanmasını içermektedir.

Bu projeye, gönüllülerin ve proje editörlerinin yanı sıra tarihsel içerik ve eğitim alanlarında çalışan iki ayrı Historiana ekibi, Avrupa ve dünyadan kültür mirası ve eğitim konularında çalışan EURGEO, EUSTRY, NEMO gibi çeşitli organizasyonlar, üniversiteler, araştırma enstitüleri, müzeler, kütüphaneler, arşivler ve pilot okullar da katkı sağlamaktadır. Proje hakkında detaylı bilgilere ve eğitim materyallerine, Historiana.eu web adresinden erişilmektedir.

6.4. (EUROCLIO) KOORDİNASYONU İLE “A KEY TO EUROPE: ACTIVITIES BOOK” PROJESİ

“Yenilikçi Tarih Öğretimi, Etkinlik Örnekleri Kitabı”³, EUROCLIO VE MATRA himayesinde “Türkiye’de Orta Dereceli Okullar için Yenilikçi Tarih Öğretimi”⁴ projesi çerçevesinde gerçekleştirilen çalışmaların bir ürünü olarak hazırlandı. Kitap, Türkiye ve yurtdışından uzmanların, akademisyen ve deneyimli öğretmenlerin katılımıyla üç yıla yakın bir süre boyunca sürdürülen ortak çalışmanın bir ürünüdür.

İlk baskısı 2012 yılı Ocak ayında yapılan kitap, çoklu anlatı, tartışmalı konular, eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme bölümlerinden oluşmaktadır. Toplam yedi etkinliğin bulunduğu “Çoklu Anlatı” bölümünde, büyük tarih anlatılarının doğurduğu anlam

3 İng: “Innovative History Education, Exemplar Activities”

4 İng: A Key to Europe: Innovative Methodology in Turkish School History. Proje Karadeniz Teknik ve Erciyes Üniversitelerinin desteği ile 2009 – 2012 yılları arasında uygulamaya alınmıştır. Pilot çalışmalar Ankara, Çanakkale, İstanbul, İzmir, Niğde ve Usak illerinde gerçekleştirilmiştir.

boşlukları, küçük insan hikâyeleriyle doldurulmaya çalışılmıştır. Bu hikâyelerin seçiminde siyasi anlatıların görmezden geldiği insani sonuçlar ve yine o anlatının içinde yer bulamayan çocuklar, göçmenler gibi kimi gruplar gözletilmiştir. Toplam beş adet etkinlikten oluşan “Tartışmalı Konular” bölümünde, ele alınan örnekler kendi içlerinde tartışmalı olma özelliği taşımaktadır.⁵ Kitapta, tartışmalı konunun taraflarının kanıt ve argümanları karşılıklı olarak sunulmakta ve öğrencilerden teker teker ya da gruplar halinde bunlar üzerinde çalışmaları istenmektedir.

Toplam onbeş etkinlikten oluşan “Eleştirel Düşünme” bölümünde öğrencilerin ilke ve genellemeler türetebilecekleri, kararları sorgulayacakları, sınıflamalar ve ayrıştırmalar yapabilecekleri, ilgili bilgiyi ve kanıtı ilgisizden ayırabilecekleri, olgu ve görüşleri ayrıştırabilecekleri, farklı bakış açılarını sorgulayabilecekleri etkinlikler yer almaktadır. Bu bölümün geniş tutulmasının nedeni, öğretilebilir bir beceri olarak eleştirel düşünmenin aslında bütün diğer bölümleri bir ölçüde kapsıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Toplam yedi etkinliğin oluşturduğu “Yaratıcı Düşünme” bölümünde, öğrencilere kanıt, olgu ve görüşler sunulmakta, öğrencilerden bunlar arasında sıra dışı bağlantılar kurması beklenilmektedir.

Türk Tarih Eğitimcileri Birliği tarafından kitap hakkında yapılan değerlendirmede, demokratik yaşamdan barışçılığa, eleştirel düşünmeden, insan, vatan ve millet sevgisine, yaratıcı düşünmeden empatiye, doğal ve tarihi varlıkların korunmasından karşılıklı saygı ve kabule, tarafsız dil kullanımından kültürler arası diyalog ve çok

⁵ Kitapta meslekten tarihçilerin ‘tartışmalı’ bulduğu konulardan özellikle kaçınılmıştır.

kültürlüğe kadar insanın yeryüzündeki varoluşunu anlamlı kılabilecek her nitelikli amacın kitap içeriğinde ele alındığı belirtilmektedir.

Kitabı oluşturan etkinlikler Türkiye'nin pek çok ilinde uzman öğretmenler tarafından uygulanmış ve geliştirilen öneriler doğrultusunda kitap editörler grubu tarafından modüller halinde revize edilmiştir. İki dilde hazırlanan kitabın İngilizce ve Türkçe pdf versiyonlarına EUROCLIO web sayfasından erişilmektedir.

6.5. (EUSTORY) KOORDİNASYONU İLE “MULTICULTURAL HISTORY” PROJESİ

EUROCLIO ve Nova Doba Derneklerinin teşviki ile Genç Avrupalılar için Tarih Ağı (EUSTORY) tarafından geliştirilen ve Ukrayna'da tarih öğretiminde yeni bir yaklaşım geliştirmeyi amaçlayan “Biz ve Diğerleri” projesi, öğrencileri temel insan haklarına saygı duymaları, ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve her türlü ayrımcılıkla mücadele etmelerini sağlayacak hoşgörü konularında eğitmeyi amaçlamaktadır. Proje ile eğitim sürecine çok kültürlü, yenilikçi ve Avrupalı yöntemler getirilmesi ve kitle haberleşme araçları üzerinden yerel topluluklarda karşılıklı anlayış ve farklılıklara karşı hoşgörülü bir yaklaşım geliştirilmesi hedeflenmiştir. Proje ile tarih ve yurttaşlık eğitimi veren öğretmenlere, tarih ders kitabı yazarları, yöntem uzmanları, üniversite öğretim görevlileri, tarih araştırmacıları ve ulusal ve bölgesel kitle haberleşme örgütlerinden gazeteciler ile ebeveyn, danışman ve katılımcı sıfatı ile projede yer alan yerel topluluk temsilcilerine ulaşılması hedeflenmektedir.

Projeyi düzenleyen Nova Doba isimli dernek yabancı düşmanlığı ve ırkçılık konularında tecrübe sahibi olup okullarda tarih öğretimi, eğitim organizasyonu, ulusal düzeyde yarışmalar düzenleme, eğitim materyallerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gibi konularda eğitim kurum ve kuruluşlarına metodolojik destek vermektedir. Nova Doba, daha önceki faaliyetlerine istinaden Avrupa Konseyi dokümanlarına erişim, çok kültürlü eğitim alanında uzmanlarla iletişim, diğer organizasyonlarla ortaklık gibi ayrıcalıklara sahiptir ve yukarıda detayları belirtilen proje ve aksiyon planı için resmi ortaklar ve diğer paydaşlar ile yakın temas içerisinde faaliyet göstermektedir. Proje daha önce uygulamaya alınan benzerlerinin ışığında EUROCLIO ve EUSTORY'nin ortaklığı ile hazırlanmış olup proje süresince ve sonrasında bu kurumların sunacağı tecrübe ve fırsatlardan da yararlanılması hedeflenmektedir.

Ukrayna'da tarih ve tarih eğitimi, yaşanmakta olan siyasi süreçte genellikle bir manipülasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Sağ ve sol kanatta yer alan politikacılar müfredattaki ulusal tarihin miktarını artırmayı ve okullardaki tarih anlatımında mağdur olmuş bir ulus görüntüsüne, kahramanlık dönemlerine, egemen etnik topluluklara ve dini mezheplere belirgin şekilde vurgu yapılmasını savunmaktadır. Toplumsal açıdan bakıldığında, Ukrayna özellikle doğu bölgesi 120'den fazla ulus, milliyet ve azınlığa ev sahipliği yapmaktadır. Bölgede farklılıklara tahammülsüzlük, diğerinin reddedilmesi, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı gibi sonuçlara yol açan sosyal ve kültürel eğilimler oluşmuştur. Ayrıca toplumda etnik kökene dayanan, ulusal, dini ve alt kültür özelliklerine göre temellenen bir parçalanma eğilimi de söz konusudur. Bu eğilimler Ukrayna toplumunun gelişimi ve istikrarı açısından tehlike arz etmektedir.

Yakın zamanda yapılan bir araştırma öğrencilerin modern ve çok kültürlü bir toplumda bir arada yaşamak için gerekli olan bilgi ve beceri seviyesinin altında olduklarını ortaya koymuştur. Toplumun en aktif kesimini oluşturan gençler, artan sosyal ve kültürel farklılıklar karşısında olumsuz bir tutum sergilemekte, farklılıkları reddetmekte ve kendilerini “yabancılara karşı biz” kimliği ile konumlamaktadır. Bu da diğer kültür, din, etnik ve ırklardan gelen grupların olumsuz algılanmasını beraberinde getirmesi nedeniyle tehlikeli bir yaklaşımdır. Ukrayna Ulusal Hafıza Enstitüsü tarafından yapılan bir başka araştırma, modern tarih kitaplarının Ukrayna toplumunun kolektif kimliğinin ihtiyaçlarını karşılamaktan ve çağdaş sorunlara çözüm sağlamaktan uzak olduğunu ortaya koymuştur. Mevcut tarih kitaplarının büyük bir bölümü Ukrayna'nın bütünlüğü için elzem olan çoklu kültür, din ve etnisite ilkelerini bir kenara bırakarak etnosentrik bir vizyona vurgu yapmaktadır. Bu yaklaşım, kişilerin aileden getirdikleri tarihsel hafıza ile resmi kolektif hafıza arasında çatışmaya neden olmaktadır.

Böylesi sorunlu bir durum karşısında niteliksel şekilde kimlik, yurttaşlık ve öz farkındalık oluşturmak önemlidir. Öğrenciler ayrımcılık ve yabancı düşmanlığı içeren kalıplardan uzak tutulmalı, farklı görüş ve dillerde kendini ifade etmenin kabul edilebilir olduğu, sosyal davranış normu olarak diğerlerine hoşgörü göstermenin gerekliliği, kişisel özerklik ve sivil dayanışmanın temelleri konusunda bilgilendirilmelidir. Kamusal görüşün ve yurttaşlık kültürünün oluşmasında araştırma, koruma ve tarih öğretimi çok önemli bir rol oynamaktadır. Aslında tarih genellikle yabancı düşmanlığı ve insan haklarının çiğnenmesine imkan sağlayan bir ortam yaratmak için siyasi bir spekülasyon aracı olarak kullanılmaktadır. Buna istinaden proje, insan hakları, demokratik reformlar

ve barışçıl uzlaşma için sivil toplumun rolünü güçlendirmeyi de desteklemektedir. AB Komisyonu'nun ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve her türlü ayrımcılıkla mücadelede eğitim aksiyonlarını destekleme amacına da uygun şekilde Ukrayna'da tarih öğretimi kanalıyla etnik hoşgörü ve karşılıklı anlayışa destek olunması hedeflenmektedir.

Projenin ana amacı, komünizm sonrası dinamikleri göz önüne alıp Avrupa'nın uyguladığı demokratik eğitim yaklaşımından da yararlanarak Ukrayna toplumunun çok kültürlü imajını oluşturmak ve yeni fırsatları tespit etmek amacıyla toplumsal diyalogu başlatmaktır. Bu açıdan bakıldığında;

- Etnik temelde yabancı düşmanlığını, ayrımcılığı ve insan hakları ihlallerini önlemek amacıyla, tarih öğretiminin rolü üzerine geniş bir kamusal tartışmayı başlatmak,
- Tarih öğretiminde geleneksel bir etnik merkezli bir yaklaşım yerine yeni, çok kültürlü ve çok yönlü yaklaşımlar geliştirmek, içerik, müfredat ve öğretim yöntemlerini yeni yaklaşımla uyumlandırmak,
- Öğretim sürecinin öncesinde ve sonrasında kullanılabilecek çok kültürlü, açık fikirli yenilikçi, AB devletlerinde de kullanılan eğitim modellerini tanıtmak,
- Gençlerin yerel topluluklarda çeşitli aktivitelere katılmalarını sağlamak ve böylece hoşgörü ve toplumsal farklılıklara saygı geliştirilmesinde yardımcı olacak bu faaliyetlerin teşviki ön plana çıkmaktadır.

Önümüzdeki yıl başlatılacak projenin Ukrayna'nın çok kültürlülük gösteren 7 bölgesinde uygulanması ve 24 ay sürmesi planlanmaktadır. Proje süresince, kitle iletişim araçları kanalıyla "Ukrayna'da Yerel Azınlıkların Tarihi" başlıklı oturumların

ve “Tarihte Biz ve Diğerleri, Düşmanlık Dilini Yenmek” isimli bilgilendirme kampanyasının düzenlenmesi planlanmıştır. Proje kapsamında ayrıca Ukrayna’daki azınlıkların yerini ve rollerini anlatan “Çok Kültürlü Tarih” ders kitabının içeriğinin hazırlanması, basılı kitap, CD ve çevrimiçi versiyonlarının üretilmesi ve bu konularda tanıtıcı seminerlerin hazırlanması planlanmıştır. Dernek hakkındaki bilgilere ve proje kapsamındaki detaylara <http://eustory.org/home.html> adresinden erişilmektedir.

6.6. (GEİ) KOORDİNASYONU İLE “1001 IDEA” PROJESİ

“1001 Idea” Projesi Georg Eckert Enstitüsü tarafından 2005 - 2011 yılları arasında yürütüldü. Proje Aga Khan Development Network (AKDN) tarafından finanse edildi. Proje ile İslam dini hakkındaki klişelerin ortadan kaldırılması ve ders kitaplarındaki eksik ve yanlış bilgilerin düzeltilmesi hedeflendi. Bu amaçla tarih, edebiyat, politika, gündelik yaşam, müzik ve farklı sanat dallarına dair örneklerin de sergilendiği 60’ın üzerinde farklı konunun işlendiği bir "rehber müfredat" hazırlandı.

Proje ile asıl hedeflenen, öğretmenler için hazırlanan bu rehber yardımı ile Avrupa’da halen var olan "İslam'ın bir tehdit oluşturduğu" bilincinin ortadan kaldırılmasıdır.⁶ Proje kapsamında öğretim modüllerinden oluşan bir internet sayfası ve proje çıktısı olarak bir kitap⁷ hazırlanmıştır. Konu kapsamında yapılan araştırma sonuçlarına ve Arap ülkeleri gibi farklı okul sistemlerinden gelen öğrencilerin ve velilerinin beklentilerini karşılayacak somut malzemelere www.1001-idee.eu/ adresinden erişilmektedir.

6 Projeden sorumlu teolog Gerdien Jonker, günümüzde Haçlı Seferleri’ne ders kitaplarında daha az yer verildiğini belirtmektedir. (DW, 02-10-2010)

7 Gerdien Jonker, Pierre Hecker, Cornelia Schnoy (2007), *Muslimische Gesellschaften in der Moderne: Ideen Geschichte* – Materialien, Wien: Studienverlag

1001 Idea projesi 2011 yılında sonlandırılmıştır. Bu projenin bir devamı olarak geliştirilen "Nuances" projesi için Robert Bosch Vakfı'ndan destek alınmıştır. Bu proje ile küresel sınıflar için öğretim materyalleri geliştirilmesi hedeflenmektedir. Proje hakkındaki detaylara GE Enstitüsü'nün web sayfasından erişilmektedir.

6.7. (IAIE) KOORDİNASYONU İLE “GRUNDTVIG LEARNING PARTNERSHIP” PROJESİ

“GRUNDTVIG Learning Partnership” çalışması Kültürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik (IAIE) himayesinde 2012 yılında geliştirilmiş bir projedir. Avrupa Birliği Hayatboyu Öğrenme Programı çerçevesinde finanse edilen projeye Hollanda, Fransa, Birleşik Krallık ve Türkiye'den sivil toplum örgütleri de destek vermektedir.

Projeye katılan organizasyonlar, ön yargı, yabancı düşmanlığı, ırkçılık, antisemitizm, islamofobi, homofobi, cinsiyetçilik ve sosyal marjinalleştirme gibi ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayan stratejiler geliştirmeyi ve bunların çeşitli ortamlar üzerinden erişilebilir ve düşük gelir bağlamında transfer edilebilir olması ekseninde çalışmaktadırlar. Bu amaçla ortakların proje süresince birbirlerini ziyaret etmeleri ve yetişkin eğitimi konusunda basın yayın ve yeni medya kanallarını kullanmaları projekte edilmektedir. Özellikle sosyal medya üzerinden karşılıklı tecrübelerin aktarımı önerilmektedir.

Bu ortaklığın, hem katılımcı organizasyonların kendi tecrübelerini ve çözümlerini aktarabilmelerine imkan vermesi hem de konuyla ilgili ortak bir Avrupa perspektifini geliştirmesi beklenmektedir. Proje çıktısı olarak hem geleneksel hem yeni medya

araçlarını kullanan, transfer edilebilir eğitim stratejilerini içerecek ve bu alanda bir eğitim kaynağı olarak kullanılabilir bir başarı hikayesi kitabının basılması ve kitap için promosyonel kısa film çekilmesi planlanmaktadır. Proje hakkındaki detaylara www.iaie.org/1_projects.html adresinden erişilmektedir.

6.8. (IAIE) KOORDİNASYONU İLE “THE BIG MYTH” PROJESİ

“The Big Myth” Kùltürlerarası Eğitim için Uluslararası Birlik (IAIE) tarafından 7-14 yaş grubu çocuklar için geliştirilmiş bir eğitim portalıdır. İngilizce ve Flemenkçe olarak hazırlanan portal, tüm dünyadan 25 ayrı yaratılış efsanesini flash animasyon, hikaye anlatımı, ses ve müzik ile interaktif bir şekilde anlatan web sitesi ve CD-ROM koleksiyonundan oluşmaktadır. Ana odak efsaneler olmakla birlikte hazırlanan site “Öğretmenin Rehberi”, “Tartışma Forumu”, “Kütüphane” ve “Kendi Efsaneni Yarat” gibi bölümlerden oluşmaktadır.

Tamamıyla entegre bir eğitim sitesi olan portal, klasik mitoloji ve dünya kùltür çalışmalarının uluslararası ortak müfredatı ile olduğu kadar dini çalışmalar ve antik çağ tarihi ile de uyumludur. İngilizce ve Flemenkçe dil sınıflarına da entegre edilebilecek olan sitenin en önemli yönlerinden bir tanesi ise hem çocukları hem de öğretmenleri internet ile tanıştırmayı ve interneti araştırmalarda ilham veren öğretici bir araç olarak kullanılabilmelerine olanak sağlamasıdır. Sitenin dayandığı eğitsel yöntemler Elizabeth Cohen’in 1994 yılında yapmış olduğu bir araştırmanın sonuçlarından ilham almaktadır.

Etkileşim ve grup dinamikleri ile öğrenme bu yöntemin temel varsayımlarından biridir. Öğretmenler, işbirliğine imkan veren eğitim uygulamaları ile eşit katılım ve etkileşim

sağlamaktadır. Site içeriğinin büyük bir bölümüne ücretsiz ulaşılabilmeyle birlikte 25 hikayenin tam versiyonuna erişmek isteyen okul ve bireylerin bir CD-ROM veya çevrimiçi şifre satın almaları gerekmektedir. Portal hakkında detaylı bilgilere www.bigmyth.com adresinden erişilmektedir.

6.9. (ISHD) KOORDİNASYONU İLE “ANNALES” PROJESİ

Yıllık projesi derneğin 2006 yılında yapılan yıllık konferansının bir sonucu olarak geliştirildi. Tarihsel Bilinç ve Kültür konularında farklı bakış açıların geliştirilmesine bir katkı sağlanması üzere hazırlanan yıllıkların ilki 2007/8 döneminde basıldı.

Yıllık komitesi, makalelerin İngilizce yazılmasını talep etmektedir. Yıllıklar için İngilizce-Fransızca ve Almanca dillerinde bir önsöz hazırlanmaktadır. 2013 Yıllığının içeriği “Kültürel ve Dini Farklılıkların Tarih Eğitime Etkileri” kapsamında hazırlanmıştır. Yayına hazırlama çalışmaları devam eden 2014 Yıllığı “Küreselleşen Dünyada Tarih Öğretimi için Zorluklar: Sömürgecilik, Sömürgesizleştirme ve Post-kolonyal Tarihsel Perspektifler” değerlendirmelerini içermektedir. Yıllıklar hakkında detaylı bilgilere ishd.co/publications/yearbook/ adresinden erişilmektedir.

SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Avrupa Birliği'nin resmi bir ideolojisi olduğu ve bu ideolojiyi yaymak üzere tarih ve tarih öğretiminden dolayı olarak faydalandığı iddia edilmektedir. Resmi ideoloji, resmi tarih yazma bir başka ifadeyle 'gelenek icat etme' sürecidir. Avrupa Birliği'nin halihazırda resmi tarih yazımına yönelik bir talebi bulunmamaktadır ancak ortak tarih yazımı Avrupa Parlamentosu'nun gündemini meşgul eden bir konudur. Bununla birlikte Avrupa Birliği siyasi tarihinde meydana gelen değişimler ile Avrupa Konseyi'nin tarih ve tarih öğretimi konusunda yayınladığı tüzel metinler arasında bir paralellik söz konusudur.

Avrupa ulus ve vatandaşlarının temel haklarını güvence altına almak üzere kurulan Avrupa Konseyi, Avrupa kimliği bilincini teşvik etmek ve Avrupa kültürünü koruma ve geliştirme gayesi ile tarih öğretimi alanında devletlerarası ve bölgesel projeler geliştirmektedir. Konsey'in son 15 yıldır tarih ders kitaplarının içeriğinin önyargılardan temizlenmesi; öğretim programları ve müfredatının modernizasyonu ile öğretmen eğitimleri konularında yaptığı çalışmalar önemlidir. Avrupa Birliği'nin, istisnaları hariç, tarih öğretimi alanında doğrudan bir politikası veya çalışması mevcut değildir. Halbuki Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi 'Avrupa Birliği projesinin' başarısında tarih ve vatandaşlık eğitimcilerine çok önemli görevler düştüğünün farkındadır. Bu saptama daha da ileri götürülürse tarih öğretimine ilişkin çalışmaların Avrupa Birliği istemiyle Avrupa Konseyi tarafından gerçekleştirildiği söylenebilir.

Hiç şüphe yok ki Avrupa kavramı dünyadaki gelişmelere paralel olarak tarihsel algılamalar sayesinde şekillenmiştir. Avrupa halkları, bugünkü formülasyonuna imparatorluk ve ulus devlet formlarını deneyimleyerek erişmiştir. Bu bağlamda Avrupa'nın tarihsel ilerleyişinde yeni bir evrim sürecine girilmiştir. Bu süreç içinde ortaya çıkan Avrupa ve Avrupalılık anlayışı inşa edilmekte olan bir kimliği işaret etmektedir. Bu kimlik 'Avrupalı kimliği' adı ile bizzat Avrupa Birliği kurumları tarafından eğitim, Avrupa yurttaşlığı, tarih ve gelecek gibi bir takım ideolojik aygıtların kullanımıyla yukarıdan aşağı doğru inşa edilmektedir.

Avrupa Birliği içinde ulaşılmaya çalışılan bir hedef olarak ifade edilen Avrupalı kimliğinin yapılandırılması çalışmalarına kırk yıl kadar önce başlanmıştır. Bu bağlamda ilk adım, 14 Aralık 1973 tarihinde Avrupa Kimliğine İlişkin Deklarasyon'un yayınlanması olmuştur. Deklarasyon, Avrupa kimliğine ilişkin tanımın ilk defa resmi olarak yapıyor olması açısından önemlidir. Belge'de üye ülkelerin bağlı oldukları hukuki, siyasi ve ahlaki düzenlerine niteliğini veren değerlere saygı gösterilmesini sağlamak ve ulusal kültürlerin zengin çeşitliliğini muhafaza etmek arzusunda oldukları, bireyin ihtiyaçlarının karşılanmasına dayanan bir toplum kurma kararlılığının temelinde aynı hayat anlayışını paylaştıkları, temsili demokrasi, hukukun üstünlüğü, ekonomik ilerlemenin nihai amacı olan sosyal adalet ve insan haklarına saygı ilkelerini savunma azminde oldukları ve bu ilkelerin aynı zamanda Avrupa kimliğinin temel unsurları olduğu belirtilmiştir. (Ek I) Kimlik tanımlamasını, 29 Mayıs 1986 yılında Avrupa Birliği bayrağının ilk defa göndere çekilişi, Beethoven'in 9. Senfonisinin dördüncü bölümünden 'Neşeye Övgü' eserinin resmi marş olarak kabulü takip etmiştir. Avrupa Topluluklarının kuruluş günü olarak kabul edilen Robert Schumann'ın konuşmasının

yapıldığı 9 Mayıs tarihi ‘Avrupa Günü’ olarak benimsenmiştir. Ancak atılan bu adımlar milli kimliğin ötesine geçememiş Avrupa halklarında bir Avrupalılık hissi oluşturamamıştır.

Bu döneme rastlayan yıllarda Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan raporlarda Avrupa'nın tarihsel gelişimi içerisinde farklı ülkeler, dinler ve görüşler arasındaki olumlu etkileşimin öne çıkarılması yoluyla halklar arasında daha güçlü bir anlayış ve güven oluşturulmasına duyulan ihtiyaç dile getirilmiştir. 1983 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından tarih öğretimi alanında yayınlanan Tavsiye Kararı'nda ortaöğretimde Avrupa bilincinin teşviki önerilmiştir. (Ek II). Bu belgeden mevcut okul programlarının milli tarih etkisinde kaldığı ve bu olumsuz etki nedeniyle Avrupalılık kavramının geliştirilemediği sonucu çıkarılabilir.

Avrupalılık kavramının geliştirilmesi aslında o kadar da kolay bir iş değildi. Bu değişiklik için okullarda okutulan tarih, edebiyat, yurttaşlık, coğrafya, dil ve müzik eğitimi müfredatının ciddi manada reformize edilmesi gerekiyordu. Böyle bir reformasyon için Avrupa Birliği tarafından 1992 yılında imzalanan Maastricht Anlaşması ile eğitimde Avrupa boyutunun geliştirilmesi gündeme getirildi. (Ek III) Avrupa Birliği'ni kuran bu anlaşma ile Avrupa Toplulukları bir bakıma ortak siyasal, sosyal, iktisadi, kültürel ve askeri değerler üzerine inşa edilen bir birliğe dönüştürülmekteydi. Anlaşmada açık bir şekilde dile getirilen Avrupa Birliği vatandaşlığı, ortak dış siyaset, göç, askeri politikalar ve ortak para kullanımı gibi noktalar ortak bir geleceğin kurgulandığını işaret ediyordu.

Maastricht Anlaşması'nı takip eden yıllarda Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından 'Avrupa Tarihine ve Avrupa Tarihini Öğrenmeye İlişkin 1283 Sayılı Tavsiye Kararı' yayımlandı (Ek IV). Karar metninde tarihin Avrupa'da oynayacağı kilit rolün altı çiziliyordu. Buna göre tarih, bireyler arasında ve Avrupa halkları arasında daha fazla anlayış, hoşgörü ve güvene katkıda bulunabileceği gibi bir ayrılık, şiddet ve hoşgörüsüzlük gücü haline de gelebilirdi. Önyargıyı ortadan kaldıran bir tarih müfredatı Avrupalı kimliğini geliştirmede yardımcı olabilirdi. Bu öngörü tarihin işlevine olan inanç ve Avrupa Birliği gibi bölgesel bir yapının, Avrupa toplumunun karşısına çıkan ırkçılık, milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi sorunların aşılmasına katkı sağlayabileceği görüşünden kaynaklanmaktaydı. Karar metninde yer alan öneriler tarihin toplumsal rolünden ve işlevinden yararlanılması gerektiğine işaret ediyordu.

Doksanlı yıllarda başlatılan 'yeni bir Avrupa' kurgusuna yönelik çalışmaları 2000'li yıllarda Avrupalı kurum ve kuruluşlar tarafından geliştirilen ortak tarih ve kültür oluşturulmasına yönelik projeler takip etti. Geliştirilen projeler çerçevesinde ele alınan konular 'çeşitlilikte birlik' söyleminin yaygınlaştırılması yönündeydi. Ne var ki çeşitlilik adı verilen toplumsal olgu Avrupa Birliği içindeki ırk, renk, din, soy veya ulusal ya da etnik kökeni ile tanımlanan bir insan grubuna ya da o grubun bir mensubuna yönelik tehdidi de içinde barındırıyordu.

Avrupa Birliği hukuk sistemi kapsamına alınan ırkçılık ve ayrımcılıkla mücadele konulu tavsiye veya çerçeve niteliğindeki kararların ulusal hukuk sistemlerinde herhangi bir yaptırım söz konusu değildi. Maastricht Anlaşması ile geliştirilmek istenen Avrupa boyutu konusunda da istenen düzeye ulaşamamıştı. Periyodik olarak

tekrarlanan araştırma sonuçları Avrupa vatandaşlarının kendilerini ilk önce ülkelerine göre tanımlamaya devam ettiğini, Avrupa’da milli tarih üzerindeki politik odaklanmanın arttığını ve Avrupa boyutunun geliştirilmesine yönelik ilginin azaldığını göstermekteydi. Son beş yıla dönük araştırma verilerinden de benzer sonuçlar alınmıştı. Avrupa Parlamentosu Mayıs 2014 tarihli seçim sonuçları da aşırı sağ ve AB karşıtı görüşleri temsil eden partilere verilen desteğin ciddi bir şekilde arttığını işaret ediyordu.

Yukarıdaki paragrafta bahsi geçen araştırma sonuçlarından hareketle 2000’li yıllarda Avrupa Konseyi tarafından Avrupa boyutunu kapsayacak şekilde üretilen projelerden toplum bazında ciddi bir verim alınmadığı sonucuna varılabilir. Bu projelerin ilki olan ‘XX. Yüzyılda Avrupa Tarihini Öğrenmek ve Öğretmek’ projesi, orta dereceli okullar için yenilikçi öğretim kaynakları geliştirmek ve tarihi olaylara yaklaşırken öğretmen ve öğrencilerin tarihçi bakış açısıyla sorgulama ve değerlendirme becerilerini geliştirmek amacıyla başlatılmıştı. Proje kapsamında 2001 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından yayınlanan ‘XXI. Yüzyılda Tarih Öğretiminin Amaçları’ başlıklı Tavsiye Kararı Avrupa’nın keşfi ve inşası için bir formülasyon önerisini de beraberinde getiriyordu (Ek V). Belge, kendi alanında metodolojiler geliştiren, demokratik ve çoğulcu bir Avrupa’da tarih öğretiminin amaçlarını belirleyen ilk ve tek Avrupalı enstrüman olma özelliğine sahiptir. Konsey üyesi tüm ülkelerin eğitim bakanlıklarınca kabul edilen belgeye göre okullarda tarih öğrenimi halklar arasında uzlaş, kabul, anlayış ve karşılıklı güven için belirleyici bir faktör olarak ele alınmalı, ders kitapları ve programları bu çerçevede hazırlanmalıydı. Son on yıllarda ders kitapları ve programları üzerinde yapılan araştırma sonuçları ve konu kapsamındaki öğretmen görüşleri bu belgenin verimli olarak

kullanılmadığını işaret ediyordu. Bununla birlikte milli tarih üzerinde politik odaklanmada bir artış olduğu biliniyordu.

‘Tarih Öğretiminde Avrupa Boyutu’ adını taşıyan ikinci proje tarih öğretiminde çoklu bakış açısını geliştirmeyi amaçlıyordu. Tarih öğretiminde çok yönlülüğün teşviki adına proje kapsamında öğretmenler için ‘Tarih Öğretiminde Çok Yönlülük: Öğretmenler İçin Kılavuz’ başlığı ile bir rehber hazırlandı. Bu rehber, proje kapsamında düzenlenen konferans ve seminerlere katılan ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinden gelen tarih öğretmenleri ve eğitimcilerin talepleri ve ihtiyaçları üzere hazırlanmıştı. Ne yazık ki bu rehberden de fazlasıyla istifade edilmedi. Bu konuda daha sonra yapılan araştırmalar, öğretmenlerin uyguladığı öğretim yöntemlerinin de ideolojik anlatının etkisinde olduğuna işaret ediyordu.

Ülkemizde de tarih öğretimi konusu Avrupa ülkelerinde olduğu gibi milli ya da milliyetçi söylem etkisindedir. 2008-2009 yıllarında EUROCLIO ve AB desteği ile Karadeniz Teknik Üniversitesi ile Erciyes Üniversitesi yönetiminde ‘Çok Kültürlü Bir Avrupa için Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi’ başlığı altında bir çalışma yapılmış, proje kapsamında tarih öğretmenleri ve öğretmen adaylarına bir anket uygulanmış, anket sonuçlarına göre Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne katılmasına karşı olanların çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üye olmasına karşı çıkanların, aynı zamanda Avrupa tarihine dair konuları sınıflarda öğrenmek veya öğretmek istemedikleri ve anket katılımcılarının Avrupa konusunda zihinlerinin çok net olmadığı da anket sonuçlarına yansımıştır.

Tarih öğretmenlerinin eğitilmesi ve tarih öğrenimi alanında çalışanların desteklenmesi konusunda Avrupa Konseyi tarafından bir adım daha atılmış ve 2006 yılında ‘Tarih Öğretiminde Öteki İmajı’ başlığı altında yeni bir proje geliştirilmiştir. Anılan proje kapsamında kültürel çeşitliliğin iyi yönetişimine ilişkin olarak uzun vadeli bir strateji içeren temel eser niteliğinde ‘Kültürlerarası Diyalog için Beyaz Kitap’ yayınlanmıştır. Kitapta detayları ile anlatılan strateji insan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne saygıyı iletirmek üzere kültürlerarası diyalogu güçlendirmek ve böylece Avrupa birliğinin daha da büyümesini sağlamak şeklinde özetlenebilir (Ek VI). Eser, ‘yeni bir sosyal ve kültürel modele giden yolda yeni bir adımı’ işaret etmektedir. Bu cümlelerden hareketle Avrupa Birliği’nin resmi ideolojisinin kültürel çeşitliliğin iyi yönetişimi ile demokrasi kültürünü pekiştirmek olduğu çıkarımı yapılabilir.

Kültürlerarası diyalogun ön koşullarının sağlam temellere dayanması için gerekli olan ortak değerleri ve referansları yaygınlaştırmak üzere Avrupa Konseyi tarafından 2010 yılında ‘Sınırlarla Ayrılmamış Bir Avrupa için Ortak Tarih’ başlıklı yeni bir proje geliştirilmiştir. Proje ile ‘birlikte yaşama’ sürecinin öğrenimi ve kültürel gelişime katkıda bulunacak reformların gerçekleştirilmesi yönünde çalışmalar yapılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede ulusal kültür ve tarihin Avrupa bağlamında, Avrupa kültür ve tarihinin de dünya bağlamında konumlandırılması esas alınmıştır. Böylece açık ve verimli bir kültürlerarası diyalog için gerekli olan bilgi ve becerilerin geliştirilmesini mümkün kılmak amaçlanmıştır.

Avrupa Konseyi’nin ‘ortak tarih’ kapsamında geliştirdiği programlarla eş zamanlı başlatılan bir diğer proje, bütçesi bizzat Avrupa Birliği Parlamentosu tarafından

karşılanan ‘Avrupa Tarih Evi’ müze projesidir. Avrupa entegrasyonu üzerine faaliyet gösteren tek müze olma özelliğine sahip olacak bu proje Avrupa Birliği’nin tarih konusunda doğrudan başlattığı ilk projedir (Ek VII). 2015 sonunda açılması planlanan müze ile Avrupa fikri kavramının geliştirilmesi düşünülmektedir. Proje bütçesinin hesap edilenden daha yüksek rakamlara mal olmasına ve bu nedenle projenin ciddi eleştirilere maruz kalmasına karşın Avrupa Parlamentosu’nun müze çalışmalarını devam ettirmekteki azmi Avrupa tarihinin ve entegrasyon sürecinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlaması yönündedir. Bu projelerin hayata geçirilmesinden birkaç yıl önce Avrupa Birliği Eğitim Bakanları, Almanya’nın AB Başkanlığı sırasında Heidelberg’de buluşmuş, ortak bir Avrupa Tarih Kitabı oluşturulması meselesini görüşmüşlerdir. Alman Eğitim ve Araştırma Bakanı Anette Schavan bu fikri destekleyerek lobi faaliyetlerinde bulunmuş, Avrupa’da sosyal kaynaşmanın sağlanması ve kimliğin şekillenmesi için eğitimin çok önemli olduğunu dile getirmiştir. Bakan, konuşmasında AB ve komşu ülkelerdeki meslektaşlarına seslenmiş, Avrupalılar arasındaki ortak değerlerin ve kültürel bakış açılarının vurgulandığı ortak bir Avrupa Tarih Kitabı yaratılması için çalışmaların başlatılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Yukarıdaki paragrafta anılan projeler ile eş zamanlı başlatılan bir diğer proje Avrupa Tarih Eğitimcileri Birliği tarafından geliştirilen ‘Ortak Avrupa Tarihi Öğretimi’ üzerinedir. 2010 yılında Hollanda’da gerçekleştirilen konferansın temel argümanı İngilizcede ulaşılamayacak hedef anlamında kullanılan ‘a bridge too far?’ metaforu ile tanımlanmıştır. Bu metafor ile Avrupa’da ‘ortak Avrupa tarihi öğretimi’nin arzulandığı ancak böyle bir projenin gerçekleşme ihtimalinin çok düşük olduğu vurgusu yapılmaktadır. Konferans kapsamında ‘Avrupa Tarihinin Olası Temelleri’ sorgulanmış,

ortak bir Avrupa Tarihi yazımının ve kaidelerinin oluşturulması ihtimali üzerinde durulmuştur.

Bu çalışmaları, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 2011 yılında yayınladığı ve üye ülkelere gönderdiği 'Tarih Öğretiminde Kültürlerarası Diyalog ve Ötekinin Görüntüsüne İlişkin Tavsiye Kararı' takip etmiştir. Tarih öğretiminin demokratik yurttaşlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu bir kez daha teyit eden belgede kültürel çeşitliliğin ve küreselleşmenin okul müfredatı, eğitim yöntemleri ve özellikle tarih eğitimi üzerinde çok büyük değişikliklere neden olacağının altı çizilmiştir (Ek VIII). Belge, Avrupa Birliği ulusüstü devlet inşa sürecinde ortak tarih yazımına ilişkin çalışmalar konusunda gelinen nokta için kayda değer niteliktedir. Belgede tarih ders kitapları ve öğretim malzemelerinin uygun bir konuma, işleve, içeriğe ve yapıya sahip olması ve mümkün olduğu kadar çeşitlilik içeren çoğulcu bir yaklaşımla hazırlanması; bunların kültürel çeşitliliğe yakından duyarlı ekiplerce tasarlanması ve farklı kültürel geçmişleri olan yazarlarla dikkatle istişare edilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır.

Şüphesiz geçmişte olduğu gibi günümüzde de okullarda okutulan tarih politiktir ve öğretim programlarının geliştirilmesiyle ilgili kararlar halen ulusal hükümetler ve milli eğitim okullarında görev yapan öğretmenler tarafından verilmektedir. Bu durum tarih ve siyaset arasındaki ikircikli ilişkiden kaynaklanmakta ve tüm siyasi sistemler tarihi ve tarih eğitimini kendi amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Avrupa toplumunda farklı düşünen ve yaşayan bireyler ve gruplar arasında karşılıklı anlayış ve güvenin sağlanmasında halen sıkıntılar yaşanıyor olması buradan kaynaklanmaktadır. Bu farkındalıkla hareket eden Avrupa Parlamentosu üyeleri tarafından 31 Ocak 2014

tarihinde gerçekleştirilen ‘Demokratik Vatandaşlık için Tarih Öğretimi: Sosyal Uyum ve Karşılıklı Saygı Konusunda Tarih Eğitiminin Katkısından Söz Edilebilir mi?’ başlıklı toplantı konu itibariyle önemlidir. Toplantı sonucu yayınlanan raporda Avrupa Birliği projesinin başarısında tarih ve vatandaşlık eğitimcilerine çok önemli görevler düştüğünün altı çizilmektedir (Ek IX).

Sonuç olarak Avrupa Birliği kurumlarının doğrudan olmasa dahi dolaylı olarak ortak tarih yazımı ve bu tarihin okullarda okutulması yönünde çalışmaları bulunmaktadır. Bu noktada ortak tarih yazımı konusundaki tüm çabaların demokratik bir mücadele olarak karşılanması beklenmektedir. Özeleştiriyeye dayalı, özgürlük, barış, hukuk, refah, çeşitlilik ve dayanışma temelleri üzerine kurulu ortak bir Avrupa vizyonu geliştirilebilmesi için bunun kaçınılmaz olduğu düşünülmektedir. Avrupa çatısının inşasına gençlerin aktif katılımını sağlayacak ve gelişim ve ilerlemelerinde rol oynayacak tarih eğitimi politikalarının oluşturulması ile bugün Avrupa toplumunun karşısına çıkan ırkçılık, milliyetçilik ve yabancı düşmanlığı gibi sorunların aşılması konusunda tarihin toplumsal rolünden yararlanılması mümkündür. Burada net bir şekilde ayrılması gereken nokta ortaöğretimde okutulan tarih ile akademik tarihçiliğin birbirlerinden farklı olduğudur. Bu noktada Avrupa’da ortaöğretim okullarında okutulan tarih kitaplarının ve müfredat programlarının Avrupa Birliği kurumlarınca tasarlanmasında ve ilgili projelerin Birlik tarafından finanse edilmesinde demokrasi bağlamında bir tutarsızlık olmayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

- AHMAD, F. 1995. **Modern Türkiye'nin Oluşumu**,. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- AKGÜN, E. 1996. "Milliyetçilik Ve Tarih Öğretimindeki Etkisi",. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi., İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- AKTEKİN S, P.
HARNETT, M.
ÖZTÜRK, D. SMART.
2009. **Çok Kültürlü Bir Avrupa İçin Tarih ve Sosyal Bilgiler Eğitimi**,. Ankara:Harf Eğitim Yayıncılığı.
- ALKAN, M. 2008. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Modernleşme ve Eğitim",. **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**. Cilt 6. Sayı 12. S.9-84.
- ANDERSON B. 1995. **Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması**,. Çev. İskender Savaşır. İstanbul:Metis Yayınları.
- ASHCROFT, S. AND
TIMMS, N. 1992 **What Europe Thinks**,. Aldershot: Dartmouth.
- ASH, T.G. 2005. "AB Ulus Olma Yolunda". **Radikal**. (Çevrimiçi)
<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=168155&tarih=27/10/2005>. 5 Ekim 2011.
- ASH, T.G. 2007. "Europe's True Stories". **Prospect Magazine**. Issue 131. P.1.
(Çevrimiçi) http://www.fh-brandenburg.de/~brasche/EU/k7/Ash_Europes_true_stories.pdf. 5 Ekim 2011.
- Avrupa Konseyi 2001. "Yirmibirinci Yüzyıl Avrupa'sında Tarih Öğretimi Üstüne

- Tavsiye Kararı. Rec200115.” (Çevrimiçi)
<https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=2342373> ,21 Eylül 2002.
- Avrupa Konseyi 2003. **Tarihin Kötüye Kullanımı**, Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Avrupa Konseyi 2003. **Tarih Öğretiminde Çoğulcu ve Hoşgörülü Bir Yaklaşım Doğru**,. Çev. Nalan Barbarasoğlu, İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Avrupa Konseyi 2008. “Kültürlerarası Diyalog için Beyaz Kitap”. (Çevrimiçi)
http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/Source/Pub_White_Paper/WhitePaper_ID_Turkish.pdf 5 Eylül 2011.
- Avrupa Birliği Çerçeve Kararı 2008. “İrkçilik ve Yabancı Düşmanlığı ile Mücadele” (Çevrimiçi)
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:328:0055:0058:EN:PDF> , 1 Haziran 2010.
- BALIBAR E. ve I. WALLERSTEIN 2007. **İrk Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler**,. Çev. İsmail Türkmen İstanbul:Metis Yayınları.
- BORNEMAN, J. and FOWLER, N. 1997. “Europeanization”. **Annual Review of Anthropology**,. Vol.26, pp. 487–514.
- BOURQUIN, JEAN F. May 2000. “Rebuilding a Common Future”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Cooperation/SEE/Sarajevo2000_en.pdf , 1 Eylül 2010.
- BURKE, P. 2012. **Tarih ve Toplumsal Kuram**,. Çev. Mete Tuncay. İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- DW 2007 “Call for European History Book as Education Ministers Meet”.
02 Mart 2007. (Çevrimiçi) <http://www.dw.de/call-for-european-history-book-as-education-ministers-meet/a-2370988-1> ,
7 Kasım 2010.
- CARR, E. H. 2005. **Tarih Nedir.**, Çev. M. G. Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları.
- CHANSEL, D. 2003. **Beyaz Perdede Avrupa Sinema ve Tarih Eğitimi.**
İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- COLLINGWOOD, R.G. **Tarih Tasarımı.**, Çev. Kurtuluş Dinçer, Ankara: Gündoğan
1996. Yayınları.
- DAVIES, N. 2012. **Avrupa Tarihi.**, Çev. Kudret Emiroğlu-Burcu Çığman, İstanbul:
İmge Kitapevi Yayınları.
- DEDEOĞLU, B. 2003. **Dünden Bugüne Avrupa Birliği.** İstanbul: Boyut Yayınları.
- DELANTY, G. 2005. **Avrupa'nın İcadı: Fikir Kimlik Gerçeklik.**, Çev. Hüsamettin
İnanç. Ankara: Adres Yayınları.
- DINAN, D. 2013. **Avrupa Birliği Tarihi.**, Çev. Hale Akay, İstanbul: Kitap
Yayınları.
- Eurobarometer 1998. “A Standard Report Concerning on the State of Public Opinion
towards the European Union”. (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb49/eb49_report_en.pdf ,1 Mayıs
2011.

- Eurobarometer 2010. “A Standard Report Concerning on Future of Europe”. (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb71/eb713_future_europe.pdf, 1 Eylül 2011.
- Eurobarometer 2011. “A Special Report Concerning on New Europeans”. (Çevrimiçi) http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_346_en.pdf 1 Mayıs 2011.
- Euroclio 2003. “Questionnaire School History on the Move. Changes in History Teaching and Learning in the Decade of Educational Reforms”. **2003 European Research Report**, The Netherlands.
- Euroclio 2006. “Using Historical Skills and Concepts to Promote an Awareness of European Citizenship”, **2006 European Research Report**. The Netherlands.
- Euroclio 2007. “Annual Report on Activities for Building Bridges”. (Çevrimiçi) http://www.euroclio.eu/download/an_rep/2007_building_bridges_annual_report.pdf 21 Mayıs 2010.
- Euroclio 2007. “Report on Connecting Europe through History Project”. (Çevrimiçi) <http://connectinghistory.weebly.com/index.html> 25 Nisan 2010.
- Euroclio 2010. “Teaching Common European History: Themes, Perspectives and Levels”. **Bulletin 30**. The Netherlands.
- Euroclio 2014. “Report on Teaching History for Democratic Citizenship: How Does History Education Contribute to Social Cohesion and Respect for Diversity Today?”. (Çevrimiçi) <http://www.>

euroclio.eu/new/index.php/component/docman/doc_download/1430-teaching-history-31012014-event-report , 1 Mart 2014.

EU Agency For
Fundamental Rights 2012.

Report on Making Hate Crime Visible in The European Union., Austria.

EU Agency For
Fundamental Rights 2012.

Report on Minorities as Victims of Crime., Austria.

FRENDO, H. 1998.

“Can A New History Save Europe From its Past?” **The Symposium** ,10-12 December Brussels Belgium.

FOX, E. 2012 .

“EU Leaders Collect Nobel Peace Prize To Put in £82m Museum Of European History”. **British Express**. (Çevrimiçi) <http://www.express.co.uk/news/uk/363773/EU-leaders-collect-Nobel-Peace-Prize-to-put-in-82m-Museum-of-European-History>, 20 Aralık 2012.

GELLNER, E. 1983.

Nations and Nationalism. Ithaca: Cornell University Press.

GELLNER, E. 1986.

“The Coming of Nationalism and Its Interpretation: The Myth of Nation and Class”. In G. Balakrishnan Ed., **Mapping the Nation**, pp.98-146. London: Verso.

GRUBER, B. 2006.

“Joint German-French History Book a History-Maker Itself”. **DW**. (Çevrimiçi) <http://www.dw.de/joint-german-french-history-book-a-history-maker-itself/a-2078903>, 7 Kasım 2010.

GUIBERNAU, M. 1997.

Yirminci Yüzyılda Ulusal Devlet ve Milliyetçilikler. Çev. Neşe Nur Domaniç, İstanbul: Sarmal Yayınevi Yayınları.

- HABERMAS J, A.D.
SMITH, B. ANDERSON,
and Others. 2001. **Tartışılan Sınırlar Değişen Milliyetçilik**, İstanbul: Şehir Yayınları.
- HABERMAS J. 2008. **Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akibeti**, Çev. Medeni Beyaztaş, İstanbul: Bakış Yayınları.
- HABERMAS J. VE J.
DERRIDA. 2003. “Avrupa’nın Yeniden Doğuşu”. **Kozmopolit**, (Çevrimiçi) <http://www.kozmopolit.com/eylul03/Dosya/derridahabermastr.html> , 7 Kasım 2010.
- HOBSBAWM, Eric J.
FEBRUARY, 1992. “Ethnicity and Nationalism in Europe Today”. **Anthropology Today** , Vol. 8, No.1 pp. 3-8.
- HOBSBAWM, Eric J.
1995 **1789’dan Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Mit, Program, Gerçeklik**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- HOBSBAWM, Eric J. ve
T. RANGER. 2006. **Geleneğin İcadı**, Çev. Mehmet Murat Şahin, İstanbul: Agora Kitaplığı Yayınları.
- HOBSBAWM, Eric J.
2011. **Yeni Yüzyılın Eşiğinde**, Çev.İbrahim Yıldız, İstanbul: Yordam Kitap Yayınları.
- HROCH, M. 1996. **From National Movement to the Fully-formed Nations: The Nation-building Process in Europe**, In G. Balakrishnan Ed. London: Verso.
- HUDSON, R. AND
WILLIAMS, A.M. 1999. **Divided Europe: Society and Territory**,. London: Sage.

- IGGERS, G. 2012. **Yirminci Yüzyılda Tarihyazımı: Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme.** Çev.Gül Çağalı Güven, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KARLUK R. 2011. **Avrupa Birliği.** İstanbul: Beta Yayınları.
- KOLEKTİF 2000. **Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KOLEKTİF 2003. **Improvement of Balkan History Textbooks Project Reports.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KOLEKTİF 2003. **Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar Avrupalı-Türkiyeli Tarih Eğitimcileri Buluşması,** Ekim 2001-Kasım 2002. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KOLEKTİF 2003. **Ders Kitaplarında İnsan Hakları: İnsan Haklarına Duyarlı Ders Kitapları İçin.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KOLEKTİF 2007. **Tarih Öğretimi ve Ders Kitapları 1994 Buca Sempozyumu.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KOLEKTİF 2007. **Tarih Eğitimi ve Tarihte 'Öteki' Sorunu.** İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KROEGER, A. 2007. "Germany Seeks Joint History Book". UK: BBC News. (Çevrimiçi) <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/6411047.stm> , 7 Kasım 2010

- LE GOFF, J. 1997. **Gençlere Avrupa Tarihi**, Çev. Alp Tümertekin, Resiml.Charley Case, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- MALFATTI, F. 2009. “The Concept of Europe: from the Greek Mythological Image to the EU in the Multiculturalism in Historical Perspective”. **ACLIOHRES-ISHA Reader**,. Workshop 4.
- MANNHEIM, K. 2009. **İdeoloji ve Ütopya**, Çev. Mehmet Okyayuz, Ankara:Deki Yayıncılık.
- MİLLAS, H. KASIM 2008. “Yunanistan’da Okul Kitapları ve Milliliğin Türü”. **İnsan Hakları, Eğitim ve Ders Kitapları Araştırmaları Uluslararası Sempozyumu II**. İstanbul.
- ÖZBARAN, S. 2005. **Tarih, Tarihçi ve Toplum Tarihin Çağırımı, Doğası, Tarihçilik ve Tarih Öğretimi Üstüne Düşünceler**, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- ÖZYÜREK, P. 2006. “The Transition of History Education and History Textbooks in Europe from a Nationalist Discourse to a wider European-Ness Discourse”. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Sabancı Üniversitesi.
- PINGEL, F. 2003A. **Ders Kitaplarını Araştırma ve Düzeltme Rehberi**, UNESCO. Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- PINGEL, F. 2003B. **Avrupa Evi Ders Kitaplarında XX. Yüzyıl Avrupa'sı**. Çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

- REHN, O. 2007. **Avrupa'nın Gelecek Sınırları.**, İstanbul: 1001 Kitap / Yayınevi Genel Dizisi.
- SANDER, O. 1989. **Siyasi Tarih: İlkçağlardan 1918'e.**, Ankara: İmge Yayınları.
- SANDER, O. 2011. **Siyasi Tarih 1918-1994.**, Ankara: İmge Yayınları.
- SMITH A.D. 1994. **Milli Kimlik.**, Çev. Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.
- SMITH A.D. 2002A **Küreselleşme Çağında Milliyetçilik.**, Çev. Derya Kömürçü. İstanbul: Everest Yayınları.
- SMITH A.D. 2002B. **Ulusların Etnik Kökeni.**, Çev. Sonay Bayramoğlu, İstanbul: Dost Kitapevi Yayınları.
- SMITH, A.D. 2005. **Ulusal Kimlik ve Avrupa'nın Birleşme Fikri.**, Çev. Ali Çakıroğlu, İstanbul: Aykırı Yayıncılık.
- STRADLING, R. 8-10 NOVEMBER 2001. **Regional Seminar Report on The Challenges Facing History in the 21st Century in a Regional Context.**, 8-10 November, Budapest, Hungary.
- STRADLING, R. 2003A. **Yirminci Yüzyıl Avrupa Tarihi Nasıl Öğretilmeli.**, Çev. Ayfer Ünal. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- STRADLING, R. 2003B. **Tarih Öğretiminde Çok Yönlülük: Öğretmenler İçin Kılavuz.**, (Çevrimiçi) [http://www.coe.int/t/dg4/education/history_teaching/ Source/Notions/ Multiperspectivity/Multiperspectivity](http://www.coe.int/t/dg4/education/history_teaching/Source/Notions/Multiperspectivity/Multiperspectivity)

- Turkish.pdf 15 Temmuz 2010.
- ŞİMŞEK, A. 2007. “Türkiye’de Tarih Eğitiminin Ulusallığı ve Avrupa Merkezilik”. **TSA**, Yıl:11. S:1. s.9-38.
- TACAR, P. 2013. “Avrupa Birliği’nin Irkçılık Ve Yabancı Düşmanlığı İle Mücadele İle Soykırımının Ve İnsanlığa Karşı Suçların İnkârının Cezalandırılmasına İlişkin Çerçeve Kararı”. **TurkishNews.**, http://www.turkishnews.com/tr/content/2013/03/25_01_Haziran_2013.
- The Council of Europe “History Teaching”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/default_en.asp , 1 Ocak 2005.
- The Council of Europe “Projects concerning on Intergovernmental Activities”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Projects/Projectintro_en.asp , 1 Eylül 2010.
- The Council of Europe “Studies, Seminars and Reports since 1953”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Results/Reports_studies/Reports_studiesIntro_en.asp 1 Eylül 2010.
- The Council of Europe “Documents concerning on Resolutions and Recommendations”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Results/AdoptedTexts/Recommendations_en.asp#TopOfPage , 1 Eylül 2010.
- The Council of Europe 1953. “Report on The European Idea in History Teaching”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Perspective/ConferenceCalw1953_en.pdf 1 Mayıs 2010.

- The Council of Europe
1964. “Resolution No. R 6411 of The Committee of Ministers to Member States Concerning Civics & European Education”. (Çevrimiçi) www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Resolution6411_en.pdf , 10 Ağustos 2011.
- The Council of Europe
1983. “Rec No. R 83 4 of The Committee of Ministers to Member States Concerning the Promotion of an Awareness of Europe in Secondary Schools”, (Çevrimiçi) www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/Rec834_en.pdf , 5 Ağustos 2011.
- The Council of Europe
1995. **Against Bias and Prejudice.** Strasbourg.
- The Council of Europe
1999 **Lessons in History.** Strasbourg.
- The Council of Europe
2001. “The 20th century: An interplay of Views”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Projects/DocumentsTwentyCentury/Interplay_en.pdf , 11 Temmuz 2010.
- The Council of Europe
2011. “Recommendation No. R 20116 Concerning Intercultural Dialogue and the Image of the Other in History Teaching”. (Çevrimiçi) http://www.coe.int/t/dg4/education/historyteaching/Source/Results/AdoptedTexts/CM%20Rec20116_tr.pdf , 1 Ocak 2011.

- The Council of The European Union “History”, (Çevrimiçi), <http://www.consilium.europa.eu>
- The European Commission “History”, (Çevrimiçi), http://ec.europa.eu/index_en.htm
- The European Parliament “History”, (Çevrimiçi), <http://www.europarl.europa.eu/portal/en>
- The European Union “Declaration on European Identity”. **Bulletin of the European Communities**, December 1973, No 12. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. p. 118-122.
- The European Union “History”, (Çevrimiçi), http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm, 1 Haziran 2009.
- The European Parliament “History”, (Çevrimiçi), <http://www.europarl.europa.eu/visiting/en/visits/historyhouse.html>, 1 Ocak 2010.
- TİMUR, T. 2003. **Haberması Okumak**, İstanbul: Yordam Yayınları.
- TOMAS J. 2006. “European Dimension in Education”. Masaryk University Online Library. (Çevrimiçi), http://is.muni.cz/el/1441/podzim2006/PdZZ_CES/um/CDROM_EuropaischeDimension_EN.pdf, 5 Ocak 2011.
- TOSH, J. 2013. **Tarihin Peşinde**, Çev.Özden Arıkan, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TRT, 2010. “Büyük Savaş”, (Çevrimiçi), <http://www.trt.net.tr/televizyon/>

- detay.aspx? pid =21948 , 1 Haziran 2010.
- UNESCO 1995. “Records of the General Conference 28th Session”, (Çevrimiçi), <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001018/101803e.pdf> , 7 Temmuz 2010.
- VAN DER LEEUW-ROORD, J. 1998. **The State of History Education in Europe.**, Hamburg:Korber-Stiftung.
- VAN DER LEEUW-ROORD, J. 2001. “A Cause or Consequence of European Historical Consciousness in Van der Leeuw-Roord”, Joke ed. **EUSTORY Series, Shaping European History**, Vol. No. 2. Hamburg.
- VAN DER LEEUW-ROORD, J. 2009. “A common textbook for Europe? Utopia or a Crucial Challenge?”, **Euroclio Bulletin**. (Çevrimiçi), http://www.culturahistorica.es/joke/textbook_for_europe.pdf 5 Şubat 2012.

EKLER

Ek I - Avrupa Kimliği Deklarasyonu

www.cvce.eu

Declaration on European Identity (Copenhagen, 14 December 1973)

Caption: At the Copenhagen European Summit of 14 and 15 December 1973, the Heads of State or Government of the nine Member States of the enlarged European Community affirm their determination to introduce the concept of European identity into their common foreign relations.

Source: Bulletin of the European Communities, December 1973, No 12. Luxembourg: Office for official publications of the European Communities. "Declaration on European Identity", p. 118-122.

Copyright: (c) European Union, 1995-2013

URL: https://www.cvce.eu/obj/declaration_on_european_identity_copenhagen_14_december_1973-en-02798de9-9c69-4b7d-b2e9-f03a8db7da32.html

Publication date: 18/12/2013

Document on The European Identity published by the Nine Foreign Ministers on 14 December 1973, in Copenhagen

The Nine Member Countries of the European Communities have decided that the time has come to draw up a document on the European Identity. This will enable them to achieve a better definition of their relations with other countries and of their responsibilities and the place which they occupy in world affairs. They have decided to define the European Identity with the dynamic nature of the Community in mind. They have the intention of carrying the work further in the future in the light of the progress made in the construction of a United Europe.

Defining the European Identity involves:

- reviewing the common heritage, interests and special obligations of the Nine, as well as the degree of unity so far achieved within the Community,
- assessing the extent to which the Nine are already acting together in relation to the rest of the world and the responsibilities which result from this,
- taking into consideration the dynamic nature of European unification.

I. The Unity of the Nine Member Countries of the Community

1. The Nine European States might have been pushed towards disunity by their history and by selfishly defending misjudged interests. But they have overcome their past enmities and have decided that unity is a basic European necessity to ensure the survival of the civilization which they have in common.

The Nine wish to ensure that the cherished values of their legal, political and moral order are respected, and to preserve the rich variety of their national cultures. Sharing as they do the same attitudes to life, based on a determination to build a society which measures up to the needs of the individual, they are determined to defend the principles of representative democracy, of the rule of law, of social justice — which is the ultimate goal of economic progress — and of respect for human rights. All of these are fundamental elements of the European Identity. The Nine believe that this enterprise corresponds to the deepest aspirations of their peoples who should participate in its realization, particularly through their elected representatives.

2. The Nine have the political will to succeed in the construction of a united Europe. On the basis of the Treaties of Paris and Rome setting up the European Communities and of subsequent decisions, they have created a common market, based on a customs union, and have established institutions, common policies and machinery for co-operation. All these are an essential part of the European Identity. The Nine are determined to safeguard the elements which make up the unity they have achieved so far and the fundamental objectives laid down for future development at the Summit Conferences in The Hague and Paris. On the basis of the Luxembourg and Copenhagen reports, the Nine Governments have established a system of political co-operation with a view to determining common attitudes and, where possible and desirable, common action. They propose to develop this further. In accordance with the decision taken at the Paris conference, the Nine reaffirm their intention of transforming the whole complex of their relations into a European Union before the end of the present decade.

3. The diversity of cultures within the framework of a common European civilization, the attachment to common values and principles, the increasing convergence of attitudes to life, the awareness of having specific interests in common and the determination to take part in the construction of a United Europe, all give the European Identity its originality and its own dynamism.

4. The construction of a United Europe, which the Nine Member Countries of the Community are undertaking, is open to other European nations who share the same ideals and objectives.

5. The European countries have, in the course of their history, developed close ties with many other parts of the world. These relationships, which will continue to evolve, constitute an assurance of progress and

international equilibrium.

6. Although in the past the European countries were individually able to play a major rôle on the international scene, present international problems are difficult for any of the Nine to solve alone. International developments and the growing concentration of power and responsibility in the hands of a very small number of great powers mean that Europe must unite and speak increasingly with one voice if it wants to make itself heard and play its proper rôle in the world.

7. The Community, the world's largest trading group, could not be a closed economic entity. It has close links with the rest of the world as regards its supplies and market outlets. For this reason the Community, while remaining in control of its own trading policies, intends to exert a positive influence on world economic relations with a view to the greater well-being of all.

8. The Nine, one of whose essential aims is to maintain peace, will never succeed in doing so if they neglect their own security. Those of them who are members of the Atlantic Alliance consider that in present circumstances there is no alternative to the security provided by the nuclear weapons of the United States and by the presence of North American forces in Europe: and they agree that in the light of the relative military vulnerability of Europe, the Europeans should, if they wish to preserve their independence, hold to their commitments and make constant efforts to ensure that they have adequate means of defence at their disposal.

II. The European Identity in Relation to the World

9. The Europe of the Nine is aware that, as it unites, it takes on new international obligations. European unification is not directed against anyone, nor is it inspired by a desire for power. On the contrary, the Nine are convinced that their union will benefit the whole international community since it will constitute an element of equilibrium and a basis for co-operation with all countries, whatever their size, culture or social system. The Nine intend to play an active rôle in world affairs and thus to contribute, in accordance with the purposes and principles of the United Nations Charter, to ensuring that international relations have a more just basis; that the independence and equality of States are better preserved; that prosperity is more equitably shared; and that the security of each country is more effectively guaranteed. In pursuit of these objectives the Nine should progressively define common positions in the sphere of foreign policy.

10. As the Community progresses towards a common policy in relation to third countries, it will act in accordance with the following principles:

- (a) The Nine, acting as a single entity, will strive to promote harmonious and constructive relations with these countries. This should not however jeopardize, hold back or affect the will of the Nine to progress towards European Union within the time limits laid down.
- (b) In future when the Nine negotiate collectively with other countries, the institutions and procedures chosen should enable the distinct character of the European entity to be respected.
- (c) In bilateral contacts with other countries, the Member States of the Community will increasingly act on the basis of agreed common positions.

11. The Nine intend to strengthen their links, in the present institutional framework, with the Member Countries of the Council of Europe, and with other European countries with whom they already have friendly relations and close co-operation.

12. The Nine attach essential importance to the Community's policy of association. Without diminishing the advantages enjoyed by the countries with which it has special relations, the Community intends progressively to put into operation a policy for development aid on a worldwide scale in accordance with the principles and aims set out in the Paris Summit Declaration.

13. The Community will implement its undertakings towards the Mediterranean and African countries in order to reinforce its long-standing links with these countries. The Nine intend to preserve their historical

links with the countries of the Middle East and to co-operate over the establishment and maintenance of peace, stability and progress in the region.

14. The close ties between the United States and Europe of the Nine — we share values and aspirations based on a common heritage — are mutually beneficial and must be preserved. These ties do not conflict with the determination of the Nine to establish themselves as a distinct and original entity. The Nine intend to maintain their constructive dialogue and to develop their co-operation with the United States on the basis of equality and in a spirit of friendship.

15. The Nine also remain determined to engage in close co-operation and to pursue a constructive dialogue with the other industrialized countries, such as Japan and Canada, which have an essential rôle in maintaining an open and balanced world economic system. They appreciate the existing fruitful co-operation with these countries, particularly within the OECD.

16. The Nine have contributed, both individually and collectively to the first results of a policy of détente and co-operation with the USSR and the East European countries. They are determined to carry this policy further forward on a reciprocal basis.

17. Conscious of the major rôle played by China in international affairs, the Nine intend to intensify their relations with the Chinese Government and to promote exchanges in various fields as well as contacts between European and Chinese leaders.

18. The Nine are also aware of the important rôle played by other Asian countries. They are determined to develop their relations with these countries as is demonstrated, as far as commercial relations are concerned, by the Declaration of Intent made by the Community at the time of its enlargement.

19. The Nine are traditionally bound to the Latin American countries by friendly links and many other contacts; they intend to develop these. In this context they attach great importance to the agreements concluded between the European Community and certain Latin American countries.

20. There can be no real peace if the developed countries do not pay more heed to the less favoured nations. Convinced of this fact, and conscious of their responsibilities and particular obligations, the Nine attach very great importance to the struggle against under-development. They are, therefore, resolved to intensify their efforts in the fields of trade and development aid and to strengthen international co-operation to these ends.

21. The Nine will participate in international negotiations in an outward-looking spirit, while preserving the fundamental elements of their unity and their basic aims. They are also resolved to contribute to international progress, both through their relations with third countries and by adopting common positions wherever possible in international organizations, notably the United Nations and the specialized agencies.

III. The Dynamic Nature of the Construction of a United Europe

22. The European identity will evolve as a function of the dynamic construction of a United Europe. In their external relations, the Nine propose progressively to undertake the definition of their identity in relation to other countries or groups of countries. They believe that in so doing they will strengthen their own cohesion and contribute to the framing of a genuinely European foreign policy. They are convinced that building up this policy will help them to tackle with confidence and realism further stages in the construction of a United Europe thus making easier the proposed transformation of the whole complex of their relations into a European Union.

COUNCIL OF EUROPE COMMITTEE OF MINISTERS

RECOMMENDATION No. R (83) 4

OF THE COMMITTEE OF MINISTERS TO MEMBER STATES CONCERNING THE PROMOTION OF AN AWARENESS OF EUROPE IN SECONDARY SCHOOLS

*(Adopted by the Committee of Ministers on 18 April 1983
at the 358th meeting of the Ministers' Deputies)*

The Committee of Ministers, under the terms of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe,

Having regard to the European Cultural Convention (1954) which underlines the need for education for European understanding ;

Recalling its Resolution (64) 11 on "Civics and European Education" ;

Having regard to the findings of the Council for Cultural Co-operation's Project No. 1 on secondary education, "Preparation for life" (1978-82) ;

Having regard to the Council of Europe's Second Medium-Term Plan (1981-86), and in particular to :

i. Objective 10.1 — the encouragement of an awareness of the cultural identity of Europe in its diversity and the recognition of possibilities of dialogue and mutual understanding with other parts of the world ;

ii. Objective 11.3 — the enhancement of the contribution of national education systems to public awareness of Europe and the stimulation of active co-operation and communication among Europeans ;

Noting the Recommendation concerning education for international understanding, co-operation and peace and education relating to human rights and fundamental freedoms adopted by the General Conference of UNESCO at its 18th Session (Paris, 19 November 1974),

Recommends the governments of member states :

a. to take account, in the implementation of their policies for secondary education, of the principles set out in the Appendix to this recommendation, or to draw them to the attention of the competent bodies concerned, so that they can be considered and, where appropriate, taken into account ;

b. to ensure that this recommendation is distributed as widely as possible among all persons and bodies concerned with the promotion of an awareness of Europe among pupils and teachers.

**Principles for the guidance of those drawing up educational programmes
for the promotion of an awareness of Europe in secondary schools**

1. Aims

- 1.1. Programmes to promote an awareness of Europe in secondary schools may have a wide variety of content which will be determined by the needs and interests of individual countries, regions and schools.
- 1.2. In spite of any differences of content, these programmes should encourage all young Europeans to :
 - i. show respect for, and solidarity with, peoples of other nations and cultures ;
 - ii. see themselves not only as citizens of their own regions and countries, but also as citizens of Europe and of the wider world. ;
- 1.3. All young Europeans should be helped to acquire :
 - i. a willingness and ability to preserve and promote democracy, human rights and fundamental freedoms ;
 - ii. the knowledge and skills needed to cope with life in an interdependent world, characterised by diversity and by constant and rapid change ;
 - iii. an understanding of their common cultural heritage, its contribution to other civilisations, and the debt which it owes to those civilisations ;
 - iv. an awareness of the institutions and organisations set up to promote European co-operation and a willingness to support their ideals and activities.

2. Approaches

It is possible to teach about Europe in secondary schools through separate subjects, or through interdisciplinary courses. While schools must be allowed freedom to choose those approaches which best suit their particular situations, care should be taken to :

- i. build on what will have been learned about Europe during the earlier years of schooling ;
- ii. ensure that what is taught about Europe has an overall coherence. Fragmentation of knowledge and understanding can be avoided by careful planning and by cross-referencing (that is, co-ordination) between subjects.

3. Content

- 3.1. In teaching about Europe, secondary schools should seek to give pupils a full understanding of the following key concepts :
 - i. democracy, human rights and fundamental freedoms ;
 - ii. tolerance and pluralism ;
 - iii. interdependence and co-operation ;
 - iv. human and cultural unity and diversity ;
 - v. conflict and change.
- 3.2. These concepts can best be illustrated by themes and topics which demonstrate the need for international understanding and co-operation, such as :
 - i. the prevention of war and the non-violent solution of conflict ;
 - ii. the conservation of the European cultural heritage ;
 - iii. the impact of migration ;
 - iv. the preservation of ecological balance ;
 - v. the best use of energy and natural resources ;
 - vi. changing needs in communications and trade ;
 - vii. relations with the developing countries.
- 3.3. It is obvious that modern languages, history, geography and social studies have a vital contribution to make to the promotion of an awareness of Europe in secondary schools. But due attention should be paid to the contribution which can be made by science and technology, artistic activities, music and indeed of almost all subjects in the secondary school curriculum.

4. Methods

4.1. The diversity of school systems in member states inevitably leads to differences in classroom practice. Nevertheless, in implementing programmes designed to increase an awareness of Europe, many teachers will wish to :

- i. use methodologies which are active, investigational and discovery-based ; use projects which involve personal research and interviewing ; exploit local and national links with other countries ;
- ii. give young people opportunities for active participation, decision-making and responsibility within the school community in order to prepare them for life in a free democratic society ;
- iii. encourage pupils to participate in extra-curricular activities with an international dimension, for example participation in the European Schools Day competition, UNESCO Clubs and the UNESCO Associated Schools Project, the establishment of European clubs in schools, school correspondence and exchanges, visits to the European institutions and events linked to town twinnings ;
- iv. encourage pupils to take an informed and critical interest in coverage of international events by the mass media ;
- v. make use of primary sources and material from other countries and from international organisations, both intergovernmental and non-governmental.

4.2. As European society is becoming increasingly multicultural, schools should actively involve people from other cultural backgrounds in the learning process, wherever possible. This would help pupils to develop truly tolerant attitudes and a realisation that—despite differences of colour, creed and customs—all share a basic common dignity and basic common needs.

5. Teacher training

The success of programmes to develop an awareness of Europe in secondary schools depends, to a large extent, on the knowledge, skills and attitudes of those who teach them. It is, therefore, essential to provide appropriate courses of both pre-service and in-service education, not only for practising teachers, but also for senior administrators, inspectors, advisers and school principals. Furthermore, teachers and other educators should be encouraged to avail themselves of opportunities for studies in, and exchanges with, other European countries.

6. Monitoring and evaluation

In order to avoid duplication of effort and to make the best possible use of resources, there should be careful monitoring and evaluation of programmes to promote an awareness of Europe in secondary schools in member states. This would ascertain the extent to which :

- i. the aims and objectives of the programmes are being achieved ;
- ii. the interests and needs of the learners are being satisfactorily met.

Such evaluation could also lead to a sharing of experiences among member states and to the identification and dissemination of good practice.

CHAPTER 3

EDUCATION, VOCATIONAL TRAINING AND YOUTH

ARTICLE 126

1. *The Community shall contribute to the development of quality education by encouraging co-operation between Member States and, if necessary, by supporting and supplementing their action, while fully respecting the responsibility of the Member States for the content of teaching and the organization of education systems and their cultural and linguistic diversity.*

2. *Community action shall be aimed at:*

- *developing the European dimension in education, particularly through the teaching and dissemination of the languages of the Member States;*
- *encouraging mobility of students and teachers, inter alia by encouraging the academic recognition of diplomas and periods of study;*
- *promoting co-operation between educational establishments;*
- *developing exchanges of information and experience on issues common to the education systems of the Member States;*
- *encouraging the development of youth exchanges and of exchanges of socio-educational instructors;*
- *encouraging the development of distance education.*

3. *The Community and the Member States shall foster co-operation with third countries and the competent international organizations in the field of education, in particular the Council of Europe.*

4. *In order to contribute to the achievement of the objectives referred to in this Article, the Council:*

- *acting in accordance with the procedure referred to in Article 139b, after consulting the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, shall adopt incentive measures, excluding any harmonization of the laws and regulations of the Member States;*
- *acting by a qualified majority on a proposal from the Commission, shall adopt recommendations.*

ARTICLE 127

1. *The Community shall implement a vocational training policy which shall support and supplement the action of the Member States, while fully respecting the responsibility of the Member States for the content and organization of vocational training.*

2. *Community action shall aim to:*

- *facilitate adaptation to industrial changes, in particular through vocational training and retraining;*
- *improve initial and continuing vocational training in order to facilitate vocational integration and reintegration into the labour market;*
- *facilitate access to vocational training and encourage mobility of instructors and trainees and particularly young people;*
- *stimulate co-operation on training between educational or training establishments and firms;*
- *develop exchanges of information and experience on issues common to the training systems of the Member States.*

3. *The Community and the Member States shall foster co-operation with third countries and the competent international organizations in the sphere of vocational training.*

4. *The Council, acting in accordance with the procedure referred to in Article 189c and after consulting the Economic and Social Committee, shall adopt measures to contribute to the achievement of the objectives referred to in this Article, excluding any harmonization of the laws and regulations of the Member States.'*

(37) The following shall be inserted:

TITLE IX

CULTURE

ARTICLE 128

1. *The Community shall contribute to the flowering of the cultures of the Member States, while respecting their national and regional diversity and at the same time bringing the common cultural heritage to the fore.*

2. *Action by the Community shall be aimed at encouraging co-operation between Member States and, if necessary, supporting and supplementing their action in the following areas:*

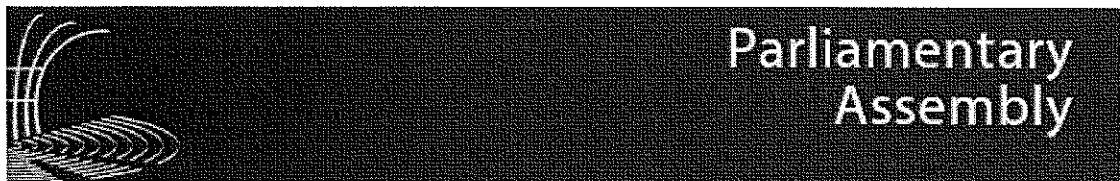
- *improvement of the knowledge and dissemination of the culture and history of the European peoples;*
- *conservation and safeguarding of cultural heritage of European significance;*
- *non-commercial cultural exchanges;*
- *artistic and literary creation, including in the audio-visual sector.*

3. *The Community and the Member States shall foster co-operation with third countries and the competent international organizations in the sphere of culture, in particular the Council of Europe.*

4. *The Community shall take cultural aspects into account in its action under other provisions of this Treaty.*

5. *In order to contribute to the achievement of the objectives referred to in this Article, the Council:*

- *acting in accordance with the procedure referred to in Article 189b and after consulting the Committee of the Regions, shall adopt incentive measures, excluding any harmonization of the laws and regulations of the Member States. The Council shall act unanimously throughout the procedure referred to in Article 189b;*
- *acting unanimously on a proposal from the Commission, shall adopt recommendations.'*

RECOMMENDATION 1283 (1996)^[1]

on history and the learning of history in Europe

1. People have a right to their past, just as they have a right to disown it. History is one of several ways of retrieving this past and creating a cultural identity. It is also a gateway to the experiences and richness of the past and of other cultures. It is a discipline concerned with the development of a critical approach to information and of controlled imagination.
2. History also has a key political role to play in today's Europe. It can contribute to greater understanding, tolerance and confidence between individuals and between the peoples of Europe - or it can become a force for division, violence and intolerance.
3. Historical awareness is an important civic skill. Without it the individual is more vulnerable to political and other manipulation.
4. For most young people, history begins in school. This should not simply be the learning by heart of haphazard historical facts; it should be an initiation into how historical knowledge is arrived at, a matter of developing the critical mind and the development of a democratic, tolerant and responsible civic attitude.
5. Schools are not the sole source of historical information and opinion. Other sources include the mass media, films, literature and tourism. Influence is also exercised by the family, peer groups, local and national communities, and by religious and political circles.
6. The new communication technologies (CD-I, CD-ROM, Internet, virtual reality, etc.) are gradually extending the range and impact of historical subjects.
7. A distinction may be made between several forms of history: tradition, memories and analytical history. Facts are selected on the basis of different criteria in each. And these various forms of history play different roles.
8. Politicians have their own interpretations of history, and some are tempted to manipulate it. Virtually all political systems have used history for their own ends and have imposed both their version of historical facts and their definition of the good and bad figures of history.
9. Even if their constant aim may be to get as close to objectivity as possible, historians are also well aware of the essential subjectivity of history and of the various ways in which it can be reconstructed and interpreted.

10. Citizens have a right to learn history that has not been manipulated. The state should uphold this right and encourage an appropriate scientific approach, without religious or political bias, in all that is taught.
11. Teachers and research workers should be in close contact to assure the continued updating and renewal of the content of history teaching. It is important that history keep pace with the present.
12. There should also be transparency between those working in all areas of history, whether in the school classroom, television studio or university library.
13. Particular attention should be given to the problems in central and eastern Europe which has suffered from the manipulation of history up to recent times and continues in certain cases to be subject to political censorship.
14. The Assembly recommends that the Committee of Ministers encourage the teaching of history in Europe with regard to the following proposals:
 - i. historical awareness should be an essential part of the education of all young people. The teaching of history should enable pupils to acquire critical thinking skills to analyse and interpret information effectively and responsibly, to recognise the complexity of issues and to appreciate cultural diversity. Stereotypes should be identified and any other distortions based on national, racial, religious or other prejudice;
 - ii. the subject matter of history teaching should be very open. It should include all aspects of societies (social and cultural history as well as political). The role of women should be given proper recognition. Local and national (but not nationalist) history should be taught as well as the history of minorities. Controversial, sensitive and tragic events should be balanced by positive mutual influences;
 - iii. the history of the whole of Europe, that of the main political and economic events, and the philosophical and cultural movements which have formed the European identity must be included in syllabuses;
 - iv. schools should recognise the different ways in which the same subjects are handled in different countries, and this could be developed as a basis for interschool exchanges;
 - v. support should be given to the Georg Eckert Institute for International Textbook Research, and Ministries of Education and educational publishers in member states should be asked to ensure that the institute's collection of textbooks be kept up-to-date;
 - vi. the different forms of history learning (textbook study, television, project work, museum visits, etc.) should be combined, without exclusive preference to any of them. New information technologies should be fully integrated. Proper educational (and academic) standards must be ensured for the material used;
 - vii. greater interaction should be fostered between school and out-of-school influences on young people's appreciation of history, for example by museums (and in particular history museums), cultural routes and tourism in general;
 - viii. innovatory approaches should be encouraged, as well as continued in-service training, especially with regard to new technologies. An interactive network of history teachers should be encouraged. History should be a priority subject for European teachers' courses organised within the framework of the Council for Cultural Co-operation in-service training programme for teachers;

- ix. co-operation should be encouraged between teachers and historians, for example by means of the Education Committee of the Council for Cultural Co-operation's new project on learning and about teaching the history of Europe in the 20th century;
 - x. government support should be given to the setting up of independent national associations of history teachers. Their active involvement in the European history teachers' association Euroclio should be encouraged;
 - xi. a code of practice for history teaching should be drawn up in collaboration with history teachers, as well as a European charter to protect them from political manipulation.
15. The Assembly supports freedom of academic research but would also expect professional responsibility as in the parallel field of broadcasting. The Assembly therefore recommends that the Committee of Ministers:
- i. ask governments to assure continued financial support for historical research and the work of multilateral and bilateral commissions on contemporary history;
 - ii. promote co-operation between historians so as to help encourage the development of more open and more tolerant attitudes in Europe by taking account of different experiences and opinions;
 - iii. ensure that the right of historians to freedom of expression is protected.
16. European collaboration should be encouraged in the field of history. The Assembly recommends that the Committee of Ministers:
- i. study the basic elements of the different histories of the peoples of Europe which, when accepted by everyone, could be included in all European history textbooks;
 - ii. consider the possibility of establishing in member states an on-line library of history;
 - iii. encourage member states to establish national history museums on the lines of the German "House of History" in Bonn;
 - iv. promote multilateral and bilateral projects on history and history teaching and in particular regional projects between neighbouring countries.

[1] Assembly debate on 22 January 1996 (1st Sitting) (see Doc. 7446, report of the Committee on Culture and Education, rapporteur: Mr de Puig).

Text adopted by the Assembly on 22 January 1996 (1st Sitting).

Ek V - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (2001)

COUNCIL OF EUROPE

COMMITTEE OF MINISTERS

Recommendation Rec(2001)15 on history teaching in twenty-first-century Europe

*(Adopted by the Committee of Ministers
on 31 October 2001
at the 711th meeting of the Ministers' Deputies)*

The Committee of Ministers, in pursuance of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Bearing in mind the European Cultural Convention, signed in Paris on 19 December 1954, which called on its signatory states to encourage the study of the history and civilisation of the other contracting parties and to promote such studies in the territory of the other contracting parties;

Calling to mind the Vienna (1993) and Strasbourg (1997) summits, at which the heads of state and government of the Council of Europe:

– expressed their wish to make the Council of Europe fully capable of meeting the challenges of the twenty-first century;

– expressed the need for stronger mutual understanding and confidence between peoples, particularly through a history teaching syllabus intended to eliminate prejudice and emphasising positive mutual influence between different countries, religions and ideas in the historical development of Europe;

– reaffirmed the educational and cultural dimensions of the major challenges in the Europe of tomorrow;

Confirming that ideological falsification and manipulation of history are incompatible with the fundamental principles of the Council of Europe as defined in its Statute;

Bearing in mind the Parliamentary Assembly recommendations on the European dimension of education (Recommendation 1111 (1989)) and on history and the learning of history in Europe (Recommendation 1283 (1996));

Bearing in mind Resolution No. 1, adopted at the 19th Session of the Standing Conference of European Ministers of Education, on the theme of trends and common issues in education in Europe (Kristiansand, Norway, 1997) and the conclusions and resolutions of the 20th Session of the Standing Conference of European Ministers of Education on the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century" (Cracow, Poland, 2000);

Bearing in mind the declaration adopted at the Informal Conference of Ministers of Education from South-East Europe (Strasbourg, 1999), in which it is recommended that practical activities be undertaken in the thematic areas in which the Council of Europe had long-standing and recognised expertise, including history teaching;

Taking into account the declaration adopted at the Regional Conference of Ministers of Education of the Caucasus countries (Tbilisi, Georgia, 2000);

Having regard to Recommendation No. R (98) 5 of the Committee of Ministers to member states concerning heritage education, in which the Ministers affirm that educational activities in the heritage field give meaning to the future through a better understanding of the past;

Taking into account Committee of Ministers Resolution (98) 4 on the cultural routes of the Council of Europe;

Considering Recommendation No. R(2000)1 of the Committee of Ministers to member states on fostering transfrontier co-operation between territorial communities or authorities in the cultural field, in which the Ministers affirm that transfrontier activities help the young to acquire transfrontier vision while raising their awareness of the diversity of cultural and historical traditions;

Taking into account the resolutions adopted at the 5th Conference of European Ministers of Cultural Heritage (Portorož, Slovenia, 2001) in which the ministers reaffirmed that history teaching should be founded on an understanding and explanation of heritage, and should highlight the cross-border nature of heritage;

Considering Recommendation No. R(2000)13 of the Committee of Ministers to member states on a European policy on access to archives, in which the Ministers, taking account of the increasing interest of the public for history, and noting that a better understanding of recent European history could contribute to conflict prevention, call for a European policy on access to archives, based upon principles compatible with democratic values;

Bearing in mind Recommendation No. R (97) 20 of the Committee of Ministers to member states on "hate speech", in which hate speech is defined as all forms of expression which spread, incite, promote or justify racial hatred, xenophobia or antisemitism, and in which it is pointed out that the impact of hate speech is more damaging when disseminated by the media;

Taking into account the Council of Europe's previous work in history teaching, based upon the idea of reconciliation and positive mutual influences among people, such as that of the post-war period, which focused on ridding history textbooks of bias and prejudice, and that of the project "History in the new Europe" and of the programme "History teaching and the new initiative of the Secretary General", which assisted the republics of the former Soviet Union in developing methodologies to modernise history teaching, producing new textbooks and training teachers accordingly;

Having taken note of the results of the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century" and of all the teaching materials presented at the project's final conference entitled "The Twentieth Century: An Interplay of Views", held symbolically at the House of History of the Federal Republic of Germany (Haus der Geschichte in Bonn, Germany, 2001);

Noting that the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century" made it possible, among other things:

- to make appreciable progress in developing a pluralist and tolerant concept of history teaching, *inter alia*, through the development of individual research and analysis capabilities;
- to highlight educational innovations, using both information technologies and new sources of teaching material;
- to draw up examples of open approaches to the central issues of twentieth-century European history.

Recommends that member states' governments, while respecting their constitutional structures, national or local situations and education systems:

- draw on the principles set out in the appendix to this recommendation, with regard to current and future reforms in both history teaching and training for history teachers;
- ensure, through appropriate national, regional and local procedures, that the relevant public or private bodies in their own country be informed of the principles set forth in this recommendation, with the support of the reference documents that underlie it, in particular the teaching resources prepared by the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century";
- on the basis of arrangements to be determined, continue activities relating to history teaching in order to strengthen trusting and tolerant relations within and between states and to meet the challenges of the twenty-first century;
- adopt an integrated approach, using other Council of Europe projects, in particular the project "Education for democratic citizenship" project and work carried out in the field of cultural heritage;

Ask the Secretary General of the Council of Europe to draw this recommendation to the attention of those states which are parties to the European Cultural Convention but are not members of the Council of Europe.

Appendix to Recommendation Rec(2001)...

1. *The aims of history teaching in the twenty-first century*

History teaching in a democratic Europe should:

- occupy a vital place in the training of responsible and active citizens and in the developing of respect for all kinds of differences, based on an understanding of national identity and on principles of tolerance;
- be a decisive factor in reconciliation, recognition, understanding and mutual trust between peoples;
- play a vital role in the promotion of fundamental values, such as tolerance, mutual understanding, human rights and democracy;
- be one of the fundamental parts of the freely agreed building of Europe based on a common historical and cultural heritage, enriched through diversity, even with its conflictual and sometimes dramatic aspects;
- be part of an education policy that plays a direct role in young people's development and progress, with a view to their active participation in the building of Europe, as well as the peaceful development of human societies in a global perspective, in a spirit of mutual understanding and trust;
- make it possible to develop in pupils the intellectual ability to analyse and interpret information critically and responsibly, through dialogue, through the search for historical evidence and through open debate based on multiperspectivity, especially on controversial and sensitive issues;
- enable European citizens to enhance their own individual and collective identity through knowledge of their common historical heritage in its local, regional, national, European and global dimensions;
- be an instrument for the prevention of crimes against humanity.

2. *The misuse of history*

History teaching must not be an instrument of ideological manipulation, of propaganda or used for the promotion of intolerant and ultra-nationalistic, xenophobic, racist or anti-Semitic ideas.

Historical research and history as it is taught in schools cannot in any way, with any intention, be compatible with the fundamental values and statutes of the Council of Europe if it allows or promotes misuses of history, namely through:

= falsification or creation of false evidence, doctored statistics, faked images, etc.;

- fixation on one event to justify or conceal another;
- distortion of the past for the purposes of propaganda;
- an excessively nationalistic version of the past which may create the "us" and "them" dichotomy;
- abuse of the historical record;
- denial of historical fact;
- omission of historical fact.

3. *The European dimension in history teaching*

As the building of Europe is an expression of both a decision freely entered into by Europeans themselves and a historical reality, it would be appropriate to:

- show continuing historical relationships between local, regional, national and European levels;
- encourage teaching about periods and developments with the most obvious European dimension, especially the historical or cultural events and tendencies that underpin European awareness;
- use every available means, particularly information technology, to promote co-operation and exchange projects between schools on themes connected with the history of Europe;
- develop pupils' interest in the history of other European countries;
- introduce or develop teaching about the history of the building of Europe itself.

To promote the European dimension in history teaching in an enlarged, democratic, peaceful Europe, it would be appropriate to:

- take account of the results of the work done during the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century" conducted by the Council for Cultural Co-operation, in terms of both content and methodological approach;
- draw on Council of Europe programmes on the reform of history teaching and on the preparation of new textbooks and methodological guides during activities to develop and consolidate democratic stability;
- draw on Council of Europe programmes for raising awareness of and teaching about heritage;
- disseminate as widely as possible the teaching materials produced by the project "Learning and teaching about the history of Europe in the twentieth century" by making appropriate use of information and communication technologies;
- increase assistance in the preparation of new syllabuses and standards in history teaching, including production of new textbooks, in particular in the Russian Federation, the Caucasus countries, South-east Europe and the Black Sea region;
- take advantage of the Council of Europe's In-Service Training Programme for Educational Staff to help teachers acquire this new knowledge in a European context enabling them to compare views and experience.

4. *Syllabus content*

History teaching, while it must avoid the accumulation of encyclopaedic knowledge, must nevertheless encompass:

- awareness-raising about the European dimension, taken into account when syllabuses are drawn up, so as to instil in pupils a "European awareness" open to the rest of the world;
- development of students' critical faculties, ability to think for themselves, objectivity and resistance to being manipulated;
- the events and moments that have left their mark on the history of Europe as such, studied at local, national, European and global levels, approached through particularly significant periods and facts;
- the study of every dimension of European history, not just political, but also economic, social and cultural;
- development of curiosity and the spirit of enquiry, in particular through the use of discovery methods in the study of the heritage, an area which brings out intercultural influences;

– the elimination of prejudice and stereotypes, through the highlighting in history syllabuses of positive mutual influences between different countries, religions and schools of thought over the period of Europe's historical development;

– critical study of misuses of history, whether these stem from denials of historical facts, falsification, omission, ignorance or re-appropriation to ideological ends;

– study of controversial issues through the taking into account of the different facts, opinions and viewpoints, as well as through a search for the truth.

5. Learning methods

Use of sources

The widest variety of sources of teaching material should be used to communicate historical facts and present them to be learnt about through a critical and analytical approach, more particularly:

– archives, open to the public, especially in the countries of central and eastern Europe, which now provide never previously available access to authentic documents;

– documentary and fictional films and audiovisual products;

– the material conveyed by information technology, which should be individually and collectively studied, with the teacher playing a vital part;

– all types of museums of the twentieth century set up throughout Europe and the historically symbolic places, which promote a realistic perception by pupils of recent events, especially in their everyday dimension;

– oral history, through which spoken testimony on recent historical events can make history come alive for young people, and which can offer the viewpoints and perspectives of those who have been omitted from the "historical record".

Personal research

Pupils should be encouraged to carry out personal research, according to their level and circumstances, thus fostering their curiosity and initiative in terms of information collection and their ability to distill the main facts.

Group research

Groups of pupils, classes and schools should be encouraged to engage in research projects or active learning, so as to create conditions for dialogue and for the open and tolerant comparison of opinions.

The cross-disciplinary and multidisciplinary approach

The learning of history should at all times make use of the educational potential of a cross-disciplinary and multidisciplinary approach, forging links with the other subjects on the curriculum as a whole, including literature, geography, social sciences, philosophy and the arts and sciences.

The international, transfrontier approach

Depending on the circumstances, encouragement should be given to the implementation of international, transfrontier projects, based upon the study of a common theme, comparative approaches or the performance of a common task by several schools in different countries, with advantage being taken *inter alia* of the new possibilities opened up by information technology and of the establishment of school links and exchanges.

6. Teaching and remembrance

While emphasising the positive achievements of the twentieth century, such as the peaceful use of science towards better living conditions and the expansion of democracy and human rights, everything possible should be done in the educational sphere to prevent recurrence or denial of the devastating events that have marked this century, namely the Holocaust, genocides and other crimes against humanity, ethnic cleansing and the massive violations of human rights and of the fundamental values to which the Council of Europe is particularly committed. This should include:

– helping pupils to develop knowledge and awareness of the events – and their causes – which have cast the darkest shadows on European and world history;

– thinking about the ideologies which led to them and how to prevent any recurrence of them;

– shaping, developing and co-ordinating the relevant in-service training programmes for educational staff in the member states of the Council for Cultural Co-operation;

– facilitating access to the documentation already available on this subject, *inter alia* through the use of new technology, and developing a network of teaching resource centres in this field;

– implementing and monitoring implementation of the education ministers' decision (Cracow, 2000) to designate a day in schools, chosen in the light of each country's history, for Holocaust remembrance and for the prevention of crimes against humanity;

→ developing the Council of Europe's specific input in the education field to the Task Force for International Co-operation on Holocaust Education, Remembrance and Research.

7. Initial and in-service training for history teachers

Specialised initial and in-service training for history teachers should:

- enable and encourage history teachers to work with complex, process-oriented and reflective methods of history teaching;
- inform future history teachers and those already practising the profession about all the latest products, instruments and methods, particularly where the use of information and communication technologies is concerned;
- make teachers aware of the use of teaching techniques which, going beyond, but taking account of factual information, are intended to enable pupils to interpret and analyse historical facts and their influence on the present, in different contexts, for example, social, geographical, economic contexts, etc.;
- help to enable teachers to make use of assessment techniques which take account, not just of the information memorised by pupils, but also of the activities they are capable of carrying out thanks to their knowledge of the information concerned, whether these involve research, discussion or the analysis of controversial issues;
- help to devise and create cross-disciplinary learning situations in their classes, in collaboration with their fellow teachers.

As information and communication technologies are leading to a transformation of history teachers' role, it is important to:

- create opportunities for exchanges, so that teachers may become aware of the great variety of learning situations involving the new roles concerned;
- support the setting up of discussion groups to look at the profession's difficulties, hesitations and doubts about those new methods of teaching;
- develop resource banks which specify, not only the documents and sites available, but also the validity of the information derived from the said documents and sites.

In order to fulfill these objectives and to establish a specific profile for history teachers, it would be appropriate to:

- provide training institutes for history teachers with the support needed to maintain and improve the quality of their training, and develop the professionalism and social status of history teachers in particular;
- accord particular attention to training for trainers of history teachers, based on the principles contained in this recommendation;
- promote comparative research on the objectives, structures and standards specific to initial and in-service training for history teachers and in so doing promote inter-institutional co-operation and the exchange of information needed for the reform of initial and in-service history teacher training and in-service training for trainers;
- seek out and foster partnerships between all of the institutions active in or concerned with history-teacher training (in particular the media), with a view to emphasising their particular mission and specific responsibilities.

8. Information and communication technologies

While complying with legislation and respecting freedom of expression, the requisite steps should be taken to combat the dissemination of racist, xenophobic and revisionist material, especially via the internet.

In the context of the widespread use of information and communication technologies by the young, both during their school and out-of-school lives, it is important that teaching methods and techniques allow for the fact that these technologies:

- are vital resources for history teaching;
- necessitate in-depth consideration of the diversity and reliability of sources;
- allow teachers and pupils access to original sources and to multiple interpretations;
- spectacularly broaden access to historical information and facts;
- increase and facilitate opportunities for exchanges and for dialogue.

Moreover, it would be appropriate to set up the conditions necessary for teachers to:

- in the selection process, help their pupils to assess the reliability of information sources and information for themselves;
- introduce classroom procedures which encourage critical analysis, which acknowledge a multiplicity of standpoints and which adopt a transcultural approach to the interpretation of facts;
- help their pupils to develop skills such as critical analysis and analogical reasoning.

Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers to member states
on history teaching in twenty-first-century Europe
Turkish version

Avrupa Konseyi
Bakanlar Komitesi

**Yirmi birinci yüz yıl Avrupa'sında tarih öğretimi üstüne
Tavsiye Kararı Rec(2001)15**

*(Bakanlar Komitesi tarafından 31 Ekim 2001 tarihinde Bakanlar delegelerinin
771. toplantısında onaylanmıştır)*

Avrupa Konseyi tüzüğü'nün 15.b maddesi uyarınca Bakanlar Komitesi,

Avrupa Konseyi'nin hedefinin üye ülkeleri arasında daha kapsamlı bir birliğe ulaşmak olduğunu göz önünde bulundurarak;

İmza koyan devletleri sözleşmeye imza koyan diğer ülkelerin tarih ve uygarlıkları eğitimine ağırlık vermeye ve bu çalışmaları imza koyan diğer ülkelerin topraklarında da geliştirmeye çağırarak 19 Aralık 1954'te Paris'te imzalanan Avrupa Kültürel Sözleşmesi'ni göz önünde bulundurarak;

Viyana Zirvesi(1993) ve Strasbourg(1997) Zirvelerinde Avrupa Konseyi üye devlet ve hükümet başkanlarının:

- XXI. yüz yılın iddialı hedeflerinin karşılanmasına Avrupa Konseyi'ni katkıda bulunabilecek bir güce kavuşturulmasını dilediklerini;
- ön yargıları kaldıran ve Avrupa'nın tarihsel gelişimi sürecinde farklı ülkeler, dinler ve dünya görüşleri arasındaki olumlu etkileşimleri vurgulayan özgün bir tarih eğitimi programı aracılığıyla halklar arasında karşılıklı anlayış ve güvenin pekiştirilmesi gerektiğini dile getirdiklerini;
- yarının Avrupa'sının bizden kendimizi göstermemizi beklediği başlıca alanlarının eğitimsel ve kültürel boyutunu bir kez daha ortaya koyduklarını anımsayarak;

Tarihin ideolojik amaçlı çarpıtma ve dalaverelere konu edilmesinin Avrupa Konseyi'nin tüzüğü'nde belirtilen temel ilkelerine ters düştüğünü belirterek;

Parlamenteler Meclisi'nin eğitimin Avrupa boyutuyla ilgili (1111 (1989) sayılı tavsiye kararı) ve tarihe ve Avrupa'da tarih eğitimiyle ilgili (1283 (1966) sayılı tavsiye kararı) tavsiye kararlarını göz önünde bulundurarak;

Avrupa Eğitim Bakanları sürekli Konferansı'nın "Avrupa'da eğitimde yönelimler ve ortak yollar" temalı 19. oturumunda (Kristiansand, Norveç, 1997) kabul edilen 1. numaralı kararı, Avrupa Eğitim Bakanları sürekli Konferansı'nın "20. yüz yıl Avrupa'sında tarih öğrenmek ve öğretmek" projesiyle ilgili 20. oturumunda (Krakovi, Polonya, 2000) kabul edilen sonuçlar ve kararları göz önünde bulundurarak;

Güney-Doğu Avrupa ülkeleri Eğitim Bakanlarının resmi olmayan konferansında (Strasbourg, 1999) kabul edilen ve Avrupa Konseyi'nin uzun zamandır deneyimli olduğu konularda –tarih öğretimini de içinde- uygulamalı etkinliklere girişilmesinin tavsiye edildiği duyuruyu göz önünde bulundurarak;

Kafkasya devletlerinin Eğitim Bakanları Bölgesel Konferansı'nda (Tiflis, Gürcistan, 2000) kabul edilen duyuruyu dikkate alarak;

Bakanların toplumsal miras eğitimi alanındaki etkinliklerin, geçmişin daha iyi kavranarak geleceğe bir anlam kazandırılmasında güçlü bir araç olduğunu teyit ettikleri üye devletler Bakanlar Konferansı'nın R (98) 5 sayılı tavsiye kararını göz önünde bulundurarak;

Avrupa Konseyi'nin kültürel güzergahlar üstüne Bakanlar Komitesi'nin (98) 4 sayılı kararını göz önünde dikkate alarak;

Bakanlar Komitesi'nin, kültürel ve tarihsel geleneklerdeki çeşitliliğe duyarlı kılarak gençlerin sınırlar ötesi ilişkiler alanında bir düşünce edinmelerine yardımcı olacağını teyit ettikleri kültürel alanda sınırlar ötesi yerel birimler ve devlet organları düzeyinde işbirliğinin geliştirilmesi üstüne üye devletlere R (2000) 1 sayılı tavsiyesini göz önünde tutarak;

Kültürel Miras alanı sorumlusu Avrupalı bakanların 5. Konferansının (Portoroz, Slovenya, 2001) tarih öğretiminin toplumsal mirasın kavranması ve açıklanması temeline dayanması ve toplumsal mirasların sınır ötesi yapısının öne çıkarılması gerektiğini teyit ettikleri tavsiyelerini dikkate alarak;

Bakanlar Komitesinin arşivlerin açılmaları ileilmeleri konusunda bir Avrupa politikası konulu üye devletlere, toplumun tarihe olan artan ilgilerini gözlemleyen ve Avrupa'nın yakın tarihinin daha iyi tanınmasının çatışmalar çıkmasını önlenmesine katkıda bulunabileceğini öne süren bakanlar arşivlerin ileilmeleri için demokratik değerlerle uyumlu ilkelere dayanan bir Avrupa politikası oluşturulması çağrısı yaptıkları R (2000)13 sayılı tavsiye kararını göz önünde bulundurarak;

Bakanlar Komitesi'nin, nefret içerikli söylemin, ırka dayalı nefret, yabancı düşmanlığını, antisemitizmi yayan, teşvik eden, geliştiren ve haklı gösteren, biçimi ne olursa olsun her türlü dile getirme olarak gösterildiği, yine bakanların nefret içerikli söylemin medya tarafından yayıldığına daha zarar verici bir etkenliğe ulaştığının altını çizdikleri "nefret içerikli söylemler" üstüne üye devletlere R (97) 20 sayılı tavsiye kararını göz önünde tutarak;

Avrupa Konseyi'nin, uzlaşma ve halklar arasında karşılıklı olumlu etkileşim anlayışına dayalı tarih öğretimi alanındaki daha önceki çalışmaları -savaş sonrası dönemde tarih dersi kitaplarından taraf tutmaların, önyargıların çıkarılması için yapılan çalışmalarla «yeni Avrupa'da Tarih» projesi için zincirleme çalışmaların yanı sıra eski Sovyetler Birliği cumhuriyetlerine tarih öğretimini modernleştirmede yöntemler geliştirmelerine, yeni ders kitapları oluşturulmasına ve bunların sonucu olarak ta öğretmenlerin eğitimlerine yardımcı olan «Tarih öğretimi ve Genel Sekreter'in yeni girişimi» programı- çalışmalarını dikkate alarak;

Sembolik nedenlerle Federal Almanya Cumhuriyeti Tarih Evi'nde gerçekleştirilen (Haus der Geschichte, Bonn, Almanya, 2001) «20. yüz yıla çapraz bakışlar» projesinin sonuç konferansı sırasında sunulan, «20. yüz yıl Avrupa'sının tarihini öğrenmek ve öğretmek» projesinin sonuçlarını ve öğretmenlerin hizmetine verilen tüm araç ve gereçleri öğrenmiş olarak;

«20. yüz yıl Avrupa'sının tarihini öğrenmek ve öğretmek» projesinin:

- tarih öğretiminde hoşgörü ve çoğulcu bir yaklaşım geliştirmede özellikle bireysel araştırma ve analiz yeteneklerinin geliştirilmesiyle somut gelişmeler sağlamayı;
- iletişim teknolojilerini ve yeni teknik araç kaynaklarını değerlendirerek eğitimsel yenilikleri öne çıkarmayı;
- yirminci yüz yıl Avrupa tarihinin temel konularına açık seçik yaklaşımlar hazırlamayı;

olanaklı kıldığını gözlemleyerek üye devletler hükümetlerine, anayasal çerçevelerine, ulusal ve yerel yapılara ve eğitim sistemine saygılı kalarak:

- tarih öğretimi ve tarih öğretmenlerinin eğitimi için şimdiki ve gelecekteki reformlar kapsamında işbu tavsiye kararının ekinde belirtilen ilkelere özendirmeyi;
- işbu tavsiye kararının ekinde öne çıkartılan ilkeler konusunda, başta «Yirminci yüz yıl Avrupa'sının tarihini öğrenme ve öğretme» projesi kapsamında hazırlanmış olan öğretim kaynaklarının tümü olmak üzere bunları vurgulayan referans belgelerinin desteğiyle uygun ulusal, bölgesel ve yerel prosedürler yoluyla kendi ülkelerinin ilgili kamu ve özel kurumlarının bilgilendirilmelerini güvence altına almayı;
- sonradan belirlenecek uyarlamalar temelinde devletler arasındaki güven ve hoşgörü ilişkilerinin güçlendirilmesi ve yirmi birinci yüz yılın dayatmalarını karşılayabilmek için tarih öğretimiyle ilgili etkinlikleri sürdürmesini;
- başta Kültürel Miras kapsamında yürütülen çalışmalar ve «Demokratik Yurttaşlık için Eğitim» projesi olmak üzere Avrupa Konseyi'nin projelerini değerlendirerek bütünsel bir yaklaşım sergilemelerini tavsiye eder.
- Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'nden bu tavsiye kararını Avrupa Konseyi'nin üyesi olmayıp Avrupa Kültürel Sözleşmesi'nde taraf olan devletlerin dikkatine sunmasını ister.

Rec (2001) 15 sayılı Tavsiye Kararına Ek

1. XXI. yüzyılda tarih öğretiminin hedefleri

Demokratik bir Avrupa'da tarih öğretiminin:

- sorumlu ve etkin bir yurttaşın yetiştirilmesinde ve her türlü ayrılıklara saygı yaklaşımının geliştirilmesinde –ulusal kimlik ve hoşgörü ilkeleri üstüne kurulu bir saygı anlayışı- en önemli yeri tutuyor olması;
- halklar arasında uzlaşma, birbirini anlama ve tanımada, karşılıklı güvende belirleyici bir unsur olması;
- hoş görü, karşılıklı anlayış, insan hakları ve demokrasi gibi temel değerlerin yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynaması;
- çatışan giderek dramatik özellikleri de içinde ayrı yanlarıyla zenginleşen, ortak tarihsel ve kültürel mirasa dayalı Avrupa'nın özgür iradeyle inşasının temel öğelerden birini oluşturması;
- bütünsel bakış açısı içinde, karşılıklı anlayış ve güven yaklaşımı çerçevesinde toplumların barışçıl gelişmelerinin yanı sıra gençlerin Avrupa'nın inşasında etkin biçimde katılmaları hedefiyle onların geliştirilmeleri ve ilerletilmelerine doğrudan katılan bir eğitim politikasında yer almak;
- diyalog, tarihsel olguları araştırma, özellikle ihtilafli ve duyarlı konularda çok bakış açılı ve açık bir tartışma aracılığıyla öğrencilerde sunulan bilgileri eleştirel ve sorumlu bir yaklaşımla inceleme ve yorumlamayı sağlayacak zihinsel yetkinlik geliştirilmesini olanaklı kılmak;
- Avrupalı yurttaşın yerel, bölgesel, Avrupa ve dünya boyutlarıyla tarihsel ve kültürel ortak mirası tanıyarak bireysel ve toplumsal kimliğini değerlendirmesini sağlamak;
- insanlık suçlarının önüne geçilmesini sağlayan bir araç olmak.

2. Tarihin Kötü Amaçlarla Kullanılması

Tarih öğretimi ideolojik düzenbazlığa, propagandaya araç edilmemeli, aşırı ulusçu, yabancı düşmanı, ırkçı, antisemit ve hoşgörüsüz, görüşlerin yayılması için kullanılmamalıdır.

Tarihsel araştırmalar ve okullarda öğretildiği biçimiyle tarih, hangi niyetle ve biçimde olursa olsun:

- kanıtların çarpıtılması veya çarpıtılmış kanıtlar üretilmesi, hife katılmış istatistikler, üzerinde oynanmış resimler vb.;
- bir olayı saklamak veya haklı çıkarmak için başka bir olayın üstüne odaklanmak;
- propaganda amaçlarıyla geçmişi saptırmak;
- "biz" ve "onlar" çiftlemesine yol açacak biçimde geçmişin aşırı ulusçu yorumu;
- tarihsel kayıtların istismarı;
- tarihsel olguların göz ardı edilmesi

- yollarıyla tarihin saptırılmış tasvirlerini yayıyorlarsa Avrupa Konseyi'nin temel değer ve ilkeleriyle bağdaşmaları söz konusu değildir.

3. *Tarih öğretiminde Avrupa boyutu*

Avrupa'nın inşası hem Avrupalıların özgürce katıldıkları bir kararın hem de tarihi bir gerçeğin ifadesi olduğundan:

- yerel, bölgesel, ulusal ve Avrupa düzeylerinde süregelen tarihsel ilişkilerin varlığını göstermek;
- çok açık biçimde Avrupa boyutları olan dönemlerin ve gelişmelerin, özellikle tarihi ve kültürel olayların, Avrupa bilincini pekiştiren yönelimlerin öğretilmesini teşvik etmek;
- okullar arası işbirliğini ve Avrupa tarihiyle ilişkili proje değiş tokuşunu yaymak için değerlendirilebilecek her aracı, en başta bilişim teknolojisini kullanmak;
- öğrencilerde diğer Avrupa ülkelerinin tarihlerine ilgiyi geliştirmek;
- Avrupa'nın inşası sürecinin kendisinin öğretimini benimsetip yaymak yerinde girişimler olacaktır.

Genişlemiş, demokratik ve barışçıl bir Avrupa'da tarih öğretiminde Avrupa boyutunun yüceltilmesi için:

- Kültürel İşbirliği Konseyi'nin yürüttüğü «Yirminci yüz yılda Avrupa tarihini öğrenme ve öğretme» projesi sırasında yapılan çalışmanın gerek içerik gerekse yöntembilimsel yaklaşım açısından sonuçlarını göz önünde bulundurmak;
- demokratik düzenin kurulması ve pekiştirilmesi sürecinde tarih öğretimi, yeni ders kitapları ve yöntembilimsel kılavuzların hazırlanması reformlarında Avrupa Konseyi programlarından esinlenmek;
- tarihi miras bilincinin yükseltilmesi ve öğretilmesinde Avrupa Konseyi programlarından esinlenmek;
- «Yirminci yüz yılda Avrupa tarihini öğrenme ve öğretme» projesi kapsamında üretilen eğitim araçlarının bilişim ve iletişim teknolojilerini yerinde kullanarak olası en geniş biçimde dağıtmak;
- başta Rusya Federasyonu, Kafkasya ülkeleri, Güneydoğu Avrupa ülkeleri ve Karadeniz bölgesi ülkelerinde olmak üzere ders kitapları da içinde yeni müfredatların ve tarih öğretiminde standartların hazırlanmasında desteği artırmak;
- Avrupa Konseyi'nin görev sırasında sürekli eğitim programından öğretmenleri Avrupa bağlamında görüşleri ve deneyimleri kıyaslama olanaklarına kavuşmaları için eğitim görevlilerini yararlandırmak.

4. Müfredat İçerikleri

Tarih öğretiminin ansiklopedik bilgiler yığılmaktan kaçması gerekmektedir beraber şu noktaları da içermesi zorunludur:

- müfredatlar hazırlanırken göz önünde bulundurularak öğrencilerde dünyanın diğer yerlerine açık bir «Avrupalı bilinci» oluşmasını sağlayacak Avrupa boyutu bilinci yükseltilmesi;
- öğrencilerde eleştirel yaklaşımın, kendi başlarına düşünme yetilerinin, nesnellik, çarpıtılmış görüşlere karşı koyma direncinin geliştirilmesi;
- çok özel anlamı olan dönemler ve olgular aracılığıyla yerel, ulusal ve küresel düzeyde ele alınan Avrupa tarihine damgasını vuran olayları ve anları;
- kültürler arası etkileşimi ortaya koymayı olanaklı kılan tarihsel miras çalışması çerçevesinde en başta keşfe dayalı eğitim bilimini kullanarak araştırma ve meraklılık ruhunun geliştirilmesi;
- müfredatlarda Avrupa'nın tarihsel gelişimi sürecinde farklı ülkeler, dinler görüş akımları arasında olumlu etkileşimi ön plana çıkararak önyargıların ve basmakalıp yaklaşımların saf dışı bırakılması;
- tarihsel bir olgunun inkar edilmesi biçiminde olsun, çarpıtılarak olsun, yer vermeyerek olsun, bilmezlikten gelerek olsun ve ideolojik amaçlarla kullanarak olsun tarihin amacından saptırılmasının eleştirel yaklaşımla incelenmesi;
- farklı olguları, kanıtları ve görüşleri dikkate alınarak olduğu kadar gerçeği araştırma yoluyla tartışmalı konuların incelenmesi.

5. Öğrenme yöntemleri

Kaynakların kullanılması

Tarihsel olguları verirken ve öğrenilmek üzere bunları eleştirel ve çözümsel bir yaklaşımla yansıtırken eğitim araçları için en değişik kaynaklara başvurulmalıdır. Bu kaynaklar:

- özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinde daha önceleri ulaşılması asla olanaksız olan gerçek belgeleri şimdi kamu hizmetine sunan açık arşivler;
- belgesel ve kurgusal filmler ve işitsel görsel üretimler;
- hem bireysel hem de topluluk düzeyinde ve öğretmenlerin yaşamsal bir yer tuttıkları yöntemlerle incelenmesi gereken bilişim teknolojisinin taşıdığı araçlar;
- öğrencilerde yakın geçmişte yaşanmış olayların, günlük yaşamları boyutuyla somut biçimde algılanmalarını sağlayacak Avrupa'da bir uçtan bir uca kurulmuş her türlü yirminci yüzyıl müzeleri ve tarihi imgesel değerleri olan yerler;
- yakın geçmişin tarihi olaylarına ilişkin sözlü tanıklıkla gençlerin gözünde tarihin canlanmasını sağlamanın yanı sıra «yazılı tarihte» yer verilmemiş farklı görüşler ve bakış açıları sunan sözlü tarih.

Bireysel araştırma

Öğrencilerin bilgi toplama merak, girişim yeteneklerini ve temel olguları saptama yeteneklerini teşvik etmek üzere kendi düzeyleri ve ortamları çerçevesinde bireysel araştırmaya yönelmeleri cesaretlendirilmelidir.

Grupsal Araştırma

Öğrenci grupları, sınıflar ve okullar gerek diyalog için gerekse görüşlerin açıkça ve hoşgörü kuralları çerçevesinde karşılaştırılmaları için koşulları yaratmak üzere araştırma projelerini oluşturmaya veya aktif öğrenmeye cesaretlendirilmelidirler.

Bilim kolları ötesi ve bilim kolları arası yaklaşım

Tarih eğitimi her fırsatta bilim kolu ötesi ve bilim kolları arası yaklaşımının eğitim potansiyelini değerlendirmelidir. Bu, başta edebiyat, coğrafya, toplum bilimleri, felsefe, güzel sanatlar hatta somut bilim kolları da içinde olmak üzere okul müfredatı bütünü oluşturulan diğer bilim kollarıyla ilişkiler kurarak yapılmalıdır.

Uluslararası ve sınır ötesi yaklaşım

İçinde bulunulan duruma göre, ortak bir konunun araştırılmasına dayanan uluslararası ve sınır ötesi projelerin uygulanmaya konması, karşılaştırmalı yaklaşımlar veya farklı ülkelerdeki birçok okulda ortak bir görevin yerine getirilmesi, yeni bilişim teknolojilerini değerlendirerek ve okullar arası ilişkiler ve değiş tokuşlar oluşturularak teşvik edilmelidir.

6. Öğretim ve anımsama

Yaşam koşullarının iyileştirilmesi amacıyla bilimin barışçıl kullanımı, demokrasinin ve insan haklarının yayılması gibi yirminci yüzyılın olumlu başarılarını vurgulamanın yanı sıra holokost, soy kırım ve diğer insanlık suçları, etnik temizlik ve insan haklarının ve Avrupa Konseyi'nin sınırsızlığına bağlı olduğu temel değerlerin yığınsal biçimde ihlali gibi bu yüzyıla damgasını vurmuş yıkıcı olayların yinelenmesini veya yadsınmasını önleyici olası her türlü eğitimsel önlem alınmalıdır. Bu önlemler şunları içermelidir;

- Avrupa ve dünya tarihine gölge düşüren olaylar ve bunlara yol açan nedenler konusunda öğrencilere bilgi edinme ve bilinç geliştirmede yardımcı olma;
- bu olaylara götüren ideolojiler ve bunların yeniden ortaya çıkmasının nasıl önleneceği konusunda düşünme;
- Kültürel İşbirliği Konseyi üyesi devletlerde öğretim üyelerinin görev sırası yetiştirme programları çerçevesinde bu alanda eğitimlerini yönlendirme, geliştirme ve eşgüdümleme;
- yeni teknolojilerinin sağladığı kaynakları da değerlendirerek bu konuda var olan belgelere ulaşmayı kolaylaştırma ve bu alanda eğitim kaynakları merkezleri ağı geliştirme;
- Eğitim bakanlarının (Krakovi, 2000) okullarda holokost anısına ve insanlık suçlarının önlenmesine ilişkin her üye devletin tarihine uygun olarak bir anma günü ayrılması kararının uygulamaya koyulması ve uygulamanın izlenmesi;
- holokostun öğretilmesi, anma ve araştırma üstüne uluslararası işbirliği için Task Force kapsamında eğitim alanında Avrupa Konseyi'nin özgün katılımının zenginleştirilmesi.

7. Tarih öğretmenlerinin başlangıç ve görev sırası yetiştirilmeleri

Tarih öğretmenlerinin başlangıç ve görev sırası yetiştirilmeleri:

- öğretmenlerin karmaşık, derin düşünce ve araştırmaya dayalın tarih öğretimi yöntemlerini kullanmalarını teşvik etmek, olanaklı kılmak;
- gelecekteki ve mesleğe halen girmiş tarih öğretmenlerini başta bilişim ve iletişim teknolojilerinin kullanımını olmak üzere en son ürünler, araçlar ve yöntemler konusunda bilgilendirmek;
- olgusal bilgilerin ötesine uzanan ama dikkate de almasının yanı sıra öğrencilerin tarihsel olguları ve bunların toplumsal, coğrafi ve ekonomik vb. olmak üzere farklı ortamlarda günümüzdeki etkilerini yorumlamalarını ve ele almalarını olanaklı kılmayı hedefleyen öğretim teknikleri konusunda öğretmenleri bilgilendirmek;
- yalnız öğrencilerin ezberledikleri verileri değil adı geçen verilerin bilinci sayesinde yürürlüğe koyabilecekleri etkinlikleri de tartışmalı konular için araştırma, tartışma veya inceleme olabilir- dikkate alan değer biçme, hesaplama tekniklerini öğretmenlerin kullanmalarına yardımcı olmak;
- diğer öğretmen meslektaşlarıyla işbirliği içinde sınıflarda farklı dersleri bir arada içeren öğretim ortamlarını tasarlayıp yaratmak.

Bilişim ve iletişim teknolojileri tarih öğretmenlerinin rollerini dönüşüme uğrattıkları günümüz koşullarında şunların yapılması önem taşımaktadır:

- değiş tokuşlar için fırsatlar yaratmak böylece öğretmenlerin yeni öğretim yöntemleri de içinde olmak üzere çok farklı öğrenme ortamlarının varlığının bilince olmalarını sağlamak;
- mesleğin bu yeni yöntemlerin gelmesiyle karşılaştığı güçlükleri, tereddütleri ve kuşkuvarı ele alan tartışma gruplarının kurulmasını desteklemek;
- yalnız belgeleri ve var olan siteleri değil bu belgeler ve sitelerin sundukları bilgilerin doğruluk derecesini de belirten kaynak bankaları geliştirmek.

Bu hedeflere ulaşabilmek ve tarih öğretmenine özgü bir kesit oluşturmak üzere şunların gerçekleştirilmesi yerinde olur:

- tarih öğretmenleri için yetiştirme kurumları, bu kurumlardaki kursların sürekliliği ve nitelikliliği için gereksinim duyulan desteği sağlamak ve tarih öğretmenlerinin profesyonelliklerini ve toplumsal konumlarını pekiştirmek;
- tarih öğretmeni eğiticilerinin eğitimine bu tavsiye kararının içerdiği ilkeler doğrultusunda özel bir özen göstermek;
- tarih öğretmenleri için başlangıç ve görev sırası yetiştirme sürecine özgü hedefler, yapılar ve standartlar konusunda kıyaslamalı araştırma gerçekleştirmek ve bunu yaparken kurumlar arası işbirliğini ve tarih öğretmenlerinin başlangıç ve görev sırası yetiştirme reformunun yanı sıra görev sırası yetiştiricilerin eğitimi reformu için gerekli bilgi değiş tokuşunu sağlamak;

- tarih öğretmeni yetiştirilmesinde etkin veya ilintili tüm kurumlar arasında (özellikle medya) özel rollerini ve kendine özgü sorumluluklarını vurgulama amacıyla ortaklıklar arayıp bulmak ve teşvik etmek.

8. *Bilişim ve iletişim teknolojileri*

Dile getirme özgürlüklerine ve yasal çerçeveye saygılı kalarak ırkçı, yabancı düşmanı ve tarihin saptırımı içeriklerin başta internet sistemi aracılığıyla yayılmasına karşı savaşım için gerekli önlemler alınmalıdır.

Gerek okul gerekse okul dışı yaşamlarında bilişim ve iletişim teknolojilerinin gençler tarafından yaygın biçimde kullanılışı bağlamında bu teknolojilerin aşağıdaki özelliklerini göz önünde bulunduran bir eğitilim ve yöntembilim geliştirilmelidir. Bu teknolojiler:

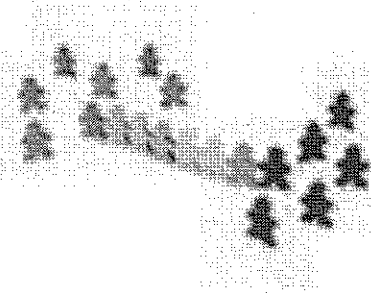
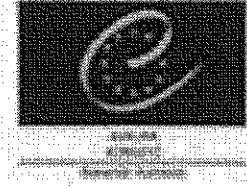
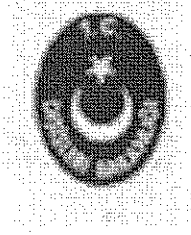
- tarih öğretiminde yaşamsal bir kaynak oluşturuyorlar;
- özellikle kaynakların güvenilirliği ve çeşitliliği konusunda derinlemesine düşünmeyi gerektiriyorlar;
- öğretmenlere ve öğrencilere çok yönlü yorumlara ve özgün kaynaklara ulaşma olanakları sağlıyorlar;
- bilgilere ve tarihsel verilere ulaşımı inanılmaz derecede genişletiyorlar;
- değiş tokuş ve diyalog fırsatlarını çoğaltıyorlar.

Öte yandan öğretmenlere aşağıdakileri gerçekleştirebilmek için koşulların yaratılması yerinde olur:

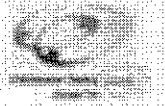
- seçme-ayıklama sürecinde, bilgi kaynaklarının ve bilgilerin kendilerinin güvenilirliğine değer biçmede öğrencilerine yardımcı olmak;
- sınıflarında eleştirel çözümlenmelere, görüş noktalarının çoğulluğuna ve olguların yorumlanmasında kültürler ötesi yaklaşıma dayanan ders yöntemlerine yer vermek;
- öğrencilerinin eleştirel çözümlenme ve örneksemeli kafa yorma yeteneklerini geliştirmelerine destek olmak.

19 Aralık 1954'te Paris'te imzalanan Avrupa Kültürel Sözleşmesi'nin, imza koyan her bir devleti imzalayan diğer devletlerin tarih ve uygarlıklarının öğrenimini teşvik ettiğini, bu öğrenimi diğer ülkeler sınırları içinde de sürdürmeye çağırdığını.

Ek VI - Kùltùrlerarası Diyalođ İçin Beyaz Kitap

**Kùltùrlerarası Diyalođ
İçin Beyaz Kitap**
"Eğit Bireyler Olarak Onarılı
Bir Sıçımde Birarada
Yaşamak"

İçindekiler

1. Giriş	9
1.1 Avrupa Konseyi ve kültürlerarası diyalog	9
1.2 Beyaz Kitap süreci	9
1.3 Ana kaygılar	10
1.4 Temel terimler	11
2. Kültürel çeşitliliğin benimsenmesi	14
2.1 Çoğulculuk, hoşgörü ve kültürlerarası diyalog	14
2.2 İnsan onurunun eşitliği	14
2.3 Standartlar ve araçlar: Avrupa Konseyi'nin elli yıldaki kazanımları	15
2.4 Diyalog kurulamamasının riskleri	17
3. Kavramsal çerçeve	18
3.1 Kültürlerarası diyalog kavramı	18
3.2 Çok kültürlü bir ortamda kimlik oluşturma	19
3.3 Kültürel çeşitliliğe yönelik önceki yaklaşımlar	19
3.4 Kültürlerarası diyalog koşulları	20
3.4.1 İnsan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğü	20
3.4.2 Eşitlik, onur ve karşılıklı saygı	21
3.4.3 Cinsiyet eşitliği	22
3.4.4 Kültürlerarası diyalogun önündeki engellerle mücadele	23
3.5 Dini boyut	23
4. Kültürlerarası diyalogun iletilmesine yönelik beş politika yaklaşımı	26
4.1 Kültürel çeşitliliğin demokratik yönetimi	26
4.1.1 Çeşitliliğe değer veren bir politik kültür	26
4.1.2 İnsan hakları ve temel özgürlükler	27
4.1.3 Fırsat eşitliğinden, haklardan eşit yararlanmaya	29
4.2 Demokratik vatandaşlık ve katılım	29
4.3 Kültürlerarası bilgi birikiminin öğrenilmesi ve öğretilmesi	30
4.3.1 Temel bilgi birikimi alanları: Demokratik vatandaşlık, dil, tarih	30
4.3.2 İlk ve orta öğretim	31
4.3.3 Yükseköğretim ve araştırma	32
4.3.4 Yaygın ve informal öğrenim	33
4.3.5 Eğitimcilerin rolü	33
4.3.6 Aile ortamı	34
4.4 Kültürlerarası diyalog için alanlar	34
4.5 Uluslararası ilişkilerde kültürlerarası diyalog	36
5. Gelecekteki eylemler için tavsiyeler ve politika yönelimleri: Merkezi aktörlerin ortak sorumluluğu	39
5.1 Kültürel çeşitliliğin demokratik yönetimi	39
5.2 Demokratik vatandaşlık ve katılım	43
5.3 Kültürlerarası bilgi birikiminin öğrenilmesi ve öğretilmesi	45
5.4 Kültürlerarası diyalog için alanlar	49
5.5 Uluslararası ilişkilerde kültürlerarası diyalog	50
6. Önümüzdeki döneme ilişkin hareket tarzı	53

5. Gelecekteki eylemler için tavsiyeler ve politika yönelimleri: Merkezi aktörlerin ortak sorumluluğu

Ortak değerleriniz olan insan haklarına, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne saygıyı ilerletmek üzere kültürlerarası diyalogu güçlendirmek ve böylece Avrupa birliğinin daha da büyümesini sağlamak, bütün ilgili tarafların ortak sorumluluğudur. Önceki bölümde tanımlanan beş politika alanına etkin katılım, herkesin zengin kültürel mirasınızdan ve bugünkü ortamdan yararlanmasını sağlayacaktır. Kültürel çeşitlilik ve kültürlerarası diyalog kavramlarına ve uzun süreli deneyimine dayalı olarak Avrupa Konseyi aşağıdaki genel tavsiye ve rehber ilkeleri formüle edebilir ve gelecekteki çalışmalar için politika yönelimleri geliştirebilir.

5.1 Kültürel çeşitliliğin demokratik yönetimi

Kültürel çeşitliliğin gelişip serpilmesi için, demokratik yönetim her düzeyde ilerletilmek zorundadır. Temel olarak ulusal politika yapıcılara ve diğer resmi makamlara hitap eden bir dizi genel yönelim, bu bağlamda önerilebilir.

Kültürlerarası diyalog, ulusal ve yerel düzeyde, Avrupa Konseyi'nin insan hakları standartlarını güvence altına alan ve demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayalı, tarafsız bir kurumsal ve yasal çerçeveye gereksinim duymaktadır. Cinsiyet, ırk, renk, dil, din, politik ya da diğer görüşler, ulusal ya da sosyal menşe, ulusal azınlıkla bağlantılılık, mülk, doğum ya da diğer unsurların yanı sıra, Mahkeme'nin içtihadına göre, cinsel eğilim²⁵ veya Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 No'lu Protokolün açıklama raporuna göre yaş yahut fiziksel veya zihinsel özurlülük gibi herhangi bir temele dayanan ayrımcılığa karşı sarf mevzuat ve politikalar olmalıdır.²⁶ Irkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu (ECRI), ırkçılık ve ırk ayrımcılığıyla mücadele etmek üzere ulusal mevzuat açısından rehberlik sağlamaktadır.²⁷ Din ve devlet arasındaki ilişkilerin, uygulamada din ve vicdan özgürlüğüne tam saygı gösterilmesi için kişilerin görüşüne, vicdanına ya da dinine bakılmaksızın herkesin eşit hak ve sorumluluklara sahip olmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

Kültürlerarası diyalogu ilerleten ya da risklerin gelişmesini engelleyen farklı politikalar arasında bir iç uyum sağlanmalıdır. Bunu yapmanın bir yolu, kurumlararası komite veya özel bir entegrasyon bakanlığı ya da

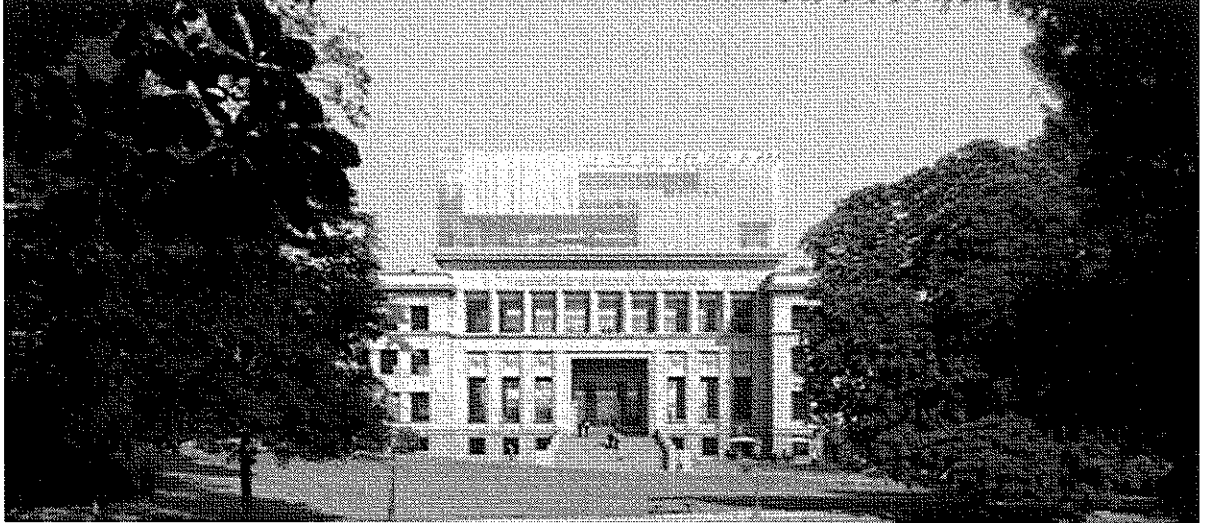
²⁵ Bkz. özellikle *Smith ve Grady - Birleşik Krallık davası* kararları - 29/09/1999, paragraf 90; *S.L. - Avusturya davası* - 09/01/2003, paragraf 37, *Karner - Avusturya davası* - 24/07/2003, paragraf 37.

²⁶ Bkz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne Ek 12 No'lu Protokolün açıklama raporunu, paragraf 20.

²⁷ Irkçılık ve ırk ayrımcılığıyla mücadele ulusal mevzuatı hakkında 7 No'lu ECRI Genel Politika Tavsiyesi, 2002

The House of European History

Brussels, planned opening autumn 2015

Building a cultural institution for debate on European history

The European Parliament is establishing a House of European History in Brussels which will give visitors the opportunity to learn about European history and to engage in critical reflection about its meaning for the present day. The main focus of the permanent exhibition will be on European history of the 20th century and the history of European integration, viewed from a broad historical perspective and bringing together contrasting experiences of Europeans in history. The House of European History aims to convey a trans-national overview of European history, taking into account its diverse nature and its many interpretations and perceptions. The House seeks to contribute to the understanding of European history, including the wider global context, and to facilitate debate about Europe and the European integration process.

Exhibitions, objects & collections

At the heart of the House, there will be a permanent exhibition focusing mainly on the 20th century, with retrospective insights into processes and events from earlier centuries. The narrative of the exhibition will be accompanied by a newly-assembled collection of objects and equipped with multimedia and interactive technology.

Values & principles

Multiple perspectives on history

While focusing on significant phenomena in the history of Europe, the permanent exhibition will present different viewpoints and diverse interpretations of history. In this way, the House of European History aims to become a forum for reflection and debate.

The visitor - at the centre

The exhibition will be devised so as to meet the expectations of each and every visitor, with or without extensive prior historical knowledge. All will be able to engage and participate in the exhibition at their own pace. Wide-ranging educational and cultural programmes are also planned.

Multilingualism

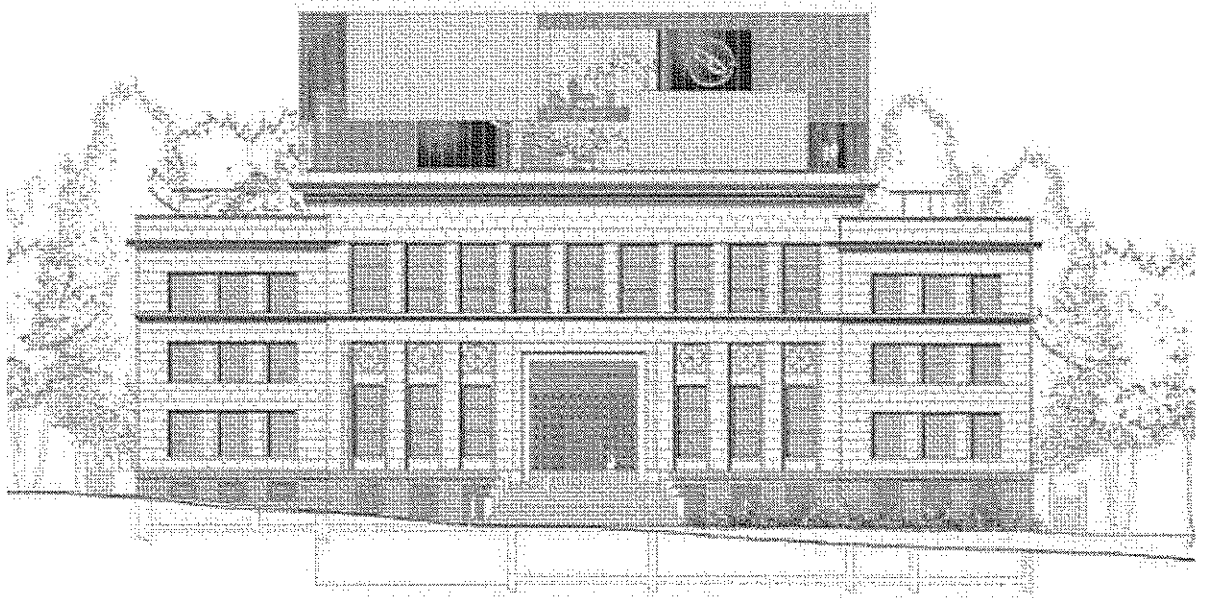
As of its opening, the House of European History aims to provide its main content in the then 24 official languages of the European Union. Multilingualism is seen as an expression of the cultural diversity of Europe, and the House wishes its visitors to experience its multilingual specificity as one of its main assets.

Cooperation

Cooperation with networks and institutions within Europe and beyond will play a crucial role in linking the House to different cultural bodies at the international, national or local level. The House of European History will endeavour to become an integral part of the Brussels' cultural landscape and to develop creative professional alliances with partner institutions.

Location - in the Eastman building in the Parc Léopold

The House of European History will be located in the Parc Léopold, in the heart of the European quarter in Brussels. The Eastman building was built in 1935 to house a dental clinic for disadvantaged children, financed by a donation from the inventor of the Kodak camera. The plans include the renovation of the façades - maintaining the historic aesthetic of the building - as well as a modern extension in the courtyard and on the roof.

Implementation and management of the project

Created on the initiative of the European Parliament, the House of European History relies on several institutional structures for its implementation.

The Board of Trustees, chaired by the former President of the European

Parliament, Mr Hans-Gert Pöttering, is a body made up of high-level politicians and personalities, bringing together the European institutions and the Brussels authorities. The competent bodies of the Parliament are represented on it. It supervises the general management of the project.

The Academic Committee, chaired by the historian Włodzimierz Borodziej and comprising a number of historians and professionals from internationally renowned museums, plays a follow-up and advisory role on historical and museological transcription issues. The Academic Project Team, led by historian and curator Taja Vovk van Gaal, is responsible for preparing the exhibitions and for structuring the future museum.

The Building Team organised the architectural competition for the building and is responsible for overseeing the works including the renovation and extension of the Eastman Building.

FAQ

Why have a House of European History?

The decades-long process that has created the European Union has had a profound impact on the way European countries organise and govern themselves, but until now there has been no public space which places both the process and events within a wider historical context, bringing together and juxtaposing the contrasting experiences of different European countries.

The generation of people who experienced the tragedies of the 20th century and went on to build the European Communities is disappearing. Now is the time, therefore, to record their stories and memories to allow future generations to understand how and why today's Union developed as and when it did. In times of crisis, it is particularly important to articulate the crucial role of culture and heritage and to remember that peaceful cooperation is not to be taken for granted.

The European Parliament therefore plans to set up the House of European History, which will give citizens an opportunity to learn about this historical process and reflect on what it means for the present.

What are the principles governing the project?

From the outset, the project has been driven by a desire to promote knowledge of Europe's history and awareness of diverse memories in an open and non-dogmatic fashion. Academic independence and the accurate portrayal of history have top priority. To this end, a European team of historians and museum professionals from all over Europe has been recruited specifically for the project and is working on the development of the exhibitions, ensuring that the diversity of European history - and of its interpretations - is fairly represented.

A high-level advisory board (Academic Committee) composed of internationally renowned historians and museologists will guarantee the academic accuracy and relevance of the content and the story.

What are the main objectives?

In short, the House of European History aims to:

- increase knowledge,
- arouse curiosity,
- become an open platform for reflection and debate about Europe and its history,
- gradually become a thesaurus of European history, and
- link institutions and networks dealing with European history.

Where will it be located?

The House of European History will be a new asset in Brussels, especially for those visitors who want to learn more about European history while visiting the city which hosts most of the EU institutions. The House of European History will be complementary to a visit to the European institutions and to the European Parliament's Visitors' Centre (Parlamentarium). While the Parlamentarium deals with the role and activities of the Parliament, the aim of the House of European History is to reflect the complexity of Europe's political, economic, social and cultural history.

The House of European History will be located in the Eastman Building in the Parc Léopold, close to the European institutions. With a view to transforming this building into a building for exhibition purposes, an architectural competition was published in 2009 and completed in early 2011. It was won by a group composed of the architects Chaix & Morel et associés from France, JSWD Architekten from Germany, and TPF from Belgium. The works started in November 2012.

When was the project initiated?

The project to create a House of European History was initiated by the then European Parliament President, Hans-Gert Pötering, in his inaugural speech of 2007, with the following words: "I should like to create a locus for history and for the future where the concept of the European idea can continue to grow. I would like to suggest the founding of a "House of European History". The project was supported and approved by Parliament's Bureau.

A first concept, called the "Conceptual Basis for a House of European History", was drawn up by a committee of renowned historians and experts from various European countries in 2008. The experts conceived of the House of European History as a modern exhibition, documentation and information centre reflecting the latest in museological thinking.

What are the costs of the project?

Estimated costs: development phase 2011-2015: €31 million for the renovation and extension of the building, €21.4 million for the permanent and the first temporary exhibitions (€15.4 million for fitting-out exhibition and other spaces, €6 million for multilingualism) and €3.75 million to build up the collection.

Ek VIII - Avrupa Konseyi Tavsiye Kararı (2011)

**Recommendation CM/Rec(2011)6
of the Committee of Ministers to member states
on intercultural dialogue and the image of the other in history teaching**

*(Adopted by the Committee of Ministers on 6 July 2011
at the 1118th meeting of the Ministers' Deputies)*

The Committee of Ministers, in pursuance of Article 15.b of the Statute of the Council of Europe,

Considering that the aim of the Council of Europe is to achieve a greater unity between its members;

Recalling that the European Cultural Convention (ETS No. 18), signed in Paris on 19 December 1954, seeks to further the study of the languages, history and civilisation of the other contracting parties, and of their common civilisation;

Recalling that the Heads of State and Government of the Council of Europe, at the Warsaw Summit (2005), expressed their wish to encourage a European identity and unity based on shared fundamental values, respect for our common heritage and cultural diversity, and their conviction that "dialogue between cultures is also fostered by accurate understanding of history", and endorsed the Council of Europe's work regarding history and the related projects;

Reaffirming the general principles set out in the White Paper on Intercultural Dialogue – "Living together as equals in dignity" launched by the Ministers for Foreign Affairs of the Council of Europe in May 2008, particularly as regards the need to learn and teach the intercultural skills in which history teaching plays an essential part;

Reaffirming the principles and guidelines laid down in Recommendation Rec(2001)15 of the Committee of Ministers on history teaching in 21st-century Europe;

Bearing in mind Parliamentary Assembly Recommendation 1880 (2009) on history teaching in conflict and post-conflict areas;

Taking into account Recommendation CM/Rec(2010)7 of the Committee of Ministers on the Council of Europe Charter on Education for Democratic Citizenship and Human Rights Education;

Recalling Recommendation CM/Rec(2008)12 of the Committee of Ministers on the dimension of religions and non-religious convictions within intercultural education and Recommendation CM/Rec(2009)4 on the education of Roma and Travellers in Europe;

Taking into account the Final Declaration of the 23rd session of the Standing Conference of European Ministers of Education (Ljubljana, 4-5 June 2010) on "Education for Sustainable Democratic Societies: the Role of Teachers";

Taking into account the Declaration on cultural diversity adopted by the Committee of Ministers on 7 December 2000;

Taking into account the Universal Declaration on Cultural Diversity adopted by the UNESCO General Assembly in November 2001;

Recalling the importance of the historical dimension in Council of Europe work on teaching about the Holocaust and the prevention of crimes against humanity, combating hate speech and all forms of discrimination, interfaith dialogue and heritage education;

Reaffirming that history teaching constitutes an integral part of education for democratic citizenship;

Fully aware that cultural diversity and globalisation presuppose far-reaching changes as regards school curricula and methods generally, and specifically as regards the teaching of history in all its complexity;

Taking into consideration the results of the work carried out in the intergovernmental, bilateral and regional framework of the project "Intercultural Dialogue and the Image of the Other in History Teaching" implemented by the Steering Committee for Education (CDED) from 2006 to 2010 and their particular bearing on the role of history teaching:

- within European societies ever more sensitive to the new forms of cultural diversity;
- in the context of globalisation of cultural and economic exchanges and more extensive movement of ideas and persons;
- in conflict prevention and in processes of reconciliation in conflict or post-conflict situations;

Noting in particular that the project demonstrated the importance of references to history in all intercultural dialogue whatever its context, forms, antecedents or actors, thus assigning special importance to the teaching of history as such:

Having regard to the growing interest in historical questions in political debate generally;

Observing that history teaching underpinned by knowledge of and respect for others is a decisive factor in furthering the state of "living together as equals in dignity" in rapidly and constantly developing societies typified by cultural diversity;

Affirming that while respecting the distinctive features of specific histories and transcending tensions and conflicts, it is expedient to bring to light the shared histories that stem from historical interactions, exchanges, encounters and convergences,

Recommends that the governments of the member states, with due regard to their national, regional or local structures and respective responsibilities in particular in the field of education:

- take into account the principles stated in the appendix to this recommendation in the current or prospective reforms to history teaching;
- where appropriate and according to national, regional and local procedures, ensure that the interested schools and public and private bodies – including non-governmental organisations – are informed of the principles presented in the appendix to this recommendation;
- encourage and continue the activities of reflecting on and, where appropriate, reforming history teaching in order to create optimum conditions for development of intercultural dialogue founded on tolerance, heedfulness of others, dialogue and training as a responsible citizen capable of personal thought, critical analysis and research;

Asks the Secretary General of the Council of Europe to bring this recommendation to the attention of those states which are Parties to the European Cultural Convention but are not members of the Council of Europe.

Appendix to Recommendation CM/Rec(2011)6

Goals of history teaching in the context of intercultural dialogue

With a view to strengthening intercultural dialogue, and having regard to the general aims of history teaching as embodied in Recommendation Rec(2001)15, history teaching should contribute in particular to:

- raising awareness regarding the great cultural diversity of present-day European societies, and to increasing sensibility to the diverse cultural legacies of those societies;
- better knowledge, in the general context of globalisation, of the cultural history of the world's other regions and civilisations while maintaining an appropriate focus on local, national and regional history;
- positioning national culture and history in the European context and to positioning European culture and history in the world perspective;
- knowledge about the history of the relationships between cultures, civilisations and peoples, and about the contribution of each to the development, growth and creativity of the others;

- the development of the knowledge and skills needed to establish open, productive intercultural dialogue by enabling all future citizens to gain a perception and understanding of the history of others, and thereby better to perceive and understand their own;
- the development of a multiple-perspective approach in the analysis of history, especially the history of the relationships between cultures;
- the pinpointing and critical analysis of stereotypes, cut-and-dried images, bias, old-fashioned views and interpretations that are improper or liable to breed real misunderstandings or, more generally, inappropriate images of others;
- the prevention of tension and conflict in sensitive situations and to the furtherance of reconciliation processes in conflict and post-conflict situations, above all where cultural diversity in the broad sense is or has been exploited in conflicts of a political kind;
- in association with other disciplines, fostering the pre-conditions for productive intercultural dialogue, namely promotion of the common values and references such as the fundamental rights needed for dialogue to be established on a sound basis, as specified in the White Paper;
- enabling future citizens to give their fully informed consent to "live together" in complex, changing contexts whose developments are often unpredictable or unexpected.

Orientations of reforms to history teaching with a view to its contribution to intercultural development

It would be generally advisable to:

- take care to give history teaching its rightful place in curriculums, given its importance for the above-mentioned reasons and also the growing interest in questions of history in the public opinion of most member states;
- conceive history teaching at school not only as an end in itself but also as a means to lay firm foundations for lifelong learning of history;
- provide means of evaluation and monitoring in connection with any reform process of history teaching;
- encourage and increase co-operation by all the stakeholders and institutions that assist in the teaching of history above and beyond actual school instruction, whether during the period of compulsory education or in various other forms of education later throughout life;
- foster the development of joint projects, initiatives, events and reflection between schools, history museums, publishers (books and magazines), audiovisual media (television, radio, etc.), cultural centres, local or regional government cultural departments, non-governmental organisations, libraries, records centres and any other cultural institution concerned.

History teaching, dialogue and post-conflict situations

The principles contained in this appendix all apply to the process of rebuilding confidence and relearning how to "live together" in post-conflict situations.

It should nevertheless be realised that these situations are marked by:

- very powerful and highly polarised emotions;
- special importance attached to mainly short-term, indeed very short-term, remembrance;
- very great influence of sensitisation to remembrance through the family and many other entities, groups or associations in relation to which the school's role is particularly difficult;
- very strong significance of particularly negative stereotypes;

- what is very often a very destructive approach adopted by certain media;
- a political context which is still delicate and sometimes unstable.

In these contexts history teaching should, with due regard to their specificities:

- contribute to the controlled expression of emotions;
- be conducive to the most comprehensive possible perception and analysis of the conflict by placing it in a wider context;
- help discover and identify what the parties to the conflict may have developed in terms of shared histories, particularly by demonstrating the relationships, interactions, convergences and similarities in terms of culture, in everyday life;
- contribute to the necessary processes of empathic responsiveness to others;
- fit into the processes of rebuilding peace and a state of "living together", making it possible to prevent and resolve conflicts in the future;
- make particular use of methods aimed at learning and working together on projects of common concern.

In these singularly difficult contexts, the history teacher has a crucial role to play, especially:

- as a mediator ensuring neutrality and transparency;
- in raising confidence;
- in maintaining continuity in the difficult phases of reconciliation processes by associating parents and community-based non-governmental organisations;
- regarding timely emphasis on the association of out-of-school structures in the process of learning history;
- in encouraging and supporting cross-border or cross-regional co-operation.

Methods and educational approach

Having regard to the extreme diversity and the large number of "histories of others" to be addressed in present-day multicultural contexts, it would be expedient, in connection with future reforms to history teaching, to:

- seek at all times the best possible balance between the acquisition of historical knowledge relating to the local, regional, European and international levels and the acquisition of skills for lifelong discovery and knowledge of the history of other cultures;
- deploy an active and interactive teaching approach, that is, one involving the acquisition of knowledge and skills through activities such as carrying out projects, individual or collective research, classroom debate, field research, pre-writing, interviewing key witnesses and, where the technical conditions permit, establishing inter-regional or international contacts with other schools, etc.;
- encourage interdisciplinary co-operation within the school itself between teaching of history, literature, philosophy, languages, science and technology, social sciences and economics, and if necessary religious instruction, and generally with all activities contributing to education for democratic citizenship;
- take care that history teaching, particularly in terms of its implications for intercultural dialogue, is also well integrated with vocational and technical education.

History books and teaching material

With a view to active and interactive education, history textbooks and teaching material in general should have suitable status, function, content and structure.

In particular, the provision of history textbooks and teaching material generally should be as diverse and pluralistic as possible.

History textbooks or teaching aids should:

- take account of the recent development of historical research;
- be a data source in itself, in a framework of multiperspectivity;
- facilitate access to sources of various origins;
- stimulate and facilitate debates and queries;
- be designed by teams closely attuned to cultural diversity and be the subject of careful consultation with authors from different cultural backgrounds.

Media education

As part of the implementation of this active and interactive methodology, history teaching should be associated with media education to develop in particular:

- critical analysis of the origin and content of images, reports, audiovisual archives, special-interest television broadcasts, etc.;
- the acquisition of capabilities for finding and critically analysing Internet sources;
- capabilities for using new technologies to carry out projects in which various players or partners outside the classroom are associated;
- the necessary skills for using new media forms to present synopses, research findings, etc.;
- dialogue involving history teachers, curriculum planners, designers of teaching material and media professionals.

Skills more specifically linked with the learning of the history of others

An effort should be made, through suitable teaching practice, to foster the acquisition and development of the following skills, abilities and attitudes:

- interest in and curiosity about history;
- overall awareness of the interdependence of cultures;
- receptiveness to the cultures and convictions of others;
- ability to perceive cultural diversity as a shared asset;
- ability to position one's own culture in a broader context;
- ability to identify stereotypes and prejudices;
- ability to hear and respect other viewpoints and be amenable to dialogue;
- ability to control one's emotions and accept when other people express theirs;
- ability to distinguish what pertains to the facts of history from judgments or interpretations of it and as a result to come to their own conclusions;
- ability to construct reasoned critical judgments;
- ability to comprehend, compare and analyse sources of different kinds and origins.

Roles, competencies and training of history teachers

The reforms to history teaching necessitated by the evolution of the contexts in which they take place are largely founded on an in-depth transformation of the role of future history teachers' competencies, hence of their training.

It would be advisable to:

- associate teachers at all levels as far as possible in all phases of preparing reform projects;
- continue and intensify the efforts often already begun in the academic training of future history teachers to incorporate sound and thorough educational training including practical experience;
- design history teachers' training with cohesion between the initial phase and their in-service training;
- be equipped with means of monitoring, evaluation and experimentation whereby history teaching and teacher training can keep in step with contextual developments and transformations;
- ensure that future history teachers have sufficient personal command of the intercultural attitudes and skills which the pupils are expected to acquire;
- enable teachers, through proper training, to acquire the competencies needed for imparting these in the classroom context, namely to:
 - have command of the comparative and multiperspective approach to history, the ability to organise debates and to moderate the interplay of viewpoints;
 - have command of the essentials of training to analyse images in every form;
 - be able to apply active and interactive methods in class;
 - be alert to the value and the conditions of developing partnerships within the school and with other agents in the learning of history outside the actual school community;
 - be able to evaluate the history learning processes, particularly against the criteria of intercultural proficiency;
 - be motivated for ongoing self-education;
 - be adequately proficient in new information technologies and know how to make critical use of their full potential for exploring and assessing sources and of the means which they provide for establishing co-operation networks;
 - be able to use cross-curricula approaches.

Opening up schools and partnerships

In a complex, ever-changing social and cultural context, and in order to mobilise all institutions contributing to the lifelong teaching and learning of history, it would be expedient to:

- encourage collaboration between schools and other stakeholders of history teaching in the community, such as museums, cultural centres and services, local media, libraries, records centres, memorial sites and local associations active in history-related fields;
- encourage other stakeholders to develop educational services, particularly in history museums;
- arrange joint training courses for teachers and the organisers of these educational services in order to ensure coherence as regards objectives and methods and familiarisation with the potential, but also with the difficulties of implementing partnerships.

The international dimension

In order to give definite effect to the approaches based on multiperspectivity and to the identification and dismantling of stereotypes and other inadequate images of the other, and to take account of the implications of globalisation in history teaching, it would be expedient to:

- support the development of new teaching methods with a view to strengthening intercultural communication through education;
- support, by the appropriate means, teacher exchanges and the development of International and especially European networks of teachers' associations, history museums, associations or other bodies with a historical focus;
- encourage schools to conduct international projects between schools or between classes in connection with history teaching, turning to account in particular the possibilities offered by new communication technologies;
- support in each member state the organisation of European or international "intercultural" history seminars intended for history teachers;
- encourage and assist history teachers to attend and contribute to European or international courses.

(Turkish version)

Bakanlar Komitesinin Üye Ülkelere gönderdiği, tarih öğretiminde kültürlerarası diyalog ve 'öteki'nin görüntüsüne ilişkin CM/Rec(2011)6 sayılı Tavsiye Kararı

(6 Temmuz 2011 tarihinde Bakanlar Komitesinin, Bakan Vekillerinin 1118. Toplantısında kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Kuruluş Belgesinin 15.b maddesi uyarınca,

Avrupa Konseyinin amacının üyeleri arasında daha güçlü bir birlik sağlama olduğunu göz önünde tutarak;

19 Aralık 1954'te Paris'te imzalanan Avrupa Kültür Sözleşmesiyle, diğer taraf devletlerin dillerinin, tarihlerinin ve medeniyetlerinin ve tarafların ortak medeniyetlerinin daha çok incelenmesinin amaçlandığını hatırla tutarak;

Avrupa Konseyi Devlet ve Hükümet Başkanlarının Varşova Zirvesinde (2005) bir Avrupa kimliğini ve paylaşılan temel değerleri, ortak kültür mirasımızı ve kültürel çeşitliliğimizi teşvik etme arzularını ve aynı zamanda, "tarihi doğru anlamanın kültürler arası diyalog için uygun bir zemin oluşturduğu"na olan inançlarını ve Avrupa Konseyinin tarihte ve ilgili projelere ilişkin çalışmalarını desteklediklerini ifade ettiklerini hatırla tutarak;

Özellikle de, tarih öğretiminin temel rol oynadığı, kültürlerarası becerilerin öğrenilmesi ve öğretilmesi ihtiyacı da dahil olmak üzere, Mayıs 2008'de Avrupa Konseyinin Dışişleri'nden sorumlu Bakanlarının başlattığı, "Eşitler olarak onurlu bir biçimde birlikte yaşamaya" konulu Kültürlerarası Diyalog Beyaz Kitabında yer alan genel prensipleri yeniden teyit ederek;

Bakanlar Komitesinin 21. Yüzyılda tarih öğretimine ilişkin Rec(2001)15 sayılı Tavsiye Kararında yer alan prensip ve yol gösterici bilgileri yeniden teyit ederek;

Çatışma ve çatışma sonrası bölgelerde tarih öğretimine ilişkin Parlamenter Asamblesinin 1880 (2009) sayılı Tavsiye Kararını hatırla tutarak;

Bakanlar Komitesinin Demokratik Yurttaşlık için Eğitim ve İnsan Hakları Eğitimi Avrupa Konseyi Bildirgesine ilişkin CM/Rec(2010)7 sayılı Tavsiye Kararını göz önünde tutarak;

Bakanlar Komitesinin kültürlerarası eğitimde dini ve dini olmayan inançlar boyutuyla ilgili C M/Rec(2008)12 sayılı Tavsiye kararını ve Avrupadaki Romanların ve Gezginlerin eğitimine ilişkin C M/Rec(2009)4 sayılı Tavsiye Kararını hatırla tutarak;

"Sürdürülebilir Demokratik Toplumlarda Eğitim: Öğretmenlerin Rolü" konulu Avrupa Eğitim Bakanları Daimi Konferansının 23. Oturumunun (Ljubljana, 4-5 Haziran 2010) Sonuç Belgesini göz önünde tutarak;

Bakanlar Komitesinin 7 Aralık 2000'de kabul ettiği Kültürel Çeşitlilik Deklarasyonunu göz önünde tutarak;

UNESCO Genel Kurulunun Kasım 2001'de kabul ettiği Kültürel Çeşitlilik Evrensel Deklarasyonunu göz önünde tutarak;

Avrupa Konseyinin Yahudi Soykırımının ve insanlığa karşı işlenen suçların önlenmesinin öğretilmesinde, nefret söylemiyle ve her türlü ayrımcılıkla mücadele, inançlar arası diyalog ve kültürel miras eğitimine ilişkin çalışmalarında, tarihsel boyutun önemini hatırla tutarak;

Tarih öğretiminin demokratik yurttaşlık eğitiminin ayrılmaz bir parçası olduğunu bir kez daha teyit ederek;

Kültürel çeşitliliğin ve küreselleşmenin, genelde okul müfredatı ve eğitim yöntemlerine ve özel olarak da tüm karmaşık yönleriyle tarih eğitimine çok büyük değişiklikler getirdiği varsayımının tümüyle bilincinde olarak;

2006 ila 2010 yılları arasında Eğitim Yönlendirme Komitesince (CEED) uygulanan "Tarih Öğretiminde Kültürlerarası Diyalog ve 'Öteki'nin Görüntüsü" projesi kapsamında hükümetlerarası, ikili ve bölgesel çerçevede sürdürülen çalışmaların sonuçlarını ve bu sonuçların özellikle de:

- yeni kültürel çeşitlilik biçimlerine giderek daha büyük hassasiyet göstermesi,
- kültürel ve ekonomik alışverişin küreselleşmesi ve gerek fikirlerin gerekse insanların daha fazla hareket halinde olması bağlamında, Avrupa toplumları içinde tarih öğretiminin rolü,
- çatışmayı önleme ve çatışma ve çatışma sonrası durumlarda uzlaşma süresi üzerindeki etkilerini göz önünde tutarak;

Projenin bağlamı, şekli, evveliyatı veya aktörleri ne olursa olsun, tüm kültürlerarası diyaloglarda tarihe yapılan göndermelerin önemini dikkate alıp, bu bağlamda tarih öğretimine özel bir önem atfederek;

Genelde siyasi tartışmalarda tarihsel konulara ilişkin giderek arttığını göz önünde tutarak;

Kültürel çeşitliliğe sahip surla ve sürekli değışen toplumlarda "eşitler olarak birlikte onurla yaşama" durumunun geliştirilmesinde, bilgi ve başkalarına saygı ile desteklenen bir tarih öğretiminin belirleyici olduğunu tespit ederek;

Belirli tarihlerin ayırd edici özelliklerine saygı gösterir, gerginlikleri ve çatışmaları aşır geride bırakırken, tarihsel etkileşimlerden, alışverişlerden, karşılaşmalardan ve birleşmelerden kaynaklanan paylaşım iş tarihleri gün ışığına çıkarmanın da yararlı olduğunu teyit ederek;

Üye ülkelerin hükümetlerinin, kendi ulusal, bölgesel veya yerel yapılarını ve özellikle de eğitim alanındaki sorumluluklarını göz önüne alarak;

- tarih öğretimindeki mevcut veya beklenen reformlara ilişkin olarak, bu tavsiye kararının ekinde yer alan ilkeleri göz önünde bulundurmalarını;
- yerine göre ve ulusal, bölgesel ve yerel usullere uygun olarak —sivil toplum kuruluşları da dahil olmak üzere—ilgili okulların, kamu ve özel kurumların bu tavsiye kararının ekindeki ilkeler hakkında bilgilendirilmelerini temin etmelerini;
- yerine göre, hoşgörüyü, başkalarını dikkate almaya, dayalı kültürlerarası diyalogun gelişimi için optimum koşulları yaratmak üzere tarih öğretiminde reform yapma ve kişisel düşünme, eleştirel analiz ve araştırma yeteneğine sahip yurttaşlar yetiştirme ve diyalog kurma faaliyetlerini teşvik etmelerini ve bu faaliyetlere devam etmelerini tavsiye eder;

Avrupa Konseyi Genel sekreterinden bu tavsiye kararını Avrupa Kültür Sözleşmesine taraf olan ancak Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin dikkatine sunmasını talep eder.

CM/Rec(2011)6 sayılı Tavsiye Kararının Eki

Kültürlerarası diyalog kapsamında tarih öğretiminin amaçları

Kültürlerarası diyalogu güçlendirme amacıyla ve Rec(2001)15 sayılı Tavsiye Kararının içerdiği tarih öğretiminin genel amaçlarını göz önünde bulundurarak, tarih öğretimi özellikle aşağıdaki hususlara katkı sağlamalıdır:

- Günümüz Avrupa toplumlarının çok büyük kültürel çeşitliliğiyle ilgili farkındalığın ve bu toplumların büyük çeşitlilik içeren kültürel miraslarına karşı duyarlılığın artırılması;
- Küreselleşme genel bağlamında, dünyanın diğer bölgelerinin kültür tarihi ve medeniyetleriyle ilgili daha iyi bilinen yerel, ulusal ve bölgesel tarih üzerinde yeterli bir biçimde odaklanması;
- Ulusal kültür ve tarihin Avrupa bağlamında, Avrupa kültür ve tarihinin de dünya bağlamında konumlandırılması;
- Kültürler, medeniyetler ve halklar arasında, ve bunların herbirinin diğerlerinin gelişimine, büyümesine ve yaratıcılığına katkısı konusunda bilgi edinilmesi;
- Geleceğin tüm yurttaşlarının diğerlerinin tarihini algılamalarını ve anlamalarını, böylece kendi tarihlerini daha iyi algılayıp anlamalarını sağlayarak açık ve verimli bir kültürlerarası diyalog için gerekli olan bilgi ve becerilerin geliştirilmesi;
- Tarihin ve özellikle de kültürlerarası ilişkiler tarihinin analizinde birden çok bakış açılı bir yaklaşımın geliştirilmesi;
- Uygunsuz olan veya gerçekten yanlış anlamalara yol açabilecek, ve daha genel anlamda, öteki ile ilgili uygun olmayan imajlara yol açabilecek, toplumlarla ilgili klişeleşmiş kalıpların, basmakalıp imajların, yanlış görüşlerin, modası geçmiş görüş ve yorumların tespit edilerek eleştirel bir biçimde analiz edilebilmesi;
- Hassas durumlarda ve her şeyden önce de siyasi nitelikli çatışmalarda kültürel çeşitliliğin genel anlamda susturulduğu ortamlarda, gerginliğin ve çatışmanın önlenmesi ve çatışma ve çatışma sonrası dönemlerden sonra uzlaşma sürecinin geliştirilmesi;
- Diğer disiplinlerle bağlantılı bir biçimde, verimli kültürlerarası diyalogun ön koşullarının, yani, Beyaz Kitapta belirtildiği gibi, bu diyalogun sağlam temellere dayanması için gerekli olan ortak değerlerin ve referansların yaygınlaştırılması;
- Geleceğin yurttaşlarının, nasıl gelişecekleri çoğu kez önceden kestirilemeyen veya beklenmeyen karmaşık, değişken bağamlarda, "birlikte yaşama"ya, tamamen bilgiyle donatılmış bir şekilde onay vermelerinin sağlanması.

Tarih öğretiminde kültürel gelişime katkıda bulunacak şekilde reform yaklaşimleri

Genelde:

- Yukarıda belirtilen nedenlerle önemi, ve çoğu Avrupa Konseyi üyesi ülkenin kamuoyunda tarih konusuna karşı giderek artan ilgi göz önüne alınarak, tarih öğretimine müfredat programlarında hak ettiği önemin verilmesi;
- Okullarda tarih öğretiminin sadece kendi içinde bir amaç değil, tarihin yaşam boyunca öğrenilmesi için sağlam temeller oluşturmanın bir vasıtası olarak düşünülmesi;
- Tarih öğretimiyle ilgili olarak girişilecek herhangi bir reform sürecinde değerlendirme ve izleme yapılması;
- Gerek zorunlu eğitim boyunca gerekse yaşam boyu diğer eğitim sırasında tarih öğretimi konusunda sivil okul eğitiminin ötesinde yardımcı olan tüm paydaşların ve kurumların teşvik edilmesi ve bunlarla işbirliğini artırılması;

- Okullar, tarih müzeleri, yayınevleri (kitap ve dergi), odyovizüel medya (televizyon, radyo vb.), kültür merkezleri, kamuya ait yerel veya bölgesel kültür daireleri, sivil toplum kuruluşları, kütüphaneler, kayıt merkezleri ve ilgili diğer kültür kurumları arasında ortak projelerin, girişimlerin, etkinlik ve düşünce oluşumlarının geliştirilmesine yardımcı olunması;

Tarih öğretimi, diyalog ve çatışma sonrası durumlar

Bu ektaki ilkelerin tümü çatışma sonrası durumlarda güvenin yeniden oluşturulması ve "birlikte yaşama"nın yeniden öğrenilmesi süreci için geçerlidir.

Bununla birlikte, söz konusu durumlarda aşağıdakilerin geçerli olduğu anlaşılmaktadır:

- Çok güçlü ve kutuplaşmış duyguların varlığı;
- Olayların esas olarak kısa dönemli, hatta çok kısa dönemli olarak hatırlanmasına verilen özel önem;
- Aile ve diğer pek çok oluşum, grup veya demekler kanalıyla olayların hatırlanması konusunda çok büyük duyarlılık olduğu ve bununla ilgili olarak okulun rolünün özellikle güç olduğu hususu;
- Belirli negatif toplumsal klişelerin çok büyük önem taşıdığı hususu;
- Belirli medya unsurlarının çoğu kez son derece yıkıcı bir yaklaşım benimsemesi;
- Siyasi ortamın hala hassas ve bazen de istikrarsız olması

Bu tür ortamlarda tarih öğretimi, ilgili ortamların kendine özgü özellikleri hatırd tutularak:

- Duyguların kontrollü bir biçimde ifade edilmesine katkıda bulunmalı;
- çatışmayı daha geniş bir bağlama oturtarak çatışmanın en kapsamlı bir biçimde algılanmasına ve analiz edilmesine uygun bir ortam yaratmalı;
- çatışmanın taraflarının ortak tarihleri açısından neler geliştirdiklerini anlamaya ve tespit etmeye yardımcı olmalı, bunu yaparken kültür açısından, günlük yaşamda taraflar arasındaki ilişkileri, etkileşimleri, yaklaşımları ve benzerlikleri ortaya koymalıdır;
- değerlerine karşı empati gösterme için geçerli olan süreçlere katkıda bulunmalıdır;
- barışı yeniden oluşturma ve birlikte yaşama süreçlerine uyum sağlamalı, heride çatışmaların önlenmesini ve çözüme kavuşturulmasını mümkün kılmalıdır;
- ortak kaygı unsuru olan projelerde birlikte çalışma ve bunları öğrenmeye yönelik yöntemleri özellikle kullanmalıdır.

Bu zor ortamlarda tarih öğretmeni, özellikle aşağıda belirtilen durumlarda hayati bir rol oynar:

- tarafsızlık ve saydamlığı sağlayan bir aracı olarak;
- güven oluştururken;
- anne babalarla toplum içinde yer alan sivil toplum kuruluşları arasında ilişkiler oluşturarak güç aşamalar olan uzlaşma süreçlerinde sürekliliği sağlarken;
- tarih öğrenme sürecinde okul dışı oluşumlara ilişki kurulmasını zamanında vurgularken;
- sınır ötesi ve bölgeler arası işbirliğini teşvik edip desteklerken.

Yöntemler ve eğitim yaklaşımı

Günümüzün çok kültürlü ortamlarında mevcut çok büyük çeşitlilik ve ele alınması gereken çok sayıda "öteklinin tarihleri" göz önüne alındığında, gelecekte tarih öğretimiyle ilgili olarak yapılacak reformlarla bağlantılı olarak aşağıdakilerin yapılması uygun olacaktır:

- Yerel, bölgesel, Avrupa ve uluslararası düzeylere ilişkin tarih bilgilerinin edinilmesiyle diğerlerinin tarihini ve kültürlerinin yaşam boyu keşfedilmesi ve bu konuda bilgi edinilmesine ilişkin becerilerin edinilmesi arasında daima mümkün olan en iyi dengeyi aranması;

- Bilgi ve becerilerin edinilmesinde, projeler, bireysel veya ortak araştırmalar, sınıfta yapılan münazaralar, saha araştırmaları, kompozisyon yazma, konuyla ilgili temel tarihlere münakatlar, ve teknik koşulların uygun olması halinde, diğer okullarla uluslararası temas kurulması gibi, aktif ve etkileşimli bir öğretim yaklaşımının uygulanması;

- Tarih, edebiyat, felsefe, dil, bilim ve teknoloji, sosyal bilimler ve ekonomi öğretimi ve gerekiyorsa dini eğitim arasında ve genelde demokratik yurttaşlık eğitimine katkıda bulunan bütün faaliyetler arasında disiplinler arası işbirliğinin teşvik edilmesi;

- Özellikle de kültürlerarası diyalog açısından sonuçları göz önüne alınarak, tarih öğretiminin mesleki ve teknik eğitimle entegre edilmesine dikkat edilmesi.

Tarih kitapları ve öğretim malzemeleri

Aktif ve etkileşimli eğitimin sağlanması için, tarih ders kitapları ve öğretim malzemeleri genelde uygun bir konuma, işleve, içeriğe ve yapıya sahip olmalıdır.

Özellikle de tarih kitapları ve öğretim malzemeleri, genelde mümkün olduğu kadar çeşitlilik içeren ve çoğulcu bir yaklaşımla sağlanmalıdır.

Tarih kitapları veya öğretim malzemeleri:

- tarih araştırmalarında son zamanlardaki gelişmeleri dikkate almalıdır;
- çok perspektifli bir çerçevede kendi başına bir veri kaynağı oluşturmalıdır;
- çeşitli başlangıç noktalarına erişim sağlamalıdır;
- münazara ve araştırmaları tetkiklemeli ve kolaylaştırmalıdır;
- kültürel çeşitliliğe yakından duyarlı ekiplerce tasarlanmalı ve farklı kültürel geçmişleri olan yazarlarla dikkatle istişare edilmelidir.

Medya eğitimi

Bu aktif ve etkileşimli metodolojinin bir parçası olarak, tarih öğretimi özellikle aşağıdakilerin sağlanması için medya eğitimiyle ilişkilendirilmelidir:

- görüntülerin, raporların, odyovizüel arşiv malzemesinin, özel ilgi alanlarına yönelik televizyon yayınlarının vb. menşei ve içeriği konusunda kritik bir analiz yapabilme;
- internet kaynaklarını bulup eleştirel bir şekilde analiz etme yeteneğini edinme;
- sınıf dışındaki pek çok oyuncunun veya ortakların ilgili olduğu projeleri gerçekleştirmek üzere yeni teknolojileri kullanabilme yeteneği;
- öykü özetleri, araştırma bulguları vb. sunmak üzere yeni medya formlarını kullanmada gerekli olan becerileri elde etme;
- tarih öğretmenleri, müfredat programlarını planlayıcılar, öğretim malzemelerini tasarlama ve medya profesyonellerinin katıldığı bir diyalog oluşturma.

Özel olarak başkalarının tarihini öğrenmeyle ilgili beceriler

Uygun öğretim uygulamalarıyla, aşağıdaki becerilerin, yeteneklerin ve tavırların edinilmesi için çaba sarfedilmelidir:

- tarihe ilgi ve tarihle ilgili merak;
- kültürlerin karşılıklı bağımlılığı konusunda farkındalık;
- başkalarının kültür ve inançlarına kulak vermek;
- kültürel çeşitliliği paylaşılan bir değer olarak görmek;

- kendi kültürünü daha geniş bir bağlama oturtma yeteneği;
- toplumsal kişileri ve önyargıları tespit edebilme yeteneği;
- başkalarının görüş açılarını dinleme ve bunlara saygı duyma ve diyalog kurmaya yatkın olma yeteneği;
- başkaları kendi duygularını açıkladıklarında bunu kabul etme ve kendi duygularını kontrol etme yeteneği;
- tarihi gerçeklerle ilgili olanlarla konuyla ilgili yargı veya yorumları birbirinden ayırarak kendi sonucuna varabilme yeteneği;
- akla dayalı eleştirel bir yargıya varabilme yeteneği;
- farklı türde olan ve farklı menşelerden kaynaklanan bilgileri anlama, karşılaştırma ve analiz edebilme yeteneği.

Tarih öğretmenlerinin görevi, yetkinlikleri ve eğitimi

Tarih öğretiminin meydana geldiği ortamların geçirdiği evrimin gerekli kıldığı reformlar, büyük ölçüde geleceğin tarih öğretmenlerinin yetkinliklerinin ve bu nedenle de eğitimlerinin derinliğine bir dönüşümüne dayalıdır.

Aşağıdakilerin yapılması tavsiye olunur:

- her düzeydeki tüm öğretmenler, mümkün olduğunca, reform projelerinin tüm safhalarının hazırlanmasıyla ilişkilendirilmelidir;
- geleceğin tarih öğretmenlerine, çoğu kez zaten başlamış olan akademik eğitimlerinde, uygulamalı eğitim de dahil olmak üzere, sağlam ve ayrıntılı bir eğitim sağlama gayretlerine devam edilmeli ve bu gayretler yoğunlaştırılmalıdır;
- tarih öğretmenlerinin eğitimi başlangıç safhasıyla, hizmet içi eğitim arasında birlik ve bütünlük sağlanacak şekilde tasarlanmalıdır;
- tarih eğitimi ve öğretmenlik eğitimi, ortamda meydana gelen değişikliklere ve dönüşümlere uyum sağlayacak şekilde izleme, değerlendirme ve deney yapma vasıtalarıyla donatılmalıdır;
- geleceğin tarih öğretmenlerinin, öğrencilerin almaları beklenen kültürel tavırlar ve beceriler konusunda yeterli kişisel donanıma sahip olması sağlanmalıdır;
- öğretmenlerin uygun eğitimle, bu tavır ve becerileri sınıfta öğrencilerine aktarmak üzere gerekli yetkinliklere sahip olması temin edilmelidir. Bu beceriler şunlardır:
 - tarihe karşı karşılaştırmalı ve çok bakış açılı bir yaklaşıma sahip olmak, sınıfta münazaralar düzenleyerek farklı görüş açılarının tartışılmasında moderatörlük yapmak;
 - her türlü görünüştü analiz edebilmek üzere bu temel eğitim becerilerine sahip olmak;
 - sınıfta aktif ve etkileşimli yöntemleri uygulayabilmek;
 - okul topluluğunun dışında tarih öğrenimi için okul dışında ve diğer unsurlarla ortaklıklar oluşturmanın değeri ve bu ortaklıkların koşulları konusunda uyanık olmak;
 - özellikle de kültürlerarası yetkinlik kıstası göz önüne alınarak tarih öğrenme sürecini değerlendirebilmek;
 - süregelen öz eğitim için motive olabilmek;
 - işbirliği ağları oluşturmada sağladıkları kaynak ve vasıtaların araştırılıp değerlendirilmesi için yeni bilgi teknolojilerinin ve "know how"ın tüm potansiyellerinden kritik bir biçimde yararlanabilecek yeterli yetkinliğe sahip olmak
 - farklı m üfredatlar arası yaklaşımları kullanabilmek.

Okullar açmak ve ortaklıklar oluşturmak

Karmaşık ve sürekli değişen sosyal ve kültürel bir ortamda tarihin yaşam boyu öğrenilmesi ve öğrenilmesine katkıda bulunan tüm kurumların seferber edilmesi için aşağıdakilerin yapılması uygun olacaktır:

- okulları; müzeler, kültür merkezleri ve hizmetleri, yerel medya, kütüphaneler, kayıt merkezleri, tarihi anıtlar ve tarihe ilgili alanlarda faaliyet gösteren dernekler gibi, toplumda tarih öğreniminin diğer paydaşları arasında işbirliğini teşvik etmek;
- özellikle tarih müzelerindeki ve diğer paydaşları eğitim hizmetleri oluşturmaya teşvik etmek;
- söz konusu eğitimin hedefleri ve yöntemleri hakkında birlik ve bütünlük sağlamak ve gerek bu eğitimin potansiyeli gerekse kurulan ortaklıkların hayata geçim için güçlüklerine aşinalık yaratmak üzere öğretmenlerle bu eğitim hizmetlerini düzenleyenler arasında müşterek eğitim kursları düzenlemek.

Uluslararası boyut

Çok perspektifliğe dayalı yaklaşımların ve öteki ile ilgili toplumsal kişilerin ve diğer uygun olmayan görüntülerin tespit edilip ortadan kaldırılması aşımının kesin bir biçimde etkili olması ve küreselleşmenin tarih eğitimindeki sonuçlarının göz önüne alınabilmesi için aşağıdakilerin yapılması uygun olacaktır:

- kültürelarası iletişim in eğitim yoluyla güçlendirilmesi amacıyla yeni öğretim yöntemlerinin geliştirilmesini desteklemek;
- uygun yöntemlerle, öğretmen değişim programlarını ve uluslararası ağların ve özellikle de Avrupa öğretmen dernekleri, tarih müzeleri, dernekler ve tarih üzerinde odaklanan diğer kurumlardan oluşan ağlar oluşturulmasını desteklemek;
- okulları, özellikle de yeni teknolojilerin sunduğu olanaklardan yararlanarak, tarih öğretimiyle ilgili okullar veya sınıflar arası uluslararası projeler gerçekleştirmeye teşvik etmek;
- her bir üye devlette tarih öğretmenleri için Avrupa düzeyinde veya uluslararası düzeyde "Kültürelarası" tarih seminerleri düzenlemeye teşvik etmek;
- tarih öğretmenlerini Avrupa düzeyinde veya uluslararası kurslara devam etmeye veya bunlara katkı sağlamaya teşvik etmek ve yardımcı olmak.

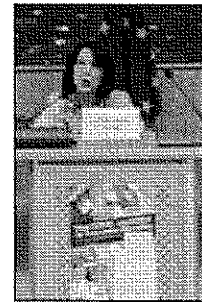
Ek IX - Avrupa Parlamentosu Toplantı Raporu (2014)

On January 31st 2014 EUROCLIO, the European Association of History Educators and NEPC - Network of Education Policy Centers held the joint event *Teaching History for Democratic Citizenship – How Does History Education Contribute to Social Cohesion and Respect for Diversity Today?* at the European Parliament in Brussels.

Oleg Valjalo

Malika Benarab-Attou

The Conference was hosted by Members of the European Parliament **Malika Benarab-Attou** (Greens, France) and **Oleg Valjalo** (S&D, Croatia) and attended by 76 people among which teachers, students, parents, NGO activists and EU civil servants. "School history is political", provocatively stated one of the speakers during the event, capturing what was at the heart of the articulated reflection and stimulating debate that took place that day on the aims of history education and the responsibility of the history educator.

The politicians in the room, Members of the European Parliament who hosted the event, commented on this ambivalent relationship between history and politics. Both historians and history educators on the one hand, and politicians on the other hand, have sometimes to walk a thin line between respecting scientific rigor and promoting civic engagement, maintaining a healthy distance between history and politics without avoiding debates and controversies that public uses of the past often bring. As a recent debate at the European Parliament Education and Culture Committee¹ showed, this difficult relationship between history and politics becomes even more complex in the context of the European Union, where any attempt to foster a collective remembrance of the past at the transnational level faces obvious limits, as shows Markus J. Prutsch, one of the guest speakers of the event and author of a note from the European Parliament on European historical memory². To promote a common approach to remembering, rather than a homogenous culture of remembrance, Markus J. Prutsch argues in his report, education is "a key broker". It can, notably, convey an understanding of national history, but also of the ways to teach and learn about it, as being embedded in wider contexts, both European and global.

¹ <http://www.euroclio.eu/new/index.php/partners/policies-initiatives-a-documents/3628-historical-memory-in-education-and-culture-a-sensitive-topic-among-eu-parliamentarians>

² <http://bookshop.europa.eu/en/european-historical-memory-yb5A0113528/>

This is precisely what this Conference attempted to do, inviting history educators from different countries to dialogue and share their experiences. Laurence De Cock, from France, Jenny Strid, from Denmark, and Súsanna Margrét Gestsdóttir from Iceland, gave an enthusiastic and spirited picture of their profession and engaged their colleagues in the audience in a lively exchange. They all agreed on the need to not pay too much attention to the surveys showing young people's ignorance and lack of interest for history: "They always existed and will always exist", said Súsanna Margrét Gestsdóttir. On the contrary, they insisted on the remarkable reflection and interaction a history lesson can trigger in the classroom, provided the teacher takes seriously the function of school history to develop critical thinking. "I try to install a culture of dialogue in my classroom, explained Jenny Strid, to make students think about questions such as: why are we learning this, why is it in the curriculum?" Letting diverging views express themselves involves a form of courage: "You take the risk that your students will not ultimately adopt the positions and ideas you would have liked them to adopt." added Laurence De Cock. And to the question: "What is better - a lack of interest for history from students, or an interest in history for nationalistic reasons?" Súsanna Margrét Gestsdóttir dared saying she would choose the second option. The limits of the critical attitude of the history educator were reminded after somebody from the audience raised the issue of negationism, a mere position of denial that should be clearly presented as such to the students. The capacity to question various interpretations of the past is not to be reduced to pure relativism, but is rather a process of deconstruction aimed at getting closer to objectivity and truth about what has happened in the past.

The field research undertaken by NEPC and its members and partners and presented during the event by Maria Golubeva (NEPC), Jenny Strid (Danish Association of History Teachers), Linda Āurika (PROVIDUS, Latvia) and Marcela Maslová (Orava Association for Democratic Education, Slovakia) nourished the reflection and discussion on the "uses and abuses of history" and the role school history plays in society. At the policy level, research findings showed that history curricula in Denmark, Latvia and Slovakia all champion the idea of critical and reflective history education as a tool for democratic citizenship. However, analysing a certain political discourse on history, there seems to be, in the case of Latvia and Slovakia at least, a discrepancy between the official curriculum and a 'hidden curriculum' still very much based on rather dogmatic and narrowly nationalist views of history. While in Denmark the researcher observed that teachers usually feel adequately equipped and trained to address the political use of history with their students, in Latvia and Slovakia teachers feel quite a strong sense of interference in this regard, and generally do not consider they are well prepared to tackle this issue.

This difficulty proves particularly acute when certain topics with a strong historical resonance, such as a country's cultural diversity, are instrumentalised in the public sphere. History teaching « does not reflect much about the relations between different groups in our country » explained a Slovak expert interviewed during the research. Legal citizenship and cultural membership of the nation are regularly opposed by politicians inclined to use demagogic strategies, particularly in Eastern Europe whose recent history, marked by discontinuity, is a strong incentive to look into the far past to create a sense of certainty. But this is also true in Western European countries where contemporary immigration contributes to reshape the country's demographics and collective identity.

The issue of Russian-speaking minority schools in Latvia is a telling example that the research brought to light and that was debated during the event. The words of Latvian teacher from a minority school quoted in the research illustrate very well the difficult position history educators are sometimes in: *"(The students) consume media that says Stalin was a good manager and parents go to 9th May celebration to tell them that Soviets freed Latvia and Europe from Nazism. We have to help them consume media critically, but it will not happen if I as a teacher do not have creative freedom."*

This creative freedom is necessary to introduce this concept of diversity from a historical perspective in the teaching and learning about the past. This can be done for instance, argued Laurence de Cock, through a more "polyphonic" approach to the historical discourse, a shift in the way the past is narrated. Like what happened in literature – with movements such as the "Nouveau Roman" – and in cinema – the "Nouvelle Vague" –, detaching school history from the traditional story-telling pattern that follows a linear path toward the resolution of a plot can prove very rich and helpful to introduce a wider range of perspectives, including from minority groups.

Insisting on the critical function of history education is certainly not meant to eliminate or ignore the role the subject in the formation of (national) identity and the development of responsible citizenship. School history is in this sense different from academic history, and the position of the history teacher cannot be assimilated to the one of the historian. Developing students' critical think skills and intellectual honesty helps them become reflective individuals but also find their place in society.

The representatives of NEPC – Executive Director Lana Jurko – and EUROCLIO – Senior Manager Blandine Smilonsky – stressed the role of civil society activism in raising awareness in society on the unique contribution of history education to the personal, professional and social development of young people. History and citizenship educators are key actors in this process and need to develop a professional ethos that puts the concepts of social responsibility and civic engagement at the center. Dialogue and collaborative reflection with peers as well as learning opportunities throughout their career are the tools educators need to be given to fulfill their mission, notably across the national borders, using a model that EUROCLIO among other organisations has been promoting and implementing for many years.

Blandine Smilonsky, EUROCLIO

Links:

- <http://maikabenarabattou.wordpress.com/>
- <http://www.olegvaljato.eu/>
- www.euroclio.eu
- www.edupolicy.net
- Conference Programme:
www.euroclio.eu/new/images/teaching_history_program_en_small_copy.pdf
- *European Parliament Policy Note: European Historical Memory. Policies, Challenges and Perspectives* <http://bookshop.europa.eu/en/european-historical-memory-pbEA0113528/>
- *EUROCLIO Manifesto on high-quality History, Heritage and Citizenship Education* http://www.euroclio.eu/new/images/EUROCLIO_Manifesto_on_high_quality_history_heritage_and_citizenship_education.pdf